

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ Patanasilpa Journal

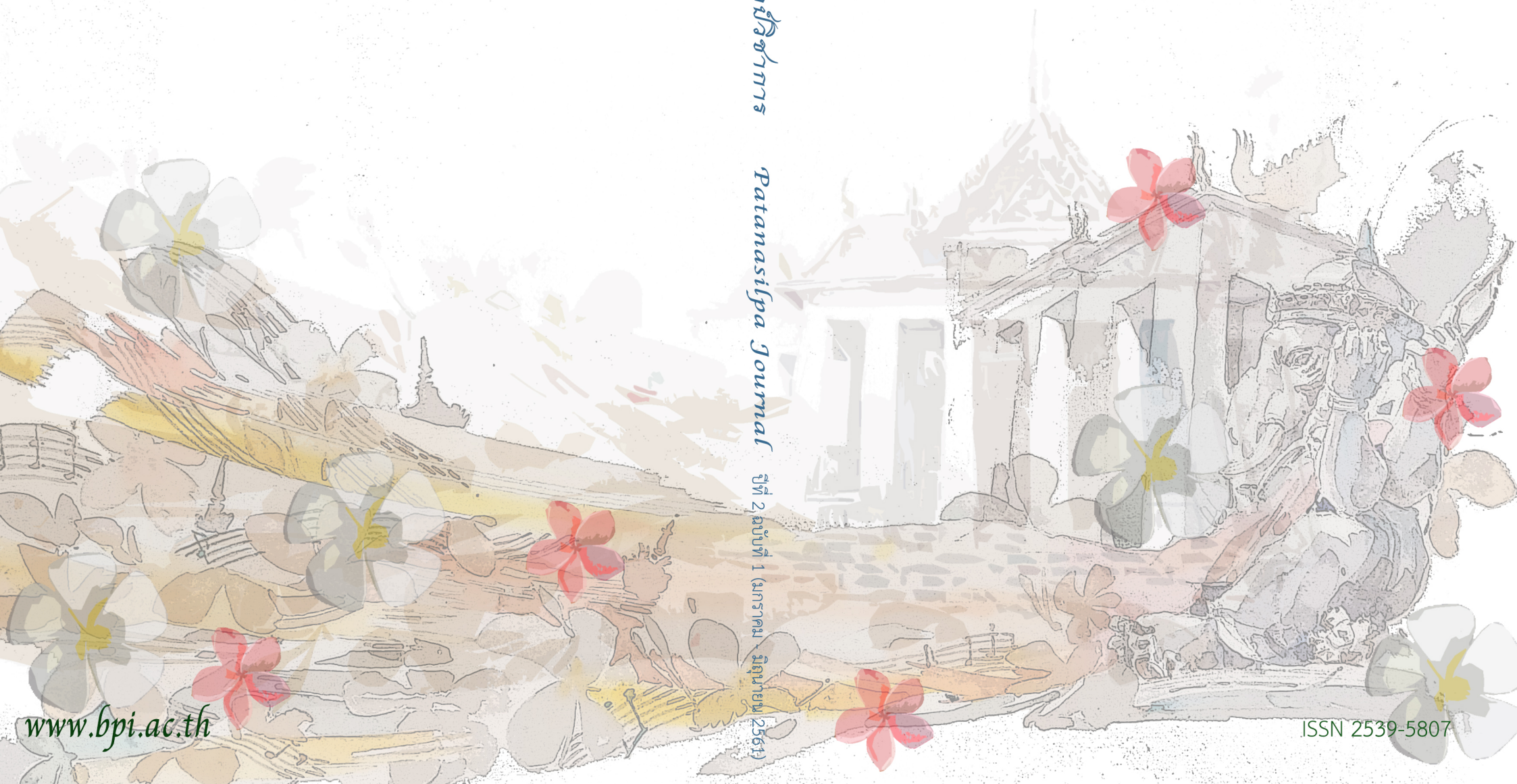
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2561)

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

Patanasilpa Journal

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2561)

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

Patanasilpa Journal

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561)

ISSN 2539-5807

สำนักงาน

ฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
เลขที่ 119/19 หมู่ 3 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
โทร. 0 2482 2176-8 ต่อ 357-8, 363 Fax. 0 2482 2173
E-mail : research@bpi.mail.go.th Web : www.bpi.ac.th

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ บรรณาธิการและคณะผู้จัดทำ
ไม่จำเป็นต้องเห็นชอบและรับผิดชอบในเนื้อหา ทรรศนะ หรือบทความของผู้เขียน

พิสุจน์อักษร

กองบรรณาธิการ

ออกแบบปก

ภัทรพร เลียนพานิช (คณะศิลปวิจิตร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์)

พิมพ์ที่

เอแคท เอ็ดดูมีเดีย

119/2 หมู่ 1 ตำบลบางศรีเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0 2446 2807 และ 09 7954 6455

ปีที่พิมพ์

ปี พ.ศ. 2561 จำนวน 500 เล่ม

ที่ปรึกษา

นางนิภา โสภาสัมฤทธิ์	อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โปธิพันธ์ พานิช	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นายจิรพจน์ จีงบรรเจิดศักดิ์	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุลชาติ อรัณยะนาค	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นายอำนาจ นวลอนงค์	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สหัสวัฒน์ ปลื้มปรีชา	รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร. จินตนา สายทองคำ	คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
------------------------------------	---

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์	วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ศาสตราจารย์ปริญญา ตันติสุข	คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย จันทร์สุวรรณ	คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ วิสุทธิแพทย์	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ศุภชัย สุกชีโชติ	คณะศิลปวิจิตร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
รองศาสตราจารย์สรธรรมรงค์ สิงหนะณี	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
รองศาสตราจารย์สุภาวดี โปธิเวชกุล	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รองศาสตราจารย์เสาวภา วิชาดี	สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดุษฎี มีป้อม	คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประวีณา เอี่ยมมีสุน	คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูริ วงศ์วิเชียร	คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนิดา มิตรานันท์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร. นิวัฒน์ สุขประเสริฐ	บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ดร. บำรุง พาทยกุล	วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ดร. เมตตา สุวรรณศรี	วิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ดร. ปรียาพร พรหมพิทักษ์	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
	กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
ดร. สุรัตน์ จงดา	วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ดร. มยุรี เสือคำราม	สำนักสนับสนุนงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ดร. ฟ้าย่าง พัฒนาพิเชฐ	สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
นางสาวชญญาภักดิ์ แก้วไทรท้วม	สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นางสาวกวิตาภัทร มงคลนำ	สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

ศาสตราจารย์ ดร. ชมนาด กิจจันทร์	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ชัย ปิฎกรัษต์	วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ศาสตราจารย์ปริญญา ตันติสุข	คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ วิสุทธิแพทย์	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร ฉัตรศุกกุล	สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
รองศาสตราจารย์ ดร. นิธิพัฒน์ เมฆขจร	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวิจิตต์ เขียรชนะ	คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
รองศาสตราจารย์สรณรงค์ สิงหนเสนี	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
รองศาสตราจารย์สุภาวดี โพธิเวชกุล	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รองศาสตราจารย์ศุภชัย สุขชีโชติ	คณะศิลปวิจิตร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
รองศาสตราจารย์อมรมา กล้าเจริญ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันทนา วิจิตรเนาวรัตน์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประวีณา เอี่ยมมีสุน	คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูริ วงศ์วิเชียร	คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา มิตรานันท์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทราวดี มากมี	วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร. เมตตา สุวรรณศรี	วิทยาลัยช่างศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ดร. มยุรี เสือคำราม	สำนักสนับสนุนงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ดร. ไพโรจน์ ทองคำสุก	สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

คณะกรรมการจัดทำวารสาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุพา ประเสริฐยิ่ง	ที่ปรึกษา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประวีณา เอี่ยมมีสุน	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง	กรรมการ
ดร. ไชโย นิธิอุบัติ	กรรมการ
นางสาวชญัญญาภักดิ์ แก้วไทรท้วม	กรรมการ
นายกฤษฎา ชูดี	กรรมการ
นายกฤตณัย ขุนหาญ	กรรมการ
นางสาวกวีตาภัทร มงคลนำ	กรรมการและเลขานุการ

❖ บทบรรณาธิการ ❖

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในสาขาวิชาปรัชญากลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ ครู อาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนผู้สร้างสรรค์งานศิลปะทั้งภายในและภายนอกสถาบัน อันเป็นรูปแบบหนึ่งของการบริการวิชาการแก่สังคม สำหรับวารสารฉบับนี้เป็นวารสารฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561) นำเสนอบทความจำนวน 10 เรื่อง ประกอบด้วยด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ จำนวน 3 เรื่อง ด้านดนตรีไทย จำนวน 2 เรื่อง ด้านทัศนศิลป์ จำนวน 2 เรื่อง และด้านการศึกษา จำนวน 4 เรื่อง ทุกบทความได้รับการพิจารณาลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะด้านในมิติของวิธีวิจัยและเนื้อหาเชิงวิชาการอย่างเข้มข้น เพื่อมุ่งมั่นพัฒนาวารสารพัฒนศิลป์วิชาการให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกอ.)

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ครู อาจารย์ นักวิชาการ ผู้สร้างสรรค์งาน ตลอดจนผู้สนใจจะได้รับประโยชน์จากวารสารฉบับนี้ นำสู่การพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อสร้างคุณค่าแก่สังคมไทยและประเทศชาติต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร. จินตนา สายทองคำ
บรรณาธิการ

สารบัญ : Contents

	หน้า
1 นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด พนาธาร THE CREATIVE OF THAI DRAMATIC ART: PANATHAN DANCE ❖จินตนา สายทองคำ, วีระพงษ์ ดรละคร, และ นิตยา รूसมัย (JINTANA SAITONGKUM, WEERAPONG DONLAKORN, AND NITTAYA RUSAMAI)	1
2 ฟ้อนตะคัน TA-KAN DANCE ❖เหมือนขวัญ สุวรรณศิลป์ (MUANKHWAN SUWANNASILP)	17
3 ผลงานการแสดงสร้างสรรค์ชุด ยกธงสงกรานต์ CREATIVE WORK OF FOLK DANCE: YOKTONG SONGKRAN ❖พนิดา บุญทองขาว (PANIDA BOONTHONGKHAO)	37
4 การใช้ทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง ในการฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ ครูจිරพล เพชรสม THE INSTRUCTION OF “SAW DUANG SEVEN SCALE” IN COGNITIVE FOLLOWING KRU JEERAPON PETSOM CONCEPT ❖อิสริย์ ฉายแผ้ว, จันทร์พลอย เดชภิมล, และชานาวัต ไชยศิริ (IDSAREE CHAIPAEW, CHANPLOY DETPIMON, AND CHANANWAT CHAISIRI)	57
5 ภาพสะท้อนจากลายเส้นของเด็กในชุมชนแออัด CHILDREN’S DRAWINGS AS REFLECTIONS OF LIFE IN THE SLUMS ❖กาญจนา ชลสุวัฒน์ (KANCHANA CHOLSUWAT)	77
6 การศึกษาอัตลักษณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นในเขตพื้นที่การท่องเที่ยวอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย สู่การออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชน THE STUDY OF ARTISTIC AND LOCAL CULTURE IDENTITIES IN THE TOURISM AREA AT CHIANG-KHAN DISTRICT, LOEI PROVINCE FOR CREATIVE LOCAL PRODUCT DESIGN ❖ไทยโรจน์ พวงมณี (THAIROJ PHOUNGMANEE)	93

สารบัญ : Contents

	หน้า
7	113
การศึกษาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่น นครศรีธรรมราช ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่าน และทัศนคติต่อการเรียนภาษาอังกฤษ ของนักเรียนระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2 วิทยาลัยช่างศิลป์นครศรีธรรมราช	
THE STUDY OF EFFECTIVENESS OF ENGLISH SUPPLEMENTARY READING PACKAGES ENTITLED NAKHON SI THAMMARAT LOCAL WISDOM, ENGLISH READING ACHIEVEMENT, AND STUDENT'S ATTITUDE OF THE SECOND YEAR VOCATIONAL CERTIFICATE STUDENTS IN NAKHON SI THAMMARAT COLLEGE OF FINE ARTS	
❖ จุฬาลักษณ์ สุติน (JULALAK SUTIN)	
8	129
ภาษาเพื่อการสื่อสารในการแสดงลิเก	
LANGUAGE FOR COMMUNICATION IN LIKAY PERFORMANCE	
❖ มณี เทพาชมภู (MANEE THEPHACHOMPHU)	
9	151
การศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	
A COMPARISON OF THE SATISFACTION TOWARD LEARNING BY GAMIFICATION OF UNDERGRADUATE STUDENTS AT PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY	
❖ กนกรัตน์ จิรสัจจานุกูล และจิระนันท์ โตสิน (KANOKRAT JIRASATJANUKUL AND JIRANAN TOSIN)	
10	161
การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่	
THE CONSTRUCTION OF ELECTRONICS BOOK ON LOANWORDS IN THE THAI LANGUAGE FOR THE ACADEMIC ACHIEVEMENT DEVELOPMENT OF THE SECOND YEAR STUDENTS AT HATYAI UNIVERSITY	
❖ อัจฉรา เทศขำ, อนันต์ อารีย์พงศ์, และ วิทวัฒน์ ชัตติยะมาน (ATCHARA TESKUM, ANAN AREEPONG AND WITHAWAT KHATTIYAMARN)	

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด พนาธาร

THE CREATIVE OF THAI DRAMATIC ART: PANATHAN DANCE

จินตนา สายทองคำ*, วีระพงษ์ ดรละคร*, และนิตยา รุ้งรัมย์*

JINTANA SAITONGKUM, WEERAPONG DONLAKORN, AND NITTAYA RUSAMAI

บทคัดย่อ

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุด พนาธาร มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์นาฏศิลป์ชุดใหม่ โดยศึกษาแนวทางจากความเป็นมาและการดำเนินการต่าง ๆ ของโครงการในพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตรและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 อันเกี่ยวข้องกับผืนดิน ผืนน้ำ ผืนป่า ที่สร้างความสุข ถาวรแก่ประชาชนชาวไทย ผลการสร้างสรรค์งานมีองค์ประกอบดังนี้ 1) สร้างสรรค์ ท่วงทำนองเพลงแทรกการเลียนเสียงธรรมชาติ 2) คัดเลือกผู้แสดงชายหญิงจำนวน 16 คน 3) กระบวนท่ารำผสมผสานการเคลื่อนไหวของร่างกายที่เลียนแบบการเคลื่อนไหวของ ธรรมชาติ 4) การแต่งกายเป็นการนุ่งห่มแบบชาวบ้านที่ไม่เจาะจงว่าเป็นภาคใดของไทย 5) อุปกรณ์การแสดง ได้แก่ ตะกร้าไม้ไผ่สานใส่ต้นไม้ดอกไม้สีถึงป่า 6) การออกแบบแถว และการใช้พื้นที่เวทีที่หลากหลาย ทั้งนี้รูปแบบการแสดงแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1) ป่า น้ำ นำสร้างสรรค์พลี ช่วงที่ 2) ยากยิ่งขาดน้ำ ขาดป่า ช่วงที่ 3) ป่ารักษน้ำ ตามรอยพระบาท

คำสำคัญ: นาฏศิลป์สร้างสรรค์ พนาธาร

Abstract

The purpose of the creative traditional dance performance "PANATHAN" is to create a new type of this traditional dance performance by studying the background and operation of the Royal Projects under His Majesty King Rama IX and His Queen which were related to soil, water, and forest, that brought permanent happiness to Thai people. The creation consisted of following

* คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Faculty of Music and Drama, Bunditpatanasilpa Institute

elements: 1) Creation of music with the insertion of natural sounds; 2) Selection of 16 male and female performers; 3) Dance postures incorporating body movements that mimic the movement of nature; 4) Local folk costumes that were not specific to any region of Thailand; 5) Bamboo baskets filled with plants and flowers representing the forest; 6) Performance choreography and the allocation of stage areas. The performance was divided into 3 acts: 1) Forest and Water, Creators of All; 2) Without Forest and Water, Come Hardship; 3) Save Forest, Save Water, Follow Our Father's Footsteps.

Keywords: Dramatic Art Dance Creative, PANATHAN

บทนำ

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหลักของชนชาติไทยมายาวนาน พระมหากษัตริย์ของไทยทรงปกครองประเทศด้วยทศพิธราชธรรม ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขภายใต้ร่มพระบารมี คนไทยมีความจงรักภักดีและผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแน่นแฟ้น พระมหากษัตริย์ไทยจึงเป็นสัญลักษณ์ของความร่มเย็นเช่นเดียวกับร่มไม้ใหญ่ที่ให้สิ่งมีชีวิตทั้งหลายได้อาศัยอยู่ภายใต้ร่มเงาที่ร่มรื่น ดุจพสกนิกรชาวไทยทั้งปวงที่ได้เกิดมาบนผืนแผ่นดินไทยใต้ร่มพระบรมโพธิสมภารอย่างเป็นสุข (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2560, น. ก)

สภาพแวดล้อมส่งผลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรากฏอย่างชัดเจนเป็นที่ประจักษ์ว่า การรักษาสีงแวดล้อมเป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วนของมนุษยชาติ การอนุรักษ์ดูแลรักษาสิ่งแวดลอมจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง สิ่งแวดลอมกับวิถีชีวิตของมนุษย์จึงไม่อาจแยกออกจากกันได้ สิ่งแวดลอมที่เป็นทรัพยากรสำคัญต่อชีวิตก่อให้เกิดสรรพสิ่งและการดำรงอยู่ คือ ผืนดิน ป่า และน้ำ แม้ว่าประเทศไทยจะตั้งอยู่ในเขตภูมิประเทศร้อนชื้นมีฝนตกชุก แต่ทั้งนี้ปริมาณน้ำต้นทุนจำนวนมาก ทั้งน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน หากขาดการจัดการน้ำที่ดีจะไม่สามารถกักเก็บน้ำจำนวนมากนั้นมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งมีการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารทำให้ปริมาณน้ำลดน้อยลงไปจนเกิดปัญหาภัยแล้ง และเมื่อถึงฤดูฝนก็ไม่มีกำแพงตามธรรมชาติที่จะป้องกันการไหลของน้ำ น้ำที่ไหลบ่าเข้ามาปะทะอย่างรวดเร็วจึงสร้างความเสียหายแก่บ้านเมืองจนเป็นปัญหาอุทกภัย ขณะที่ชุมชนในเขตเมืองต้องเผชิญปัญหาจากน้ำท่วมขังและเน่าเสีย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตร ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาและจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาและบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรทั้งจากภัยน้ำแล้ง ภัยน้ำล้น และภัยน้ำเสีย ด้วยแนวพระราชดำริการพัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทานเพื่อให้ราษฎรมีน้ำกินน้ำใช้ที่พอเพียงไม่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็นไม่น้อยกว่าความต้องการและมีคุณภาพที่ดี เปลี่ยนจากสภาพปัญหาที่มีอยู่ไปสู่การดำรงชีวิตที่เปี่ยมด้วยความสุข ประกอบกับพระราชปณิธานอันแน่วแน่ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 ที่มุ่งมั่นบรรเทาวิกฤตการณ์ขาดแคลนน้ำและตระหนักถึงความสำคัญของป่า จากการตามเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ไปเยี่ยมราษฎรในจังหวัดต่าง ๆ ทุกภูมิภาคของประเทศไทยเป็นเวลายาวนานทำให้ทรงทราบว่าป่าไม้ถูกทำลายด้วยฝีมือมนุษย์อย่างมาก ก่อให้เกิดภาวะฝนแล้ง พืชพรรณธัญญาหารและสัตว์ป่าที่เคยชุกชุมลดจำนวนอย่างรวดเร็ว เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตรเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรแหล่งน้ำ เรื่องดินเพื่อพัฒนาที่ทำกินแก่ราษฎร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 จึงเสนอแนวพระราชดำริให้ประชาชนร่วมมือร่วมใจปลูกป่าเพื่อให้ป่าไม้เป็นที่ดูดซับกักเก็บน้ำไว้ใต้ดิน คืนความอุดมสมบูรณ์สู่ธรรมชาติ เกิดโครงการในพระราชดำริสร้างความสุขถาวรแก่ปวงชนชาวไทยมากมายหลายโครงการที่เกี่ยวข้องกับผืนดิน ผืนน้ำ ผืนป่า อาทิ โครงการป่ารักน้ำ แนวทางปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง โครงการแก้มลิง โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ เขื่อนคลองท่าด่าน และเขื่อนต่าง ๆ ในภูมิภาค โครงการอ่างเก็บน้ำ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำ ฯลฯ

การสร้างสมดุลของทรัพยากรน้ำตามแนวพระราชดำริที่ว่า “น้ำคือชีวิต” ส่งผลต่อการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน ทั้งในเรื่องการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ การพัฒนารูปแบบป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การจัดการน้ำแล้งและน้ำหลากนอกเขตชลประทาน รวมทั้งอีกหลายแนวทางที่ทั้งสองพระองค์ทรงทำเป็นตัวอย่างเพื่อเป็นต้นแบบสู่การนำไปใช้ในชุมชน พัฒนาสู่ความอุดมสมบูรณ์ของประเทศชาติและความผาสุกของอาณาประชาราษฎร์ จึงเป็นแรงบันดาลใจให้คณะศิลปนาฏดุริยางค์น้อมนำแนวพระราชดำริและพระราชปณิธานที่มุ่งมั่นพระราชทานความผาสุกยั่งยืนแก่ปวงประชาชนชาวไทยสู่การสร้างสรรคการแสดงนาฏศิลป์ที่ร้อยเรียงสร้างสรรค์กระบวนการทำรำถ่ายทอดพระราชปณิธานโดยใช้กระบวนการทำรำแนวเพลงที่สร้างขึ้นผสมผสานการเคลื่อนไหวร่างกายที่เลียนแบบการเคลื่อนไหวของธรรมชาติ แนวคิดการออกแบบแถวรวมทั้งการใช้พื้นที่เวทีที่หลากหลาย

เพื่อน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 ในชื่อการแสดงชุด พนาธาร

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ชุด พนาธาร

วิธีการศึกษา

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานต่าง ๆ ของโครงการพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับผืนดิน ผืนน้ำ ผืนป่า ตลอดจนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งงานสร้างสรรค์จากแหล่งข้อมูล แหล่งวิทยบริการของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ศูนย์รักษาศิลป์ หอสมุดแห่งชาติ ฯลฯ

2. ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยกำหนดกรอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์และการสร้างสรรค์งานจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ที่มีประสบการณ์ด้านการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไม่น้อยกว่า 20 ปี จำนวน 4 คน คือ

2.1 รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย จันทน์สุวรรณ

(ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2548)

2.2 นางสาวพร สันทอง ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์

2.3 ดร. สุรัตน์ จงดา ผู้ช่วยอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

2.4 นายยุทธนา อัมระรงค์ ประธานกรรมการบริษัทคิดบวกศิลป์

3. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดง

4. ดำเนินการออกแบบแนวเพลง เครื่องแต่งกาย คัดเลือกผู้แสดง

5. สร้างสรรค์กระบวนการท่ารำ การแปรแถว การใช้พื้นที่เวทีที่มีความหลากหลาย

6. จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในการนำเสนอผลงานเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ สู่การปรับปรุงพัฒนาผลงานให้มีความสมบูรณ์ โดยกำหนดคุณสมบัติเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์จำนวน 8 คน ประกอบด้วย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน 4 คน ได้แก่

- 1) นางรัตติยะ วิกสิตพงษ์
(ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2560)
- 2) นายประสิทธิ์ ปิ่นแก้ว (ศิลปินแห่งชาติ)
(ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2551)
- 3) รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย จันทร์สุวรรณ
(ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2548)
- 4) นางนฤมัย ไตรทองอยู่
(ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก 4 คน ได้แก่

- 1) นางสถาพร สันทอง ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์
- 2) นายองอาจ อยู่โพธิ์ อดีตผู้อำนวยการโรงละครแห่งชาติ
- 3) นางสาววันทนี ม่วงบุญ ผู้ชำนาญการด้านนาฏศิลป์ไทย สำนักงานสังคีต
- 4) นายยุทธนา อัมระรงค์ ประธานกรรมการบริษัทคิดบวกศิลป์
7. นำเสนอผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด พนาธาร สู่อารยชน
8. จัดทำเอกสารพร้อมบันทึกวิดิทัศน์เพื่อเผยแพร่
9. นำผลงานจดสิทธิบัตรเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ผลการศึกษา

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุดพนาธารมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อน้อมนำแนวความคิดจากโครงการในพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตร และพระราชปณิธานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 ที่พระราชทานไว้ในคำขวัญวันแม่ กล่าวถึง ดิน น้ำ ลม ไฟ ป่า เขา รวมกันเป็นทรัพย์สินแผ่นดินแม่ที่พวกเราทุกคนต้องร่วมใจกันรักษาดูแลสู่การคิดสร้างสรรค์การแสดงบนพื้นฐานความเป็นนาฏศิลป์ไทย เพื่อแสดงถึงความสำคัญตระหนักในคุณค่าของป่าและน้ำที่ผูกพันกับวิถีชีวิตและแผ่นดินเกิด สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. การศึกษาความเป็นมาและการดำเนินการต่าง ๆ ของโครงการในพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตรและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 ที่เกี่ยวข้องกับป่าและน้ำมี ดังนี้

1.1 โครงการในพระราชดำริที่เกี่ยวกับป่า

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตรทรงตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ซึ่งเป็นต้นทางแห่งความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติที่ยังประโยชน์สู่พสกนิกร ทรงมีโครงการในพระราชดำริที่เกี่ยวกับป่ามากมาย ทั้งโครงการใหญ่และโครงการเล็กที่เข้าถึงทุกพื้นที่ โครงการสำคัญ ๆ ได้แก่ โครงการป่าสาธิตส่วนพระองค์ โครงการชุมชนพัฒนาป่าชายเลน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย จังหวัดเพชรบุรี ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพุทธรักษา จังหวัดนครราชสีมา ฯลฯ

นอกจากนี้ทรงพระราชทานพระราชดำริเพื่ออนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าไม้ด้วยทฤษฎีต่าง ๆ อย่างเป็นผลอย่างยิ่ง ได้แก่ การปลูกป่าทดแทน การปลูกป่าในที่สูง การปลูกป่า 3 อย่างได้ประโยชน์ 4 อย่าง ทฤษฎีการทำป่าเปียก ทฤษฎีการสร้างภูเขาป่า เป็นต้น

1.2 โครงการในพระราชดำริที่เกี่ยวกับน้ำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงตระหนักถึงความสำคัญของความอยู่รอดของป่าไม้ ซึ่งปัญหาสำคัญที่เป็นตัวแปรแห่งความอยู่รอดของป่าคือ น้ำ นำสู่พระราชดำริโครงการที่เกี่ยวข้องกับน้ำหลายโครงการ ได้แก่ ฝายชะลอความชุ่มชื้น (Check Dam) ฝนหลวงพระราชทาน พระราชดำริจัดการด้านชลประทาน เขื่อนอนกประสงค์ เป็นต้น

การจัดการน้ำเสียด้วยวิธีทางชีวภาพและวิธีกาลศาสตร์ อาทิ โครงการแก้มลิง โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ โครงการเขื่อนคลองด่าน โครงการคลองลัดโพธิ์ โครงการขุดสระกักเก็บน้ำตามทฤษฎีใหม่ โครงการอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ กังหันน้ำชัยพัฒนา ฯลฯ

จากโครงการในพระราชดำรินี้มากกว่า 4,000 โครงการนำมาซึ่งการบำบัดทุกข์บำรุงสุข สร้างความผาสุกร่มเย็นอย่างยั่งยืนภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางให้พสกนิกรดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามรอยพระบาท จากการศึกษาความเป็นมาของโครงการต่าง ๆ นำสู่แนวคิดในการสร้างงานสร้างสรรค์ที่ให้ผู้ชมตระหนักถึงคุณค่าของป่าและน้ำ รวมทั้งสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ที่ทั้งสองพระองค์ทรงมีต่อปวงชนชาวไทยที่พร้อมน้อมนำเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และช่วยกันสืบสานปฏิบัติตามพระราชปณิธานด้วยความมุ่งมั่นจงรักภักดีตราบนิรันดร์

2. กระบวนการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ ชุด พนาธาร มีขั้นตอนวิธีการในการสร้างงาน 7 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแนวคิดของการแสดงที่ตระหนักถึงความสำคัญของป่าและน้ำรวมทั้งเพื่อน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 โดยดำเนินการค้นคว้าข้อมูลทางเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับโครงการพระราชดำรินิรัชกาลที่ 9 และการสัมภาษณ์ สรุปลงมาเป็นกรอบแนวทางในการสร้างสรรค์งาน

ขั้นตอนที่ 2 สร้างสรรค์ทำนองเพลง ดนตรีประกอบการแสดง โดยใช้เครื่องดนตรีไทยเป็นหลักในการบรรเลง ผสมผสานเครื่องประกอบจังหวะและอุปกรณ์เลียนเสียงธรรมชาติ

ภาพที่ 1 เครื่องดนตรีประกอบการแสดง

ที่มา: ผู้วิจัย

เครื่องดนตรีประกอบด้วย

1. ระนาดเอก	2. ระนาดทุ้ม	3. เปิงมาง	4. ตะโพน
5. ทับ	6. อังกะลุง	7. ปี่จุม	8. ขลุ่ยเพียงออ
9. กลองใหญ่	10. แฉ	11. ฉิ่ง	12. ฉาบเล็ก
13. กรับพวง	14. กรับไม้ไผ่	15. เกราะ	16. ระฆังราว
17. จักจั่น	18. ขลุ่ยนก	19. กระบอกเสียง	20. กังสะดาด

ท่วงทำนองแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1: ลักษณะทำนองเพลงสื่อถึงธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ใช้เครื่องดนตรีที่ก่อให้เกิดเสียงเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น ปี่จุม อังกะลุง ขลุ่ยนก และใช้เครื่องดนตรีไทยที่เป็นเครื่องไม้เป็นเครื่องค้ำเนินทำนองเพลง

ช่วงที่ 2: ลักษณะอารมณ์เพลงที่สื่อถึงความตื่นตระหนก ความตื่นเต้นเครื่องดนตรีที่ใช้ในช่วงนี้จึงเน้นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนัง คือ กลองใหญ่ และ เครื่องประกอบจังหวะ แนวจังหวะเพลงเร่งความเร็วสื่อถึงความตื่นตระหนก

ช่วงที่ 3: ลักษณะทำนองเพลงสื่ออารมณ์การมีความหวังความสุข การบรรเลงทำนองใช้วงปี่พาทย์แสดงถึงความเป็นราชสำนัก

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกผู้แสดงที่มีความรู้ความสามารถในการแสดงโดยใช้วิธีการเปิดรับสมัครนักแสดง ซึ่งเป็นนักศึกษาในคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สาขานาฏศิลป์ไทย โดยคัดเลือกนักแสดงที่มีความตั้งใจ ตั้งใจ พอใจ ดีใจ และภาคภูมิใจสู่การมีส่วนร่วมในความสำเร็จของการแสดง ได้นักแสดงจำนวน 16 คน ประกอบด้วยนักแสดงชาย 9 คน และนักแสดงหญิง 7 คน

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบกระบวนการทำรำโดยใช้พื้นฐานนาฏศิลป์ไทย กำหนดเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ปา น้ำ นำสร้างสรรพสิ่ง: แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปาและน้ำที่สำคัญกับสิ่งมีชีวิต

ภาพที่ 2 สื่อถึงความงดงามของธรรมชาติปาและน้ำ
ใช้การกระดกเท้าสื่อถึงการยืนต้นของต้นไม้
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ที่อยู่ร่วมกันของสรรพสัตว์
ธรรมชาติ ต้นไม้ ปาเขา ลำเนาธาร ใช้กิริยาหลากหลาย
ของผู้แสดง การนั่งย่อตัวการเดินทางแบบกิริยาสัตว์
ม้า ช้าง การใช้มือสื่อถึงดอกไม้ที่กำลังเบ่งบาน
ที่มา: ผู้วิจัย

ช่วงที่ 2 ยากยิ่ง ขาดน้ำ ขาดป่า: แสดงให้เห็นถึงการผิดสมดุลแห่งธรรมชาติ
เมื่อน้ำและป่าถูกทำลาย นำไปสู่หายนะแก่สรรพสัตว์และมวลมนุษยชาติ

ภาพที่ 4 สื่อถึงการทำลายธรรมชาติด้วยฝีมือมนุษย์
ใช้กระบวนการทำเต้นแบบโชน
แสดงถึงพลังในการทำลาย
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 5 สื่อถึงความสูญเสียธรรมชาติก่อเกิดภัยพิบัติ
ใช้กระบวนการทำโชนแสดงการทำลายและนำลีลา
การก้มตัวตามธรรมชาติสื่อถึงการสูญเสีย
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 6 สื่อถึงมรสุมจากธรรมชาติและความสำเร็จจากการสูญเสีย
ใช้ท่าธรรมชาติและนำลักษณะการจับหงายตะเต้ตาและยึดดอกเกยหน้าแสดงความเศร้าหมอง
ที่มา: ผู้วิจัย

ช่วงที่ 3 ป่ารกน้ำตามรอยพระบาท: แสดงให้เห็นถึงพระราชกรณียกิจ
พระมหากษัตริย์คุณอันหาที่สุดมิได้ขององค์ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ที่พลิกฟื้นผืนน้ำ ผืนป่า สร้าง
แนวทางเพื่อให้สรรพสัตว์กลับมาดำรงชีวิตอย่างพอเพียง มีความสุขอีกครั้ง พร้อมความ
เข้าใจตระหนักในคุณค่าป่าและน้ำ

ภาพที่ 7 สื่อถึงความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ
นำสื่อสัญลักษณ์ “สก.” มาประกอบการแสดงใช้ท่าไหว้สูง
แสดงการสักการะด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 8 สื่อถึงความปลื้มปิติ
ใช้ท่ารำพรหมสี่หน้าแสดงความยิ่งใหญ่
แห่งพระบารมีสู่ความปลื้มปิติของปวงชน
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 9 สื่อถึงพระมหากรุณาธิคุณสู่พสกนิกร
ใช้ท่ารำการตั้งมือต่อกันเป็นสัญลักษณ์เลข 9
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 10 สื่อถึงความเจริญเติบโตของงามอีกครั้ง
ใช้ท่ารำจิบคว่ำสอดมือคลายจิบสอดสูงแสดงความงาม
ที่มา: ผู้วิจัย

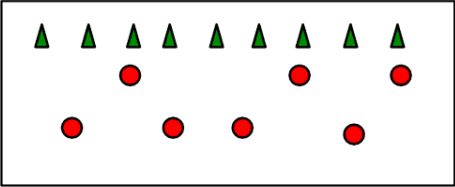

ภาพที่ 11 สื่อถึงความสุข ความรื่นเริงของมนุษย์
ใช้กิริยาการเคลื่อนไหวก้าวกระโดดยกเท้าไขว้
แปรแถวอย่างรวดเร็ว
ที่มา: ผู้วิจัย

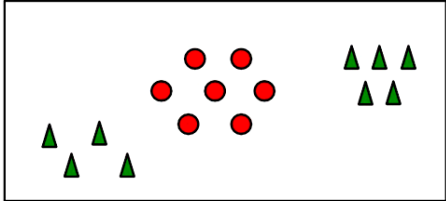

ภาพที่ 12 สื่อถึงการกลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ
ใช้ท่ารำกิริยาตั้งเข่ากระดกเท้า ผสมผสานกับการถืออุปกรณ์
ต่างระดับกัน เป็นมิติที่สื่อถึงการกลับสู่ความสมบูรณ์
ที่มา: ผู้วิจัย

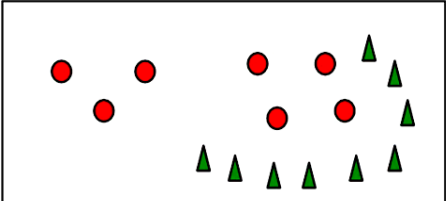
กระบวนการแปรแถว นำแนวคิดการใช้พื้นที่เวที ทั้งในรูปแบบความสมดุล
และไม่สมดุล ใช้พื้นที่กลางเวที มุมเวทีอย่างหลากหลาย จัดกลุ่มการแปรแถว ดังนี้

สัญลักษณ์ หมายถึง ผู้แสดงชาย หมายถึง ผู้แสดงหญิง	
การแปรแถว	ลักษณะแถว
	การแปรแถวโดยมีแถวขนานกับผู้ชม

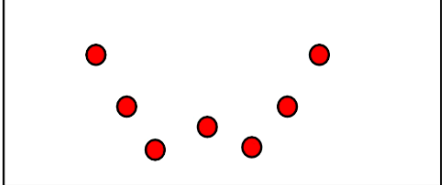
ภาพที่ 13 แถวขนานกับผู้ชม
ที่มา: ผู้วิจัย

การแปรแถว	ลักษณะแถว
	การแปรแถวแบบกลุ่ม โดยแยกกลุ่มผู้แสดงหญิงชาย

ภาพที่ 14 แถวแบบกลุ่ม
ที่มา: ผู้วิจัย

การแปรแถว	ลักษณะแถว
	การแปรแถวแบบไม่ สมดุลโดยจัดกลุ่มจำนวนผู้แสดง 2 ด้านไม่เท่ากัน

ภาพที่ 15 แถวไม่สมดุล
ที่มา: ผู้วิจัย

การแปรแถว	ลักษณะแถว
	แถวทแยงมุม แสดงความลึกของการเรียงแถว ในลักษณะปากทรง ตามลักษณะแถวนาฏศิลป์ไทยแต่เพิ่มความเด่นตรงกลาง

ภาพที่ 16 แถวทแยงมุม
ที่มา: ผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การออกแบบประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย เป็นลักษณะนุ่งห่มแบบชาวบ้านไม่เจาะจงว่าเป็นภาคใดของประเทศไทย ผู้หญิงนุ่งผ้าถุง ผ้าพันรอบอก ชายนุ่งกางเกงมีผ้ารัดบริเวณเอว ใช้โทนสีน้ำตาลแทนพื้นดิน แทรกสีต่าง ๆ แทนดอกไม้ใบไม้ เครื่องประดับใช้ลูกไม้ ลูกปัด หินสี การเย็บปักถักร้อย มีตะกร้าไม้ไผ่เป็นอุปกรณ์ ส้อมถึงป่าไม้ ธรรมชาติ นอกจากนี้ได้แรงบันดาลใจในการพรำหน้าของชนเผ่า ผู้ใกล้ชิดธรรมชาติ เป็นแนวทางในการแต่งหน้าของผู้แสดง

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนองานสร้างสรรค์ต่อผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ/คณะกรรมการ ได้รับคำแนะนำ ดังนี้

- 1) การใช้สีเครื่องประดับควรปรับให้มีสีสันทนให้หน้าสนใจ
- 2) ควรเพิ่มเสียงสรรพสัตว์ในเสียงดนตรี

ซึ่งผู้สร้างสรรค์งานได้ดำเนินการปรับตามข้อเสนอแนะ ทำให้การแสดงชุดพนาธรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 7 เผยแพร่การแสดงสู่สาธารณชนในการแสดงระดับชาติ อาทิ

- งานมหกรรมศิลปวัฒนธรรม “ใต้ร่มพระบารมีจักรีวงศ์” ณ โรงละครแห่งชาติ
 - งานศิริกรานพระภูบาลนวมินทร์ ณ หอประชุมราชแพทย โรงพยาบาลศิริราช
- จากนั้นนำจดสิทธิบัตรทรัพย์สินทางปัญญาต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด พนาธรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและการดำเนินการต่าง ๆ ของโครงการในพระราชดำริองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ซึ่งได้แนวคิดจากความสำเร็จในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 ที่ทรงพระราชทานแนวทางในการพัฒนาจัดการทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ คำนึงความสมบูรณ์สู่ธรรมชาติ แก้ปัญหาบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎร ก่อให้เกิดโครงการในพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับผืนดิน ผืนน้ำ ผืนป่า ที่สร้างความสุขถาวรแก่ประชาชนชาวไทย

คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ น้อมนำพระราชดำริสู่การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ โดยสร้างงานจากแนวคิดธรรมชาติ ผู้คน ต้นไม้ สรรพสัตว์ ผสมผสานวิถีชีวิต ประกอบด้วยอารมณ์ที่หลากหลาย อันเป็นองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ ใช้กระบวนการทำรำ แนวเพลงที่สร้างขึ้นผสมผสานการเคลื่อนไหวร่างกายที่เลียนแบบการเคลื่อนไหวของธรรมชาติ แนวคิดการออกแบบแถว รวมทั้งการใช้พื้นที่เวทีที่หลากหลาย มีขั้นตอนในการสร้างงาน 7 ขั้นตอนคือ 1) สร้างแนวคิด 2) สร้างสรรค์ทำนองเพลง 3) คัดเลือกผู้แสดง 4) ออกแบบท่ารำและการแปรแถวใช้พื้นที่เวที 5) ออกแบบประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ อุปกรณ์ 6) นำเสนองานต่อผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ 7) เผยแพร่งานสู่สาธารณชน มีองค์ประกอบสำคัญของการแสดง ประกอบด้วย ผู้แสดงจำนวน 16 คน แต่งกายโดยนุ่งห่มแบบชาวบ้านที่ไม่เจาะจงว่าเป็นภาคใดของไทย มีตะกร้าไม้ไผ่สานใส่ต้นไม้ ดอกไม้เป็นอุปกรณ์การแสดงสื่อถึงป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ท่วงทำนองเพลงสร้างสรรค์ขึ้นใหม่แทรกการเลียนธรรมชาติ เสียงน้ำ เสียงสัตว์ สอดคล้องกับการแสดง

การแสดงแบ่งเป็น 3 ช่วงดังนี้

ช่วงที่ 1 ป่า น้ำ นำสร้างสรรพลัง: แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างป่าและน้ำที่มีความสำคัญกับสิ่งมีชีวิต

ช่วงที่ 2 ยากยิ่ง ขาดน้ำ ขาดป่า: แสดงให้เห็นถึงการผิดสมดุลแห่งธรรมชาติ เมื่อน้ำและป่าถูกทำลายนำไปสู่หายนะแก่สรรพสัตว์และมวลมนุษยชาติ

ช่วงที่ 3 ป่ารักน้ำตามรอยพระบาท: แสดงให้เห็นถึงพระราชกรณียกิจองค์ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ พลิกผืนป่าและน้ำ สร้างแนวทางเพื่อให้สรรพสัตว์กลับมาดำรงชีวิตอย่างพอเพียงที่มีความสุขอีกครั้ง พร้อมความเข้าใจตระหนักในคุณค่าป่าและน้ำ

อภิปรายผล

จากการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ชุด พนาธาร อภิปรายผลเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. กระบวนการสร้างสรรค์งาน จากการวิจัย พบว่า การแสดงชุด พนาธาร มีแนวความคิดการสร้างงานจากแนวคิดธรรมชาติ ผู้คน ต้นไม้ สรรพสัตว์ ผสมผสานวิถีชีวิต ประกอบด้วยอารมณ์ที่หลากหลาย ความสุข ความเศร้า ความหวัง อันเป็นองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ ซึ่งเป็นแนวคิดในการสร้างงานที่พบได้ในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในปัจจุบัน อาทิ รับขวัญข้าว นำแนวคิดวิถีชีวิตของชาวนาและความผูกพันกับธรรมชาติเสนอเป็นเรื่องราว

ในการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการความรู้ของคณะศิลปนาฏดุริยางค์ (2557, น. 87) ที่พบว่า กรอบแนวคิดของการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์เกิดขึ้นตามจุดมุ่งหมายของการแสดง ซึ่งสรุปได้ว่ามีกรอบแนวคิดที่นำมาใช้ 6 ประการ คือ 1) แนวคิดจากวิถีชีวิต 2) แนวคิดจากภาพจิตรกรรมประติมากรรมรวมทั้งประวัติศาสตร์ 3) แนวคิดจากวรรณคดี วรรณกรรม ตำนาน 4) แนวคิดจากกลุ่มชาติพันธุ์ 5) แนวคิดจากธรรมชาติ 6) แนวคิดจากจินตนาการ และความใฝ่ฝัน ซึ่งการแสดงชุดพนาธารสอดคล้องกับแนวคิดข้อที่ 1 แนวคิดจากวิถีชีวิต และข้อที่ 5 แนวคิดจากธรรมชาติ ทั้งนี้ขั้นตอนในการดำเนินงานประกอบด้วยขั้นตอน 7 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างแนวคิดสรุปสาระเป็นกรอบแนวทาง 2) สร้างสรรค์ทำนองเพลง และดนตรีประกอบการแสดง 3) คัดเลือกผู้แสดงที่มีความรู้ความสามารถ 4) ออกแบบ กระจวนท่ารำ 5) ออกแบบประดิษฐ์เครื่องแต่งกายศิราภรณ์และเครื่องประดับ 6) นำเสนองานต่อผู้เชี่ยวชาญ 7) เผยแพร่การแสดงสู่สาธารณชนซึ่งสอดคล้องกับ ธรรมรัตน์ โถวสกุล (2543) ที่ศึกษาวิธีการและรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานของนักนาฏยประดิษฐ์ที่ได้รับ การยอมรับแล้ว พบว่า มีขั้นตอนการสร้างสรรค์งาน คือ การคิดหัวข้อ การหาข้อมูลในการ สร้างผลงาน การกำหนดเนื้อหาและรูปแบบการแสดงเพื่อกำหนดรูปแบบงาน การหาเพลง และดนตรีประกอบให้สอดคล้องกับแนวคิดและรูปแบบการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การประดิษฐ์ท่ารำ การออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบฉากและแสง การฝึกซ้อมและ นำเสนอผลงาน

2. กระจวนการสร้างสรรค์ท่ารำและการแปรแถวจากการวิจัย พบว่า มีการ สร้างสรรค์ท่ารำจากท่าพื้นฐานนาฏศิลป์ไทย การใช้ลักษณะท่าเต้นแบบโขน รวมทั้งท่าทาง ตามธรรมชาติ ผสมผสานการเคลื่อนไหวของร่างกาย ตามท่วงทำนองเพลงสื่ออารมณ์ด้วย กิริยาต่าง ๆ ตามจินตนาการ เช่นเดียวกับแนวคิดในการออกแบบนาฏยประดิษฐ์ของ คุณครูสุวรรณี ชลานุเคราะห์ (ศิลปินแห่งชาติ) ที่กล่าวในการศึกษาของ ญัฐนันท์ จันนิวงค์ (2557) ว่า คุณครูสุวรรณี ชลานุเคราะห์ มีแนวคิดในการออกแบบจาก ประสบการณ์การแสดง ประกอบกับแรงบันดาลใจนำมาออกแบบโดยใช้หลักการออกแบบ ลีลาท่ารำ 4 ประการ ได้แก่ หลักการจินตนาการ หลักการสืบทอดผสมผสานท่าทาง ธรรมชาติ หลักการนำท่ารำเก่ามาพัฒนาใหม่ หลักการสร้างสรรค์กระจวนท่ารำใหม่ใน รูปแบบการตีบทตามคำร้องและทำนองเพลง กระจวนท่ารำแบบมาตรฐาน มีการนำแม่ท่า นาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ต่างชาติมาร้อยเรียงกระจวนลีลาท่ารำใหม่อย่างมีเอกลักษณ์

ในส่วนการสร้างสรรครูปแบบการแปรแถว มีการนำแนวคิดการใช้พื้นที่เวทีที่มีความหลากหลายประกอบด้วยลักษณะแถวขนานกับผู้ชม แถวทแยงมุม แถวแบบสมดุลงและไม่สมดุลง แถวแบบกลุ่ม ตามการใช้พื้นที่และทิศทางที่ผู้แสดงเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ในส่วนของการคิดรูปแบบการแปรแถว พบว่า มีรูปแบบการแปรแถว 5 ลักษณะ คือ แถวขนานกับผู้ชม แถวทแยงมุม แถวแบบสมดุลงและไม่สมดุลง แถวแบบกลุ่มและแถวตอน ซึ่งเป็นไปตามการใช้พื้นที่และทิศทางที่ผู้แสดงเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งของคนดู ตามหลักทฤษฎีการเคลื่อนไหว ที่สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2543, น. 231-232) กล่าวไว้ในหลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์ คือ การเข้าหาคนดู เป็นการเรียกร้องความสนใจ นำเกรงขาม แสดงความยิ่งใหญ่ การถอยออกจากคนดู แสดงความอ้ากว้าง สูญเสีย หวาดกลัว ลังเล การขนานกับคนดูเน้นให้คนดูในจุดต่าง ๆ มองเห็นผู้แสดงได้เท่า ๆ กันเป็นการนำสายตาของคนดูไปสู่อีกจุดหนึ่ง การทแยงมุมกับคนดู แสดงความผูกพัน ความอ่อนโยน ความสามัคคี การฉวัดเฉวียนหรือเลี้ยวไปมาแสดง ความปราดเปรี้ยว การยกสูง แสดงความเบา ความสง่างาม ความยิ่งใหญ่ และการกดต่ำ แสดงความหวาดกลัว ความอ่อนน้อม ความด้อยค่า เป็นต้น

การคิดรูปแบบการแปรแถวใช้รูปแบบแปรแถวในลักษณะของนาฏศิลป์ไทยทั่วไป ตามที่ คุณครูจำเรียง พุฒประดับ (อ้างถึงใน ไพโรจน์ ทองคำสุก, 2547, น. 175) กล่าวไว้คือ การแปรแถวในรูปแบบแถวปากพั้ง แถวเฉียง แถวหน้ากระดาน แถวตอนเดี่ยว แถวคู่ เป็นต้น นอกจากนี้มีการใช้รูปแบบแถวสอดคล้องกับการศึกษาวิธีการและรูปแบบการสร้างสรรคผลงานของนักนาฏยประดิษฐ์ที่ได้รับการยอมรับแล้ว มีการศึกษาถึงรูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของนิสิตที่ศึกษาภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่าง พ.ศ. 2534-2541 (ธรรมรัตน์ โถวสกุล, 2543) ที่พบว่า รูปแบบงานสร้างสรรค์เป็นลักษณะนาฏศิลป์ไทยประยุกต์มีลักษณะท่ารำของการรำแม่บทหรือการนำมาจากนาฏศิลป์ตะวันตกผสมผสานกับรำไทย ลักษณะการจัดแถว แปรแถวและการตั้งซุ้มในรูปเรขาคณิตและรูปร่างของเส้นต่าง ๆ ใช้เพื่อสื่อความหมายเชิงปรัชญา

ข้อเสนอแนะ

การสร้างงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ตามโครงการที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์มอบหมายให้ทุกหน่วยงานในสถาบันดำเนินการสร้างสรรค์เป็นประจำทุกปีนั้น พบว่า แต่ละหน่วยงานมีการสร้างสรรค์อย่างหลากหลายแนวคิด โดยไม่มีการกำหนดประเด็นในการสร้างสรรค์แต่ละปี ส่งผลให้รูปแบบการแสดงผลงานสร้างสรรค์หลายชุดเริ่มมีความซ้ำหรือคล้ายคลึงกัน ดังนั้นควรจัดกลุ่มและกำหนดประเด็นในการสร้างงานเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างงานของหน่วยงานต่าง ๆ นำสู่การประกวดคัดเลือกสนับสนุนสู่การเผยแพร่ในเวทีระดับชาติและนานาชาติต่อไป

รายการอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2560). รุกขมรดกของแผ่นดินได้ร่วมพระบารมี. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2557). การจัดการความรู้เรื่อง การจัดการความรู้จากงานวิจัยสร้างสรรค์รูปแบบศิลปนิพนธ์. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- ณัฐนันท์ จันนิวงค์. (2557). “การออกแบบลีลานาฏศิลป์ไทยของอาจารย์สุวรรณี ชลานุเคราะห์ ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2533”. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1, 1: 32-39.
- ธรรมรัตน์ โถวสกุล. (2543). นาฏยศิลป์ในงานโครงการนาฏยศิลป์ของภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขานาฏยศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพโรจน์ ทองคำสุก. (2547). ครูจำเรียง พุทธประดับ ศิลปินแห่งชาติ รูปแบบความเป็นครู ผู้ถ่ายทอดนาฏศิลป์ไทยแบบโบราณ. กรุงเทพฯ: ดอกเบญจ.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). นาฏยศิลป์ปริทรรศน์. กรุงเทพฯ: หสน.ห้องภาพสุวรรณ.

ฟ้อนตะคัน

TA-KAN DANCE

เหมือนขวัญ สุวรรณศิลป์*

MUANKHWAN SUWANNASILP

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง ฟ้อนตะคัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์และวิเคราะห์ทฤษฎีลักษณะการแสดงชุด ฟ้อนตะคัน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ฟ้อนตะคันเป็นผลงานสร้างสรรค์การแสดงของคณะครุภาควิชานาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย เมื่อ พ.ศ. 2531 ภายใต้การนำของนายจตุพร รัตนวราหะ ผู้อำนวยการวิทยาลัย ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของประเพณีการเผาเทียนแบบโบราณใน ประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย ผู้เรียบเรียงทำนองเพลงฟ้อนตะคัน คือ นายสมุท อิงควระ แนวคิดในการประดิษฐ์ทำรำอาศัยหลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 และหลักฐานการค้นพบซากตะคันตามโบสถ์วิหารในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยระหว่าง พ.ศ. 2520-2530 และแรงบันดาลใจเกี่ยวกับความสวยงามของแสงเทียนในค่ำคืนของเทศกาลลอยกระทง องค์ประกอบการแสดงใช้นักแสดงหญิงล้วนไม่จำกัดจำนวน ลักษณะการแต่งกาย มี 3 แบบตามโอกาส ใช้ “ตะคัน” เป็นอุปกรณ์จุดไฟให้แสงสว่าง ดนตรีประกอบใช้วงปี่พาทย์ ไม้ฉิ่ง ฆ้องวงแบบเฉพาะกาล โครงสร้างของเพลงแบ่งเป็น 3 ส่วน อัตราจังหวะ 2 ชั้น และ ชั้นเดียว จังหวะหน้าทับลาว กระบวนท่ารำมี 4 ขั้นตอน ท่ารำหลัก 13 ท่าและท่าเชื่อม 2 ท่า ลักษณะการเคลื่อนไหวร่างกาย 5 ส่วน 8 ทิศทางและการแปรแถว 7 รูปแบบ การวิเคราะห์ ทฤษฎีลักษณะ พบว่า ฟ้อนตะคันเป็นการแสดงที่สะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่นของสุโขทัยในด้าน ประเพณีและวัฒนธรรม ใช้ “ตะคัน” เป็นอุปกรณ์ประกอบเพื่อสื่อให้เห็นถึงประเพณีเผาเทียน เล่นไฟ เพื่อเป็นพุทธบูชาตามแบบโบราณ เครื่องแต่งกายใช้ผ้าชิ้นตีนจกและผ้าทอพื้นเมืองที่เป็นภูมิปัญญาชาวสุโขทัย ลักษณะเด่นของการแสดงฟ้อนตะคันเป็นการรำหมู่ที่มีลีลาการฟ้อน แบบผสมผสานระหว่างการฟ้อนแบบภาคเหนือและภาคกลางที่มีความสวยงามน่าชม

คำสำคัญ: ฟ้อน ตะคัน การสร้างสรรค์

* วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Abstract

The research aims to study Ta-Kan Dance for Thai classical dance of Sukhothai College of Dramatic Arts in the 1988 to present determine study back history idea and study the pattern north folk dance of Thailand Having studied the practice of classical dance postures Ta-Kan Dance can be described by 3 main groups of this research as follows: 1) To study background history and the idea; 2) To study the patterns Ta-Kan Dance; 3) To study is to identify the characteristics of Ta-Kan Dance. The results reveal there are 3 correction methods of Ta-Kan Dance postures: 1) Ta-Kan Dance is the creative performance by teachers in the faculty of Dramatic Arts and Music, Sukhothai College of Dramatic Arts, in the 1988; 2) Correction by use lady woman only with' unlimited, costumes is Sukhothai's local style, The music produced by the Pi Paat band a principle, melody structure has the distribution is 3 the part, 2 rhythm rates and single-storied and in front overlay Laos, use show in auspicious general ceremony and engage in business to show the light and sound, in the Loy Kratong Festival burns the candle plays the fire, Sukhothai, the technique dances to divide is 4 the step, there is the harbour dances 13 harbour pillars and the harbour believe in 2 the harbour, use 8 5 body part direction movements and deploying 7 the format; 3) Identify the characteristics of Ta-Kan Dance in Na-ta-ya-luk is mix of local tradition (North & Center) The show aims to focus on the folk traditions of the Buddhist culture.

Keywords: Dance, Ta-kan, Creative

บทนำ

สุโขทัยเป็นที่ตั้งราชธานีแห่งแรกของราชอาณาจักรไทยมากกว่า 700 ปี นับเป็นดินแดนปฐมของชนชาติไทยที่ได้ก่อกำเนิดความเป็นไทย นับตั้งแต่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชผู้เป็นมหาราชองค์แรกของไทยพระองค์ทรงปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินให้ได้รับ

ความร่วมมือเป็นสุขรวมถึงขยายดินแดนออกไปอย่างกว้างใหญ่ไพศาลและเจริญรุ่งเรืองอย่างสูงสุด ในช่วงเวลานั้นจากระ่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ชี้ให้เห็นว่าศิลปวัฒนธรรมของความเป็นไทยได้เริ่มต้นขึ้นในอาณาจักรสุโขทัยรวมถึงด้านวิทยาการความรู้ความสามารถและเทคโนโลยีแขนงต่าง ๆ และที่สำคัญยิ่ง คือ การมีภาษาและหนังสือของตนเองได้บ่งบอกถึงอารยธรรมอันสูงส่งของคนไทยได้เริ่มขึ้นและวิวัฒนาการเป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลานไทยได้สืบทอดต่อกันมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

จากการศึกษาประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัยพบว่า กรุงสุโขทัยมีประเพณีเผาเทียนเล่นไฟตลอดสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งปรากฏตามหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 1-23 (อ้างถึงใน บานชื่น ผกามาศ, 2561) ว่า “...คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทานมักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ ชาวเจ้า ท่วยบ่าว ท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชายผู้หญิง ผุ่งท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากรานกฐิน เดือนหนึ่ง จึงแล้ว เมื่อกรานกฐิน มีพนมเบี้ย มีพนมหมาก มีพนมดอกไม้ มีหมอนนั่งหมอนนอน บริวารกฐินโอยทานแลปี แล้ญิบล้ากันไปสูดญัตติกฐิน เถิงอโรญิกพุ้น เมื่อจักเจ้ามาเวียง เรียงกันแต่ อโรญิกพุ้น เท้าหัวลาน ดับงค์กลอง ด้วยเสียงพาทย์ เสียงพิณ เสียงเลื้อน เสียงขับ ใครจักมักเล่น เล่น ใครจักมักหัว หัว ใครจักมักเลื้อน เลื้อน เมืองสุโขทัยนี้ มีสี่ปากประตูหลวง เที้ยรย่อมคนเสียดกันเข้ามาดูท่านเผาเทียน ท่านเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้ มีตั้งจักแตก” ซึ่งได้กล่าวถึงใน วันเพ็ญกัถติกาอันเป็นวันสุดท้ายของการถวายผ้ากฐิน พร้อมบริวารนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ผู้จำพรรษา ณ วัดเขาตะพานหิน และทรงจัดงานมหรสพสมโภชเป็นการฉลองที่ได้จากการถวายผ้ากฐินอันเป็น “กาลทาน” กลางคืนมีการแสดง “เล่นไฟ” และ “เผาเทียน” ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะมีการใช้ “ตะคัน” ถ้วยเทียนจุดเผาบูชาพระทอง “พระอัฐฐารส” พระพุทธรูปใหญ่อันงดงามในเมืองสุโขทัยนั่นเอง

ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรืองขึ้น อาณาจักรสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง และผนวกรวมเข้ากับกรุงศรีอยุธยาในที่สุด การใช้ “ตะคัน” เพื่อจุดเผาเทียนบูชาก็พลอยเสื่อมไปด้วยทั้งเพียงรอยอารยธรรมไว้ได้ดินตามซากวัดวาอารามทั่วไปในกรุงสุโขทัย แต่ถ้วยดินก็มีได้สูญสิ้นไปจากชาติไทย ด้วยปรากฏว่าชาวไทยล้านนาอันมีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางยังคงรักษา “ถ้วยเทียนบูชา” ไว้ได้ถึงทุกวันนี้โดยเรียกว่า “ผางประทีป” ใช้จุดเผาบูชาในวันสำคัญ เช่น วันยี่เป็ง เป็นต้น

จังหวัดสุโขทัยมีการรื้อฟื้นประเพณีเผาเทียนเล่นไฟแบบโบราณขึ้นมาใหม่ ในช่วง พ.ศ. 2520 โดยอาศัยหลักฐานการค้นพบซากตะคันที่ขุดค้นพบที่บริเวณโบสถ์ วิหาร ภายในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยได้ค้นคว้าและหารูปแบบของเดิมจากพิพิธภัณฑ์รามคำแหง มาเป็นต้นแบบและสร้างขึ้นใหม่โดยให้ชาวบ้านทุ่งหลวง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ซึ่งมีอาชีพปั้นหม้อดินและอื่น ๆ โดยปั้นตามรูปแบบเดิม ใช้ด้ายดิบพันเป็นไส้เทียน จุดในการเผาเทียนเล่นไฟในงานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย อันเป็นประเพณีสำคัญที่จัดต่อเนื่องตั้งแต่นั้นมา

นายจตุพร รัตนวราหะ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัยในขณะนั้น (พ.ศ. 2531-2540) ได้เล็งเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของจังหวัดสุโขทัย รวมถึงการสร้างสรรคดีด้านนาฏศิลป์และดนตรี ให้มีความสอดคล้องกันเพื่อให้เกิดภาพพจน์ที่สุนทรีย์ในรูปแบบของการนำตะคันไปบูชา พระรัตนตรัย พ.ศ. 2531 จึงได้มอบหมายให้คณะครูภาควิชานาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ สร้างสรรค์ชุดการแสดง “ฟ้อนตะคัน” ขึ้น โดยอาศัยข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ในสมัยสุโขทัย เกี่ยวกับความเชื่อของคนในสมัยสุโขทัยด้วยการจุดเทียนเพื่อเป็นพุทธบูชาตามประเพณีดั้งเดิมที่เคยสืบทอดมา โดยการถ่ายทอดผ่านการแสดงนาฏศิลป์ดนตรีไทยและนำมาใช้แสดงประกอบในการแสดงแสงและเสียงประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ประจำปี พ.ศ. 2531 เป็นครั้งแรก ณ อุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดสุโขทัย ซึ่งได้รับการยอมรับในด้านสามารถนำเสนอเอกลักษณ์ด้านประเพณีอย่างโดดเด่น กระบวนท่าฟ้อนที่เรียวร้อยไว้อย่างกลมกลืน การใช้รูปแบบของแถวให้เป็นแสงไฟอย่างเป็นริ้วขบวนที่ช่วยสร้างบรรยากาศในการแสดงได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้องค์ประกอบด้านการแต่งกายของฟ้อนตะคัน ก็ช่วยส่งเสริมให้คนทั่วไปได้รู้จักผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของสุโขทัย เช่น ผ้าซิ่น ดินจก ผ้าทอพื้นเมืองและเครื่องปั้นดินเผาของสุโขทัยอีกทางหนึ่งด้วย

กระบวนการสร้างสรรคดีการแสดงชุด ฟ้อนตะคัน นับเป็นการแสดงชุดหนึ่ง ที่สร้างสรรค์ขึ้นจากการหล่อหลอมแนวคิด วิธีการดำรงชีวิต ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในสมัยสุโขทัยไว้ได้อย่างแยบยล รวมถึงมีนาฏยลักษณ์ที่โดดเด่น มีสุนทรีย์ภาพด้านนาฏศิลป์ดนตรี อันทรงคุณค่าคู่ควรต่อการอนุรักษ์สืบสานให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์และวิเคราะห์นาฏยลักษณะการแสดงชุด ฟ้อนตะคัน

วิธีการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลในลักษณะของการผสมผสานระหว่างการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับฟ้อนตะคัน เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานและแนวทางในการดำเนินงานวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนาตามขอบเขตด้านเนื้อหา

2. รวบรวมข้อมูลภาคสนาม ด้านประวัติความเป็นมาและแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดง ฟ้อนตะคัน และองค์ประกอบของการแสดงจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ 1 คน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลด้านแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดงฟ้อนตะคัน 10 คน

2.3 ผู้สาธิตท่ารำฟ้อนตะคัน 8 คน

3. การสนทนากลุ่ม จัดสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยเชิญ คณะครุภาควิชานาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัยที่เป็นผู้สร้างสรรค์การแสดงและเรียบเรียงเพลงฟ้อนตะคัน 10 คน เป็นผู้ร่วมสนทนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า เอกสาร ตำรา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดนาฏยประดิษฐ์ แนวคิดทฤษฎีนาฏยลักษณะ ของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) แนวคิดองค์ประกอบของการฟ้อนรำของ ประทีน พวงสำลี (2514) ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทยของ มานพ วิสุทธิแพทย์ (2533) และการศึกษาข้อมูลภาคสนามมาจัดเรียงข้อมูลและศึกษาวิเคราะห์เชิงพรรณนาตามประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหา

5. การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหาเพื่อสรุปเป็นเอกสารทางวิชาการ

ผลการศึกษา

1. ความเป็นมาและกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงชุด พิอนตะคัน

ตะคันเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ในการขุดแต่งโบราณสถานของกรมศิลปากร เมื่อราว พ.ศ. 2520-2530 ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร ได้พบซากเครื่องปั้นดินเผาขนาดเล็กจมดินอยู่ตามซากโบสถ์ วิหาร เจดีย์ เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านเรียกภาชนะรูปลักษณะนี้ว่า “ตะคัน” กรมศิลปากรจึงนำมาเป็นหลักฐานสำคัญในการสันนิษฐานว่า “ตะคัน” คือ ถ้วยเทียนบูชาที่ชาวพุทธผู้มั่งคั่งมักใช้ในกรุงสุโขทัยเมื่อ 700 กว่าปีก่อน ใช้จุดเผาเทียนบูชาพระพุทธรูปและเจดีย์หรือพระรัตนตรัย ซึ่งนำแบบอย่างมาจากลังกา ตั้งแต่คราวที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงเลื่อมใสและนิมนต์พระภิกษุชาวลังกาจาก นครศรีธรรมราชมาตั้งนิกายลังกาวงศ์ที่กรุงสุโขทัย ได้นำเอารูปแบบการบูชาพระรัตนตรัย ด้วยถ้วยเทียนมาใช้ในกรุงสุโขทัยด้วย

ภาพที่ 1 ตะคันดินเผาแบบต่าง ๆ สมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ 12-16

ที่มา: www.kanchanapisek.or.th

ในปี พ.ศ. 2520 นายนิคม มุสิกคามะ อดีตอธิบดีกรมศิลปากรได้เสนอให้มีการจัดงานเพื่อพลิกฟื้นประวัติศาสตร์ประเพณีเกี่ยวกับการลอยกระทงและเล่นไฟขึ้นให้เป็นงานใหญ่ระดับชาติ และจัดให้มีพิธีเผาเทียนตามแบบโบราณโดยจุดเทียนบูชาสิ่งที่เคารพ ได้แก่ พระรัตนตรัยหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ซึ่งต่อมาใน พ.ศ. 2531 นายไพศาล โอวาทตระกูล อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัยได้ตอบสนองการจัดกิจกรรมการเผาเทียนเล่นไฟแบบโบราณให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นและได้รับความร่วมมือจาก นายอภิรักษ์ นาคเกษม และนายดำรง สุวัฒน์เมฆินทร์ เป็นผู้ค้นคว้ารูปแบบตะคันของเดิม โดยให้ช่างปั้นชาวบ้าน ตำบลทุ่งหลวง

อำเภอศรีมหาศ จังหวัดสุโขทัย ปั้นเลียนแบบของเดิมแล้วใช้ด้ายดิบพันเป็นไส้เทียนหล่อเทียนบรรจุไว้ในตะคัน เพื่อใช้ในจุดรอบ ๆ บริเวณงานประดับตามโบราณสถานต่าง ๆ ภายในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เพื่อให้แสงสว่างทำให้เกิดความสวยงามไปทั่วบริเวณงาน รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เข้ามาร่วมงานได้ร่วมกิจกรรมเผาเทียนเล่นไฟเพื่อเป็นพุทธบูชาในงานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัยอีกด้วย

ต่อมา นายจตุพร รัตนวราหะ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (โขนยักษ์) ปี พ.ศ. 2552 ขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัยได้เล็งเห็นความสำคัญของประเพณีการเผาเทียนแบบโบราณจึงมอบหมายให้คณะครูภาควิชานาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ นายสมุท อิงควระ เป็นผู้เรียบเรียงเพลงร่วมกันสร้างสรรค์การแสดงชุด “ฟ้อนตะคัน” โดยใช้ตะคันเป็นอุปกรณ์ในการแสดงเพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานและเผยแพร่การเผาเทียนเล่นไฟอย่างโบราณให้รู้จักกันแพร่หลายผ่านการแสดงนาฏศิลป์ไทยเพื่อให้เกิดภาพพจน์อันสุนทรีย์และใช้แสดงประกอบการแสดงแสงและเสียงในงานประเพณีเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

การสร้างสรรค์การแสดงชุด ฟ้อนตะคัน มีแนวคิดหลัก คือ เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยที่มีคุณภาพสามารถสะท้อนให้เห็นภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรมของอาณาจักรสุโขทัยในอดีต โดยเฉพาะประเพณีการเผาเทียนเล่นไฟเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมส่งเสริมภูมิปัญญาไทยของท้องถิ่นสุโขทัย โดยอาศัยหลักฐานจากแนวสำเนียงถ้อยคำในศิลาจารึกหลักที่ 1 ที่กล่าวถึงการเผาเทียนเล่นไฟในอาณาจักรสุโขทัยและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ช่วง พ.ศ. 2520-2530 เกี่ยวกับการเผาเทียนเล่นไฟที่มีการขุดค้นพบซากตะคันตามโบสถ์วิหารต่าง ๆ ณ บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการออกแบบสร้างสรรค์การแสดงประกอบแรงบันดาลใจ คือ ความสวยงามของแสงเทียนยามค่ำคืนที่จุดทั่วบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ในงานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย ซึ่งจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่เป็นประจำทุกปีและเป็นที่ยอมรับในระดับชาติว่ามีความสวยงามควรค่าแก่การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟให้ดำรงอยู่คู่กับจังหวัดสุโขทัยต่อไป

การออกแบบสร้างสรรค์การแสดง ยึดหลักนาฏยจารีตในการประดิษฐ์ท่ารำไทยในรูปแบบการแสดงประเภทฟ้อนที่มีลีลาท่ารำผสมผสานระหว่างฟ้อนแบบภาคเหนือและภาคกลาง เนื่องจากจังหวัดสุโขทัยเป็นจังหวัดแถบภาคเหนือตอนล่างมีวัฒนธรรม

ความเป็นอยู่ทั้งแบบภาคเหนือและภาคกลางผสมผสานกันอย่างกลมกลืน และพิจารณาจากเพลงประกอบฟ้อนตะคันที่มีการเรียบเรียงใหม่เป็นเพลงสำเนียงลาวและใช้หน้าทับลาวบรรเลง โดยวงปี่พาทย์ที่มีการรวมวงแบบเฉพาะกาล ท่วงทำนองเพลงฟ้อนตะคัน มีทั้งช้าและเร็วตามรูปแบบการแสดง ระบุว่า ฟ้อน ใช้เวลาในการแสดง 7-10 นาที โดยใช้ผู้หญิงแสดงล้วนไม่ต่ำกว่า 6 คน เพื่อความสวยงามและอ่อนช้อยตามรูปแบบการฟ้อน การสร้างสรรค์กระบวนการทำรำมีการนำหลักและวิธีประดิษฐ์ท่ารำของบรมครูด้านนาฏศิลป์ โดยใช้ท่ารำมาตรฐานจากเพลงช้า เพลงเร็ว และรำแม่บท รวมถึงนาฏยศัพท์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวมือและเท้าเป็นหลักในการประดิษฐ์ท่ารำ และเรียบเรียงกระบวนการฟ้อนขึ้นใหม่เพื่อสื่อให้เห็นภาพหญิงสาวชาวสุโขทัยถือตะคันจุดเทียนฟ้อนรำเพื่อเป็นพุทธบูชา เน้นการแปรแถวด้วยรั้วขบวนที่พร้อมเพรียงสวยงามที่สอดคล้องกลมกลืนกับทำนองเพลง

2. องค์ประกอบการแสดงฟ้อนตะคัน

2.1 ผู้แสดง

ฟ้อนตะคัน ใช้ผู้แสดงเป็นหญิงล้วนไม่จำกัดจำนวน แต่ต้องไม่น้อยกว่า 6 คน ใบหน้าสวยงาม ผิวขาว สรีระโปร่งบางมีระดับความสูง 158-165 เซนติเมตร โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของโอกาสและสถานที่แสดง

2.2 เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายฟ้อนตะคันออกแบบโดยใช้กรอบแนวคิดตามลักษณะการแต่งกายสมัยสุโขทัย และการเลือกใช้สีตามหลักองค์ประกอบศิลป์และความหมายของสีเชิงจิตวิทยา รวมถึงการคำนึงถึงการส่งเสริมเอกลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างสอดคล้องสวยงามและกลมกลืน มีกำหนดรูปแบบเครื่องแต่งกายไว้ 3 ลักษณะเพื่อเลือกใช้ให้เหมาะสมตามโอกาสที่แสดง ดังนี้

2.2.1 การแต่งกายฟ้อนตะคันแบบที่ 1 ใช้สำหรับแสดงบนเวที

ลักษณะการแต่งกาย เก้าอี้มุ่นมวยสูงประดับด้วยเกี้ยวผมและสร้อยผมสวมเครื่องประดับ ต่างหู สร้อยคอ และสร้อยข้อมือ ใส่เสื้อเกาะอกคาดทับด้วยผ้าคาดอกตัดเย็บด้วยผ้าตาดสีทองหรือสีอื่น ๆ นุ่งผ้าขึ้นตีนจกสุโขทัยยาวกรอมเท้า มีผ้าคล้องคอห้อยทิ้งชายสองข้าง คาดเข็มขัดพร้อมหัวเข็มขัด

ภาพที่ 2 ลักษณะการแต่งกายฟ้อนตะคันแบบที่ 1
ที่มา: ผู้วิจัย

2.2.2 การแต่งกายฟ้อนตะคันแบบที่ 2 ใช้สำหรับแสดงบนเวที

ลักษณะการแต่งกาย เก้าผมมุ่นมวยสูงประดับด้วยเกี้ยวผมและสร้อยผม สวมเครื่องประดับ ต่างหู สร้อยคอ และสร้อยข้อมือ ใส่เสื้อเกาะอกคาดทับด้วยผ้าไหม สีเขียวสด นุ่งผ้าถุงไหมสีเขียวกับผ้าคาดอกปักเชิงยาวกรอมเท้า

ภาพที่ 3 ลักษณะการแต่งกายฟ้อนตะคันแบบที่ 2
ที่มา: ผู้วิจัย

2.2.3 การแต่งกายฟ้อนตะคันแบบที่ 3 ใช้สำหรับประกอบการแสดงแสงและเสียงในงานประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย

ลักษณะการแต่งกาย เก้าผมมุ่นมวยต่ำ ใส่เสื้อเกาะอกคาดทับด้วยผ้าฝ้าย สีอ่อนนุ่งผ้าขึ้นฝ้ายทอลายพื้นเมือง

ภาพที่ 4 ลักษณะการแต่งกายพ็อนตะคันแบบที่ 3
ที่มา: ผู้วิจัย

3. อุปกรณ์การแสดง

พ็อนตะคัน ใช้ “ตะคัน” ถ้วยดินเผาบรรจุด้วยเทียนที่มีรูปแบบเฉพาะของสุโขทัย เป็นหัตถกรรมฝีมือของชาวบ้านหมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาบ้านทุ่งหลวง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดง ผู้แสดง 1 คน ต่อตะคัน 1 คู่ มีลักษณะเป็นถ้วยทรงกลมเส้นผ่าศูนย์กลางราว 6 เซนติเมตร ฐานกว้างราว 5 เซนติเมตร ถ้วยตะคันบรรจุไส้เทียนที่ทำด้วยด้ายดิบและเทียนไขสำหรับจุดไฟขณะแสดง ปั่นให้บริเวณถ้วยมีความหนาเพิ่มความสูงของถ้วยจากฐานถึงปากถ้วยราว 7 เซนติเมตร เพื่อป้องกันความร้อนและความสั่นไหวในการแสดง การถือตะคันในการพ็อน วางบนฝ่ามือทั้งสองข้างของผู้แสดง ใช้นิ้วหัวแม่มือกดทับฐานของตะคันเพื่อบังคับไม่ให้ตะคันเคลื่อนที่หรือเอียง

ภาพที่ 5 ตะคัน อุปกรณ์สำหรับการแสดงพ็อนตะคัน
ที่มา : ผู้วิจัย

4. ดนตรีและท่วงทำนองเพลง

4.1 วงดนตรีประกอบการแสดง ใช้วงปี่พาทย์ไม้มวม ประกอบด้วยเครื่องตีและเครื่องเป่า มีรูปแบบการรวมวงแบบเฉพาะกาล เครื่องดนตรีประกอบด้วย 1. ระนาดเอก 2. ระนาดทุ้ม 3. ซ้องวงใหญ่ 4. ระนาดทุ้มเหล็ก 5. ซลุ่มเพียงออ 6. ซออู้ 7. กลองแขก 8. ฉิ่ง

4.2 ทำนองเพลง นายสมุทร อิงควระ ครูอาวุโสด้านดุริยางค์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัยได้เรียบเรียงขึ้นใหม่ โดยนำทำนองเพลงลาวลำปางใหญ่เถา มาเรียบเรียงโดยนำอัตราจังหวะ 3 ชั้น ท่อน 1 เพียงท่อนเดียวมาบรรเลงประกอบในเที่ยวช้าและปรับเปลี่ยนอัตราจังหวะเป็น 2 ชั้นใช้หน้าทับลา ส่วนของเที่ยวเร็วได้นำส่วนชั้นเดียวท่อน 1 มาบรรเลงโดยใช้หน้าทับสองไม้ และแต่งทำนองของเที่ยวลงขึ้นใหม่ให้กลมกลืนกับเที่ยวช้าและเที่ยวเร็ว

4.3 โครงสร้างทำนองเพลง เป็นเพลงท่อนเดียว มีโครงสร้างแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 เรียกว่า เที่ยวช้า ใช้อัตราจังหวะ 2 ชั้น มี 10 ประโยคเพลง บรรเลงประกอบการแสดง 4 เที่ยว ใช้หน้าทับลา

- ส่วนที่ 2 เรียกว่า เที่ยวเร็ว ใช้อัตราจังหวะชั้นเดียว มี 5 ประโยคเพลง ซึ่งเป็นการตัดทอนมาจาก 2 ชั้น บรรเลงประกอบการแสดง 2 เที่ยว ใช้หน้าทับสองไม้

- ส่วนที่ 3 เรียกว่า เที่ยวลง ใช้อัตราจังหวะชั้นเดียว มี 4 ประโยคเพลง บรรเลงประกอบการแสดง 2 เที่ยว ใช้หน้าทับสองไม้และวรรคสุดท้ายใช้วิธีการบรรเลงแบบทอดลงช้า เป็น 2 ชั้น

5. กระบวนทำรำ

พ็อนตะคันเป็นการแสดงหมู่ที่มีลีลาแซมซ้อย เชื่องช้าตามรูปแบบของการพ็อนซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะแบบผสมผสานระหว่างลีลาการยำเท้าในการพ็อนแบบภาคเหนือกับลีลาการเคลื่อนไหวมือและเท้าแบบนาฏศิลป์ไทยภาคกลางได้อย่างกลมกลืน การรำแบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รำออกมาตามทำนองเพลง

ขั้นตอนที่ 2 ทำท่ารำตามกระบวนเพลงช้า และเร็ว จนจบกระบวนท่า

ขั้นตอนที่ 3 ทำท่าจบด้วยการตั้งซุ้มกลางเวที

ขั้นตอนที่ 4 รำเข้าเวทีตามทำนองเพลง

กระบวนท่ารำได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยใช้ท่ารำมาตรฐานจากเพลงช้า เพลงเร็วและรำแม่บทของนาฏศิลป์ไทย รวมถึงนาฏยศัพท์การเคลื่อนไหวมือและเท้าเป็นต้นแบบ โดย

เรียงร้อยกระบวนการทำรำสื่อให้เห็นภาพหญิงสาวถือตะคันพ้อนรำเป็นริ้วขบวนอย่างสวยงามเพื่อเป็นพุทธบูชา กระบวนทำรำมีทำรำหลัก 13 ท่า และท่าเชื่อม 2 ท่า จำแนกการเคลื่อนไหวร่างกาย 5 ส่วน มีลักษณะ ดังนี้

- 1) การใช้ศีรษะ 2 ลักษณะ คือ 1. การเอียงศีรษะ 2. การลั่นคอ
- 2) การใช้ลำตัว 2 ลักษณะ คือ 1. ลักษณะลำตัวตั้งตรง 2. ลำตัวเอียง
- 3) การใช้มือ 1 ลักษณะ คือ แบบหงาย 5 ระดับ ได้แก่ 1. ระดับเหนือศีรษะ 2. ระดับแ่งศีรษะ 3. ระดับไหล่ 4. ระดับอก 5. ระดับเอว
- 4) การใช้แขน 4 ลักษณะ คือ 1. การงอแขนหงายท้องแขนระดับไหล่ 2. การหักศอกขึ้นตั้งฉากด้านข้างลำตัว 3. การงอแขนแบบหักศอกหงายตั้งฉากด้านหน้า 4. การเหยียดแขนตั้งหงายท้องแขนส่งไปข้างหลัง
- 5) การใช้ขาและเท้า 8 ลักษณะ คือ 1. ก้าวเท้า 2. การย่อเท้า 3. ยกเท้า 4. ตะเท้า 5. เขย่งเท้า 6. สูดเท้า 7. จรดเท้า 8. เขยิบเท้า

ลักษณะทิศทางการเคลื่อนไหวในการแสดงพ้อนตะคัน มีการเคลื่อนไหว 8 ทิศทาง ซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งของผู้ชม โดยอาศัยมุมมองคนดูเป็นแกนให้ความรู้สึกแก่คนดูแตกต่างกันทำให้การแสดงดูแปลกตาและน่าชมยิ่งขึ้นรูปแบบการเคลื่อนไหวของผู้แสดง ได้แก่ 1. การเข้าหาผู้ชม 2. การถอยออกจากผู้ชม 3. การขนานกับผู้ชม 4. การทแยงมุมกับผู้ชม 5. การวนเป็นวงกับผู้ชม 6. การฉวัดเฉวียนหรือเลี้ยวไปมาแบบฟันปลา 7. การยกสูง 8. การกดต่ำ

การแปรแถวของพ้อนตะคัน มี 7 รูปแบบ ได้แก่ 1. แถวปากพ้อง 2. การเข้าพู่หรือการแบ่งกลุ่ม 3. วงกลม 4. แถวเฉียง 5. แถวหน้ากระดาน 6. การตั้งขั้ว 7. แถวปีกกา

ภาพที่ 6 พ้อนตะคัน

ที่มา : ผู้วิจัย

6. นาฏยลักษณะฟ้อนตะคัน

ฟ้อนตะคันเป็นการแสดงสร้างสรรค์ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตามแบบฉบับการฟ้อนที่แตกต่างกับการแสดงประเภทฟ้อนชุดอื่น ๆ สามารถจำแนกได้ดังนี้

6.1 เครื่องแต่งกาย มีการออกแบบให้เหมาะสมกับโอกาสที่ใช้แสดง รวม 3 แบบ สำหรับใช้สำหรับแสดงบนเวที 2 แบบ และใช้ประกอบการแสดง แสงและเสียงในประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟจังหวัดสุโขทัย 1 แบบ มีลักษณะเฉพาะในด้านการออกแบบให้สอดคล้องกับลักษณะการแต่งกายของหญิงในสมัยสุโขทัยเน้นการใช้ผ้าถุงที่เป็นงานหัตถศิลป์ประจำท้องถิ่นคือ ผ้าขึ้นตีนจกและผ้าทอพื้นเมือง

6.2 อุปกรณ์การแสดง ใช้ “ตะคัน” เป็นอุปกรณ์ประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ที่นำมาใช้ประกอบการแสดงมีรูปแบบเฉพาะของในท้องถิ่นสุโขทัย กล่าวคือ เป็นถ้วยดินเผาที่ปั้นขึ้นใหม่เลียนแบบถ้วยชากตะคันที่ขุดค้นพบตามวัดในสมัยสุโขทัย และใช้เทียนหล่อใส่ลงในตะคันสำหรับจุดเพื่อให้แสงสว่าง มีการพัฒนารูปแบบให้มีฐานสูงขึ้นเพื่อสะดวกและเหมาะสมกับการแสดง

6.3 ดนตรีประกอบการแสดง ใช้วงปี่พาทย์ไม้มวม มีการรวมวงแบบเฉพาะกาลประกอบด้วยเครื่องตีและเครื่องเป่า ใช้เครื่องดนตรีหลักแบบวงปี่พาทย์ไม้มวมทั่วไป เพิ่มระนาดทุ้มเหล็ก 1 ราง เพื่อให้เสียงของท่วงทำนองเพลงมีความไพเราะขึ้น ลักษณะโครงสร้างทำนองเพลง มีการแบ่งเป็น 3 ส่วน 2 อัตราจังหวะ คือ จังหวะ 2 ชั้นและชั้นเดียว ใช้หน้าทับลาว รูปแบบจังหวะมีลักษณะเด่นของทำนองเพลง 3 รูปแบบ ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองเพลงอยู่ในบันไดเสียง “เร”

6.4 กระบวนการทำรำ โครงสร้างการแสดงชุด ฟ้อนตะคัน แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1. รำออกมาตามทำนองเพลง 2. ทำท่ารำตามกระบวนเพลงช้าและเร็ว 3. ทำท่าจบด้วยการหยุดตั้งซุ้มกลางเวที 4. รำเข้าเวทีตามทำนองเพลง กระบวนท่ารำเน้นการเคลื่อนไหวของมือและแขนในลักษณะมือหงายเพียงลักษณะเดียว ใช้การวางตำแหน่งของแขนและมือที่ต่างกัน มีการใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว 8 ทิศทางและการแปรแถว 7 รูปแบบ ซึ่งมีความหลากหลายและมีมุมมองหลายด้านทำให้เกิดความแปลกตา การเคลื่อนตำแหน่งของผู้แสดงในช่วงขั้นตอนที่ 1 และ 2 ใช้จังหวะ 2 ชั้น ลักษณะการก้าวเท้าแบบเชิงช้าไม่เน้นจังหวะเข้าตามรูปแบบของการฟ้อนภาคเหนือ ใส่ลีลาการใช้เท้าเพิ่มขึ้นในกระบวนท่าฟ้อนในช่วงขั้นตอนที่ 3 และ 4 จังหวะชั้นเดียว เช่น การสูดเท้า การจรดเท้า การเชิบบเท้า และการยกเท้า

ในลีลาแบบนาฏศิลป์ไทยมาตรฐานหรือแบบภาคกลาง ซึ่งเป็นการผสมผสานในลักษณะเฉพาะที่มีความกลมกลืนและคงความงดงามอ่อนช้อยตามรูปแบบของการฟ้อนอย่างลงตัว

สรุปและอภิปรายผล

การแสดงชุด ฟ้อนตะคัน เป็นการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ โดยคณะครุภาควิชา นาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย โดยการนำของ นายจตุพร รัตนวราหะ ศิลปินแห่งชาติ ขณะดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2531 โดยมีแนวคิดหลัก เพื่อสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยที่สะท้อนถึงภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณี วัฒนธรรมโดยเฉพาะประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ โดยอาศัยหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเผาเทียนเพื่อเป็นพุทธบูชาเมื่อในอดีต โดยใช้ตะคันซึ่งเป็น ถ้วยเทียนที่ใช้ในการเผาเทียนมาเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง สร้างสรรค์กระบวนรำ โดยยึดหลักนาฏยจารีตในการประดิษฐ์ท่ารำไทยของบรมครูด้านนาฏศิลป์ไทย ในรูปแบบ การฟ้อนที่มีลีลาท่ารำผสมผสานระหว่างฟ้อนแบบภาคเหนือภาคกลาง เพลงที่ใช้ประกอบการ แสดงเรียงเรียงขึ้นใหม่ โดยนายสมุท ธิงควระ ครูอาวุโสด้านดนตรีไทย วิทยาลัย นาฏศิลป์สุโขทัย ซึ่งกำหนดองค์ประกอบการแสดง ดังนี้

1. ผู้แสดง ใช้ผู้แสดงหญิงล้วนไม่น้อยกว่า 6 คน
2. เครื่องแต่งกาย มีลักษณะเป็นการแต่งกายพื้นเมืองออกแบบตามความเหมาะสม ของโอกาสที่ใช้แสดง รวม 3 แบบ แบ่งเป็นสำหรับการแสดงบนเวที 2 แบบ และสำหรับการ แสดงประกอบแสงเสียง 1 แบบ ทรงผมเกล้ามวยสูง ใส่เสื้อเกาะอก คาดทับด้วยผ้าคาดอก นุ่งผ้าขึ้นตีนจกหรือผ้าทอพื้นเมืองสุโขทัยมีผ้าคล้องคอ สวมเครื่องประดับโลหะสีทอง
3. อุปกรณ์การแสดง ใช้ตะคัน 1 คู่ ต่อผู้แสดง 1 คน
4. ดนตรีและท่วงทำนองเพลง ใช้วงปี่พาทย์ไม้ نرم และเพิ่มระนาดทุ้มเหล็ก 1 ราง ท่วงทำนองเพลงดัดแปลงมาจากเพลงลาวลำปางใหญ่เถา โครงสร้างทำนองเพลงแบ่งเป็น 3 ส่วน 2 อัตราจังหวะ คือ จังหวะสองชั้นและชั้นเดียว ใช้หน้าทับลาวกำกับจังหวะหน้าทับ
5. กระบวนท่ารำ เป็นการฟ้อนหมู่ที่มีซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะแบบผสมผสานระหว่าง ภาคเหนือและภาคกลาง รูปแบบการแสดงแบ่งเป็น 4 ชั้นตอน มีกระบวนท่ารำมีท่ารำหลัก 13 ท่า และท่าเชื่อม 2 ท่าการเคลื่อนไหวร่างกายมีลักษณะดังนี้ เน้นการเคลื่อนไหวของมือใน ลักษณะแบบหงายเพียงลักษณะเดียวแต่ในระดับต่างกัน 5 ระดับ และการเคลื่อนไหวของแขน 4 ลักษณะ ประกอบการการใช้ทิศทางการเคลื่อนไหว 8 ทิศทาง และการแปรแถว 7 รูปแบบ

การแสดงชุด ฟ้อนตะคัน เป็นการแสดงสร้างสรรค์ที่มีลักษณะเด่นที่แตกต่างกับการแสดงประเภทฟ้อนชุดอื่น เพราะใช้ลีลาท่ารำแบบผสมผสานแบบการฟ้อนของภาคเหนือและภาคกลาง ซึ่งสามารถจำแนกนาฏยลักษณ์ ดังนี้

1. เครื่องแต่งกาย เป็นการแต่งกายแบบพื้นเมืองที่เรียบง่ายสอดคล้องกับลักษณะการแต่งกายของหญิงในสมัยสุโขทัย ทรงผมเกล้าสูงประดับด้วยเครื่องประดับหรือดอกไม้ นุ่งผ้าซิ่นตีนจกและผ้าทอพื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น และออกแบบให้เหมาะสมกับโอกาสที่ใช้แสดงรวม 3 แบบ

2. อุปกรณ์การแสดง “ตะคัน” เป็นถ้วยเทียนดินเผาที่สร้างเลียนแบบถ้วยตะคันแบบโบราณที่ค้นพบและใช้การหล่อเทียนไขเพื่อใช้จุดให้แสงสว่างมีการพัฒนารูปทรงให้มีความสูงขึ้นเพื่อสะดวกและเหมาะสมกับการแสดง

3. ดนตรีประกอบการแสดง ใช้วงปี่พาทย์ไม้นวม ที่สร้างเอกลักษณ์ด้วยการเพิ่มระนาดทุ้มเหล็ก 1 รางเพื่อให้เสียงของท่วงทำนองเพลงมีความไพเราะขึ้น ลักษณะโครงสร้างทำนองเพลงแบ่งเป็น 3 ส่วน มี 2 อัตราจังหวะ คือ จังหวะ 2 ชั้นและชั้นเดียว ใช้หน้าทับลาวก่ากับจังหวะหน้าทับ มีรูปแบบจังหวะที่แสดงลักษณะเด่นของทำนองเพลง 3 รูปแบบ การเคลื่อนที่ของทำนองเพลงอยู่ในบันไดเสียง “เร” โครงสร้างการแสดงฟ้อนตะคันที่แบ่งเป็น 4 ชั้นตอน มีความไพเราะและสอดคล้องกับกระบวนการรำอย่างลงตัว

4. กระบวนท่ารำเน้นการเคลื่อนไหวของมือและแขนในลักษณะมือหงายเพียงลักษณะเดียว แต่ใช้การวางตำแหน่งของแขนและมือที่ต่างกัน ใช้ทิศทางในการเคลื่อนไหว 8 ทิศทาง และการแปรแถว 7 รูปแบบ ซึ่งมีความหลากหลายและมีมุมมองหลายด้านทำให้เกิดความแปลกตา การเคลื่อนตำแหน่งของผู้แสดง การก้าวเท้าแบบเชิงซ้ายไม่เน้นจังหวะเข้าตามรูปแบบของการฟ้อนภาคเหนือและลีลาแบบนาฏศิลป์ไทยมาตรฐานหรือแบบภาคกลาง ซึ่งเป็นการผสมผสานอย่างมีเอกลักษณ์ไว้อย่างน่าชม

จากสรุปผลการวิจัยและวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีนาฏยลักษณ์ มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดงชุด ฟ้อนตะคันเป็นชุดการแสดงซึ่งสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น โดยใช้ “ตะคัน” ซึ่งเป็นเครื่องใช้ในการเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงในการสร้างสรรค์การแสดงยึดรูปแบบนาฏยประดิษฐ์ของไทยที่มีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ ท่ารำ การแปรแถว และการตั้งข้ม

อย่างครบถ้วน สอดคล้องกับแนวคิดในการประดิษฐ์ทำรำของบรมครูด้านนาฏศิลป์ไทย ดังนี้ (พจน์มัลย์ สมรรคบุตร, 2538, น. 43)

- 1) คำนึ่งถึงประเภทและรูปแบบการแสดงเพื่อนำเสนอเนื้อหาตามความมุ่งหมายของการแสดงและสื่อเรื่องราวได้
- 2) ออกแบบการแสดง โดยคำนึงถึงองค์ประกอบหลัก คือ การแปรแถว การเชื่อมทำรำและวิธีเข้าออกของการแสดง
- 3) พิจารณาทำนองและจังหวะของเพลงแล้วกำหนดทำรำให้เข้ากับทำรำโดยยึดหลักความสัมพันธ์
- 4) ยึดแม่ท่าของนาฏศิลป์ไทยในเพลงช้า เพลงเร็ว แม่บทและนาฏยศัพท์
- 5) การยึดลีลาทำรำของท้องถิ่นเพื่อแสดงเอกลักษณ์ เช่น ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสานและภาคใต้
- 6) การออกแบบท่าหลักและท่าเชื่อมให้กลมกลืน
- 7) หลีกเลี่ยงการใช้ทำรำซ้ำ ๆ
- 8) ระบุว่าหมู่ผู้แสดงมากควรใช้การแปรแถวเพื่อเปลี่ยนอารมณ์ผู้ชมไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย ควรคำนึงถึงความเหมาะสมในการเคลื่อนไหว การแปรแถวหลาย ๆ ครั้ง ทำให้ความนุ่มนวลของทำรำไทยลดน้อยลง

การออกแบบสร้างสรรค์การแสดง ชุด ฟ้อนตะคันมีความสอดคล้องกับแนวคิดนาฏยประดิษฐ์ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547, น. 125) คือ มีการกำหนดแนวคิดหลักในการออกแบบสร้างสรรค์การแสดงทั้งในระดับเป้าหมายและระดับวัตถุประสงค์ มีการประมวลผลข้อมูลจากที่เป็นข้อเท็จจริงและข้อมูลที่เป็นแรงบันดาลใจ มีการกำหนดขอบเขตการแสดงรูปแบบการแสดงและองค์ประกอบอื่น ๆ อย่างชัดเจน การออกแบบการแปรแถวคำนึงถึงทฤษฎีทางทัศนศิลป์ เช่น จุด เส้น จิตวิทยาของสี พื้นผิว ซึ่งเป็นไปตามหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ มีความเป็นเอกภาพ ความแตกต่าง ความสมดุลอย่างกลมกลืน ตามองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ ใช้ทฤษฎีการเคลื่อนไหวกำหนดการใช้พลัง และการใช้ที่ว่างได้อย่างสอดคล้อง ขั้นตอนในการออกแบบมีการกำหนดโครงสร้างร่วม การแบ่งการแสดงตามช่วงของอารมณ์เพลง 2 ช่วง คือ ช้าและเร็ว มีการกำหนดรายละเอียดของการแสดงเพื่อให้มีความสวยงามโดดเด่น เช่น ใช้ทิศทางการเคลื่อนไหว 8 ทิศทางที่สัมพันธ์กับตำแหน่งของผู้ชมทำให้ผู้ชมได้สัมผัสความสุนทรีย์ที่แตกต่างในแต่ละมุมของการแสดง การกำหนดระดับของ

มือที่ถือตะคันอยู่ในตำแหน่งที่ส่องสว่างใบหน้าของผู้แสดง การใช้สีลาก้าวเท้าแบบฟ้อนเมือง เพื่อให้ท่าฟ้อนมีความนิ่งและสง่างาม การกำหนดลีลาท่าฟ้อนแบบผสมผสานแบบภาคเหนือ และภาคกลางให้มีเอกลักษณ์สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของจังหวัดแถบภาคเหนือ ตอนล่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ (2550) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ฟ้อนเมืองรูปแบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ผลการวิจัยพบว่า ฟ้อนเมืองรูปแบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมีเป็นวัฒนธรรมสองแผ่นดิน (ล้านนาและรัตนโกสินทร์) ที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมีทรงฟื้นฟูขึ้นมีท่าฟ้อนเมือง 16 ท่า ท่าเชื่อม 3 ท่าเรียกชื่อ ท่าฟ้อนตามท่ารำแม่บทของภาคกลาง มีการแปรแถว 4 รูปแบบ คือ แถวเรียง 2 แถว เรียง 4 เข้าวงเล็ก และเข้าวงใหญ่

2. ฟ้อนตะคัน เป็นการแสดงที่สามารถแสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้เด่นชัดและทรงคุณค่า กล่าวคือ มืองค์ประกอบครบถ้วนและสอดคล้องกับแนวคิดองค์ประกอบการแสดงของประทีน พวงสำลี (2514, น. 97) ได้แก่ ผู้แสดง เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ การแสดงดนตรีและท่วงทำนองเพลง โอกาสที่แสดงและกระบวนการท่ารำ เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบทุกข้อพบว่า มีการหลอมรวมจากงานหัตถศิลป์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างกลมกลืน

3. ฟ้อนตะคัน เป็นการแสดงสร้างสรรค์ที่มีนาฏยลักษณะในด้านเครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การแสดง ดนตรีและท่วงทำนองเพลงประกอบการแสดง ด้านการแสดงมีความโดดเด่นด้านความพร้อมเพรียงสวยงามของการเคลื่อนไหวร่างกายในส่วนแขนและมือที่ถือตะคันในระดับและทิศทางที่ต่างกันตามกระบวนการท่า ความวูบวาวของแสงเทียนในถ้วยตะคันกระทบกับสีของเครื่องแต่งกายในความมืดทำให้แสงเทียนลอยเด่นขึ้น ประกอบกับการเคลื่อนที่อย่างเป็นระเบียบตามรูปแบบแถวที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน จึงทำให้มองเห็นความงามของแสงเทียนในหลายมิติที่แปลกตาและสร้างสุนทรียภาพให้ผู้ชมได้เป็นอย่างดี กระบวนท่ารำฟ้อนตะคันจัดเป็นการฟ้อนในรูปแบบดั้งเดิม คือ มีการฟ้อนท่าเดียวต่อเนื่องหลายจังหวะและการนำท่าฟ้อนหลายท่ามาต่อกันเป็นกระบวนท่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัตน์ จงดา (2541) เรื่อง ฟ้อนผีฟ้านางเทียม: การฟ้อนรำในพิธีกรรมและความเชื่อของชาวอีสาน ผลการวิจัยพบว่า ท่าฟ้อนผีฟ้าปัจจุบันยังคงรูปแบบการฟ้อนแบบดั้งเดิม ซึ่งพบว่ามีวาดท่าฟ้อน 3 ลักษณะ คือ 1. วาดฟ้อนท่าเดียว เป็นการฟ้อนโดยใช้ท่าฟ้อนเดียวไปเรื่อย ๆ

2. วาดท่าพ่อนหลายท่าเป็นการพ่อนโดยการนำท่าพ่อนหลายท่ามาเชื่อมต่อกันเป็นกระบวน
3. วาดพ่อนเข้าคู่เป็นการพ่อนซึ่งมักเป็นหญิงกับหญิงในท่าพ่อนต่าง ๆ กัน

กระบวนท่ารำ พ่อนตะคัน มีลักษณะเด่นในด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย 5 ส่วน ได้แก่ ศีรษะ ลำตัว มือ แขน ขาและเท้าที่สอดคล้องกลมกลืนกับท่วงทำนองเพลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตติยา โกมินทรชาติ (2549, น. 274) เรื่อง การพ่อนของชาวภูเก็ต: ทัศนศึกษาหมู่บ้านวาริชภูมิ อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ท่าพ่อนภูเก็ตดั้งเดิมมีนาฏยลักษณะที่เป็นรูปแบบเฉพาะ จำแนกลักษณะเฉพาะตามการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ได้แก่ 1. การใช้ส่วนศีรษะ พบว่ามีการใช้ศีรษะสอดคล้องกับมือ ลำตัวและเท้า ศีรษะมีลักษณะการเอียงตามการใช้มือ เช่น มือซ้ายอยู่ในท่าสอดสูงศีรษะเอียงตามมือซ้ายและการเอียงตามการย่อเท้า 2. การใช้ส่วนของลำตัว พบว่า มีการใช้ลำตัวเอนลำตัวทางซ้าย-ขวา ลำตัวตรง 3. การใช้มือ พบว่า มีการแกว่งมือตามธรรมชาติแบบอิสระในท่าเดิน 4. การตั้งมือไขว้ทั้งสองข้างใช้ในท่าดอกบัวตูมดอกบัวบาน ท่าย่อขาเดียวแบมือและหักข้อมือใช้ในท่าพ่อนในท่าลอยหน้าม้วนมือและสอดสูงในท่าพ่อน ย่อขาเดียว 5. การใช้ส่วนขาและเท้า พบว่า มีการย่อเท้าอยู่กับที่และย่อเท้าก้าวเดินไปข้างหน้า การยกขาข้างเดียว

กระบวนท่ารำพ่อนตะคัน มีลักษณะเฉพาะในการเคลื่อนไหวส่วนมือ เนื่องจากถือตะคันทั้งสองข้างจึงมีการใช้มือในลักษณะแบบหลายซึ่งมีการเคลื่อนไหวมือหลายระดับเพื่อให้เห็นความสวยงามของแสงเทียนเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการใช้เท้าหลายลักษณะเพื่อให้สอดคล้องกับท่วงทำนองของเพลงและเพิ่มลีลาให้แตกต่างกันในแต่ละท่ารำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พจน์มาลัย สมรรคบุตร (2541) เรื่อง การพ่อนผู้ไทยในเรณูนคร ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะเฉพาะของการพ่อนผู้ไทย มีการใช้ เท้า ขา ลำตัว มือและแขน การใช้เท้ามี 5 แบบ คือ การเปิดปลายเท้าตอนยืน การลงสันเท้าตอนเดิน การแตะปลายเท้าเฉพาะผู้หญิงการเปิดสัน เท้าหลัง การวางเต็มฝ่าเท้า การใช้ขามี 5 แบบ คือ ยกขาไปด้านข้าง ยกขาไปด้านหน้า ยกขาไปด้านหลัง การนั่งเหยียดขาข้างเดียว ไปด้านหลัง การไขว้ขา การใช้ลำตัวมี 3 แบบ คือ ลำตัวตรง ลำตัวโน้มทำมุม 45 องศา กับแนวตั้ง การโน้มตัวต่ำเกือบขนานกับพื้น การใช้มือมี 4 แบบ คือ การเหยียดแขนตั้งหงายท้องแขน การงอแขนเป็นวงระดับไหล่ การหักศอกขึ้นตั้งฉาก การงอแขนแบบหักศอกหงายตั้งฉาก

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์การแสดงด้านนาฏศิลป์ ดนตรี เพื่อเปิดโลกทัศน์ให้เห็นความหลากหลายในมิติทางวัฒนธรรมอันเป็นมรดกไทยให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น
2. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ควรจัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยให้เพียงพอ รวมถึงควรกำหนดมาตรฐานในการทำงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมเพื่อกระตุ้นให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบดำเนินงานวิจัยเพื่อสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง
3. สถานศึกษาควรพิจารณานำการแสดงสร้างสรรค์ชุด ฟ้อนตะคัน กำหนดลงในหลักสูตรสถานศึกษาหรือหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์สืบทอดต่อไป
4. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและรูปแบบการแสดงฟ้อนตะคันเพื่อประกอบการแสดงแสงและเสียงประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ จังหวัดสุโขทัยอีกรูปแบบหนึ่งด้วย
5. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับการแสดงฟ้อนในท้องถิ่นใกล้เคียง เพื่อเป็นข้อมูลในการดำรงเอกลักษณ์หรือเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์และพัฒนาในโอกาสต่อไป

รายการอ้างอิง

- บานชื่น ผกามาศ. (20 มกราคม 2561). แพลหลักศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ 1. [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก <http://banchuen.blogspot.com/2012/01/blog-post.html?m=1>
- ประทีน พวงสำลี. (2514). **หลักนาฏศิลป์**. พระนคร: ไทยมิตรการพิมพ์.
- พจน์มาลัย สมรรคบุตร. (2541). **การฟ้อนผู้ไทยในเรณูนคร**. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2538). **แนวคิดการประดิษฐ์ทำรำเซิ้ง**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรธานี.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. (2533). **การวิเคราะห์เพลงไทย**. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- รัตติยา โกมินทรชาติ. (2549). **การฟ้อนของชาวภูไท: กรณีศึกษาหมู่บ้านวาริชภูมิ อำเภวาริชภูมิจังหวัดสกลนคร**. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่. (2550). **พ็อนเมือง: รูปแบบพระราชชายาเจ้าดารารัศมี.**

เชียงใหม่: ผู้แต่ง.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). **หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

สุรัตน์ จงดา. (2541). **พ็อนผีฟ้านางเทียม: การพ็อนรำในพิธีกรรมและความเชื่อของ**

ชาวอีสาน. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผลงานการแสดงสร้างสรรค์ชุด ยกธงสงกรานต์

CREATIVE WORK OF FOLK DANCE: YOKTONG SONGKRAN

พนิดา บุญทองขาว*

PANIDA BOONTHONGKHAO

บทคัดย่อ

การแสดงสร้างสรรค์ชุด ยกธงสงกรานต์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเพณียกธงของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ตำบลบ่อกร อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี และสร้างสรรค์การแสดงชุด “ยกธงสงกรานต์” ในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้าน โดยนำข้อมูลมาจากประวัติศาสตร์ ประเพณี และวิถีชุมชนของลาวครั้งบ้านบ่อกร โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะและกระบวนการวิจัยที่ต้องการสร้างสิ่งใหม่ให้ได้ประโยชน์ทางด้านนาฏศิลป์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นมาของประเพณียกธงสงกรานต์นั้นเกิดขึ้นมาจากการอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งเข้ามาในพื้นที่ตำบลบ่อกร อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้มีการยกธงขึ้นเพื่อแสดงถึงความสำเร็จที่สามารถหาพื้นที่อุดมสมบูรณ์ได้ ต่อมานำการยกธงมาเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีสงกรานต์ เพื่ออนุรักษ์และปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของบรรพบุรุษ 2) กระบวนการสร้างสรรค์ใช้หลักการทำงานนาฏยประดิษฐ์เป็นกรอบในการทำงาน รูปแบบการแสดงและกระบวนการทำพ็อน คือ ช่วงที่ 1 ที่มาของลาวครั้ง แสดงให้เห็นถิ่นฐานดั้งเดิมที่บรรพบุรุษอพยพมาจากหลวงพระบาง ผ่านทางทำนองเพลงและกระบวนการทำพ็อนของหญิงสาวที่รำเรียง ทำพ็อนของฝ่ายชายแสดงถึงความแข็งแกร่ง ความเป็นผู้นำ ช่วงที่ 2 วิถีลาวครั้ง แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของหนุ่มสาว ใช้ทำพ็อนเกี่ยวพาราสี และช่วงที่ 3 ประเพณีลาวครั้ง เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ผู้แสดงจะนำธงออกมาแห่แหนและปักลงบนพื้นดิน ดนตรีและเพลงได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ผลงานชุดยกธงสงกรานต์นี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุพรรณบุรีที่พยายามใช้ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวมาเพิ่มรายได้แก่ชุมชน ถือได้ว่าผลงานชุดนี้สามารถช่วยให้สังคมรู้จักและเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดสุพรรณบุรีได้อย่างละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การแสดงสร้างสรรค์ ชาติพันธุ์ ลาวครั้ง ยกธงสงกรานต์

*วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Abstract

Creative work of Folk Dance on YokTong Songkran was conducted to study the tradition of raising the flag of Lao Krang ethnic group in Bor Kru subdistrict, Doembang-nangbuad district, Suphanburi province in the style of traditional folk dance. The information was from the history, traditions and the ways of community of Lao Krang in Bor Kru village. To create new things to be useful in the field of Thai classical dance through the creative process of art and research process. The findings were that: 1) The origin of YokTong Songkran was derived from the migration of Lao Krang ethnic group into Bor Kru subdistrict, Doembangnangbuad district, Suphanburi province. They raised the flag to show the success of finding a fertile land. Later, the raising flag was introduced as part of the Songkran Festival to preserve and cultivate the importance of the ancestors; 2) By using artificial dance process as a framework, the pattern of the show and the dance process is, in the first stage, it shows the original settlements of the Lao Krang whose ancestors migrated from Luang Prabang through the melody and the dancers will show the mood of the cheerful teenage girl and leadership of men. In the second stage, the ways of Lao Krang that show about love, relationship, way of life and the flirtation between young people. In the third stage, Lao Krang traditions are to express harmony, cooperation. The performers will bring the flag out to parade and flag on the ground, emphasizing unity. The performance on YokTong Songkran shows the role of ethnic groups in Suphanburi who try to use the tourism strategy to increase income for the community. And it helps the society get to know the Lao Krang ethnic group in Suphanburi more clearly.

Keywords: Creative work of Folk Dance, Ethnic, Lao Krang, YokTong Songkran

บทนำ

จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตภาคกลาง มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชาติไทยมาหลายยุคหลายสมัย สภาพโดยทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์และถือเป็นหัวเมืองชั้นนอกที่เป็นเขตพระราชทานให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ถูกกวาดต้อนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในตั้งแต่อดีตเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ นั้น ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ลาว กลุ่มชาติพันธุ์มอญ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง กลุ่มชาติพันธุ์เขมร กลุ่มชาติพันธุ์ละว้า และกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนทำให้จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นดินแดนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมแห่งหนึ่งในประเทศไทย ในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ นั้น กลุ่มชาติพันธุ์ลาวนับได้ว่าเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อประจำถิ่นของตนไว้อย่างเหนียวแน่น ประกอบไปด้วย ลาวเวียงหรือลาวตี้ ลาวโห่งหรือไททรงดำ ลาวครั่งหรือลาวซี้คั้ง แต่ละกลุ่มมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันออกไปแต่ละกลุ่มชน สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งนั้นมีประวัติความเป็นมาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานคือ บรรพบุรุษอพยพมาจากอาณาจักรเวียงจันทน์และหลวงพระบางพร้อมกับลาวกลุ่มอื่น ๆ ที่อพยพเข้ามาประเทศไทยด้วยเหตุผลทางการเมืองและเป็นขลยศึกที่ยามสงคราม อาศัยอยู่บริเวณภาคกลางของประเทศไทย เช่น จังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดอุทัยธานี ฯลฯ (สิริวัฒน์ คำวันสา, 2529, น. 20) ลาวครั้งมักจะเรียกตนเองว่า “ลาวซี้คั้ง” หรือ “ลาวคั้ง” ความหมายของ คำว่า “ลาวครั่ง” ยังไม่ทราบความหมายที่แน่ชัด บางท่านสันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “ภูคั้ง” ซึ่งเป็นชื่อของภูเขาที่มีลักษณะคล้ายระฆังอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของหลวงพระบางในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อันเป็นถิ่นฐานเดิมของลาวครั้ง ลักษณะทั่วไปของลาวครั้งคือมีรูปร่างค่อนข้างสูงหรือสันทัด ทั้งหญิงและชายมีผิวค่อนข้างเหลือง ตาสองชั้น ใบหน้าไม่เหลี่ยมมาก จมูกมีสัน ผมเหยียดตรง ชอบนุ่งผ้าชิ้นคลุมเข่า นุ่งชิ้นหมี่มีดอก ลาวครั้งมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการทอผ้าเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันและใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศกาลสำคัญ

สำหรับคนไทยเชื้อสายลาวครั้งในจังหวัดสุพรรณบุรีส่วนมากปัจจุบันอาศัยอยู่ในอำเภอเดิมบางนางบวช เช่น ตำบลบ่อกรู ตำบลหนองกระทุ่ม ตำบลป่าสะแก ในอำเภอด่านช้าง เช่น ตำบลหนองมะค่าโมง การแต่งกายของผู้หญิงนิยมทอผ้ามัดหมี่ต่อชิ้นตีนจกใช้สีแดงหรือสีของครั้งในการย้อม ส่วนผู้ชายจะใช้ผ้าขาวม้าคาดเอวเป็นลายหมากรุก 5 สี

ประเพณีที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษอันมีที่มาจากสมัยก่อนตอนที่ชาวลาวครั้งอพยพมาได้พบกับพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงปักหลักตั้งฐานทำมาหากิน กลุ่มชนจัดให้มีการยกธงเพื่อเอาฤกษ์เอาชัยและแสดงถึงความสำเร็จที่ย้ายเข้ามา คือ ประเพณียกธง ประเพณีนี้ได้มีการสืบสานต่อกันมาจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยจัดให้มีการยกธงในวันสุดท้ายของเทศกาลสงกรานต์ของทุกปีเป็นวันยกธง (พระครูโกมุตสุวรรณาภรณ์, สัมภาษณ์ 20 ตุลาคม 2559.) ก่อนจะมีการยกธงชาวบ้านจะหาไม้ไผ่ลำตรง ๆ ยาว ๆ เพื่อนำมาทำคันทง ส่วนผู้หญิงก็จะเตรียมทำผ้าธงประดับด้วยสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสวยงามเพื่อจะนำไปติดที่คันทง เมื่อถึงวันสุดท้ายของสงกรานต์ชาวบ้านก็จะนำคันทงมารวมกันที่วัดและเมื่อได้เวลาก็จะทำพิธีแห่ธงรอบวัด คันทงละ 3 รอบ จากนั้นก็จะนำคันทงมาปักลงหลุมที่เตรียมไว้ จากนั้นมีการร้องรำกันรอบคันทงของตนเองอย่างสนุกสนาน ปัจจุบันประเพณีนี้มีการสืบทอดกันอยู่ 4 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านบ่อกรู หมู่บ้านทุ่งกลิ่น หมู่บ้านหนองกระทุ่มและหมู่บ้านสระบัวเก่า (สุพิศ ศรีพันธ์, สัมภาษณ์ 21 ตุลาคม 2559.)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสร้างสรรค์เห็นถึงความชัดเจนด้านวัฒนธรรมประเพณี คุณค่าดีและวิถีชุมชน “ลาวครั้ง” จึงนำมาสู่กระบวนการการสร้างสรรคการแสดงผลในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านในชื่อชุดว่า “ยกธงสงกรานต์” โดยผู้วิจัยได้เลือกชุมชนบ้านบ่อกรูเป็นแหล่งในการศึกษา ด้วยวิธีแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพและได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะเข้ามาสนับสนุนการท่องเที่ยวตามยุทธศาสตร์ของจังหวัดสุพรรณบุรี ถือได้ว่าผลงานชุดนี้ช่วยให้สังคมสนใจและรู้จักกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดสุพรรณบุรีได้อย่างละเอียดและชัดเจน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินงานวิจัยภายใต้โครงการพัฒนาส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ประจำปีงบประมาณ 2560 ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างสรรค์ชุดการแสดง ยกธงสงกรานต์ จากประเพณียกธงของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ตำบลบ่อกรู อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้าน
2. นำเสนอผลงานสร้างสรรค์โดยจัดให้มีการประเมินความพึงพอใจจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อแสดงถึงคุณภาพของผลงานการแสดง

วิธีการศึกษา

ผลงานสร้างสรรค์ชุดนี้เป็นการวิจัยในลักษณะนาฏศิลป์สร้างสรรค์ เพื่อให้ได้มาซึ่งการแสดงชุดใหม่โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์และใช้กระบวนการวิจัยที่ต้องการสร้างสิ่งใหม่ให้ได้เป็นประโยชน์ทางด้านนาฏศิลป์หรือบูรณาการร่วมกับงานในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. เก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ประเพณีวัฒนธรรมจากหนังสือ เอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สื่อวีดิทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยใช้วิธีการสังเกตสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง สนทนากลุ่มกับบุคคลที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นประโยชน์ โดยเลือกชุมชนบ้านบ่อกรูเป็นแหล่งในการศึกษา ด้วยวิธีแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเนื่องด้วยเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพและได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะเข้ามาสนับสนุนการท่องเที่ยวตามยุทธศาสตร์ของจังหวัดสุพรรณบุรี ดังนี้

2.1 พระครูโกมุทสุวรรณาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดบ่อกรู ตำบลบ่อกรู อำเภอเดิมบางนางบวชจังหวัดสุพรรณบุรี

2.2 นางสาวสุพิศ ศรีพันธุ์ หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลบ่อกรู อำเภอเดิมบางนางบวชจังหวัดสุพรรณบุรี

3. การจดบันทึก (Field Note) โดยการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งใช้อุปกรณ์ช่วยเพิ่มเติมรายละเอียด เช่น กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง

4. ใช้หลักกระบวนการสร้างสรรค์งานนาฏยประดิษฐ์ โดยเริ่มตั้งแต่การคิดให้นาฏยประดิษฐ์ (การคิดงาน) การกำหนดความคิดหลัก การประมวลข้อมูล การกำหนดขอบเขต การกำหนดรูปแบบทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์ การกำหนดองค์ประกอบ การแสดงด้านเครื่องแต่งกาย เพลง ดนตรี และการออกแบบนาฏศิลป์

5. นำเสนอรูปแบบการแสดง ยกธงสงกรานต์ ครอบงศ์ประกอบให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิช่วยพิจารณาเพื่อรับข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

6. รวบรวมองค์ความรู้มาในรูปแบบงานวิจัยสร้างสรรค์เพื่อการเผยแพร่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งของจังหวัดสุพรรณบุรีให้เป็นที่รู้จัก เพื่อพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้แก่ชุมชนต่อไป

ผลการศึกษา

ที่มาของลาวครั้ง

ลาวครั้งหรือลาวซั้ง คือ กลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาไท-กะได กลุ่มชนดังกล่าวมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเมืองกุคัง ปรากฏหลักฐานเพียงว่าเมืองดังกล่าวตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของลุ่มโขง สุพิศ ศรีพันธ์ (2555, น.15) ได้อ้างไว้ว่า การปรากฏตัวของชาวลาวครั้งในประเทศไทยพบว่ามีกรอพยพโยกย้ายถิ่นฐานในสมัยกรุงธนบุรี ดังปรากฏหลักฐานในปี พ.ศ. 2314 เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกและเจ้าพระยาสุรสีห์เป็นผู้นำทัพไปช่วยเหลือตีเวียงจันทน์โดยได้รับความร่วมมือจากเจ้าเมืองหลวงพระบางซึ่งเป็นคู่สงครามกับเวียงจันทน์มาก่อน และเมื่อได้รับชัยชนะได้มีการกวาดต้อนผู้คนชาวลาวทั้งเชื้อพระวงศ์ สนม กำนัล ขุนนาง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ทหารและประชาชน พร้อมทั้งบริวารและเกลือกล่อมหัวเมืองรายทางต่าง ๆ มายังกรุงธนบุรี โดยให้ตั้งบ้านเรือนอยู่เพชรบุรี สุพรรณบุรี ในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เจ้าเมืองเวียงจันทน์ได้ส่งครอบครัวลาวเมืองกุคังมายังกรุงเทพมหานครโปรดให้ไปตั้งบ้านเรือนที่นครชัยศรี และในสมัยของรัชกาลที่ 3 ชาวลาวครั้ง ซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองกุคัง ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ได้ถูกกวาดต้อนมาในประเทศไทยอีกครั้งในสมัยที่ไทยได้ทำสงครามกับญวน โดยในการยกทัพกลับจากญวนยกทัพผ่านลาว ได้ตั้งมั่นชั่วคราวอยู่ที่เมืองกุคังแล้วจึงนำชาวลาวเหล่านี้มาด้วยและโปรดให้ไปตั้งมั่นอยู่ที่เมืองสุพรรณบุรีและเมืองนครชัยศรี

ในจังหวัดสุพรรณบุรีพบกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในเขตอำเภออู่ทอง อำเภอด่านช้าง และอำเภอเดิมบางนางบวช โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอเดิมบางนางบวช นั้นมีชาวลาวครั้งอาศัยอยู่เป็นจำนวน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลป่าสะแก ตำบลบ่อกรู และตำบลหนองกระทุ่ม ซึ่งจำนวนประชากรส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 80 เป็นชาวลาวครั้งที่มีภาษา วัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างออกไป ในตำบลป่าสะแกจะใช้นามสกุล “ภูซัง” ส่วนลาวครั้งที่อาศัยอยู่ที่ตำบลหนองกระทุ่มและตำบลบ่อกรู ส่วนใหญ่ใช้นามสกุล “กาฬภักดี” (สุพิศ ศรีพันธ์, 2555, น.28) เอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวลาวครั้งที่สามารถแบ่งแยกได้ทันทีที่พบคือ ภาษาพูด ซึ่งมีเสียง

วรรณยุกต์เป็นเสียงสูง ชาวลาวครั้ง มักเรียกตัวเองตามสำเนียงภาษาท้องถิ่นว่า “ลาวซี้คั้ง” หรือ “ลาวคั้ง”

วิถีชีวิตและประเพณีของชาวลาวครั้ง

สภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปของกลุ่มชนลาวครั้งในเขตตำบลบ่อกรู อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ในปัจจุบันจะมีลักษณะคล้ายกับชาวภาคกลางโดยทั่วไป ประกอบอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม ส่วนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวลาวครั้งเป็นการดำเนินชีวิตที่อาศัยปัจจัยสี่เป็นหลัก มีระบบความสัมพันธ์แบบให้ความช่วยเหลือกันและมีระบบครอบครัวแบบเครือญาติ ถึงแม้ว่าความเจริญทางด้านเทคโนโลยีจะแผ่ขยายเข้ามาถึงหมู่บ้าน แล้วก็ตามแต่ชาวลาวครั้งก็ยังคงต้องอาศัยธรรมชาติและระบบความเชื่อให้ความเคารพนับถือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติเหมือนกับในอดีต

การแต่งกายของคนไทยเชื้อสายลาวครั้งจะมีแบบฉบับเป็นของตนเองซึ่งนำวัสดุจากธรรมชาติในท้องถิ่นคือ ฝ้ายและไหมมาเป็นวัสดุในการทอ เทคนิคที่ใช้มีทั้งการจกและมัดหมี่ ผ้าที่โดดเด่นของชาวลาวครั้งคือ ผ้าซิ่นมัดหมี่ต่อตีนจก ซึ่งมีลายผ้าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น และผ้าขาวม้า 5 สี ซึ่งมีลวดลายหลากหลายและสีที่ใช้เป็นสีที่ได้จากธรรมชาติ

สำหรับประเพณีที่ลาวครั้งถือปฏิบัติ ได้แก่ ประเพณีสารทลาว ประเพณีบวช ประเพณีไหว้ศาลเจ้านายและประเพณียถง ซึ่งประเพณีดังกล่าวมีลักษณะของการปลูกฝังการเคารพบูชาบรรพบุรุษ ปู่ย่าตายายที่ล่วงลับไปแล้ว นับว่าเป็นพิธีกรรมที่แตกต่างจากชุมชนทั่วไปและมีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดควรค่าแก่การอนุรักษ์

ประเพณียถงวันสงกรานต์บ้านบ่อกรู

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านบ่อกรูมีประวัติว่าอพยพมาจากเวียงจันทน์และเมืองหลวงพระบาง มาพบกับพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงปักหลักตั้งฐานทำมาหากินอยู่ ณ ตำบลบ่อกรู อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีในปัจจุบัน ได้มีการยกย่องเพื่อเอาฤกษ์เอาชัยและเป็นการแสดงถึงความสำเร็จของกลุ่มชนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในที่อุดมสมบูรณ์ ครั้นสมัยต่อมาในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี ซึ่งเป็นวันสงกรานต์นั้น ชาวบ้านถือว่าเป็นวันสงกรานต์ บรรดาเทวดาและนางฟ้าจะลงจากสวรรค์เพื่อมาเล่นสงกรานต์ เมื่อสงกรานต์เลิกชาวบ้านก็จะทำพิธียกธงขึ้นเพื่อส่งบรรดาเทวดาและนางฟ้ากลับขึ้นสวรรค์จึงกำหนดให้วันที่ 19 เมษายนของทุกปีเป็นวันยกธง (พระครูโกมุทสุวรรณภรณ์, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2559.)

ในส่วนของการเตรียมการนั้น ชาวบ้านจะหาไม้ไผ่ลำตรง ๆ ยาว ๆ เพื่อนำมาทำคันทรง ส่วนผู้หญิงก็จะเตรียมทำผ้าธงประดับด้วยสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสวยงามเพื่อจะนำไปติดที่คันทรง เมื่อถึงวันสุดท้ายของสงกรานต์ชาวบ้านก็จะนำคันทรงมารวมกันที่วัดและเมื่อได้เวลาก็จะทำพิธีแห่ธงรอบวัดคันทรง 3 รอบ จากนั้นก็จะนำคันทรงมาปักลงหลุมที่เตรียมไว้ จากนั้นมีการร้องรำกัน รอบคันทรงของตนเองอย่างสนุกสนาน ปัจจุบันประเพณีนี้มีการสืบทอดกันอยู่ 4 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านบ่อกรู หมู่บ้านทุ่งกฐิน หมู่บ้านหนองกระทุ่ม และหมู่บ้านสระบัวกำ ในปัจจุบันช่วงกลางวันจะมีการแข่งกีฬาและการละเล่นต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ รวมทั้งมีการรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมา เพื่อให้เกียรติและแสดงความเคารพนับถือต่อผู้สูงอายุ

สถานที่ในการยกธงของชาวบ้านบ่อกรูนั้นจะจัดขึ้นที่วัดบ่อกรู นับเป็นงานใหญ่ของชุมชน งานนี้มีขึ้นตั้งแต่วันตั้งแต่เช้าตรู่จนมืดค่ำ โดยชาวบ้านจะนำคันทรงหรือเสาธงและธงที่แต่ละหมู่บ้านเตรียมเอาไว้แห่มาที่วัด คันทรงนั้นทำด้วยไม้ไผ่ทั้งลำโดยมีการประกวดประชันกันด้วย ซึ่งจะแบ่งออกเป็น การประกวดความยาวโดยวัดจากโคนถึงปลายยอด การประกวดความใหญ่โดยวัดโดยรอบของโคนเสา การประกวดความสวยงามของธงซึ่งชาวบ้านจะช่วยกันเย็บธง การประกวดความสามัคคีของคนในชุมชนโดยการนับจำนวนของคนที่มาร่วมงานว่าหมู่บ้านใดสามารถดึงคนมาร่วมแห่ได้มากที่สุด สำหรับผู้หญิงนั้นจะมัดกันใส่ผ้าซิ่นตีนแดงซึ่งทอเองด้วยมือของกลุ่มแม่บ้าน มาร่วมงานกันเพื่อเป็นการอนุรักษ์งานหัตถกรรมพื้นบ้าน เมื่อขบวนแห่มาถึงวัดก็จะมีการเล่นต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เสร็จแล้วก็เตรียมแห่ธงรอบวัดสามรอบก่อนจะนำไปปักลงหลุมที่เตรียมขุดเอาไว้ การแห่ธงของแต่ละหมู่บ้านนั้นก็จะมีการบรรเลงและร้องกันอย่างสนุกสนาน ในตอนที่นำธงไปปักลงหลุมนั้นบางทีก็มีการแก้มันเพื่อไม่ให้อีกฝ่ายนำธงไปปักได้ง่าย แก้มันพอมปากหอมคอหลังปักธงได้แล้วชาวบ้านก็จะร้องรอบเสาธงอีกสามรอบ เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองที่ทำภารกิจคันทรงสำเร็จ (เบญจมาศ กาฬภักดี, 2558)

ภาพที่ 1 ขบวนประเพณียกธงสงกรานต์ตำบลบ่อกรู อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

ที่มา: www.suphan.biz

ภาพที่ 2 การยกธงสงกรานต์ตำบลบ่อกรู อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา: www.suphan.biz

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้ใช้หลักกระบวนการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์มาดำเนินงาน โดยเริ่มตั้งแต่การคิดให้มีนาฏยประดิษฐ์ (การคิดงาน) การกำหนดความคิดหลัก การประมวลข้อมูล การกำหนดขอบเขต การกำหนดรูปแบบทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์ การกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ และการออกแบบนาฏศิลป์ ดังต่อไปนี้

กระบวนการสร้างสรรค์

1. การคิด เกิดจากการส่งเสริมกิจกรรมประเพณี เอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุพรรณบุรี ในส่วนของการท่องเที่ยวรวมถึงผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP คือ ผ้าทอลาวครั้งอันเป็นเอกลักษณ์และได้รับการสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจากบรรพบุรุษ

2. การกำหนดความคิดหลักในการกำหนดความคิดหลักนี้มีอยู่ 2 ระดับด้วยกัน คือ

2.1 ระดับเป้าหมาย สำหรับการแสดงชุดนี้มีเป้าหมายเพื่อสนองตอบยุทธศาสตร์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในการวิจัยสร้างสรรค์ผลงานการแสดงด้านนาฏดุริยางคศิลป์ไทย และสนับสนุนยุทธศาสตร์ของจังหวัดสุพรรณบุรีในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้แก่ชุมชน

2.2 ระดับวัตถุประสงค์ในการกำหนดแนวคิดนี้เน้นการสร้างงานจากประเพณียกธงของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งตำบลบ่อกรู อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี เน้นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และการแสดงออกซึ่งความรักความสามัคคีในชุมชนที่ยังคงรักษาไว้ให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากยิ่งขึ้น รวมถึงนำเสนอ “ผ้าทอลาวครั้ง” ผลผลิตที่เกิดจากการรังสรรค์ของช่างทอผ้าที่ได้อาศัยองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เป็นความภาคภูมิใจของชุมชน

3. การประมวลข้อมูลนำข้อมูลที่มาจากลาวครั้ง วัฒนธรรม ประเพณี การร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนของประเพณีของสงกรานต์มานำเสนอในรูปแบบการแสดง

4. การกำหนดขอบเขตการแสดงชุดนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตครอบคลุมในส่วนต่าง ๆ จากแนวคิดและข้อมูล คือ กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งจากบ้านบ่อกรุ อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งยังคงมีการรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะประเพณีของสงกรานต์ ส่วนขอบเขตขององค์ประกอบในการแสดงนั้น เพื่อให้เห็นความชัดเจนตามรูปแบบ จึงมีผู้แสดงทั้งชายและหญิง อุปกรณ์ประกอบการแสดงคือธงและการแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวลาวครั้งที่ชัดเจน

5. การกำหนดรูปแบบในการแสดงชุดนี้ กำหนดให้รูปแบบจารีตนาฏศิลป์ไทยมีความเป็นระเบียบ มีข้อกำหนดที่ชัดเจนเป็นโครงสร้างหลักของการแสดงและใช้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านในส่วนของกระบวนท่ารำ ดนตรี ทำนองเพลง ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ซึ่งจะขออธิบายสองประเด็นหลัก อันได้แก่

5.1 ดนตรี

การสร้างสรรคทำนองเพลงสำหรับการแสดงชุด ยกของสงกรานต์ ในครั้งนี้ ผู้รับผิดชอบฝ่ายดนตรีได้นำเอาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชุมชนลาวครั้ง จังหวัดสุพรรณบุรี และข้อมูลในปัจจุบัน มาเป็นการกำหนดรูปแบบในการประพันธ์ทำนองเพลง และเรียบเรียงเพลงรวมถึงเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการบรรเลง ซึ่งประกอบไปด้วยส่วนที่ประพันธ์ทำนองขึ้นมาใหม่ โดยใช้สำเนียงการขับซ้ำเหนือของเมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สื่อถึงถิ่นฐานที่มามีเครื่องดนตรีแคนเป็นหลัก ใช้บรรเลงในช่วงที่ 1 ที่มาของลาวครั้ง ต่อมาทำนองที่ในช่วงที่ 2 วิถีลาวครั้ง มีลายเพลงดั้งเดิมและลายเพลงที่มีการหยิบยืมจากวัฒนธรรมดนตรีทางภาคอีสานมาผสมผสาน ซึ่งลายเพลงเหล่านี้ชุมชนนิยมใช้บรรเลงในงานเทศกาลต่าง ๆ ทั้งนี้ ได้มีการออกแบบสร้างสรรค์ร้อยเรียงใหม่ให้ความไพเราะสนุกสนาน เพิ่มเครื่องดนตรีของท้องถิ่นเข้าไปได้แก่ ระนาด ซอ กลอง เพื่อแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ประจำชุมชน เน้นเป็นจังหวะร้ายและช่วงสุดท้าย ประเพณีลาวครั้ง ดนตรีปรับให้มีจังหวะรุกเร้า กระชับ สร้างความสนุกสนานสอดคล้องกับท่ารำที่แสดงให้เห็นถึงการร่วมแรงร่วมใจในการปักคั่นธง

5.2 นาฏศิลป์

การกำหนดรูปแบบในการแสดง ผู้วิจัยและคณะทำงานได้กำหนดให้มีรูปแบบตามข้อมูลที่ค้นคว้าได้และสอดคล้องกับการกำหนดรูปแบบของการสร้างสรรค์เพลง ดังนี้

1) กำหนดให้อยู่ในจารีตของนาฏศิลป์ไทย ซึ่งแนวทางนี้ นำระเบียบแบบแผนของระบำ ซึ่งเน้นความพร้อมเพรียง กระทบแนวที่หลากหลาย เครื่องแต่งกายสวยงาม แสดงความชัดเจนของชุดการแสดงที่กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง และจำนวนผู้แสดงมากกว่าสองคนขึ้นไปมาเป็นรูปแบบหลักของการแสดง

2) กำหนดให้เป็นการผสมผสานหลายจารีต การกำหนดรูปแบบในที่นี้เน้นกระบวนการทำพ็อนรำแบบพื้นบ้านผสมผสานกับการใช้จังหวะเท้าแบบการเดินลีลาศในการทำพ็อนของฝ่ายหญิง ส่วนทำพ็อนฝ่ายชายเป็นทำพ็อนพื้นบ้านเช่นกันผสมผสานกับการนำทำพ็อนฐานของโขน คือ การเต้น การวางเหลี่ยม มาใช้ประกอบ

6. องค์ประกอบอื่น ๆ ได้แก่ ผู้แสดง เครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรีที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ และอุปกรณ์ประกอบการแสดง ดังนี้

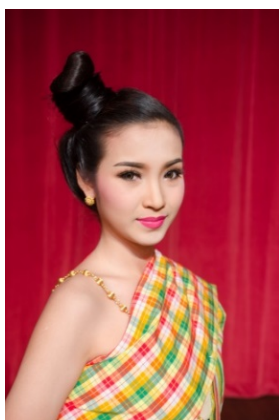
6.1 ผู้แสดง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง และต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้พ็อนและผู้ยอชง (จำนวนผู้แสดงสามารถปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของสถานที่และโอกาสในการแสดงในที่นี้กำหนดให้มีผู้แสดงฝ่ายหญิงจำนวน 8 คน ผู้แสดงฝ่ายชายจำนวน 8 คน)

6.2 การออกแบบเครื่องแต่งกาย เน้นรูปแบบให้ใกล้เคียงกับการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งให้มากที่สุด โดยเน้นเอกลักษณ์ของลายผ้า สำหรับการออกแบบเครื่องแต่งกายครั้งนี้ได้นำลายตีนชิ้นมาใช้หลากหลายลาย แต่ที่สำคัญชิ้นต้องประกอบด้วย หัวชิ้น ตัวชิ้นและตีนชิ้น โดยนุ่งชิ้นริ้วลายตั้งขนานไปกับลำตัว ต่อหัวชิ้นด้วยผ้าฝ้าย ต่อตีนชิ้นด้วยแถบผ้าขนาดเล็กส่วนการแต่งกายท่อนบนจะการใช้การห่มผ้าเปียงตามรูปแบบดั้งเดิมไม่สวมเสื้อ ผ้าเปียงหรือสไบที่ใช้ คือ ผ้าขาวม้าลายตารางหมากรุก 5 สี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านบ่อกรูเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 3 เครื่องแต่งกายผู้แสดงหญิง
ที่มา: ผู้วิจัย

ส่วนรูปแบบของทรงผมก็นำมาจากรูปแบบทรงผมของแม่หญิงลาว ซึ่งจะเกล้ามวยสูงเฉียงด้านขวา อันเป็นเอกลักษณ์ที่ปรากฏอย่างชัดเจน

ภาพที่ 4 ทรงผมผู้แสดงหญิงชุดยกรงสงกรานต์
ที่มา: ผู้วิจัย

ส่วนการแต่งกายของผู้แสดงชายเน้นรูปแบบดั้งเดิมเช่นเดียวกัน คือ สวมเสื้อนุ่งกางเกงขาคอกสั้น คาดผ้าขาวม้า และผ้าขาวม้าพาดไหล่ห้อยชายลงสองด้าน ซึ่งเป็นผ้าขาวม้าลายตารางหมากรุก 5 สี ที่สำคัญ คือ การสักขาลาย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของคนลาวล้านช้างที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำโขง ผู้ชายชาวลาวยุคนี้ก็เช่นเดียวกันที่นิยมสักขาลายเป็นรูปตัวมอมหรือสิงห์มอมตามความเชื่อที่ว่ามอมเป็นสัตว์ที่ทรงฤทธาภาพ แข็งแรง ทรงกำลังมหาศาล โดยสักตั้งแต่บริเวณใต้เข่าหรือเหนือเข่าขึ้นไปถึงต้นขาหรือขาส่วนบน (วิศิษฐ์ โฆษิตานนท์, 2557) สำหรับการแสดงนั้นใช้การเขียนลายด้วยสีแทนการสักลายที่ขาของผู้แสดง

ภาพที่ 5 เครื่องแต่งกายผู้แสดงชาย
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 6 การเขียนลายในการแสดงชุดยกดงสงกรานต์
ที่มา: ผู้วิจัย

6.3 เครื่องดนตรีที่ใช้ในการผสมวง ประกอบไปด้วยแคนทั้งหมด 3 ขนาด คือ เล็ก กลาง และใหญ่ ระนาดเอก (ผืนระนาดไม้ไผ่) ซอด้วง ซออู้ พิณ กลองพื้นเมืองสองหน้า กลองหาง ฉิ่ง ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ และโหม่ง

ภาพที่ 7 วงดนตรีประกอบการแสดงชุด “ยกดงสงกรานต์”
ที่มา: ผู้วิจัย

6.4 อุปกรณ์ประกอบการแสดง คือ ธงสงกรานต์ ประกอบไปด้วย ไม้ไผ่รวก ยาวประมาณ 2 เมตร 50 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 2-4 เซนติเมตร ที่เลือกใช้ไม้ไผ่ลักษณะนี้ เนื่องจากมีความทนทาน น้ำหนักพอประมาณที่จะรับน้ำหนักของผืนธง ปลายเรียว ทำให้ผืนธงพลิ้วไหวไปมา ดูสวยงาม ขนาดเหมาะสมที่จะให้ผู้แสดงถือได้สองคน ส่วนผืนธงเป็นผ้าทอยาว 1 เมตร 30 เซนติเมตร กว้าง 30 เซนติเมตร ประดับด้วยดอกไม้และตาข่ายหน้าข้างทำด้วยดอกรักสำเร็จรูป ประดับด้านบนและด้านล่างของผืนธง เพื่อช่วยให้เกิดความสวยงามและสะดวกสำหรับการแขวนผืนธง

ภาพที่ 8 ธงประกอบการแสดงชุด “ยกธงสงกรานต์”

ที่มา : ภูมิพัฒน์ ธรรมวงศ์

7. การออกแบบนาฏศิลป์ แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง คือ การออกแบบผลงานสร้างสรรค์ชุด “ยกธงสงกรานต์” ในที่นี้ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการออกแบบไว้ดังนี้

7.1 การกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการแสดง ได้กำหนดไว้เป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ที่มาของลาวครั่ง แสดงออกให้เห็นถึงถิ่นฐานดั้งเดิมที่สันนิษฐานว่าบรรพบุรุษอพยพมาจากหลวงพระบาง เน้นกระบวนท่าที่เรียบง่ายและสง่างาม

ช่วงที่ 2 วิถีลาวครั่ง แสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตและความสงบสุข โดยเน้นกระบวนท่ารำคู่ เกี่ยวพาราสีระหว่างชายหนุ่ม-หญิงสาว

ช่วงที่ 3 ประเพณีลาวครั่ง เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ผ่านกระบวนท่าแห่ธงและยกธงตามแบบประเพณียกธงสงกรานต์

7.2 การแบ่งช่วงอารมณ์ผู้แสดงที่จะสื่อออกมา นั้นจะแบ่งตามช่วงการแสดง คือ

ช่วงที่ 1 ผู้แสดงจะแสดงถึงอารมณ์ของหญิงสาวยามแรกรุ่งที่สดใสร่าเริง แต่ยังคงไว้ถึงจารีตประเพณีของผู้หญิงที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย สง่างาม ส่วนผู้ชายจะแสดงถึงความแข็งแกร่ง ความเป็นผู้นำ มีพลังกำลัง มีท่วงท่าที่องอาจสง่างาม

ช่วงที่ 2 ผู้แสดงจะแสดงให้เห็นถึงวิถีของหนุ่มสาวที่มีการเกี่ยวพาราสีกันผ่านการพ้อนรำที่สนุกสนาน โดยยังคงไว้ซึ่งจารีตที่ดั้งเดิม อารมณ์จะแสดงถึงความรื่นเริงบันเทิงใจ

ช่วงที่ 3 ผู้แสดงจะนำธงออกมาแห่แห่นและปักลงบนพื้นดิน อารมณ์ของการแสดงครั้งนี้จะเน้นถึงความมุ่งมั่น ความสามัคคีของผู้ยกธง การร่วมให้กำลังใจของหญิงสาวและสุดท้ายแสดงถึงความสำเร็จที่ได้รับ

7.3 ท่าทางและทิศทาง ท่าทางหรือท่าพ้อนมีการใช้ท่ารำเป็นลักษณะท่าชุดที่เชื่อมต่อกัน คือ มีท่ารำหลายท่าในหนึ่งชุดแล้วมีการทำซ้ำ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับจังหวะและทำนองเพลงที่สร้างสรรค์ขึ้น รวมถึงการหันหรือหมุนตัวในขณะที่ปฏิบัติท่ารำให้เกิดความน่าสนใจและปรับกระบวนท่ารำให้ดูหลากหลายแม้จะเป็นการรำซ้ำท่ากัน ส่วนทิศทางของการเข้าออก ยังคงไว้ถึงจารีตของการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่ออกทางด้านขวาของเวทีและเข้าทางด้านซ้ายของเวที แต่เพิ่มเติมให้มีการเข้าออกทั้งสองด้านเพื่อความเหมาะสมของการแสดงและสอดคล้องกับรูปแบบการแปรแถว ประกอบไปด้วย แถวหน้ากระดาน แถวกลุ่ม แถววงกลมและมีการตั้งซุ้มในแต่ละช่วงการแสดง ภาพประกอบ ดังนี้

ตารางที่ 1 ภาพกระบวนท่ารำ “ยกรงสงกรานต์”

ที่	ภาพ	รายละเอียด
1	 <p>ช่วงที่ 1 : ท่าพ้อนของฝ่ายหญิง</p>	<p><u>ที่มาของลาวครั่ง</u> : แสดงออกผ่านทางทำนองเพลง กระบวนท่าที่เรียบง่าย อ่อนช้อย ท่าพ้อนที่ใช้เป็นท่าพ้อนพื้นบ้านลักษณะร้อยเรียงต่อเนื่องกัน เป็นท่าชุด มีการทำซ้ำในแต่ละชุด</p>
2	 <p>ช่วงที่ 1 : ท่าพ้อนของฝ่ายชาย</p>	<p><u>ที่มาของลาวครั่ง</u> : ท่าพ้อนแสดงถึงความแข็งแกร่ง ความเป็นผู้นำ มีผลกำลัง มีท่วงท่าที่องอาจ สง่างามของผู้ชาย เน้นการยกเท้า การนั่งบนส้นเท้าแล้วก้าวขยับเท้า</p>
3	 <p>ช่วงที่ 2 : กระบวนท่าเกี่ยวพาราสิ</p>	<p><u>วิถีลาวครั่ง</u> : แสดงให้เห็นถึงวิถีของหนุ่มสาวที่สนุกสนานในจังหวะร่าริง ท่าพ้อนเป็นการเกี่ยวพาราสิ และรำต่อนในคู่ของตน โดยจัดรูปแบบแถวเป็นวงกลม</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	ภาพ	รายละเอียด
4	 <p>ช่วงที่ 2 : การใช้จิ้งหะเท้า</p>	<p><u>วิถีลาวครึ่ง</u> : เน้นการใช้จิ้งหะเท้าเต้นรำจิ้งหะชะ ชะ ซ่า คือ การก้าวเท้าและขยับเท้าตามจิ้งหะและทำนองเพลง มีการขยับมือไหล่สะโพก ให้สอดคล้องกับการก้าวเท้าด้วย (ถือเป็นอิทธิพลของวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เข้าสู่ชุมชน)</p>
5	 <p>ช่วงที่ 3 : การแห่ธงสงกรานต์</p>	<p><u>ประเพณีลาวครึ่ง</u> : คือ ขบวนแห่ธงสงกรานต์ของแต่ละหมู่บ้าน การแสดงเน้นถึงพละกำลัง ความสามัคคี การร่วมให้กำลังใจของหญิงสาว กระบวนท่าที่ใช้เป็นท่าทางตามธรรมชาติ ใช้การย่อเท้าเป็นหลัก</p>
6	 <p>ช่วงที่ 3 : การปักธงสงกรานต์</p>	<p><u>ประเพณีลาวครึ่ง</u> : ให้เห็นถึงความสำเร็จที่ได้รับ คือ การปักธงลงบนพื้น กระบวนท่าเป็นธรรมชาติเลียนแบบการยกเสาขึ้นเพื่อปักลงบนพื้น การแสดงท่าทางให้กำลังใจและจบลงด้วยการตั้งขุมที่คืบขึ้นเป็นพิเศษสำหรับการแสดงชุดนี้</p>

7.4 การลงรายละเอียดโดยพิจารณาจากความเหมาะสมของท่ารำกับผู้แสดงเป็นหลัก รวมถึงการใช้อุปกรณ์และการแต่งกายที่อาจก่อให้เกิดอุปสรรคในการแสดง เช่น ขนาดของไม้ธง ความยาวของผืนธง ความรัดกุมของเครื่องแต่งกายที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของนักแสดง สิ่งเหล่านี้ถ้าไม่ให้ความสำคัญอาจทำให้การแสดงขาดความสมบูรณ์ได้

การนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ได้นำเสนอในโครงการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทย ครั้งที่ 2 “ผลงานสร้างสรรค์สู่งานวิจัย” ณ โรงละครวังหน้า สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 11 กันยายน 2560 ผู้วิจัยเป็นผู้นำเสนอร่วมกับผู้นำเสนอด้านดนตรีในรูปแบบการพูดประกอบ power point แล้วต่อด้วยการแสดง

โดยมีศิลปินแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการเป็นคณะกรรมการให้ข้อเสนอแนะด้วยวาจาหลังจบการแสดง ผลปรากฏว่าคณะกรรมการชื่นชมที่สามารถสร้างสรรค์ศิลปะตอบโจทย์ชุมชนได้เป็นอย่างดี (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2560) ต่อมาได้มีการนำเสนอผลงานชุด ยกธงสงกรานต์ อีกครั้งในวันที่ 24 มกราคม 2561 เนื่องในงานมหกรรมศิลปวัฒนธรรมสี่ภาค“ใต้ร่มพระบารมีจักรีวงศ์” จัดโดย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ผู้สร้างสรรค์งานด้านศิลปะแขนงต่าง ๆ นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไปเข้ารับชม และประเมินความพึงพอใจต่อชุดการแสดง (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2561)

สรุป

ยกธงสงกรานต์ คือ การแสดงสร้างสรรค์จากประเพณียกธงของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านบ่อกรู อำเภอดงหลวงนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จัดขึ้นในวันสุดท้ายของเทศกาลสงกรานต์เป็นประเพณีระหว่างความสำเร็จของกลุ่มชนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในที่อุดมสมบูรณ์กับงานเทศกาลสำคัญ แนวคิดในการสร้างสรรค์ได้จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏนับตั้งแต่ถิ่นฐานที่ตั้งดั้งเดิมจากหลวงพระบางจนกระทั่งอพยพโยกย้ายเข้าสู่ประเทศไทย ดนตรีและเครื่องดนตรีเป็นการสร้างสรรค์ทำนองเพลงขึ้นใหม่ โดยนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์และสิ่งที่ทางชุมชนลาวครั้งของจังหวัดสุพรรณบุรีนิยมใช้ในปัจจุบัน มาเป็นการกำหนดรูปแบบในการประพันธ์ทำนองเพลงและเรียบเรียงเพลง เพิ่มเครื่องดนตรีของท้องถิ่นเข้าไป ได้แก่ ระนาด ซอ กลอง เพื่อแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ประจำชุมชน กระบวนท่าพ็อนรำเน้นความสวยงาม เรียบง่าย ความสนุกสนานเกิดขึ้นในช่วงของการยกธง ท่าพ็อนของฝ่ายหญิงที่ปรากฏมี 3 ลักษณะ คือ ท่าพ็อนแบบพื้นบ้านร้อยเรียงต่อกันเป็นชุดท่ารำท่าเด่นรำที่ชาวบ้านนิยมโดยเน้นจังหวะเท้า การขยับมือ ไหล่ สะโพก เป็นสำคัญ และสุดท้ายคือท่าทางตามธรรมชาติของขบวนแห่ที่เน้นการเดินตามรูปแบบมีการแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติโดยไม่ใช้ท่ารำเพื่อร่วมให้กำลังใจในการยกธง ส่วนท่าพ็อนฝ่ายชาย แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะเช่นกัน คือ ท่าพื้นบ้านผสมผสานกับท่าพื้นฐานของโขน มีการเต้น การวางเหลี่ยมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความแข็งแรงและแข็งแกร่ง สง่างาม ท่าเกี่ยวพาราสีต่อหญิงสาว เน้นการรำต่อนในคู่ของตนเองและท่าทางตามธรรมชาติในการแห่ธง ยกธงและปักธงลงบนพื้น โดยมีผืนธงประดับด้วยตาข่ายหน้าข้างและดอกไม้แขวนบนปลายไม้ไผ่เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงชุดนี้ เน้นให้เห็นความสามัคคีของคนในชุมชน รวมถึงวิถีการแต่งกายที่มี

แบบฉบับเป็นของตนเอง ถือเป็นกาเผยแพร่วิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรีให้เป็นที่รู้จัก ส่งผลต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เพิ่มรายได้แก่ชุมชนต่อไป สำหรับปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน คือการถ่ายทอดทำรำให้กับผู้แสดง ซึ่งไม่เข้าใจถึงที่มาและความหมายของกระบวนการที่ผู้วิจัยต้องการสื่อให้เห็น จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจและอธิบายถึงที่มาของประเพณีกชงสงกรานต์ การแสดงออกของท่าฟ้อนต่าง ๆ ตลอดจนอารมณ์ร่วมในการแสดงซึ่งจะช่วยให้การแสดงเกิดความสมบูรณ์เป็นที่ประทับใจต่อผู้ชมมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากผลของการสร้างสรรค์ชุดการแสดง ยกชงสงกรานต์ แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการสร้างสรรค์จากประเพณีของชุมชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อันมีเอกลักษณ์ด้านเครื่องแต่งกาย และการรักษาประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มชนตนเองที่โดดเด่น ผู้วิจัยได้นำสิ่งเหล่านี้มาสร้างงานภายใต้รูปแบบจารีตของนาฏศิลป์ไทยที่เน้นกระบวนการความพร้อม กระบวนแถวที่หลากหลาย เครื่องแต่งกายสวยงาม ดนตรีไพเราะ ส่วนแนวคิดของท่ารำนั้น มีการใช้รูปแบบนาฏศิลป์ไทยเป็นหลักผสมผสานกับแบบอย่างท่ารำของของกลุ่มชนที่เป็นพื้นบ้าน สอดคล้องกับแนวคิดของ ปราณี วงษ์เทศ ที่ว่าการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านมีลักษณะเรียบง่าย แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับชีวิตพื้นบ้าน (ชมพูนุท ชมภูพันธ์ และคณะ, 2558, น. 88) นอกจากนี้การสร้างสรรค์งานส่งผลต่อความสนใจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่นำการแสดงพื้นบ้านมาเพิ่มคุณค่า โดยวางบทบาทให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคมไทย ในปัจจุบันเกิดปรากฏการณ์วิถีชีวิตหรืออนุรักษ์คุณค่าแบบเก่า ซึ่งเป็นวิธีการให้ความหมายประสบการณ์ชีวิตมนุษย์ที่เน้นความสำคัญของจินตนาการและอารมณ์ความรู้สึก สอดคล้องกับแนวคิดของ รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (2555, น. 60) ที่พบว่าการโยกย้ายอดีตนำผู้คนไปสู่การสร้างจินตนาการถึงสังคมในอดีตและการสร้างสัญลักษณ์และภาพจำลองของอดีตเท่านั้น ถือเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนางานด้านนาฏศิลป์ในโลกยุคปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามต้องไม่สร้างผลกระทบต่อชุมชนอันจะเป็นการลดทอนคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม องค์ความรู้ที่เกิดขึ้น คือ วิธีการสร้างสรรค์ผลงานที่มาจากวิถีชุมชนผนวกกับแนวคิดจินตนาการของผู้วิจัยที่เกิดขึ้นทำให้ได้ชุดการแสดงขึ้นมา รวมถึงการสร้างงานให้กับชุมชน เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในส่วนของการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากการสร้างสรรค์ผลงานชุด ยกธงสงกรานต์ ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาศึกษาวิจัยได้ต่อไป คือ องค์กรความรู้จากแก่นแท้ของวัฒนธรรมของกลุ่มชนนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยผ่านนวัตกรรมการสร้างสรรคงานในรูปแบบต่าง ๆ และการศึกษาพัฒนาการของชุดการแสดงสร้างสรรคที่นำองค์ความรู้มาจากประเพณี วิถีชีวิตของกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย

รายการอ้างอิง

ชมพูนุฏ ชมภูพันธ์, สรินทร คุ่มเขต และจุฑาภรณ์ จันทบาล. (2558). “การวิจัยและพัฒนาศิลปะการแสดงท้องถิ่นของจังหวัดเลย โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 10, 32: 83-90.

เบญจมาศ กาฬภักดี. (2558). วัดบ่อกรุ อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี.

[ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 15 มกราคม 2560. เข้าถึงจาก

<http://banjamatgame.wordpress.com/>

พระครูโกมุทสุวรรณาภรณ์. เจ้าอาวาสวัดบ่อกรุ. สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2559.

รุ่งนภา यरรองเกษมสุข. (2555). “การโหยหาอดีต ความเป็นอดีตในสังคมสมัยใหม่

Nostalgia: Ancient in Modern Society”. วารสารการเมือง การบริหารและ

กฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 4, 2: 59-89.

วิศิษฐ์ โฆษิตานนท์. (2557). ไทหล่มและลาวพุงขาว. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม

2559. เข้าถึงจาก http://wison_k@hotmail.com/

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2560). การนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ด้านนาฏศิลป์และดนตรี

ชุด ยกธงสงกรานต์ โดย วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

[ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 เมษายน 2561. เข้าถึงจาก [http://Facebook Bpi Futsal](http://Facebook Bpi Futsal League was live/)

League was live/

_____. (2561). งานมหกรรมวัฒนธรรมสี่ภาค ได้ร่วมพระบารมีจักรีวงศ์ วิทยาลัย

นาฏศิลป์สุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 22 เมษายน

2561. เข้าถึงจาก <http://Facebook Bpi Futsal League was live/>

สิริวัฒน์ คำวันสา. (2529). โครงการลุ่มน้ำท่าจีน: ภาษาและวรรณกรรม จ.สุพรรณบุรี

นครปฐม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุพิศ ศรีพันธุ์. (2555). ภูมิปัญญาการทอผ้าของคนไทยเชื้อสายลาวครั้งในเขตอำเภอ
เดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

_____ . หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลบ่อกรู. สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2559.

การใช้ทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง ในการฝึกทักษะปฏิบัติ ตามแนวคิดของครูจีรพล เพชรสม

THE INSTRUCTION OF “SAW DUANG SEVEN SCALE” IN COGNITIVE FOLLOWING KRU JEERAPON PETSOM CONCEPT

อิสริย์ ฉายแผ้ว *, จันท์พลอย เดชภิมล *, และชานาญวัต ไชยศิริ*

IDSAREE CHAIPAEW, CHANPLOY DETPIMON, AND CHANANWAT CHAISIRI

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดในการสร้างทำนองเพลง 7 บันไดเสียง ซอด้วงของครูจีรพล เพชรสม และเพื่อสร้างสรรค์ทำนองเพลงที่ใช้ 7 บันไดเสียงซอด้วง วิธีการวิจัยเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสังเกต และการวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัดเรียงเรียงเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ นำเสนอข้อมูลในรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่า ครูจีรพล เพชรสม มีแนวคิดในการแก้ปัญหาการฝึกทักษะปฏิบัติของผู้เรียนเครื่องสายไทย และเพื่อประโยชน์ในการไล่มือให้ผู้เรียนเกิดทักษะปฏิบัติที่มีความคล่องตัว ลักษณะของเพลงที่นำมาใช้ในการสร้างทำนองเพลง 7 บันไดเสียง ควรเป็นเพลงประเภททางพื้นไม่บังคับทาง การแปรทำนองยึดทำนองหลักของเพลง ครูจีรพล เพชรสม ได้เลือกเพลงดับต้นเพลงฉิ่งสามชั้น ซึ่งเป็นเพลงที่ใช้ไล่มือสำหรับผู้เรียนเครื่องสายไทย ได้แก่ 1) เพลงต้นเพลงฉิ่ง 2) เพลงจระเข้หางยาว 3) เพลงดวงพระธาตุ 4) เพลงนกขมิ้น วิธีการสร้างทำนองเพลง 7 บันไดเสียง ผู้เรียนต้องเรียนรู้ทำนองหลักก่อน จากบันไดเสียงโดฟา ที มี ลา เร และซอล ตามลำดับ การเปลี่ยนบันไดเสียงจากเสียงหนึ่งไปหาอีกเสียงหนึ่ง จะห่างกัน 4 เสียง หลังจากนั้นจึงนำทำนองเพลงจากทำนองหลักแต่ละบันไดเสียงมาแปรทำนองตามความเหมาะสม คณะผู้วิจัยได้เลือกเพลงแขกบรเทศเอามาสร้างสรรค์เป็นทำนอง

* วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

เพลง 7 บันไดเสียงตามแนวคิดของครูจีรพล เพชรสม โดยมีวิธีการดังนี้ 1) ยึดทำนองหลัก 2) นำทำนองหลักที่ได้มาแปรทำนองในลักษณะ 7 บันไดเสียง เนื่องจากเป็นเพลงทางพื้นไม่บังคับทาง และเป็นเพลงพื้นฐานที่ใช้สำหรับไ้มือ ประกอบด้วย อัตราจังหวะสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว ตามรูปแบบของเพลงเถา ผู้เรียนสามารถเลือกฝึกปฏิบัติเฉพาะอัตราจังหวะใด จังหวะหนึ่งก็ได้ อีกทั้งเป็นเพลงที่มีรูปแบบและทำนองไม่ซับซ้อน

คำสำคัญ: 7 บันไดเสียง ซอด้วง จีรพล เพชรสม

Abstract

This research aims to study the concept of creation on Saw Duang Seven Scales from Kru Jeerapon Petsom and to create the melody that use Saw Duang seven scales concept.

The methodology emphasizes the qualitative research by studying the literature reviews and related research, observing, analyzing data, ordering the information due to the objectives, and presenting in the form of descriptive analysis.

The concept of Saw Duang seven scales by Kru Jeerapon Petson is found that Kru Jeerapon Petsom has the main objective to create Saw Duang seven scales which is to solve the problem on the practical skills of learners who study Thai stringed instruments and to be the advantage when scaling. Song which is chose to create the Saw Duang seven scales melody should be the basic song which does not compel the way of creation. Kru Jeerapon Petson has selected Pleng Tub Ton Pleng Ching Sam Chan which are 1) Pleng Ton Pleng Ching 2) Pleng Chorakhe Hang Yoay 3) Pleng Tuang Prata and 4) Pleng Nok Khamin. The processes of creating melody of Saw Duang seven scales is to create from main melody of seven scales starting from C, F, B, E, A, D, and G in these four songs respectively. The changed on scale to other scale will distant 4 scales. Then, using seven scales from melody in each scale is transform into other melody depending on the proper of the melody.

The creation of Saw Duang seven scales inspired by KruJeerapon Petsom's concept which has been created on Pleng Khak Borathed Thao using Saw Duang seven scales. The property of selected song in creating melody from Saw Duang seven scales is the basic song which does not compel the way of creation and use it as the basic song for scaling. Pleng Khak Borathed Thao consists of rhythm rates on Sam Chan, Song Chan, and Chan Deaw in which learners are able to choose one of the rhythm rates. Thus, it will be the basic pattern of playing Saw Duang for the beginner. These are convenient for the beginner because the pattern of song is not complex and complicated.

Keywords: Seven scale, Saw Duang, Jeerapon Petsom

บทนำ

ดนตรีไทยเป็นมรดกอันล้ำค่าทางวัฒนธรรมของชาติไทยที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ซึ่งได้ร่วมกันสร้างสรรค์และสั่งสมกันมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาอันยาวนานเกินกว่าจะประมาณได้ เห็นได้ว่านานาชาติที่เจริญแล้วดนตรีเป็นเครื่องเชิดหน้าชูตาของชาติที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะว่าศิลปะเป็นปัจจัยหนึ่งในการยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้พ้นสภาพความเป็นอนารยชน ดนตรีไทยนั้นเป็นศิลปกรรมประเภทหนึ่งที่อยู่คู่กับความเป็นไทยมาช้านานซึ่งมีความงามและความสมบูรณ์ในตัวเอง วัฒนธรรมสิ่งหนึ่งซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยอย่างเห็นได้ชัดนั่นคือ “ดนตรีไทยและเพลงไทย” ที่เกิดขึ้นโดยบรรพบุรุษของไทยเอง แล้วสั่งสมจนกลายเป็นรูปแบบอย่างในปัจจุบันนี้ และนับเป็นเครื่องมืออันสำคัญยิ่งที่ช่วยกล่อมเกลาจิตใจของคนไทยให้มีความสุขทางใจ มีความเบิกบานแจ่มใส เพลิดเพลินตามความไพเราะ ความประณีตงดงามของลักษณะดนตรีไทยและเพลงไทย (สงบศึก ธรรมวิหาร, 2542, น. 1)

สำหรับการเรียนการสอนเล่นดนตรีไทยประเภทซอ นั้นสิ่งที่ต้องฝึกหัดให้ผู้เรียนมีความชำนาญ คือ การลงนิ้วและการใช้คันชัก โดยควรฝึกกับบทเพลงที่เป็นการสืบทอดวิธีการขึ้นพื้นฐานประกอบด้วย การฝึกหัดปฏิบัติทำนองให้ถูกต้อง ขั้นตอนการสี ควรฝึกการเทียบเสียง การสีสายเปล่า คือ ยังไม่ต้องลงนิ้ว โดยเริ่มฝึกสีที่ละสาย เมื่อฝึกจนทักษะชำนาญดีแล้วจึงฝึกไล่เสียง ฝึกกดนิ้วแต่ละนิ้วลงบนสายซอให้มีความสัมพันธ์และกลมกลืนสำหรับการใช้

คันชัก จนการปฏิบัติเป็นไปอย่างอัตโนมัติแล้วจึงฝึกวิธีแบบง่าย ๆ คือ การสีแบบคันชักหนึ่ง หรือเรียกว่าการสีแบบเก็บ ฝึกสีตามวิธีการนี้จนมีทักษะที่ชำนาญในการลงนิ้วและใช้คันชัก แล้วค่อยฝึกหัดทักษะการสีที่ยากขึ้นเป็นลำดับตามความสามารถของแต่ละคน อาจเป็นการฝึก ทักษะการพรมนิ้ว รูดนิ้ว สะบัดนิ้วหรือสะบัดคันชัก ตามแต่บทเพลงที่นำมาฝึกหัด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533, น. 24-25; สมพงษ์ กาญจนผลิน, 2536, น. 175-180)

ราวปลายสมัยรัชกาลที่ 3 และต้นรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์มีโบราณจารย์ นำเพลงมโหรีดับต้นเพลงฉิ่ง ซึ่งมีเพลงต้นเพลงฉิ่ง จระเข้หางยาว (สามเส้า) ดวงพระธาตุและ นกขมิ้น มาแต่งขึ้นเป็นอัตรา 3 ชั้น ทั้ง 4 เพลง เพลงมโหรีดับนี้ในสมัยโบราณถือว่าเป็น เพลงสำคัญดับหนึ่ง เพราะไม่ว่าจะเป็นนักร้อง นักบรรเลงมโหรีจะต้องเริ่มฝึกหัดด้วยเพลงใน ดับนี้ตามลำดับไปก่อนที่จะเรียนเพลงอื่น ๆ (มนตรี ตราโมท, 2423) ซึ่งการฝึกหัดในลำดับ ชั้นต่อไปก็ได้ทักษะพื้นฐานต่าง ๆ จากเพลงดับต้นเพลงฉิ่ง ทำให้พัฒนาได้ง่ายขึ้นทำให้ การฟังเสียง การหาเสียง ตลอดจนการหลบเสียงทำได้สะดวกขึ้น

การเรียนการสอนดนตรีไทยแต่โบราณนั้นเป็นการถ่ายทอดแบบดั้งเดิม คือ ด้รับ ถ่ายทอดจากครูไปสู่ลูกศิษย์โดยรับถ่ายทอดจากครูโดยตรง นักเรียนปฏิบัติตามที่ครูบอกโดย ครูสาธิตให้ดู จากนั้นให้นักเรียนปฏิบัติตามเป็นลักษณะของการเลียนแบบ การท่องจำและ การจดบันทึกตามที่ได้เรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ เป็นความรู้ได้รับการป้อนจากตัวครูโดยตรง เนื่องจากการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นเพื่อการอนุรักษ์สืบทอดมรดกอันดีงามที่ได้รับการถ่ายทอด สืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อไม่ให้มีความผิดเพี้ยนและพยายามรักษาทำนองเพลงเดิมไว้ จึงมีความระมัดระวังในการถ่ายทอด การถ่ายทอดจะต่อทางของเครื่องดนตรีเลย คือ ทาง ซอด้วง ทางซออู้ ทางจะเข้ แต่ไม่ได้ต่อจากทำนองหลัก แม้จะเป็นเพลงทางพื้น ซึ่งไม่ได้ บังคับทาง แต่ครูจะต่อทางพื้นซึ่งได้แปรทำนองแล้วให้แก่ผู้เรียนเลย เสมือนว่าเป็นเพลง บังคับทาง ทำให้ผู้เรียนจำทำนองนั้น โดยไม่กล้าที่จะปรับเปลี่ยน ไม่กล้าออกแบบ นานเข้าก็จะ คิดไม่ออก ไม่สามารถสร้างสรรค์ทำนองเพลงที่แปลกใหม่จากเดิม

ครูจีรพล เพชรสม ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยและอดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ ร้อยเอ็ด เป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องและยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการดนตรีไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการบรรเลงเครื่องดนตรีในวงเครื่องสาย ครูจีรพล เพชรสม ได้นำเอาเพลงดับต้น เพลงฉิ่ง สามชั้น มาคิดประดิษฐ์เป็นทำนองเพลงดับต้นเพลงฉิ่ง 3 ชั้น 7 บันไดเสียงขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2558 เพื่อใช้ในการฝึกปฏิบัติไล่มีโอไล่เสียง สำหรับผู้เรียน

เครื่องสายให้เกิดทักษะการบรรเลงและความชำนาญในการปฏิบัติเครื่องดนตรีมากขึ้น จนทำให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้าและมีพัฒนาการในการเรียนดีขึ้น

คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการใช้ทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง ในการฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของครูจีรพล เพชรสม เพื่อศึกษาแนวคิดในการสร้าง ทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียงของครูจีรพล เพชรสม และสร้างสรรค์แนวเพลงที่ใช้ 7 บันไดเสียงซอด้วง เป็นแนวทางในการฝึกทักษะปฏิบัติซอด้วงที่เริ่มฝึกหัดจากเพลงง่าย ๆ เพลงที่มีทำนองไม่ซับซ้อน เหมาะสำหรับผู้เรียนที่มีพื้นฐานน้อย ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ เผยแพร่วิธีการฝึกทักษะปฏิบัติซอด้วงแต่ละบันไดเสียงให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายเป็น ประโยชน์แก่ผู้สนใจฝึกหัดซอด้วงในการนำทักษะที่ได้จากการเรียนรู้ไปปฏิบัติได้ถูกต้องตาม ขั้นตอนการฝึกหัดซอด้วงอย่างมีระบบ ตามหลักการและวิธีการที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาแนวคิดในการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียงของครูจีรพล เพชรสม
2. สร้างสรรค์ทำนองเพลงทางซอด้วงที่ใช้ 7 บันไดเสียง

วิธีการศึกษา

การสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร วรรณกรรมและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ห้องสมุด ห้องสมุดออนไลน์ โดยแบ่ง หัวข้อศึกษา ดังนี้ 1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับดนตรีไทย 2. ประวัติความเป็นมาและลักษณะ การบรรเลงซอด้วง 3. เพลงตับต้นเพลงฉิ่ง 4. เพลงแขกบรเทศ 5. ระบบเสียงดนตรีไทย 6. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย และ 7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นศึกษาข้อมูล ภาคสนาม โดยวิธีการสัมภาษณ์ (Interviews) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบ ไม่มีโครงสร้าง การสังเกต (Observation) ใช้แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

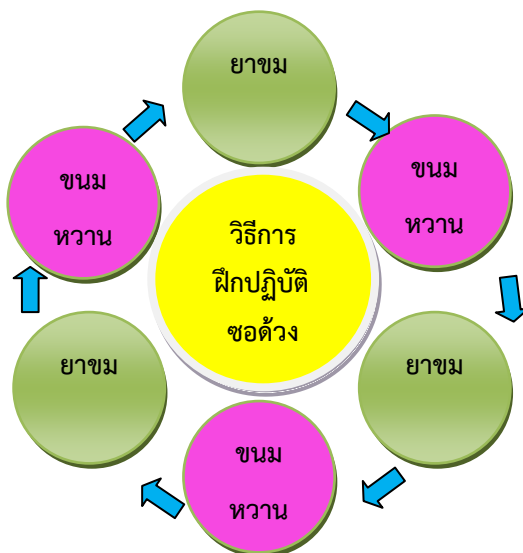
2. การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จาก การศึกษาเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้มาจัดระเบียบเรียงเป็นหมวดหมู่ ตามวัตถุประสงค์ นำเสนอข้อมูลในรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

3. การนำเสนอข้อมูล คณะผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ผลงานสร้างสรรค์ เรื่อง การใช้ทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียงในการฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของ ครูจิรพล เพชรสม มีผลการศึกษา ดังนี้

แนวคิดในการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง ของครูจิรพล เพชรสม สำหรับการเรียนการสอนเล่นดนตรีไทยประเภทซอ นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องฝึกทักษะปฏิบัติขั้นพื้นฐานให้เกิดความคล่องแคล่วและชำนาญในการใช้คันชักและการวางนิ้วในระดับหนึ่ง ก่อนที่จะเริ่มฝึกในขั้นต่อไป การฝึกปฏิบัติทักษะซอด้วงเบื้องต้นของครูจิรพล เพชรสม ครูจะเริ่มถ่ายทอดโดยให้ฝึกปฏิบัติเพลงง่าย ๆ ก่อน คือ เพลงแขกบรเทศ เถา แต่เริ่มต่อที่อัตราชั้นเดียวก่อน เพราะเป็นเพลงสั้น ๆ ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ง่ายและต่อเพลงจบในระยะเวลาอันสั้น ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึภาคภูมิใจว่าสามารถปฏิบัติได้ มีกำลังใจในการฝึกปฏิบัติในขั้นต่อ ๆ ไป จากนั้นต่อเพลงแขกบรเทศ สองชั้น และสามชั้น ตามลำดับ แล้วจึงเริ่มต่อเพลงตับต้นเพลงฉิ่ง สามชั้น แต่จะเริ่มจากเพลงจระเข้หางยาว สามชั้น เป็นเพลงแรก เพราะสั้นและมีทำนองเพลงหรือประโยคของเพลงที่มักใช้หรือปรากฏอยู่ในเพลงอื่นเกือบทุกเพลง ถ้าปฏิบัติเพลงจระเข้หางยาวได้แล้ว ก็สามารถต่อเพลงและบรรเลงเพลงอื่น ๆ ได้คล่องขึ้น แล้วจึงต่อเพลงต้นเพลงฉิ่ง สามชั้น เพลงดวงพระธาตุ และเพลงนกขมิ้น ตามลำดับ เมื่อต่อเพลงตับต้นเพลงฉิ่ง สามชั้นจบแล้ว อาจหาเพลงอื่น ๆ เพลงง่าย ๆ สั้น ๆ มาต่อสอดแทรกให้อีกเพิ่มเติมแล้วแต่ความเหมาะสม เช่น เพลงสำเนียงลาว เพลงที่จะเลือกมาสอดแทรกนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในการใช้งานหรืออาจสอดแทรกเพิ่มเติม ตั้งแต่จบเพลงแขกบรเทศก็ได้ ดังภาพและคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 วิธีการถ่ายถอดการฝึกปฏิบัติชอด้วง

ที่มา: อีสริย์ ฉายแผ้ว และคณะ

“...เพลงต่าง ๆ พอทำได้นิด ๆ หน่อย ๆ เราก็ให้ขนมหวานด้วย ไม่ใช่ให้แต่ยาخمอย่างเดียว ทางจิตวิทยาก็เหมือนกับว่า ทำให้ไม่รู้จักเบื่อ อยากจะเล่น รู้สึกว่าประสบความสำเร็จ ...”

(จิรพล เพชรสม, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2560)

ลำดับต่อไปต่อเพลงมุล่ง ชั้นเดียว เมื่อฝึกปฏิบัติจนคล่องตัวแล้ว เริ่มต่อเพลงตับต้น เพลงฉิ่ง สามชั้น 7 บันไดเสียง โดยให้เริ่มต่อที่ละบันไดเสียง จากบันไดเสียงง่าย ๆ ที่เป็นเสียงที่คุ้นหูและปฏิบัติได้ง่ายก่อน อาจหาเพลงที่มีสำเนียงเพลงตรงกันในบันไดเสียงนั้น ๆ มาต่อสอดแทรกเพื่อให้คุ้นกับบันไดเสียงนั้น เช่น ต่อเพลงลาวจ้อย แล้วต่อบันไดเสียงโด ต่อเพลงสำเนียงเขมรแล้วต่อบันไดเสียงฟา ต่อเพลงสำเนียงมอญแล้วต่อบันไดเสียง ซอล เป็นต้น ต่อเพลงที่ละบันไดเสียง ทีละเพลง จนครบ 4 เพลง ครบเป็นเพลงสำหรับไล่มือนำแนวคิดเกี่ยวกับวิธีฝึกปฏิบัติไล่มือนៃของครูจิรพล เพชรสม จึงจัดเรียงลำดับเพลง ได้ดังนี้

1. ต่อทำนองหลักเพลงแขกบรเทศ เถา
2. ต่อทางชอด้วงเพลงแขกบรเทศ เถา โดยเริ่มต่อเพลงจากอัตร่าจังหวะ ดังนี้
 - ชั้นเดียว
 - สองชั้น
 - สามชั้น

3. ต่อทำนองหลักเพลงดับตันเพลงฉิ่ง สามชั้น
4. ต่อทางซอด้วงเพลงดับตันเพลงฉิ่ง สามชั้น โดยเริ่มต่อเพลงเป็นลำดับ ต่อไปนี้
 - 4.1 เพลงจรเข้หางยาว สามชั้น
 - 4.2 เพลงตันเพลงฉิ่ง สามชั้น
 - 4.3 เพลงดวงพระธาตุ สามชั้น
 - 4.4 เพลงนกขมิ้น สามชั้น
5. ต่อทำนองหลักเพลงมุล่ง ชั้นเดียว
6. ต่อทางซอด้วงเพลงมุล่ง ชั้นเดียว
7. ต่อทำนองหลักเพลงดับตันเพลงฉิ่ง สามชั้น 7 บันไดเสียง
8. ต่อทางซอด้วงเพลงดับตันเพลงฉิ่ง สามชั้น 7 บันไดเสียง โดยเริ่มต่อเพลงเป็นลำดับ ต่อไปนี้
 - 8.1 เพลงตันเพลงฉิ่ง สามชั้น 7 บันไดเสียง
 - 8.2 เพลงจรเข้หางยาว สามชั้น 7 บันไดเสียง
 - 8.3 เพลงดวงพระธาตุ สามชั้น 7 บันไดเสียง
 - 8.4 เพลงนกขมิ้น สามชั้น 7 บันไดเสียง

วัตถุประสงค์ในการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียงของครูจิริพล เพชรสม ท่านมีแนวคิดในการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ

1. เพื่อแก้ปัญหาเรื่องทักษะการปฏิบัติ (Skills) ของผู้เรียนเครื่องสาย การฝึกปฏิบัติ ซึ่งเกิดจากปัญหาหลายอย่างด้วยกัน เช่น เวลาต่อเพลงพบว่า ผู้เรียนต่อเพลงช้า เนื่องจากมีพื้นฐานการบรรเลงเครื่องดนตรีน้อยไม่เพียงพอ ทำให้ต่อเพลงช้า หาเสียงได้ช้า หาเสียงไม่ทัน ไม่ค่อยทบทวนมาก่อน ไม่ศึกษาเพลงมาก่อน เกียจคร้านไม่ไ่่มือ จึงทำให้ไม่มีความคล่องตัวในการปฏิบัติบรรเลงเครื่องดนตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนระดับสูงขึ้นไปยิ่งพบปัญหามากขึ้น คือ การเล่นเครื่องสายปี่ชวาถ้าผู้เรียนมีพื้นฐานการบรรเลงไม่แน่น จะทำให้เกิดปัญหามาก เนื่องจากเครื่องสายปี่ชวามีการเปลี่ยนบันไดเสียงทำให้การบรรเลงมีความยากมากขึ้นในการหาเสียงและปรับเปลี่ยนกลอนเพลงไปตามลักษณะของบันไดเสียงนั้น ผู้เรียนที่ไม่คุ้นเคยจะขาดความคล่องตัวในการปฏิบัติอย่างมาก

2. เพื่อประโยชน์ในการไ่่มือ เพิ่มพูนทักษะปฏิบัติให้มีความคล่องตัวสูงขึ้นมากขึ้น แรงขึ้น และเร็วขึ้น ครอบคลุมทุกบันไดเสียง ครูจิริพล เพชรสม ได้คิดสร้างแนวทำนองเพลง

7 บันไดเสียง ขึ้นเป็นการสร้างพื้นฐานการปฏิบัติทักษะการบรรเลงให้แก่ผู้เรียนให้เกิดทักษะการปฏิบัติที่มีความคล่องตัวมากขึ้นเนื่องจากการบรรเลงซอขึ้นนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้หลักการบรรเลงในการหลบเสียง เนื่องจากเสียงหรือทำนองเพลงมีความยาก คิดกลอนไม่เป็นให้เกิดความคล่องตัวมากขึ้นในการปฏิบัติบรรเลงของผู้เรียนเครื่องสาย โดยนำการบรรเลงทำนองเพลง 7 บันไดเสียงมาใช้ประโยชน์ในการไล่มือ

ลักษณะของเพลงที่เลือกใช้ในการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียงนั้น ครูจิรพล เพชรสม ได้อธิบายลักษณะของเพลงที่นำมาใช้ในการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง ว่าควรเป็นเพลงประเภททางพื้นหรือเพลงไม่บังคับทาง ผู้บรรเลงจะสามารถคิดออกแบบแปรทำนองเพลง โดยยึดหลักในการผูกกลอนให้เหมาะสมกับทำนองเพลง ครูจิรพล เพชรสม จึงได้เลือกเพลงตับต้นเพลงฉิ่งสามชั้น ซึ่งเป็นเพลงที่ใช้ไล่มือสำหรับผู้ฝึกหัดเรียนดนตรีไทยเครื่องสายมาแต่โบราณ เป็นเพลงทางพื้นหรือเพลงไม่บังคับทาง มาออกแบบสร้างทำนองเพลง 7 บันไดเสียง

วิธีการในการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง ครูจิรพล เพชรสม ให้มุ่งที่ประโยชน์ของการนำไปใช้เป็นหลัก การนำเพลงตับต้นเพลงฉิ่งมาสร้างแนวทำนอง 7 บันไดเสียง จึงมีความมุ่งหมายหลักในเรื่องของการใช้ประโยชน์ในการไล่มือ เพื่อให้เกิดทักษะการบรรเลงเท่านั้น ครูจิรพล เพชรสม นำเพลงตับต้นเพลงฉิ่ง 3 ชั้นมาสร้างเป็นแนวทำนอง 7 บันไดเสียง เนื่องจากเป็นเพลงที่ใช้ไล่มือสำหรับคนที่ฝึกหัดเครื่องสายมาแต่โบราณ การที่จะนำเพลงอื่นมาสร้างเป็นแนวทำนอง 7 บันไดเสียงก็สามารถทำได้หลายเพลง ในเพลงประเภทเดียวกันที่เป็นเพลงทางพื้นใช้ไล่มือได้ แต่ครูจิรพล เพชรสม ได้ให้แนวคิดที่ว่า เพลงแต่ละเพลงนั้นมีคุณค่าในตัวเอง ผู้แต่งมีความประสงค์ในการแต่งออกมาให้มีรายละเอียดของเพลงเป็นแบบเฉพาะของแต่ละเพลง ถ้าไปหยิบมาสร้างเป็นแบบอื่น การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทำนองและรายละเอียดของทำนองเพลง อาจจะมีผลทำให้อารมณ์เพลงเปลี่ยนไปด้วย ซึ่งจะไม่เป็นไปตามความประสงค์เดิมของผู้แต่ง

“...การที่เราไปเอาเพลงเขามาทำ ถ้าทำแย่กว่าของเดิมก็อายเขา ถ้าทำดีกว่าก็เหมือนกับไปล้างเขา ดังนั้นควรคิดอะไรใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำ ทำให้เกิดเป็นความรู้ใหม่ การนำเพลงอะไรมาทำให้อูที่ประโยชน์ของการนำไปใช้เป็นหลัก การเอาเพลงตับต้นเพลงฉิ่งมาทำ 7 บันไดเสียงก็เพื่อประโยชน์ในการไล่มือเท่านั้น ไม่ได้คิดเรื่องอื่น...”

(จิรพล เพชรสม, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2560)

การสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียงของ ครูจีรพล เพชรสม สร้างจากทำนองหลักของเพลง การฝึกปฏิบัติทักษะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากทำนองหลักก่อน โดยนำทำนองหลักของเพลงในบันไดเสียงแรก คือ บันไดเสียงโด มาสร้างเป็นทำนองเพลง 7 บันไดเสียง เรียงลำดับต่อไปนี้ 1. ทำนองหลัก บันไดเสียง โด 2. ทำนองหลัก บันไดเสียง ฟา 3. ทำนองหลัก บันไดเสียง ที 4. ทำนองหลัก บันไดเสียง มี 5. ทำนองหลัก บันไดเสียง ลา 6. ทำนองหลัก บันไดเสียง เร 7. ทำนองหลัก บันไดเสียง ซอล การเปลี่ยนบันไดเสียงจากบันไดเสียงหนึ่งไปหาอีกบันไดเสียงหนึ่งจะห่างกัน 4 เสียง หลังจากสร้างแนวทำนองเพลง 7 บันไดเสียงจากทำนองหลักแล้ว จึงนำทำนองหลักแต่ละบันไดเสียงนั้น มาแปรทำนองตามความเหมาะสมของทำนองเพลง ซึ่งในการแปรทำนองในแต่ละบันไดเสียงนั้น ทำนองหรือกลอนเพลงจะเปลี่ยนไป เนื่องจากความเหมาะสมในการหลบเสียงของซอด้วงแต่ให้ยึดลูกตกเป็นสำคัญ

ตารางที่ 1 ตำแหน่งของนิ้วและเสียงซอด้วง

ซอด้วง	สายเปล่า	นิ้วที่ 1	นิ้วที่ 2	นิ้วที่ 3	นิ้วที่ 4
สายเอก	เร	มี	ฟา	ซอลสูง	ลาสูง
สายทุ้ม	ซอลต่ำ	ลาต่ำ	ที	โด	เรต่ำ

ที่มา: อิศริย์ ฉายแผ้ว และคณะ

การสีซอต้องใช้ศิลปะในการหลบเสียง หมายความว่า การสีซอนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ทักษะในเลือกใช้เสียงที่เหมาะสมตามลักษณะของทำนองเพลงและตำแหน่งของเสียงที่ต้องมีการหลบเสียงเนื่องจากตำแหน่งเสียงหรือนิ้วของซอ นั้นจำกัดดังตารางที่ 1 ตำแหน่งของนิ้วและเสียงซอด้วง เมื่อสิ้นสุดตำแหน่งเสียงจากสายเอกก็ต้องหลบเสียงลงมาสีสายทุ้มเมื่อสิ้นสุดสายทุ้มก็ต้องหลบไปสายเอกวนอยู่อย่างนั้น ตามความเหมาะสมของทำนองเพลงและเสียงที่จะต้องเลือกใช้เหมาะสมมากที่สุดเพื่อให้เกิดความกลมกลืนของท่วงทำนองเพลง จึงเป็นสาเหตุที่บางครั้งผู้บรรเลงอาจเกิดปัญหาในการหลบเสียง ความสับสนในการหาเสียงหาเสียงไม่ถูกบ้าง หลงเสียงหรือหลงทำนองไปบ้าง เพราะการหลบเสียงไปมา ดังนั้น จึงต้องมีการฝึกทักษะการใช้นิ้วและการหาเสียงจากการหลบเสียงให้เกิดทักษะความชำนาญ ซึ่งการฝึกทักษะปฏิบัติแนวทำนองเพลง 7 บันไดเสียงตามแนวคิดของ ครูจีรพล เพชรสม จึงเป็นวิธีการช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาทักษะปฏิบัติให้เกิดความชำนาญในระดับหนึ่งเพื่อการพัฒนาฝีมือในขั้นสูงต่อไป

การสร้างสรรคทำนองเพลงทางซอด้วงที่ใช้ 7 บันไดเสียง

คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดของครูจිරพล เพชรสม มาคิดสร้างสรรค์ทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง โดยมีแนวทางดังนี้ คือ ลักษณะของเพลงที่เลือกใช้ในการสร้างทำนองเพลงนั้น คณะผู้วิจัยได้นำเพลงแขกบรเทศ เถา มาสร้างสรรค์เป็นทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียงขึ้น เพลงแขกบรเทศ เถาเป็นเพลงประเภททางพื้น ใช้เป็นเพลงพื้นฐานสำหรับไล่มือ และอยู่ในหลักสูตรพื้นฐานวิชาซีพิทยาลัยนาฏศิลป์ พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาซีพิทยาลัยไทย (วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, มปป, น. 26) ประกอบด้วยเพลงในอัตราจังหวะสามชั้นสองชั้น และชั้นเดียว ซึ่งผู้เรียนหรือผู้ฝึกปฏิบัติซอด้วง สามารถเลือกปฏิบัติเฉพาะอัตราจังหวะใด อัตราจังหวะหนึ่งก็ได้ เหมาะสำหรับผู้เรียนที่มีความหลากหลายเป็นแนวทางในการฝึกทักษะปฏิบัติซอด้วงที่เริ่มฝึกหัดจากเพลงง่าย ๆ เพลงที่มีทำนองไม่ซับซ้อนหรือมีความยาวมากเกินไป เหมาะสำหรับผู้เรียนที่มีพื้นฐานในการบรรเลงเครื่องดนตรีแตกต่างกัน ผู้ที่เริ่มฝึกหัด ผู้ที่มีพื้นฐานน้อย หรือมีเวลาในการเรียนรู้ไม่มากนัก อาจหยิบยกมาฝึกปฏิบัติเฉพาะอัตราจังหวะชั้นเดียว 7 บันไดเสียงก็ได้ จึงเป็นเหตุผลในการเลือกที่จะสร้างสรรค์เพลงแขกบรเทศ เถา ตามแนวคิดของครูจिरพล เพชรสม

วิธีการในการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง

1. สร้างจากทำนองหลักของเพลง

เพลงแขกบรเทศเป็นเพลงในบันไดเสียงโด โดยมีโน้ตเสียง ด ร ม ซ ล เป็นโน้ตหลัก ซึ่งมีโน้ตเสียง ฟ และ ท เป็นโน้ตรอง ทำนองเพลงส่วนมากใช้โน้ตหลักในการสร้างทำนองเพลง มีแต่เพียงที่ห้องสุดท้ายของบรรทัดที่ 1 ในท่อน 1 กับห้องที่ 7 และ 8 ของบรรทัดที่ 1 ในท่อน 2 ที่มีการใช้โน้ตเสียง ท ซึ่งเป็นโน้ตขั้นที่ 7 ของบันไดเสียง โด ทำหน้าที่เป็นโน้ตจร โน้ตหลักที่ใช้คือ ด ร ม ซ ล นั้น โน้ตเสียง ด เป็นโน้ตขั้นที่ 1 โน้ตเสียง ร เป็นโน้ตขั้นที่ 2 โน้ตเสียง ม เป็นโน้ตขั้นที่ 3 โน้ตเสียง ซ เป็นโน้ตขั้นที่ 5 และโน้ตเสียง ล เป็นโน้ตขั้นที่ 6 ตามลำดับ (มานพ วิสุทธิแพทย์, 2556, น. 70-72)

แนวคิดของครูจिरพล เพชรสมนั้น ให้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติจากทำนองหลักของเพลงก่อน เมื่อฝึกปฏิบัติจนสามารถจำและปฏิบัติทำนองหลักได้อย่างคล่องแคล่วแม่นยำแล้ว ผู้เรียนหรือผู้ฝึกหัดจะมีแนวทำนองเพลงสำหรับยึดเป็นหลักในการแปรทำนองต่อไป

คณะผู้วิจัยจึงนำเพลงแขกบรเทศ เถา ทางซอด้วง มาสร้างทำนองเพลง 7 บันไดเสียง ตามแนวคิดของครูจีรพล เพชรสม ดังนี้

ตารางที่ 2 ทำนองหลักเพลงแขกบรเทศ เถา ทางซอด้วง 7 บันไดเสียง

เพลงแขกบรเทศ เถา 7 บันไดเสียง	ชื่อบันไดเสียง	นับไปอีก 4 เสียง	ชื่อบันไดเสียงใหม่
บันไดเสียงที่ 1	โด	➡➡➡➡	ฟา
บันไดเสียงที่ 2	ฟา	➡➡➡➡	ที
บันไดเสียงที่ 3	ที	➡➡➡➡	มี
บันไดเสียงที่ 4	มี	➡➡➡➡	ลา
บันไดเสียงที่ 5	ลา	➡➡➡➡	เร
บันไดเสียงที่ 6	เร	➡➡➡➡	ซอล
บันไดเสียงที่ 7	ซอล	➡➡➡➡	โด

ที่มา : อิศริย์ ฉายแผ้ว และคณะ

การบรรเลงตามทำนองเพลง 7 บันไดเสียงนั้น จะต้องมีการเปลี่ยนบันไดเสียง เปลี่ยนตำแหน่งของเสียง มีการเคลื่อนที่ของเสียงไปตามทำนองของเพลง โดยมีหลักวิธีการ คือ นำลูกตกสุดท้ายของท่อนท้ายสุดของเพลงในบันไดเสียงแรก มาเป็นโน้ตตัวแรกในบันไดเสียงถัดไป ดังตัวอย่าง

บันไดเสียงแรก ทำนองหลักเพลงแขกบรเทศ เถา บันไดเสียง โด

ชั้นเดียว

ท่อน 2

- มี่ - รี่	- ดี่ - ล	- - ซ ล	- ดี่ - รี่	- ซ - ดี่	- รี่ - มี่	- มี่ - มี่	- รี่ - ดี่
- ม - ร	- ด - ม	- ฟ - -	- ด - ร	- ร - ด	- ร - ม	- ซ - ม	- ร - ด

กลับต้น

ท่อนท้ายสุดของเพลงแขกบรเทศ เถา คือ ชั้นเดียว ท่อน 2 นำลูกตกลูกสุดท้ายของท่อน 2 คือ เสียง ซอล มาเป็นโน้ตตัวแรกในบันไดเสียงถัดไป คือ เพลงแขกบรเทศ เถา สามชั้น ท่อน 1

บันไดเสียง ที่ 2 ทำนองหลักเพลงแขกบรเทศ เถา บันไดเสียง ฟา

สามชั้น

ท่อน 1

--- ด	-- ร [ั] ร [ั]	--- ฟ	-- ร [ั] ร [ั]	- ด [ั] - -	- ด [ั] - ฟ	- ล ช ฟ	- ม - ร
--- ด	- ร - -	--- ฟ	- ร - -	- ช - -	ช - - ฟ	- ม ร ด	- ล - ช

- ล - -	ช ช - -	ล ล - -	ด [ั] ด [ั] - ร [ั]	- ร [ั] - ร [ั]	- ร - -	ร [ั] ร [ั] - -	ด [ั] ด [ั] -ล
- ล - ช	--- ล	--- ด	--- ร	- ฟ - ช	- ฟ- ร	--- ด	--- - ล

--- ฟ	-- ช ล	- ร [ั] - -	ด [ั] ล - -	- ม - -	- ล - -	--- ฟ	- ฟ- -
- ด - -	- ฟ - -	-- ด [ั] ล	-- ช ฟ	-- ร ด	-- ช ฟ	- ด - -	-- ช ล

- - ช ล	- ด [ั] -ร [ั]	- ร [ั] - ร [ั]	- ด [ั] - ล	- ด [ั] - ร [ั]	- ด [ั] - -	ล ล - -	ช ช - ฟ
- ฟ - -	- ด- ร	- ฟ- ร	- ด- ล	- ด- ร	- ด- ล	--- ช	--- ฟ

กลับต้น

การที่โน้ตตัวแรกของเพลงแขกบรเทศ เถา คือ ท่อน 1 สามชั้น ขึ้นต้นด้วยเสียงซอล ในบันไดเสียงถัดไป คือ บันไดเสียงที่ 2 เพลงแขกบรเทศ เถา ท่อน 1 สามชั้น จะเปลี่ยนไปขึ้นต้นด้วยเสียง โด ดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้ตำแหน่งของเสียงและลูกตกในการดำเนินทำนองเพลงแขกบรเทศ เถา ในแต่ละบันไดเสียงเคลื่อนที่ตามไปด้วย

2. นำทำนองหลักที่ได้มาแปรทำนอง

การสร้างสรรคเพลงแขกบรเทศ เถา ทางซอดัวง 7 บันไดเสียง ตามแนวคิดของครูจิริพล เพชรสม ได้ดำเนินการสร้างสรรค์โดยเริ่มจากบันไดเสียงโด บันไดเสียงฟา บันไดเสียงที บันไดเสียงมี บันไดเสียงลา บันไดเสียงเร และสิ้นสุดที่บันไดเสียงซอล เป็นบันไดเสียงที่ 7 เป็นการเปลี่ยนบันไดเสียงจากบันไดเสียงหนึ่งไปอีกบันไดเสียงหนึ่ง มีความห่างของเสียงจากบันไดเสียงแรก 4 เสียง โดยยึดทำนองหลักในการแปรทำนอง ทำนองในแต่ละบันไดเสียงจะเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของแต่ละบันไดเสียง และความเหมาะสมในการที่สามารถหลบเสียงให้มีความกลมกลืนกันไปตามท่วงทำนองเพลงโดยยึดลูกตกหรือเสียงตกเป็นสำคัญ เนื่องจากเพลงแขกบรเทศ เถา เป็นเพลงที่ไม่บังคับทางในการบรรเลงตามทำนองเพลง 7 บันไดเสียง ซึ่งต้องมีการเปลี่ยนบันไดเสียง มีการเคลื่อนที่ของตำแหน่งเสียง

ไปโดยตลอดนั้น จึงเป็นการเปิดทางให้แก่ผู้บรรเลงสามารถแปรทำนองได้อย่างหลากหลาย
ดั่งโน้ตเพลงแขกบรเทศ ชั้นเดียว 7 บันไดเสียง ซึ่งยกมาเป็นตัวอย่าง ต่อไปนี้

ตัวอย่างโน้ตเพลงแขกบรเทศ ชั้นเดียว ทางซอด้วง 7 บันไดเสียง

บันไดเสียงที่ 1 บันไดเสียง โด

ท่อน 1

ด ล ล ล	ด ล ล ล	ด ช ล ช	ด ล ช ม	ช ม ร ด	ช ด ร ม	ช ล ช ม	ช ม ร ด
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

ท่อน 2

ช ม ช ร	ม ร ด ล	ช ม ช ล	ช ล ด ร	ช ม ร ด	ช ด ร ม	ช ล ช ม	ช ม ร ด
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

บันไดเสียงที่ 2 บันไดเสียง ฟา

ท่อน 1

ฟ ร ร ร	ฟ ร ร ร	ฟ ด ร ด	ฟ ร ด ล	ด ล ช ฟ	ม ฟ ช ล	ฟ ช ร ม	ฟ ล ช ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

ท่อน 2

ด ล ด ช	ล ช ฟ ร	ด ล ด ร	ด ร ฟ ช	ด ร ม ฟ	ม ฟ ช ล	ฟ ช ร ม	ฟ ล ช ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

บันไดเสียงที่ 3 บันไดเสียง ที

ท่อน 1

ท ช ช ช	ท ช ช ช	ท ฟ ช ฟ	ท ช ฟ ร	ฟ ร ด ท	ล ท ด ร	ฟ ช ฟ ร	ฟ ร ด ท
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

ท่อน 2

ฟ ร ด ท	ร ด ท ช	ฟ ร ฟ ช	ฟ ช ท ด	ฟ ร ด ท	ล ท ด ร	ฟ ช ฟ ร	ฟ ร ด ท
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

บันไดเสียงที่ 4 บันไดเสียง มี

ท่อน 1

ม ด ด ด	ม ด ด ด	ม ท ด ท	ม ด ท ช	ท ด ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ม ช ฟ	ม ด ฟ ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

ท่อน 2

ด ท ม ฟ	ช ฟ ม ด	ท ช ท ด	ท ด ม ฟ	ท ด ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ม ช ฟ	ม ด ฟ ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

บันไดเสียงที่ 5 บันไดเสียง ลา

ท่อน 1

ล ฟ ฟ ฟ	ล ฟ ฟ ฟ	ล ม ม ม	ล ฟ ม ด	ฟ ล ฟ ม	ด ฟ ม ด	ท ม ด ท	ล ด ท ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

ท่อน 2

ม ด ม ท	ด ท ล ฟ	ม ด ม ฟ	ม ฟ ล ท	ฟ ล ฟ ม	ด ฟ ม ด	ท ม ด ท	ล ด ท ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

บันไดเสียงที่ 6 บันไดเสียง เร

ท่อน 1

ร ท ท ท	ร ท ท ท	ร ล ท ล	ร ด ท ฟ	ล ฟ ม ร	ล ร ม ฟ	ล ท ล ฟ	ล ฟ ม ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

ท่อน 2

ล ฟ ล ม	ฟ ม ร ท	ล ฟ ล ท	ล ท ร ม	ล ฟ ม ร	ล ร ม ฟ	ล ท ล ฟ	ล ฟ ม ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

บันไดเสียงที่ 7 บันไดเสียง ซอล

ท่อน 1

ซ ม ม ม	ซ ม ม ม	ซ ร ม ร	ซ ม ร ท	ร ท ล ซ	ท ล ร ท	ร ม ร ท	ร ท ล ซ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

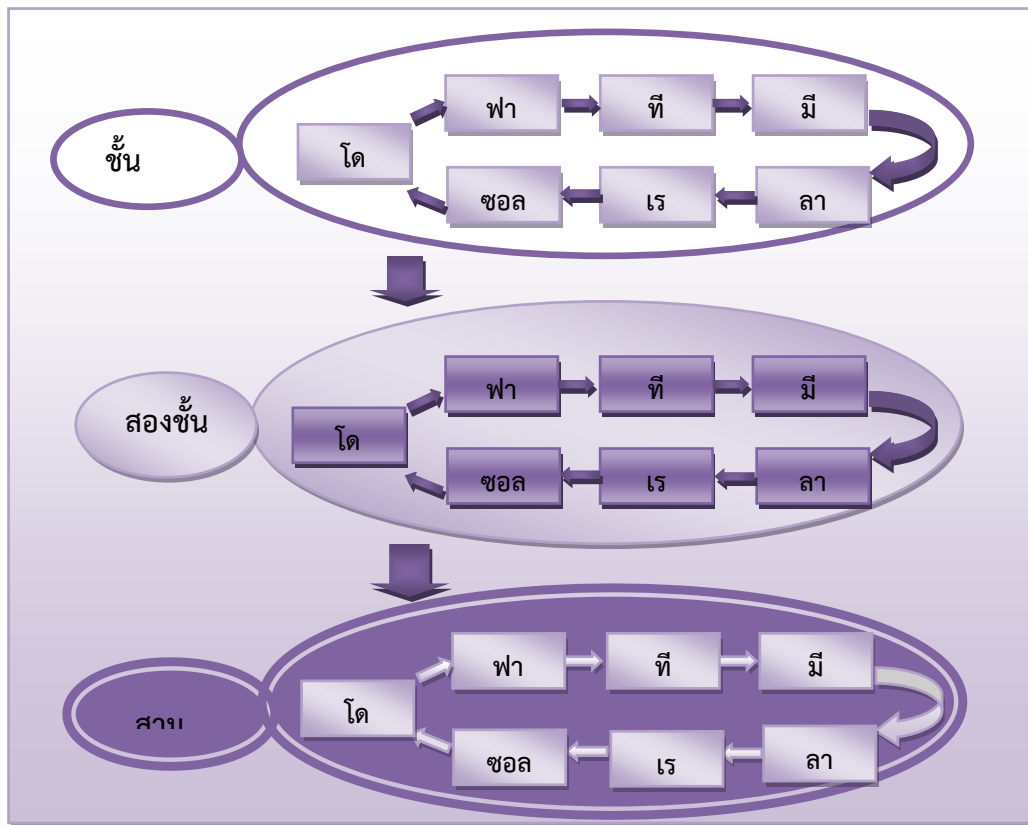
ท่อน 2

ร ท ร ล	ท ล ซ ม	ร ท ร ม	ร ม ซ ล	ร ท ล ซ	ท ล ร ท	ร ม ร ท	ร ท ล ซ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

กลับต้น

3. การนำไปใช้

ตามหลักของการบรรเลงเพลงเถา คือ เพลงเพลงเดียวกันบรรเลงต่อเนื่องกันไป ตั้งแต่อัตราจังหวะสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียวตามลำดับ แต่การนำไปใช้สำหรับทำนองเพลงแขกประเทศ เถา ซอด้วง 7 บันไดเสียงนี้ เพื่อฝึกปฏิบัติทักษะการไล่มือ การนำไปใช้จึงขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการเลือกใช้พื้นฐานของผู้เรียน เช่น ถ้าเริ่มฝึกหัดใหม่ไม่มีพื้นฐานการเรียนดนตรีมาก่อน อาจนำมาบรรเลงเฉพาะอัตราจังหวะชั้นเดียว 7 บันไดเสียงก่อน ปฏิบัติซ้ำหลาย ๆ รอบจนเกิดทักษะสามารถปฏิบัติได้คล่องตัว แล้วจึงเริ่มฝึกปฏิบัติในอัตราสองชั้น 7 บันไดเสียง และอัตราจังหวะสามชั้น 7 บันไดเสียงตามลำดับ และไม่จำเป็นต้องฝึกปฏิบัติเรียงตามบันไดเสียงดังกล่าวข้างต้น คือเริ่มจากบันไดเสียงโด บันไดเสียงฟา บันไดเสียงที บันไดเสียงมี บันไดเสียงลา บันไดเสียงเร บันไดเสียงซอล และสิ้นสุดที่บันไดเสียงซอล แต่อาจหยิบยกมาฝึกในบันไดเสียงที่มีความง่ายก่อน ดังตัวอย่างการนำไปใช้ ดังนี้

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการนำไปใช้

ที่มา : อีสริย์ ฉายแผ้ว และคณะ

สรุปและอภิปรายผล

การสร้างสรรค์เรื่อง การใช้แนวทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง ในการฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของครูจีรพล เพชรสม สรุปผล ดังนี้

แนวคิดในการสร้างทำนองเพลง 7 บันไดเสียงทางซอด้วงของ ครูจีรพล เพชรสม พบว่า ครูจีรพล เพชรสม มีแนวคิดในการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ 1) เพื่อแก้ปัญหาเรื่องทักษะการปฏิบัติ (Skills) ของผู้เรียนเครื่องสายไทย และ 2) เพื่อประโยชน์ในการไล่มือเป็นการสร้างพื้นฐานการปฏิบัติบรรเลงให้ผู้เรียนเกิดทักษะการปฏิบัติที่มีความคล่องตัวมากขึ้น ลักษณะของเพลงที่เลือกใช้ในการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง ควรเป็นเพลงประเภททางพื้น ไม่บังคับทาง ซึ่งผู้บรรเลงสามารถคิดออกแบบ แปรทำนองเพลง โดยยึดหลักในการผูกกลอนให้เหมาะสมกับทำนองเพลง ครูจีรพล เพชรสม ได้เลือกเพลงดับต้นเพลงฉิ่ง สามชั้น ซึ่งเป็นเพลงที่ใช้ไล่มือสำหรับผู้ฝึกหัดเรียนเครื่องสาย ได้แก่ 1) เพลงต้นเพลงฉิ่ง 2) เพลงจรเข้หางยาว 3) เพลงดวงพระธาตุ และ 4) เพลงนกขมิ้น วิธีการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง คือ สร้างจากทำนองหลักก่อน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจทำนองเพลงที่เป็นเนื้อแท้ของเพลง โดยเริ่มจากทำนองหลัก 7 บันไดเสียง จากบันไดเสียง โด ฟา ที มี ลา เร ซอล ตามลำดับทั้ง 4 เพลง การเปลี่ยนบันไดเสียงจากบันไดเสียงหนึ่งไปหาอีกบันไดเสียงหนึ่ง จะห่างกัน 4 เสียง จากนั้นจึงนำทำนองเพลง 7 บันไดเสียงจากทำนองหลักแต่ละบันไดเสียง มาแปรทำนองตามความเหมาะสมของทำนองเพลง การสร้างสรรค์ทำนองเพลงทางซอด้วงที่ใช้ 7 บันไดเสียงได้รับแรงบันดาลใจจากแนวคิดของ ครูจีรพล เพชรสม มาสร้างสรรค์เพลงแขกบรเทศ เกาทางซอด้วง 7 บันไดเสียงขึ้น เพลงแขกบรเทศ เกา เป็นเพลงประเภททางพื้นไม่บังคับทาง ใช้เป็นเพลงพื้นฐานสำหรับไล่มือ ประกอบด้วยเพลงในอัตราจังหวะสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว ซึ่งผู้เรียนหรือผู้ฝึกปฏิบัติซอด้วง สามารถเลือกปฏิบัติเฉพาะอัตราจังหวะใด อัตราจังหวะหนึ่งก็ได้ เป็นแนวทางในการฝึกทักษะปฏิบัติซอด้วงที่เริ่มฝึกหัดจากเพลงง่ายก่อนเหมาะสำหรับผู้เรียนที่มีพื้นฐานน้อย วิธีการในการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง คือ 1) สร้างจากทำนองหลัก 2) นำทำนองหลักที่ได้มาแปรทำนองตามความเหมาะสมของแต่ละบันไดเสียงโดยยึดลูกตกหรือเสียงตกเป็นสำคัญ

งานสร้างสรรค์ เรื่อง การใช้แนวทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง ในการฝึกทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของครูจีรพล เพชรสม คณะผู้วิจัยมีประเด็นที่จะอภิปรายผล คือ

การสร้างสรรคทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียงตามแนวคิดของครูจิรพล เพชรสม มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาเรื่องทักษะการปฏิบัติของผู้เรียน และเพื่อประโยชน์ในการไต่มือ เป็นสำคัญ วิธีการสร้างทำนองเพลงทางซอด้วง 7 บันไดเสียง คือ สร้างจากทำนองหลักก่อน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจทำนองเพลงที่เป็นเนื้อแท้ของเพลง แล้วนำทำนองหลัก 7 บันไดเสียง มาแปรทำนองตามความเหมาะสมของทำนองเพลง สอดคล้องกับการศึกษาการเปลี่ยนบันไดเสียงทางซอด้วงใหญ่เพลงชุดโหมโรงเย็น ของเอกสิทธิ์ สุจริต (2444, น. 124) พบว่าการเปลี่ยนบันไดเสียงในเพลงสามารถจำแนกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) การเปลี่ยนบันไดเสียงแบบเปลี่ยนทันที 2) การเปลี่ยนบันไดเสียงแบบเปลี่ยนทั้งเพลง และ 3) การเปลี่ยนบันไดเสียงแบบมีวรรคเพลงมาเชื่อมอยู่ระหว่างกลางของการเปลี่ยนบันไดเสียง และสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบทางจะเข้กับทำนองหลัก เพลงตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาซีพดนตรีไทยชั้น 1, 2 และ 3 ของศิริลักษณ์ เพื่อประดิษฐ์ (2542, น. 154-157) การวิเคราะห์ลูกตกและการแปรทำนอง พบว่า เพลงลาวจ้อย มีลูกตกที่เป็นเสียงหลักอยู่ 4 เสียง เพลงสร้อยสนัดลูกตกมีความสัมพันธ์กันทั้ง 4 หน้าทับ เพลงพม่าเขว ใช้เสียงโดเป็นลูกตกหลักทั้งเพลง เพลงโยสลัม ลักษณะของลูกตกมีความสัมพันธ์ตลอดทั้งเพลง การแปรทำนองของอาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน พบว่า มีการใช้เสียงครบทั้ง 3 สาย และทางเพลงของอาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน มีลักษณะเด่นในเรื่องความกลมกลืนของทำนองเพลงโดยรวม ซึ่งการบรรเลงจะมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับทำนองหลัก ถือว่าสำนวนเพลงถูกต้องตามแบบแผนของการบรรเลง ส่วนในทางปลีกย่อยพบว่า มีการบรรเลงเร็ว เก็บ และการติดกระทบสามสาย ซึ่งไม่ทำให้รูปแบบของเพลงเปลี่ยนไป ซึ่งในการติดกระทบสามสายส่วนใหญ่แล้วจะตกที่เสียงโด ซึ่งเป็นเสียงที่ง่ายต่อระบบของการใช้นิ้ว

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเกี่ยวกับบันไดเสียงและการเปลี่ยนบันไดเสียงดนตรีไทยนั้น ผู้วิจัยควรศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้งทั้งจากเอกสาร ตำรา และจากผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย เพื่อนำแนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เป็นแบบแผนมาใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะทำให้เกิดทางเพลงที่หลากหลายขึ้นด้วย เป็นแนวทางให้ผู้สนใจศึกษา ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องทางเพลง สำเนียงเพลง และการประพันธ์เพลงต่อไป

รายการอ้างอิง

- มนตรี ตราโมท. (2423). **ฟังและเข้าใจเพลงไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยเขมร.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. (2556). **ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทย**. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (ม.ป.ป). **หลักสูตรพื้นฐานวิชาชีพวิทยาลัยนาฏศิลป์ พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น**. นครปฐม: ผู้แต่ง.
- ศรินลักษณ์ เพื่อประดิษฐ์. (2542). **การศึกษาเปรียบเทียบทางจะเข้กับทำนองหลักเพลงตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทยชั้น 1, 2 และ 3**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (2542). **ดุริยางค์ไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ กาญจนผลิน. (2536). **ดนตรีไทย โน้ต และวิธีฝึก**. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2533). **คู่มือการจัดกิจกรรมส่งเสริมดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ: ศรุสภาลาดพร้าว.
- เอกสิทธิ์ สุนิมิต. (2544). **การศึกษาการเปลี่ยนบันไดเสียงทางซ็องวงใหญ่เพลงชุดโหมโรงเย็น**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาพสะท้อนจากลายเส้นของเด็กในชุมชนแออัด

CHILDREN'S DRAWINGS AS REFLECTIONS OF LIFE IN THE SLUMS

กาญจนา ชลสุวัฒน์*

KANCHANA CHOLSUWAT

บทคัดย่อ

ภาพสะท้อนลายเส้นของเด็กในชุมชนแออัดครั้งนี้เป็นการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม 2 มิติ ในมุมมองส่วนตัวที่มีประสบการณ์ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กในชุมชนแออัดและเกิดแรงบันดาลใจสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะที่ตัดทอนรูปทรงคล้ายศิลปะเด็ก โดยเน้นให้เส้นและรูปทรงมีความอิสระ นำเนื้อหาเรื่องราวและลายเส้นที่เด็กจินตนาการมาประมวลและสร้างรูปทรงใหม่ตามแนวทางจิตรกรรมและแสดงออกให้เห็นถึงความฝันและจินตนาการของเด็ก ๆ ร่วมกันกับผู้สร้างสรรค์

ผลงานทั้งหมดมี 4 ชุด จำนวน 8 ชิ้นงาน โดยใช้เทคนิควาดเส้นบนวัสดุกระดาษและผ้าใบ วัสดุทั้งสองชนิดสามารถตอบสนองแนวคิดในการสร้างสรรค์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการสื่อสารและแสดงออกให้เห็นเรื่องราวที่สะท้อนภาพจินตนาการที่อาจปะปนอยู่ในความจริงและความฝันของเด็กในชุมชนแออัด

คำสำคัญ: ภาพสะท้อน ภาพลายเส้น เด็กในชุมชนแออัด

Abstract

These drawings by children living in slums are part of the creative series for Reflections on the Lives of Slum Children. Art work want to unique techniques for pen and acrylic on paper and canvas. The Art work were inspired by analyzing children's drawings living in slums, resulting in artworks based on real life as well as on children's hopes and imagined fantasies. In

* วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

this way we creatively employed real-life data from a specific environment. All four works, each combining two pieces, were done in pen and acrylic on paper and canvas. Each work reflects what children express in their art about life in a slum.

Keywords: Reflections, Drawing, Children in slums

บทนำ

จากประสบการณ์การนำศิลปะไปสู่กลุ่มเด็กในชุมชนแออัด ทำให้เห็นถึงประโยชน์และความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับการดำเนินชีวิตของเด็กที่อยู่ในสภาพด้อยโอกาสทางสังคม เมื่อเขาได้รับการฝึกฝนทางด้านศิลปะ พลังการแสดงออกนั้นมีมากมายโดยเฉพาะในด้านของรูปทรงที่มีความงามตามเส้นสายที่ขีดเขียนจากจิตใต้สำนึกและจินตนาการ ทำให้พวกเขาได้ปลดปล่อยความรู้สึกภายในที่เขาอยากแสดงออกทั้งทางด้านบวกและลบ สร้างความอ่อนโยนต่อจิตใจและความสุขกับการได้แสดงออก รวมถึงมีความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของผลงานที่สร้างสรรค์ในขณะเดียวกันก็ได้ซึมซับความมีศิลปะเข้าไปด้วย การวาดเส้นในยามว่างที่ต้องการขีดเขียนนั้นได้ทั้งความเพลิดเพลินและเกิดการเรียนรู้ในประสบการณ์ใหม่ ๆ ในขณะที่ขีดเขียน ถึงแม้ในบางครั้งการขีดเขียนลายเส้นและการแสดงออกทางศิลปะที่แสดงถึงความสับสนความทุกข์ ความสุขภายในจิตใจปะปนกันไปในรูปแบบที่แสดงออก แต่นั่นก็ถือว่าเป็นผลงานทางศิลปะที่มีความใสซื่อบริสุทธิ์

จากสารระดังกล่าว ผู้สร้างสรรค์ได้เห็นถึงความสดใหม่ของรูปทรงที่มีการแสดงออกด้วยความใสซื่อตรงไปตรงมา มีทั้งลายเส้นฉวัดเฉวียนและพิถีพิถัน รูปทรงจากจินตนาการที่แสดงออกมานั้น เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กโตกับเด็กเล็กจะเห็นได้ว่า ภาพลายเส้นของเด็กเล็กมีรูปทรงที่น่าสนใจและแสดงออกได้มากกว่าเด็กโต “สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กเล็กมีความคิดสร้างสรรค์ที่บริสุทธิ์และมากกว่าเด็กโตก็เพราะเด็กเล็กอยู่ไกลจากกฎแห่งความเป็นจริงมากกว่าการอยู่ห่างเรื่องราวมากมายที่รายล้อมอยู่รอบ ๆ ตัวและเต็มจำนวนมากขึ้นตามวันเวลาแห่งการรับรู้ ทำให้เด็กเล็กสามารถแสดงออกได้อย่างไม่กลัวผิด เรื่องราวที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นจริงจึงเกิดขึ้นได้ในความคิดของเด็ก สิ่งนี้แหละที่เรียกว่าการสร้างสรรค์บริสุทธิ์” (มานพ ถนอมศรี, 2542, น.91) เด็กในชุมชนแออัดมีความต้องการที่จะแสดงออกทางศิลปะอย่างสมวัยในโลกแห่งความสุขและจินตนาการ ลายเส้นที่เชื่อมโยงเป็นรูปทรงที่มีความงามและมีความหมายนั้น โดยที่พวกเขาได้แสดงถึงความจริงและความฝันผสมกับจินตนาการที่

ต้องการแสดงออกด้วยความอิสระและความภาคภูมิใจในการสร้างสรรค์ผลงานผู้สร้างสรรค์ได้นำกระบวนการทางศิลปะเข้าไปจัดการสร้างสรรค์ผลงาน ให้เกิดขึ้นโดยการเชื่อมโยงความจริงความฝันและจินตนาการของเด็กในชุมชนและผู้สร้างสรรค์รวมเข้าด้วยกันจากลายเส้นของเด็กในชุมชนแออัด นำมาสร้างเป็นรูปทรงใหม่ แสดงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับจินตนาการของเด็กที่ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตที่มีทั้งความสุขและความทุกข์และกิจกรรมต่างในชีวิตประจำวัน โดยจัดวางองค์ประกอบและจัดรูปทรงให้เกิดความสมบูรณ์ในทางศิลปะที่เกี่ยวข้องกับทัศนธาตุและเทคนิควิธีการที่สอดคล้องกับเรื่องราวที่ต้องการแสดงออกในรูปแบบการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมร่วมสมัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม 2 มิติ ที่ใช้เนื้อหาเรื่องราวร่วมกันกับกิจกรรมของเด็กในชุมชนแออัด
2. สะท้อนเนื้อหาเรื่องราวของชีวิตในชุมชนแออัดที่สร้างสรรค์ในแนวทางตัดทอนรูปทรงแบบศิลปะเด็กโดยเชื่อมโยงกันระหว่างจินตนาการจากลายเส้นของเด็กในชุมชนแออัดและผู้สร้างสรรค์

วิธีการศึกษา

1. คัดเลือกลายเส้นจากการวาดเส้นของเด็กในกลุ่มโรงเรียนที่อยู่ในชุมชน และนำมาสร้างสรรค์ใหม่ เพื่อนำเสนอมุมมองสะท้อนเนื้อหาเรื่องราวและร่วมจินตนาการไปกับลายเส้นง่าย ๆ ของเด็ก
2. ร่างภาพต้นแบบจากการจัดรูปทรงใหม่โดยใช้อารมณ์ของลายเส้นในแบบศิลปะเด็ก
3. สร้างสรรค์ผลงานตามแบบภาพร่างโดยใช้เทคนิคการวาดเส้นและสีอะคริลิกบนผ้าใบ บนกล่องกระดาษ บนกระดาษ และเทคนิคภาพพิมพ์โพลี

ในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ มีรูปแบบผลงานจิตรกรรมเทคนิคลายเส้นและสีอะคริลิกสามารถแบ่งขั้นตอนได้ 2 หลักใหญ่ ดังนี้

1. ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในการสร้างสรรค์ครั้งนี้ ได้นำเรื่องราวเนื้อหาและแรงบันดาลใจจากชุมชนแออัด โดยมุ่งเน้นไปที่พักอาศัยที่มีโครงสร้างที่มีความงามในมุมมองของผู้วิจัย รวมทั้งต่อยอดด้วยภาพลายเส้นของเด็กในชุมชนที่สร้างสรรค์เรื่องราวที่เกี่ยวข้อง

กับชีวิตในโลกความจริง ความฝันของเขาที่จินตนาการ สร้างโลกความสุขส่วนตนในแบบที่เขาอยากแสดงออก เส้นที่วาดฉวัดเฉวียนเหล่านั้นผู้วิจัยเห็นถึงความหมายที่มีความพิเศษสามารถนำมาร้อยเรียงให้เกิดแนวคิดและมุมมองในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านจิตรกรรมร่วมสมัยได้ในอีกรูปแบบหนึ่ง

สาระเรื่องของลายเส้นของเด็กในกลุ่มที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมทำกิจกรรม สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออกอย่างฉับไวและรวดเร็วตรงไปตรงมา ในความอิสระนี้ทำให้เกิดเส้นและรูปทรงที่เต็มไปด้วยจินตนาการที่มีทั้งความจริงความฝันปะปนกัน “ภาพวาดเป็นโลกสมมุติอย่างหนึ่งที่ทำให้เด็กได้จินตนาการถึงความสุขที่เขาฝันที่เขาอาจต้องการหรือไม่ต้องการก็เป็นได้ ซึ่งเรื่องความสุขเป็นเรื่องนามธรรมไม่มีรูปร่างไม่มีตัวตนเป็นความว่างเปล่าและเป็นอากาศธาตุที่ก่อขึ้นมาให้เกิดความกว้างความยาว มีรูปร่างมีรูปทรงนั้นมีใช้เรื่องทำกันได้ง่ายทุกชั้นตอนเต็มไปด้วยปัญหาและความยุ่งยากซึ่งจำเป็นต้องค้นหาวิธีแก้ปัญหา ไขว่เด็กทุกคนที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างจะวาดได้แก้ปัญหาได้ทุกคน บางคนแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ได้ดีเยี่ยม ส่วนบางคนแก้ปัญหาได้ไม่ดีนักแต่ภาพที่ออกมานั้นล้วนมาจากสติปัญญาของเด็ก เพราะความเจริญงอกงามเกิดขึ้นมาแล้วนับตั้งแต่วินาทีแรกที่เด็กจรดดินสอลงแผ่นกระดาษและลากเส้นลงไป” (มานพ ถนอมศรี, 2542, น. 43)

ในการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ มีผลงานที่ผู้วิจัยสะท้อนภาพชุมชนแออัดด้วยความรู้สึกส่วนตนภายใน และการเก็บข้อมูลจากภาพถ่ายลายเส้นของเด็กในชุมชน นำมาต่อยอดสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยด้วยเทคนิคสีอะคริลิกบนกระดาษลึง กล้วยกระดาษและผ้าใบ โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

ข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม

เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปทรงโครงสร้างของที่พักอาศัยในชุมชนแออัดเป็นการศึกษาในรูปแบบบูรณาการ คือ การบันทึกภาพโครงสร้างและเรื่องราวความเป็นอยู่ด้วยลายเส้นและภาพถ่าย เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างผลงานให้บรรลุวัตถุประสงค์สำคัญหลักของการสร้างสรรค์ผลงาน โดยหลักใหญ่จะเป็นการเก็บข้อมูลด้วยภาพถ่ายเส้น เพราะทำให้สามารถลดเพิ่มรายละเอียดที่ต้องการได้โดยไม่ยุ่งยากและได้ภาพตามที่ต้องการ บางส่วนสามารถเพิ่มจินตนาการเข้าไปด้วย หรือในบางส่วนอาจต้องการรายละเอียดการต่อ การปะ การทับ หรือรอยฉีก รอยคราบน้ำที่ติดกับวัสดุ การใช้ชีวิตในแบบวิถีชุมชนแออัด และโครงสร้างที่อยู่อาศัยที่มีสภาพโหยงเียงทับซ้อนกันของวัสดุที่นำมาสร้างเป็นที่พักพิง

ทั้งถาวรและชั่วคราว รวมทั้งวัสดุต่าง ๆ เช่น ทุ่งพลาสติก เศษกระดาษ เศษเหล็ก เศษไม้ เหล่านี้ทั้งหมดทั้งหมดได้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสร้างสรรค์ผลงานส่วนการบันทึกภาพนั้น จะใช้บันทึกบางส่วนที่ไม่สามารถใช้ลายเส้นได้ เช่นสีส้น หรือมุมมองที่ต้องการ เพราะกล้องสามารถขยายและเก็บรายละเอียดระยะที่ไกล ๆ ได้

ข้อมูลจากกลุ่มเด็กในชุมชนแออัด

รวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์ที่ได้เข้าไปร่วมจัดกิจกรรมกับเด็กในชุมชนแออัดได้ค้นพบการสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพในแบบเด็ก ๆ และความสมวัยของพวกเขา โดยการเขียนลายเส้นในแบบไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ใด ๆ เน้นเรื่องความสุขความสนุกสนานในพื้นที่ที่ตนเองอยากจะทำอยากให้มีให้เป็นทั้งในความจริงที่เป็นอยู่หรือความฝันเพื่อตามจินตนาการที่ต้องการ จากการสังเกตภาพวาดลายเส้นและภาพวาดอื่น ๆ เด็กส่วนหนึ่งวาดภาพบ้านหลังใหญ่มีของใช้ครบครันในแบบฝัน ๆ โดยเป็นลายเส้นที่เขียนครั้งเดียวจากการตัดสินใจวาดโดยไม่ลบ ไม่กลัวผิดถูก ในอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นส่วนน้อย ยังคงวาดสิ่งของเรื่องราวกับความจริงในสภาพปัจจุบันและอาจมีปรุงแต่งบ้างเพียงเล็กน้อย ในกลุ่มนี้รูปภาพที่แสดงออกคือภาพรถเข็น รถเก็บของเก่า เฟิงพักที่ขยุกขยิก ที่นอนแบบเกะกะ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงความรู้สึกนึกคิดให้กับผู้สร้างสรรค์ และการแสดงออกของภาพลายเส้นของเด็ก เพื่อให้รวมกันเป็นภาพผลงานสร้างสรรค์ทางจิตรกรรมที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผลการศึกษา

แนวความคิด

ต้องการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านจิตรกรรมร่วมสมัยที่ทำร่วมกันกับเด็กในชุมชนแออัด โดยได้แรงบันดาลใจจากภาพลายเส้นของเด็กในชุมชนที่แสดงออกแบบตรงไปตรงมา นำมาสร้างรูปทรงและจัดองค์ประกอบ สร้างสรรค์ผลงานที่แสดงให้เห็นภายในพื้นที่ที่มีความฝันที่อยากให้มีและความจริงที่เป็นอยู่ตามสภาพของชุมชน ในรูปแบบผลงานจิตรกรรม

ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงานแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ การสร้างภาพร่างและการสร้างสรรค์ผลงานจริง

1. การสร้างภาพร่าง

เมื่อการรวบรวมข้อมูลได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการในการสร้างสรรค์ผลงานแล้ว ขั้นตอนต่อมาคือการสร้างภาพร่าง โดยใช้ลายเส้นเป็นหลักเพื่อต้องการให้ภาพมีความเป็นอิสระแสดงออกแบบตรงไปตรงมาในแบบศิลปะเด็กในรูปทรงที่มีการตัดทอนโดยผ่านการกลั่นกรองจากข้อมูล ต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมไว้และต่อยอดให้เกิดองค์ประกอบที่สามารถแสดงออกทางเรื่องเนื้อหาสาระที่สามารถสื่อสารให้เห็นภาพ สะท้อนจากผู้สร้างสรรค์และลายเส้นของเด็กให้เป็นไปในแนวทางที่ต้องการแสดงออก ร่างภาพในแบบคร่าว ๆ เพื่อหารูปทรงองค์ประกอบและเนื้อหาที่ต้องการแสดงออก ในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ชุด

ภาพที่ 1 ภาพข้อมูลเบื้องต้น

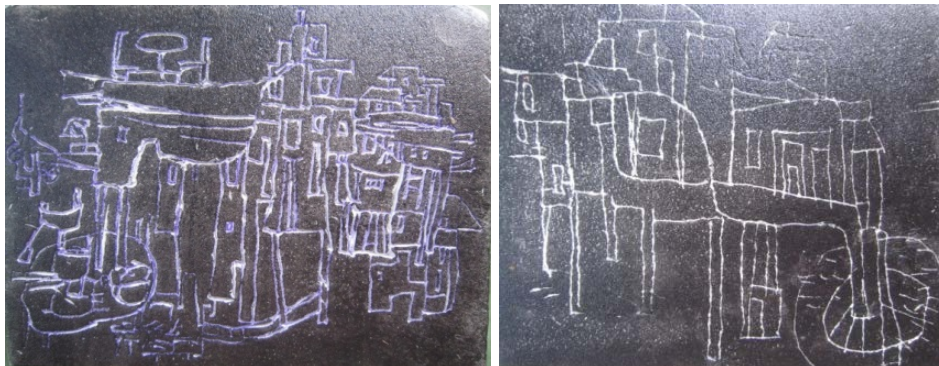
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 2 ภาพข้อมูลเบื้องต้น ที่มา (นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดประตูลำ)

ภาพที่ 3 ภาพร่างลายเส้นบนกล่องกระดาษ ในผลงานชุดที่ 1

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 4 ภาพร่างบนแผ่นโฟมอัด ในผลงานชุดที่ 2

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 5-7 ภาพร่างลายเส้น ในผลงานชุดที่ 3

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 8-9 ภาพร่างลายเส้น ในผลงานชุดที่ 4

ที่มา: ผู้วิจัย

2. การสร้างสรรค์ผลงานจริง

การสร้างสรรค์ชิ้นงานจริงเริ่มจากขยายภาพต้นแบบด้วยการวาดเส้นลงวัสดุที่จัดเตรียมไว้ ขั้นแรกเขียนลงกล่องกระดาษเพื่อศึกษาการเขียนโครงสร้างเพิงพัก บ้านพักที่แอด ให้เกิดรูปแบบที่ตัดทอนง่าย ๆ และโครงสร้างที่แสดงถึงภาพที่ต้องการสะท้อนจากผู้สร้างสรรค์ เมื่อทดลองเขียนลงกล่องกระดาษเสร็จสิ้นแล้วจึงดำเนินการสร้างสรรค์ผลงาน

ขั้นต่อไปโดยใช้ผ้าใบเป็นวัสดุในการเขียนภาพ ซึ่งได้สีสันทึ่มีความสดแรงแรง การแสดงออก สื่อสารได้อีกรูปแบบหนึ่ง จากนั้นเขียนลงกระดาษลิ่งที่นำมาปะติดเพื่อให้มีขนาดใหญ่ตาม ขนาดที่ต้องการในแบบภาพร่างโดยเขียนลายเส้นด้วยปากกาลงไปในกระดาษ เพื่อการสร้าง รูปทรงที่ไม่ต้องการผิดหรือถูก และเขียนเพียงครั้งเดียวเพื่อให้ได้รูปทรงใกล้เคียงกับแบบร่าง มากที่สุดเพิ่มเติมรายละเอียดค่อยให้ภาพมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ลงสีโดยรวมเพื่อหาโครง สีและบรรยากาศที่ต้องการแสดงออกและลงทับซ้ำด้วยสีที่ชั้นทับ เพื่อไม่ให้เกิดการซีดจาง ของการดูดซับของเนื้อกระดาษลิ่ง บางจังหวะของภาพเพิ่มและปล่อยลายเส้นเพื่อให้เกิด ความอิสระของผลงาน ส่วนกระดาษลิ่งที่เป็นวัสดุรองรับนั้นบางส่วนของที่มียอรวัวแหวงหรือฉีก ขาด มีความไม่สมบูรณ์ หรือเคยเป็นของปกปิดห่อหุ้ม เพื่อต้องการสื่อสารความหมายหรือ เปิดเผยให้เห็น สิ่งที่มีความจริง ความฝัน ความเป็นอยู่ในสภาพสังคมของคนกลุ่มหนึ่งซึ่งคน ผ่านไปมามองเห็นจนชินตา ความมุ่งหมายในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ ต้องการสะท้อน ให้เห็นในอีกแนวทางหนึ่งของการแสดงออกด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ทางจิตรกรรมโดย สร้างพื้นที่แห่งหนึ่ง ผ่านภาพผลงานในมุมที่ต่างออกไปจากความคุ้นชินในแบบการ ผสมผสานจินตนาการร่วมกับความเป็นจริง โดยการใช่วัสดุรองรับที่สามารถสื่อสารผลงาน ให้แสดงออกได้อย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การดำเนินการสร้างสรรค์ครั้งนี้ประกอบด้วยผลงาน 4 ชุด มีทั้งหมด 8 ชิ้นงาน วัสดุที่นำมาสร้างสรรค์ผลงานทั้งหมดสี่ชนิดคือ กล้องกระดาษ กระดาษ ผ้าใบ และกระดาษ ลิ่ง ในการที่เลือกใช้วัสดุต่าง ๆ ที่มีหลากหลายชนิดนั้น เพื่อค้นหาแนวทางปรับปรุงผลงาน ให้มีความก้าวหน้าและได้ผลงานที่มีความแตกต่าง และการแสดงออกเพิ่มมากยิ่งขึ้น

การสร้างสรรค์ผลงานชุด ภาพสะท้อนจากลายเส้นของเด็กในชุมชนแออัดใน ครั้งนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ภาพผลงานโดยเรียงลำดับการสร้างสรรค์เป็นจำนวน 4 ชุด ดังนี้

ผลงานชุดที่ 1 ชื่อผลงาน Full House ขนาด 120x150 ซม. เทคนิคสีอะคริลิก บนกล่องกระดาษ (ภาพที่ 10) ผลงานชุดนี้ ได้สร้างสรรค์ด้วยลายเส้นบนกล่องกระดาษโดย เป็นลายเส้นที่เกิดจากรูปทรงเพิงพักในชุมชนแออัดที่มีความเอียง โย้ มีรูปทรงที่ไม่แน่นอนอน ทับซ้อนด้วยเส้นโครงสร้างที่ผันแปรตามรูปร่างของการปะ ตอก พาด พิง ยึดแบบง่าย รวมทั้งสีสันทึ่ของวัสดุที่นำมาปะ ทับ ซึ่งสร้างสีสันทึ่สด และสีหม่นสลับกัน เช่น ฤงกระดาษ ฤงพลาสติก ป้ายโฆษณา เศษไม้ ข้าวของเครื่องใช้ที่เก็บมาจากของเหลือใช้เหล่านี้ล้วน แล้วแต่เกิดองค์ประกอบที่มีความงามและความหมายตรงตามแนวคิดที่ต้องการแสดงออก

โดยผ่านการวิเคราะห์ด้วยจินตนาการจากลายเส้นของเด็กเพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นรูปทรงใหม่ถ่ายทอดผ่านผลงานทางจิตรกรรม การใช้วิธีวาดเส้นลงบนกล่องกระดาษได้ส่งผลที่เส้นรวมเป็นรูปทรงอิสระ มีความลดทอนและเกิดรูปทรงใหม่ การต่อ ประติกรรมกันเป็นชิ้นงานใหญ่หนึ่งชิ้นงาน สร้างจังหวะการจัดวางและแทรกองค์ประกอบจุดรองเข้าด้วยกันทำให้ผลงานแสดงความหมายที่ต้องการแสดงออกได้เป็นอย่างดี รอยต่อหรือการต่อกันของขอบกล่องกระดาษเป็นจุดเชื่อมโยงความคิดที่ต้องการนำเสนอให้เห็นความงาม ความจริง ความฝันที่มีปะปนกันในชุมชนแห่งหนึ่ง ซึ่งผลงานสามารถจัดรูปทรงและขนาดผันแปรไปตามพื้นที่ที่ต้องการจัดได้

ผลงานชุดที่ 2 ได้สร้างสรรค์ผลงานจำนวน 2 ชิ้นงาน ดังนี้

ผลงานชิ้นที่ 1 และชิ้นที่ 2 ชื่อผลงาน Full House 2, 3 ขนาด 20x30 ซม. เทคนิคภาพพิมพ์แม่พิมพ์โฟมและสีอะคริลิก (ภาพที่ 11, 12) ผลงานชุดนี้ยังคงนำเสนอภาพรวมของโครงสร้างเพิงพักที่นำเส้นโครงสร้างของรูปทรงมาตัดทอน เสริมเพิ่มให้มีรูปทรงที่รวมกันเป็นประธานหลักของภาพ เส้นที่ได้จากการพิมพ์ การตัดกันของสีพื้นหลังและโครงสร้างของภาพประธานหลักทำให้ภาพแสดงออกถึงพลังของการดำรงอยู่ ความต้องการความมั่นคงในการอยู่อาศัย เทคนิคการพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์โฟม เกิดเส้นและรูปทรงที่มีความอิสระสามารถบอกความหมายและแสดงออกทางด้านสาระได้ในรูปแบบหนึ่ง ความสดของโครงสร้าง ความมืดของพื้นหลังเกิดความขัดแย้งในเรื่องของความรู้สึก แต่กลับทำให้ภาพมีมิติที่ดูลึกกลับเป็นมุมมองที่สามารถสร้างจุดสนใจให้กับภาพผลงานได้

ผลงานชุดที่ 3 ได้สร้างสรรค์ผลงานจำนวน 3 ชิ้นงาน ดังนี้

ผลงานชิ้นที่ 1 ชื่อผลงาน Come Together ขนาด 100x120 ซม. เทคนิคสีอะคริลิกบนผ้าใบ (ภาพที่ 13)

สาระเรื่องของการลายเส้นของเด็กในกลุ่มที่ผู้วิจัยได้ไปเก็บตัวอย่างสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออกมาอย่างฉับไวและรวดเร็วตรงไปตรงมา ในความอิสระนี้ทำให้เกิดเส้นและรูปทรงที่เต็มไปด้วยจินตนาการที่มีทั้งความจริงความฝันปะปนกัน จากสาระที่กล่าวไว้นั้นเป็นเรื่องราวที่นำมาสร้างสรรค์ไว้ในผลงานชุดนี้ที่เต็มไปด้วยจินตนาการที่ฝันเพื่อการสร้างรูปทรงที่ต่อเติมสร้างใหม่ เส้นที่พุ่งฉวัดเฉวียน เอียงพาด ตั้งนอน สลับกันสร้างภาพให้มีลักษณะคล้ายขบวนแห่แหนเทศกาลที่มีความสนุกสนานยิ่งใหญ่มากมาย ข้าวของเครื่องใช้ หม้อข้าวเตาไฟบ่งบอกถึงการเลี้ยงชีพ การทำมาหากินที่ดิ้นรนอยู่ภายใต้ความสุข

เพลิดเพลินขับเคลื่อนอยู่ในกองคาราวานที่ยิ่งใหญ่หมุนเวียนไปตามความฝัน แต่ในความ เป็นจริงนั้นมีความเหนื่อยยาก ความไม่มั่นคง ความไม่เท่าเทียมแฝงอยู่ภายใน การวางโครง สีสคร้อบนผ้าใบ เพื่อต้องการให้แสดงอารมณ์ตามแนวคิดซึ่งมีผลขับเคลื่อนและสร้างพลัง การขัดแย้งและปะทะอารมณ์ได้ในมุมมองหนึ่ง

ผลงานชิ้นที่ 2 ชื่อผลงาน Supper Cat ขนาด 80x100 ซม. เทคนิคสีอะคริลิก บนกระดาษสี (ภาพที่ 14)

สาระในชิ้นที่สองนี้เป็นเรื่องจากจินตนาการและความเป็นอยู่จริง พัฒนาเทคนิค เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับแนวคิดที่ต้องการเปิดเผยมุมมองหนึ่งในสังคมโดยใช้กระดาษ สีเป็นวัสดุในการสร้างสรรค์แทนผ้าใบ ซึ่งผลที่ได้สามารถตอบสนองแนวความคิดได้ มากกว่า โดยจากจังหวะการคลี่ การแผ่ออกของกระดาษสี เกิดรูปทรงที่มีมุมเว้า ตัดแหว่ง ทำให้เกิดองค์ประกอบโดยรวมของวัสดุที่นำมารองรับผลงาน และส่งผลให้การสร้างสรรค์มีความอิสระในการสร้างจินตนาการเกิดรูปทรงใหม่ขึ้นขณะร่างภาพและขยายภาพร่าง การเชื่อมโยงกันกับพื้นที่ความสุขของเด็กในชุมชนและการรวมกันระหว่างความรู้สึกนึกคิด แรงบันดาลใจ ความสะท้อนใจของผู้สร้างสรรค์ทำให้แนวคิดนี้เดินทางไปสู่เป้าหมายที่วาง ไว้ในขั้นแรก

ผลงานชิ้นที่ 3 ชื่อผลงาน Airplane ขนาด 80x100 ซม. เทคนิคสีอะคริลิกบน กระดาษสี (ภาพที่ 15)

ผลงานชิ้นนี้สร้างสรรค์ต่อยอดจากชิ้นที่ 2 โดยใช้เทคนิคและวัสดุเช่นเดียวกัน ขยายภาพโดยการวาดเส้นปากกาบนกระดาษสี แล้วจึงเพิ่มรายละเอียดของรูปทรงและ เนื้อหาสาระให้สมบูรณ์ก่อนที่จะวางโครงสีและรูปทรงโดยรวม ออกแบบรูปทรงให้คล้ายกับ ของเล่นเด็กที่มีสีสัน รวมไปถึงสีส้นจากวัสดุเหลือใช้ เช่น พลาสติก ถุง เศษผ้าต่าง ๆ พื้นที่ แห่งความสุขที่ถ่ายทอดออกมาครั้งนี้เป็นเรื่องของจินตนาการที่ได้ล่องลอยไปกับยานพาหนะ ที่สมมุติว่ากำลังจะลอยได้ โดยเน้นกลุ่มประธานหลักของภาพเป็นกลุ่มใหญ่ และปล่อยพื้นที่ ว่างให้รองรับรูปทรงที่มีโครงสร้างอย่างอิสระ ซึ่งพื้นที่ที่มีส่วนเว้าแหว่งของกระดาษสามารถ รองรับผลงานและเกิดจังหวะที่ลงตัว รูปทรงที่นำมาขีดเขียนปะติดประต่อกันนั้นเป็นรูปทรง ของที่พักอาศัยและข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นส่วนหนึ่งของคนในชุมชน การคลี่กล่องกระดาษ ออกเป็นการเพิ่มความหมายของการบอกเล่าเนื้อหาสาระที่ต้องการเปิดเผยจากชุมชนใน มุมเล็ก ๆ ของเมืองใหญ่

ผลงานชุดที่ 4 ในผลงานชุดนี้ได้สร้างสรรค์ผลงานจำนวน 2 ชิ้นงาน ดังนี้
ผลงานชิ้นที่ 1 ชื่อผลงาน Car House ขนาด 100x140 ซม. เทคนิคสีอะคริลิกบนกระดาษลึง (ภาพที่ 16)

จากผลงานชุดที่สามที่ได้สร้างงานบนกระดาษลึง ทำให้เห็นการพัฒนาการผลงานได้ตรงตามเนื้อหาสาระและแนวความคิดที่ต้องการนำเสนอ จึงได้พัฒนาผลงานในชุดที่ 4 ในรูปแบบและเทคนิคที่เป็นไปในทางทิศเดียวกันเนื้อหาสาระประกอบด้วยการสร้างรูปทรงที่ตัดทอน และเพิ่มในบางส่วนให้มีรูปทรงใหม่เพื่อต่อเติมจินตนาการให้มีสาระมากขึ้น การนำรูปทรงของล้อรถขึ้นมาเพิ่มในบางส่วนของผลงานเพื่อให้เห็นถึงการเดินทางของแรงงาน การประกอบอาชีพที่ต้องต่อสู้กับความยากลำบากคล้ายกับฟันเฟืองของชีวิตที่ต้องต่อสู้ ขนาดชิ้นงานขยายให้มีพื้นที่มากขึ้นเพื่อรองรับแนวความคิดที่ต้องการแสดงออก รูปทรงที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์นั้นสร้างขึ้นในรูปแบบที่ลอยในบรรยากาศที่สดใสมากขึ้น เพื่อให้ดูสนุกสนานแต่แฝงไว้ด้วยความเศร้า ความหวัง ความทุกข์ตามสภาพที่เป็นอยู่จริง

ผลงานชิ้นที่ 2 ชื่อผลงาน Last Night ขนาด 120x160 ซม. เทคนิคสีอะคริลิกบนกระดาษลึง (ภาพที่ 17)

การสร้างสรรค์ผลงานในชิ้นนี้ ได้เพิ่มขนาดชิ้นงานให้รองรับกับรูปทรงและจังหวะการวางองค์ประกอบที่ต้องการพื้นที่มากขึ้น โดยแสดงออกทางทัศนธาตุด้วยเส้น สี และรูปทรงเป็นหลัก รูปทรงของกระดาษลึงช่วยให้มีความอิสระและเกิดความเคลื่อนไหว กระบวนการและเทคนิคเป็นการวาดเส้นบนกระดาษลึงด้วยปากกา แล้วจึงลงสีโดยรวมแบบบาง ๆ เพื่อรองรับกันการดูดซับของกระดาษลึง จากนั้นเก็บรายละเอียดและเน้นสีเข้มหนักลงไปทับสองชั้นเพื่อให้ได้โครงสร้างที่สอดคล้องตามความต้องการที่แสดงออก สื่อสารความหมายจากผลงานในชิ้นนี้ โดยพื้นหลังเขียนเป็นรูปเงาตาของเมืองใหญ่ที่นิ่งเงียบแต่ด้านหน้าเน้นความมีชีวิตชีวาของชุมชนแออัดที่กำลังขับเคลื่อนด้วยความดิ้นรนในการทำมาหาเลี้ยงชีพให้ผ่านข้ามคืนข้ามกาลเวลารอดพ้นไปในวันต่อวัน การปะติดปะต่อของรูปทรงโย้เอียงของที่อยู่อาศัยรวมเข้ากับสิ่งของเครื่องใช้สร้างกลุ่มก้อนขององค์ประกอบขึ้นมา ซึ่งแสดงให้เห็นคล้ายปราสาทที่ทรูทร่าล่องลอยผ่านเมือง พื้นที่ขยายให้มีขนาดใหญ่มากขึ้นเพื่อรองรับรูปทรงและจังหวะการวางองค์ประกอบให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

ภาพที่ 10 Full House สีอะคริลิกบนกล่องกระดาษ 120x150 ซม. 2559

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 11 Full House 2 ภาพพิมพ์ แม่พิมพ์โฟมและสีอะคริลิก 20x30 ซม. 2559

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 12 ชื่อภาพ Full House3 เทคนิคภาพพิมพ์แม่พิมพ์โฟมและสีอะคริลิก 20x30 ซม. 2559
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 13 Come Together สีอะคริลิกบนผ้าใบ 100x120 ซม. 2559
ที่มา: ผู้วิจัย

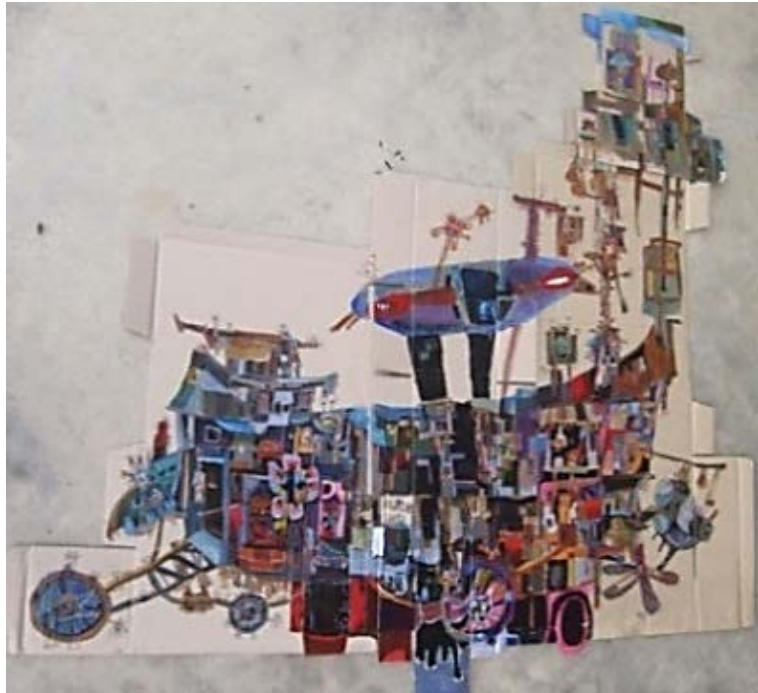
ภาพที่ 14 Supper Cat สีอะคริลิกบนกระดาษสี 80x100 ซม. 2559

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 15 Airplane สีอะคริลิกบนกระดาษสี 80x100 ซม. 2559

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 16 Car House สีอะคริลิกบนกระดาษลึง100x140 ซม.2559
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 17 Last night อะคริลิกบนกระดาษลึง100x160 ซม. 2559
ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปและอภิปรายผล

การสร้างสรรค์ผลงานในชุดภาพสะท้อนจากภาพลายเส้นของเด็กในชุมชนแออัดในครั้งนี้ ทำให้ข้าพเจ้าได้พัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบจิตรกรรมร่วมสมัยในเทคนิคและวัสดุที่แตกต่างกัน ในความแตกต่างนั้นทำให้ได้เปรียบเทียบและพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพตอบสนองแนวความคิดได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งได้ผลงานทั้งหมด 4 ชุด จำนวน 8 ชิ้นงาน ผลงานในชุดนี้เป็นการใช้เทคนิควาดเส้นบนกระดาษซึ่งได้ถ่ายทอดเรื่องราวความสุข ความจริงที่เป็นอยู่ในพื้นที่ที่สมมุติแห่งหนึ่ง มุมหนึ่งของชุมชนแออัด ซึ่งแรงบันดาลใจนั้นเกิดจากลายเส้นของเด็กในชุมชน ลายเส้นอิสระแบบศิลปะเด็กรวมทั้งรูปทรงข้าวของเครื่องใช้และสิ่งปลูกสร้างสะท้อนให้เห็นชีวิตของชุมชนที่มีความฝัน ความหวังความจริงที่ต้องเผชิญ ซึ่งเหล่านี้คือสิ่งที่ต้องการแสดงออกในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ ซึ่งประกอบด้วยวัสดุที่นำมารองรับภาพผลงานที่เป็นกระดาษแข็ง กระดาษเหลือใช้ที่เด็กในชุมชนเก็บไว้แลกเงินเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่ต้องการแสดงออกได้เป็นอย่างดี ด้วยรูปทรงที่ไม่แน่นอน เว้าแหว่งเพิ่มความอิสระและการจินตนาการได้อย่างกว้างขวาง ขยายแนวคิดให้ตรงตามเป้าหมาย และในเทคนิคการเขียนสีอะคริลิกบนกระดาษแข็งสามารถตอบสนองแนวคิดและสื่อสารออกมาให้เห็นมุมมองที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น วัสดุที่นำมาใช้ส่งเสริมผลงานให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

มานพ ถนอมศรี. (2542). ภาพวาดของลูก. กรุงเทพฯ: ศิลปะประภา.

การศึกษาอัตลักษณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นในเขตพื้นที่
การท่องเที่ยวอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย สู่การออกแบบสร้างสรรค์
ผลิตภัณฑ์ชุมชน

THE STUDY OF ARTISTIC AND LOCAL CULTURE IDENTITIES
IN THE TOURISM AREA AT CHIANG-KHAN DISTRICT,
LOEI PROVINCE FOR CREATIVE LOCAL PRODUCT DESIGN

ไทยโรจน์ พวงมณี*

THAIROJ PHOUNGMANEI

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของศิลปะและวัฒนธรรมอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย 2) ศึกษากระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนจากแนวคิดศิลปะและวัฒนธรรมพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองเชียงคาน จังหวัดเลย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย การสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล แบบประเมินผลการออกแบบ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ประกอบภาพถ่าย ผลการศึกษาพบว่า

1) ศิลปะและวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยสร้างขึ้นบนฐานของการดำเนินชีวิตของผู้คนที่เดินทางเข้ามาตั้งหลักแหล่งในพื้นที่เชียงคาน ศิลปวัฒนธรรมที่แสดงอัตลักษณ์เฉพาะประกอบด้วยวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำจากเครื่องแต่งกาย สถาปัตยกรรมบ้านไม้ เรือนเพี้ยม ประเพณีแซปาง ตั้นปาง การละเล่นผีขนน้ำ

2) การออกแบบผลิตภัณฑ์จะอยู่บนฐานคิดของการค้นหาอัตลักษณ์เฉพาะ โดยมีกระบวนการสร้างสรรค์ดังนี้ 2.1) การค้นหาแนวคิด 2.2) การวิเคราะห์แนวคิด 2.3) การตีความหมาย 2.4) การออกแบบร่าง 2.5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนา 2.6) การพัฒนาแบบร่าง 2.7) การดำเนินการสร้างสรรค์ 2.8) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการประเมินผลงาน

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ อัตลักษณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรม พื้นที่การท่องเที่ยว อำเภอเชียงคาน

การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

*สาขาวิชาทัศนศิลป์ ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Abstract

This research is a creative action research. The objectives of the research were: 1) To analyze the context of art and culture of Chiang Khan district, Loei province; 2) To study process design a pattern of art and culture of Chiang Khan, Loei. The tools of this research consist of interviews, data collection forms, design evaluation forms. Qualitative analysis was performed with the narrative data and presented the data with analytical description together with photographs. The study indicate that

1) Arts and culture of Chiang Khan district Loei Province has been built on the basis of the lifestyle of the people to settle in the area of Chiang Khan. In addition, arts and culture that display the specific identities of Tai Dam include ethnic culture can be seen from costumes, architecture of wooden house, hinged door, Saepang tradition, Pang tree, and Phi Khon Nam festival.

2) The pattern design is based on the idea of finding unique identities. The creative process is as follows: 2.1) Concept Searching 2.2) Concept Analysis 2.3) Interpretation 2.4) Sketch Design 2.5) Learning for Development 2.6) Sketch Design Development 2.7) Creative Implementation 2.8). Exchange of learning and evaluation

Keywords: Identities, Artistic and local Culture Identities, Tourism Area, Chiang-khan District, Local Product Design

บทนำ

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทยที่มีสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมและความเชื่อที่น่าสนใจและหลากหลาย ในรอบหนึ่งปีจึงมีนักท่องเที่ยวต่างก็เดินทางเข้ามาชื่นชมความงดงามเชิงธรรมชาติ เช่น ภูกระดึง ภูเรือ หรือเข้ามาสัมผัสความงดงามเชิงวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่มาจากประเพณีและความเชื่อทางพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อที่เป็นพื้นฐานของชาวบ้านที่มีการนับถือผีอย่างประเพณี ผีชนน้ำที่อำเภอเชียงคาน ประเพณีผีตาโชน อำเภอด่านซ้าย รวมถึงการเข้ามาสัมผัสกับประสบการณ์ใหม่กับการรับรู้ภาพของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านริมสองฝั่งแม่น้ำโขงที่เป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างไทยลาวที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ และการพักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดี

อำเภอเชียงคาน เป็นพื้นที่หนึ่งในจังหวัดเลยที่มีการพัฒนาไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวสัมผัสกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขงจำนวนมาก เช่นเดียวกับพื้นที่ของอำเภอเชียงคานก็มีผลงานศิลปะและวัฒนธรรมที่สะท้อนภาพของผู้คนหลายเผ่าพันธุ์ทั้งไทพวน ไทดำและญวนที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่อันเนื่องมาจากสงครามและการอพยพจากประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการจัดงานตามประเพณี 12 เดือน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีผีชนน้ำ งานบุญออกพรรษา และในพื้นที่ยังมีการกำหนดเป็นย่านเศรษฐกิจและวิถีชีวิตเชิงการค้าบนถนนชายโขงทำให้เห็นภาพของอาคารแบบเรือนแถวที่ปลูกขึ้นสำหรับการค้าขายที่มีความโดดเด่น มีการประกอบอาชีพการทำมะพร้าวแก้ว เครื่องจักสาน ผ้าห่ม นวมใช้ในครัวเรือนและพัฒนาไปสู่การเป็นสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีอาหารที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น จุ่ม กุ้งทอด ซึ่งเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและสามารถเดินทางเข้ามาสัมผัสคุณค่าได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังมีวัดที่มีความเก่าแก่ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้คุณค่าทั้งในเชิงเนื้อหาและรูปแบบทางศิลปกรรม เช่น วัดศรีคุณเมืองที่มีรูปแบบการก่อสร้างลิ่มแบบหลวงพระบางและท้องถิ่นผสมผสานอยู่ด้วยกัน มีการประดับตกแต่งโครงสร้างส่วนบนหลังคาด้วยปราสาทเพ็อง ไบระกา ทางหงส์ โหง่ (ช่อฟ้า) และการแกะสลักประตู มีการเขียน “ฮูปแต้ม” ลงบนผนังลิ่มที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ ไตรภูมิ พระเวสสันดรชาดกซึ่งอยู่ในทศชาติชาดก โดยช่างแต้มท้องถิ่น ส่วนวัดมหาธาตุก็มีการสร้างลิ่มแบบพื้นบ้าน และเขียนฮูปแต้มเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและพุทธประวัติ

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ทางวัฒนธรรมอย่างหมู่บ้านวัฒนธรรมไทดำที่มีการสร้างพื้นที่เป็นพิพิธภัณฑ์มีชีวิตที่นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมเช่นการประดิษฐ์ตุ้มนกตุ้มหนูและการละเล่นแซ่ปางได้ (ไทยโรจน์ พวงมณี, 2552, น. 199-203)

จากการที่กระแสวัฒนธรรมทุนนิยมตะวันตกได้แพร่ขยายไปทั่วโลกและเดินทางเข้ามาสู่ชุมชนท้องถิ่นในไทย มีอิทธิพลครอบงำกับศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งการเข้ามาทำลายประวัติศาสตร์ ขนบประเพณี คติ ค่านิยมและความเชื่อที่ยึดถือดั้งเดิมทำให้ชุมชนการท่องเที่ยวต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับสังคมสมัยใหม่ที่กำลังเกิดขึ้น ในขณะที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็ได้แสดงศักยภาพด้านการสื่อสารที่บ่งบอกถึงความทันสมัย ความสะดวกและรวดเร็ว (ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร, 2546, น. 1) ปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้ชุมชนต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์มาเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่หลงเหลืออยู่ผ่านการฟื้นฟู อนุรักษ์ และสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่

กล่าวถึงภาพลักษณ์ของพื้นที่การท่องเที่ยวในชุมชนที่มีวิถีวัฒนธรรมเฉพาะโดดเด่นและมีความแตกต่างอย่างอำเภอเชียงคานนั้น ถือเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้ามาสัมผัสกับคุณค่าความงาม โดยที่ชุมชนอาจมีการนำเสนอเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม และการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ๆ (ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร, 2546, น.34-41) โดยที่นักท่องเที่ยวจะต้องช่วยยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่ม จากการนำอัตลักษณ์ชุมชนมาเป็นจุดขาย และตัวผลิตภัณฑ์ชุมชนจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี (เกษม กุณาศรี และคณะ, 2560, น. 86-97) การออกแบบจึงถือว่ามีสำคัญต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนเพราะช่วยให้เกิดความสวยงาม น่าสนใจและยังช่วยกำหนดราคาได้สูงกว่าผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีการออกแบบ ซึ่งที่ผ่านมามีชุมชนก็มีการส่งเสริมและพัฒนาจากหน่วยงานต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่องเพื่อการตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างทรงคุณค่า

จากการศึกษาพบว่า ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ของอำเภอเชียงคานยังไม่มี การพัฒนารูปแบบและการสร้างความน่าสนใจและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของนักวิจัยจึงต้องมีความคิดสร้างสรรค์ด้วยการนำเนื้อหาเรื่องราวของชุมชน การท่องเที่ยวมาผ่านกระบวนการทำให้มีอัตลักษณ์เฉพาะที่สามารถสื่อสารและเป็นตัวแทนของพื้นที่การท่องเที่ยวได้ ส่วนการสื่อสารอัตลักษณ์ได้ดีนี้นักออกแบบจะต้องเชื่อมโยงกับ

คุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมที่มีความเด่นในพื้นที่และจดจำได้ง่ายอาจเป็นรูปแบบสีเส้นหรือรูปทรง ซึ่ง อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2543, น. 4) กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นเครื่องแสดงและสื่อสารลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรม ถูกสร้างความหมายขึ้นมาเพื่อการรับรู้ร่วมกันของคนในชุมชนนั้น ๆ โดย ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล (2545, น. 201-202) กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นตัวแทนของการสำนึกถึงการมีตัวตน การเน้นย้ำถึงการดำรงอยู่ทางปัญญาและอารมณ์ความรู้สึกของคนในชุมชนที่ก่อให้เกิดการกระทำขึ้น สำหรับอัตลักษณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นถือว่าเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความพิเศษในเชิงรูปแบบและเนื้อหาของสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นบนฐานของภูมิปัญญาและการแก้ปัญหาจากกระบวนการทางสังคม โดยที่อัตลักษณ์เมื่อมีความชัดเจนมาระยะหนึ่งแล้วก็อาจเปลี่ยนแปลงไปสู่รูปแบบใหม่อันมีสาเหตุมาจากการตกผลึกและกระแสหลักของสังคมด้วย (เครือจิต ศรีบุญนาค, 2550, น. 16-17) ดังนั้น อัตลักษณ์ของศิลปะและวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคานจึงเป็นสิ่งที่คนในพื้นที่และคนนอกรับรู้ร่วมกันทั้งรูปแบบและเนื้อหาเรื่องราวผ่านเนื้อหาทางศิลปวัฒนธรรมที่สามารถจับต้องได้ เช่น การตักบาตรข้าวเหนียว ประเพณีฝั้นน้ำ วัฒนธรรมไทดำที่มีการละเล่นแซปางและการแต่งกาย กิจกรรมการใช้น้ำในแม่น้ำโขง เช่น ประเพณีผาสาด ลอยเคราะห์ ประเพณีไหลเรือไฟ สถาปัตยกรรมบ้านและวัด สูปแต้ม การปั้นตักแต่งเรื่องเล่าและตำนาน งานหัตถกรรมเครื่องจักสานและการถักทอรวมถึงวิถีชีวิตการหาปลาในลุ่มน้ำโขงที่มีคุณค่าและสามารถสร้างประสบการณ์ได้ดีจากการเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมผ่านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อกลับไปเป็นของที่ระลึก

จากที่กล่าวมาจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคานเพื่อนำมาสู่การออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านการออกแบบลดทอนลงบนผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านสำหรับการนำไปประกอบบนตัวผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทของศิลปะและวัฒนธรรมอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษากระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนจากแนวคิดศิลปะและวัฒนธรรมพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองเชียงคาน จังหวัดเลย

วิธีการศึกษา

1. ประเภทของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการสร้างสรรค์

2. ประชากรเป้าหมาย

ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลศิลปะและวัฒนธรรมอำเภอเชียงคาน จำนวน 10 คน กลุ่มผู้ผลิตสินค้าสำหรับให้แนวคิดในการออกแบบ จำนวน 13 คน และกลุ่มผู้ประเมินผลงานการออกแบบด้วยการสัมภาษณ์ จำนวน 7 คน รวม 30 คน ได้มาโดยวิธีการเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต ภาพถ่าย การสนทนากลุ่ม และแบบประเมินผลงานการออกแบบ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งในกระบวนการเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านเทคนิควิธีการปฏิบัติ

5. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการศึกษา

1. บริบทอำเภอเชียงคานจังหวัดเลย

1.1 บริบทพื้นที่ท่องเที่ยวอำเภอเชียงคาน

อำเภอเชียงคานมีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำโขงติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่วนพื้นที่โดยรวมมีลักษณะลาดเทจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ ด้านทิศตะวันออกเป็นที่ราบสูงอยู่ติดกับภูทอกและภูหม่อน ฤดูฝนฝนตกชุก ฤดูหนาวอากาศหนาวจัด และฤดูร้อนอากาศร้อนจัด อำเภอเชียงคานมีแหล่งน้ำธรรมชาติ สำหรับใช้อุปโภคและบริโภค การคมนาคมขนส่ง การจัดการท่องเที่ยว การประมงและการใช้น้ำจากแม่น้ำโขง แม่น้ำเลย และแม่น้ำเหือง สามารถเดินทางได้ทั้งรถโดยสารสาธารณะ รถรับจ้างรถยนต์ส่วนบุคคลที่ทางหลวงหมายเลข 201 อำเภอเมืองเลย-อำเภอเชียงคาน ประชาชน

ส่วนใหญ่มีอาชีพที่หลากหลายแตกต่างกันไป เช่น ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ รับจ้างทั่วไป ค้าขาย การประมง และเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหารและร้านจำหน่ายของที่ระลึก มีสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกระจายอยู่ทั่วไปในเขตการปกครองต่าง ๆ ของอำเภอเชียงคาน ด้านความเชื่อความศรัทธา นั้นประชาชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนามีการยึดมั่นและศรัทธาอย่างแรงกล้า โดยการไปวัดเพื่อฟังเทศน์ฟังธรรมทั้งในวันปกติและวันสำคัญทางศาสนา และยังมีพิธีกรรมเกี่ยวกับผีปูดให้เห็นอยู่บ้าง สำหรับการดำเนินชีวิตนั้นยึดตามแนวทางฮีต 12 คอง 14 ที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอเชียงคานนั้นมีหลากหลายลักษณะส่วนใหญ่ทำขึ้นมาเพื่อใช้สนับสนุนการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ผ้าหม่นวมจากฝ้ายมะพร้าวแก้ว การทอผ้า การประดิษฐ์ต้นดอกไม้ไต่ดำ ทำหน้ากากผีขนน้ำ และทอเสื้อกอย่างใดก็ตามพื้นที่การท่องเที่ยวอำเภอเชียงคานก็ได้มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยเน้นการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมผ่านถนนเส้นชายโขง รวมถึงพื้นที่ของวัฒนธรรมบ้านนาข้าวและบ้านนาป่าหนาดในการขายการท่องเที่ยว

1.2 อัตลักษณ์ศิลปะและวัฒนธรรมอำเภอเชียงคาน จากการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมของพื้นที่การท่องเที่ยวของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อและความศรัทธาจึงส่งผลทำให้ศิลปะและวัฒนธรรมมีความเรียบง่าย มีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 พื้นที่ทางผลงานศิลปกรรม ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางศาสนาที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อความศรัทธาทั้งที่เกี่ยวกับผีและพุทธ และวิถีการดำเนินชีวิตของคนเชียงคานที่เชื่อมโยงเข้ากับการอพยพและการรับอิทธิพลมาจากการค้าขายประกอบด้วย

ภาพที่ 1 สถาปัตยกรรมบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ สถาปัตยกรรมบ้านทรงปั้นหย่า

ริมถนนชายโขง และสิมวัดท่าแขก

ที่มา: ผู้วิจัย

1) ผลงานสถาปัตยกรรม ประเภท สิม ศาลาการเปรียญ โดยช่างพื้นบ้าน จะมีการออกแบบลวดลายประกอบลงไปบนอาคารสถาปัตยกรรมให้เกิดความสวยงามด้วยการแกะสลักบนฮ้างผึ้ง เเชิงชาย ดังปรากฏอยู่ที่วัดมหาธาตุ วัดศรีคุนเมือง วัดท่าคก วัดป่าไต้ ส่วนสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยอย่างบ้านไทดำที่มีรูปแบบเรียบง่ายทำจากไม้ไผ่และหญ้าคา ในการมุงหลังคา และบ้านทรงปั้นหย่าที่รับอิทธิพลมาจากเมืองหลวง

2) สูปแต้ม เป็นการเขียนแบบโบราณที่นำเรื่องราวทางพุทธศาสนาและพุทธประวัติมาใช้ในการเขียนเล่าเรื่อง ส่วนใหญ่เขียนบนผนังด้านนอกโดยใช้สีฝุ่น ดังปรากฏให้เห็นที่วัดมหาธาตุด้านหน้าของศาลาการเปรียญ นอกจากนี้ยังมีการเขียนสูปแต้มโดยใช้วิธีการและสีสมัยใหม่เข้าไปเขียนบนผนังทั้งด้านในและด้านนอกอาคารเพื่อการตกแต่งและให้ญาติโยมที่มาทำบุญที่วัดได้เกิดการรับรู้และเข้าถึงเรื่องราวของพระพุทธรองค์ ดังปรากฏภาพเขียนที่วัดศรีคุนเมืองและวัดป่าไต้

ภาพที่ 2 ผลงานจิตรกรรมฝาผนังวัดศรีคุนเมือง ผลงานประติมากรรมแบบท้องถิ่น และสูปแต้มวัดมหาธาตุ
ที่มา: ผู้วิจัย

3) ประติมากรรม ส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูปใหญ่ที่เป็นพระประธานของวัดมีการสร้างขึ้นโดยใช้วัสดุและวิธีการแบบโบราณในลักษณะปูนปั้นโดยช่างพื้นบ้าน โดยมีรูปแบบของพระพุทธรูปมาจากภาคกลาง นอกจากนี้ยังมีการสร้างประติมากรรมที่มีเนื้อหาเรื่องราวสัมพันธ์กับพุทธศาสนา เช่น การปั้นรูปนาคตามแนวรวาบันได ดังเช่นทางขึ้น สิม วัดมหาธาตุ วัดศรีคุนเมืองและวัดป่าไต้ และยังมี การสร้างประติมากรรมรูปยักษ์สองตนประดับไว้บริเวณทางขึ้น

4) ผลงานหัตถกรรมที่ผลิตโดยช่างพื้นบ้าน เช่น ผ้าหม่นวมที่นำเอาฝ้ายที่ปลูกตามหัวไร่ปลายนามาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการผลิต และหัตถกรรมสิ่งทอของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำอย่างเช่นผ้าทอลายแดงโม่และผ้าทอลายนางหาญ ซึ่งเป็นผ้ามัดหมี่จาก

ฝ้ายและไหมที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับนาค และตำนานของผู้หญิงไทดำ 3 คนที่ต้องการทอผ้าเพื่อถวายผีเจ้านาย

ภาพที่ 3 วัฒนธรรมการละเล่นรอบต้นปางของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ
และประเพณีการแห่ผาสาทลอยเคราะห์
ที่มา: ผู้วิจัย

1.2.2 พื้นที่ทางประเพณีและวัฒนธรรม เป็นพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ มีช่วงเวลาและพิธีกรรมในการสื่อสารและนำเสนอขึ้นมาผ่านผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน และถูกนำมาเป็นจุดขายเพื่อการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1) ประเพณีผีขนน้ำ จัดขึ้นในพื้นที่ของบ้านนาข้าวช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี มีความเกี่ยวเนื่องกับการเลี้ยงศาลปู่ตาประจำปีและงานบุญบังไฟที่ชุมชนถือปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง เป็นงานบุญที่ชาวบ้านต้องมาประกอบพิธีกรรมที่ศาลปู่ตาเพื่อให้เจ้าปู่ลงมาประทับร่างทรงที่เรียกว่าบ่วงนางและนางเทียม โดยเจ้าปู่จะอบรมสั่งสอนชาวบ้านในสิ่งที่ได้ทำผิดพลาดไปพร้อมกับการอวยชัยให้พรให้ชาวบ้านอยู่อย่างมีความสุข ผลผลิตทางการเกษตรอุดมสมบูรณ์ ฝนตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งผีขนน้ำถูกประดิษฐ์สร้างขึ้นมาร่วมในพิธีกรรมแทนสัญลักษณ์ของควายที่เป็นเครื่องมือในการช่วยทำนาทำไร่ของชาวบ้าน เพื่อให้เจ้าปู่มีความโปรดปราน ทั้งนี้ในพิธีกรรมเจ้าปู่จะร่วมฟ้อนด้วย

ภาพที่ 4 วัฒนธรรมผีขนน้ำบ้านนาข้าว อำเภอเชียงคาน
ที่มา: ผู้วิจัย

2) ประเพณีการลอยผาสาดลอยเคราะห์ ชาวบ้านจัดขึ้นหลังวันออกพรรษา เพื่อการลอยเคราะห์ลอยโศกของตนเองในรอบปีที่ผ่านมา รวมถึงลอยเคราะห์ลอยโศกของหมู่บ้านให้ลอยไปกับแม่น้ำโขง วิธีการลอยนั้นผู้ลอยจะเดินลงไปที่ชายตลิ่งแม่น้ำโขงและลอยผาสาดลงไป เมื่อลอยไปแล้วจะไม่หันกลับไปมอง ผาสาดลอยเคราะห์ที่นำมาใช้ประกอบพิธีกรรม มี 2 รูปแบบคือ ผาสาดที่ทำขึ้นจากกาบกล้วยและใบตองมีการตกแต่งด้วยดอกไม้ขนาดเล็กใช้สำหรับนำไปลอยเคราะห์ในแม่น้ำโขง ส่วนผาสาดกระทรงสามเหลี่ยมขนาดใหญ่ที่มีการจัดด้วยอาหารคาวหวานจะใช้ประกอบพิธีกรรมหลักของการลอยผาสาด

3) ประเพณีแห่ต้นดอกไม้เข้ามาม จัดขึ้นหลังวันสงกรานต์ มีเป้าหมายเพื่อการขอขมาลาโทษต่อพระพุทธองค์ อันเนื่องจากการอัญเชิญพระพุทธรูปมาให้ชาวบ้านได้สรงน้ำพระเนื่องในวันสงกรานต์ จึงได้มีการจัดงานขึ้นมาโดยนำต้นดอกไม้ที่ร่วมกันประดิษฐ์ร่วมขบวนแห่แหนไปรอบหมู่บ้านและไปจบขบวนแห่ที่วัดโพธิ์ศรีอันเป็นพื้นที่ทำพิธีกรรมถวายต้นดอกไม้

4) วัฒนธรรมการตักบาตรข้าวเหนียว พระสงฆ์จะเริ่มออกบิณฑบาตเวลา 06.00 น. และจะกลับถึงวัดเวลา 07.00 น. ใส่เฉพาะข้าวเหนียว โดยมีเงื่อนไขการตักบาตรที่ถูกสอนมาว่า “*ให้ยกข้าวทูนหัวเพื่ออธิษฐาน ตั้งจิตถวายข้าวต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์*” ซึ่งในการตักบาตรนั้นชาวบ้านก็ต้องนอบน้อม เพื่อแสดงความเคารพศรัทธาต่อพระรัตนตรัย โดยชาวบ้านผู้ตักบาตรต้องถอดรองเท้ายื่นบนพื้นไม้ไผ่ยื่นบนรองเท้า

5) วัฒนธรรมการแซปาง พิธีกรรมการแซปางมีการประกอบพิธีในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 3 และเดือน 6 ที่คนไทดำที่จะต้องแสดงออกถึงความเคารพต่อหมอมดประจำหมู่บ้านที่เป็นตัวแทนสื่อสารกับผีบรรพบุรุษและผีเจ้านาย หมอมดจะมีการสวมเสื้อฮี ซึ่งเป็นเสื้อแขนยาวสีดำ และมีการสวมชินสีดำ มือถือดาบ พร้อมกับการขับร้องรำยมนตร์เป็นทำนองเพื่อการอัญเชิญผีเจ้านายและผีบรรพบุรุษที่ชาวไทดำนับถือมารับเครื่องเซ่นไหว้ โดยชาวบ้านที่เข้าร่วมพิธีกรรมจะมีการรำรำไปรอบ ๆ ต้นปาง

2. กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนจากแรงบันดาลใจทางศิลปะและวัฒนธรรมเมืองเชียงคาน พบว่า

2.1 แรงบันดาลใจ มาจากหลากหลายทางศิลปะและวัฒนธรรมของพื้นที่ทั้งที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ การแสดงออกทางวัฒนธรรมผ่านประเพณีผาสาดลอยเคราะห์ การละเล่นแซปางของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยดำ และพิธีกรรมผีขนน้ำ เรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนาน

แก่งคุดคู้เรื่องจึงซึ่งดั่งแดง ถนนชายโขงที่เป็นพื้นที่การค้าขายและพื้นที่การท่องเที่ยวโดยพื้นที่แต่ละพื้นที่ ถ้ามีการนำมาสร้างสรรค์ลวดลายที่ต่อเนื่องกันหรือนำเหตุการณ์หลายเหตุการณ์มาอยู่บนพื้นที่เดียวกัน ก็จะส่งผลให้เกิดความงามและเกิดคุณค่าของวัฒนธรรมที่นำเอาไปประยุกต์บนผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้

2.2 แนวคิดในการออกแบบ ผู้วิจัยนำแนวคิดเกี่ยวกับความเรียบง่ายในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่หลากหลายมาใช้ในการออกแบบลวดลายให้เกิดเป็นเนื้อหาเรื่องราวในลักษณะต่อเนื่องและมีจังหวะที่เหมาะสมบนผืนผ้าทอพื้นบ้านด้วยการใช้เทคนิคบาติกที่มีลักษณะของการกันเส้นเทียน การระบายสีที่ซึมและการผสมสี โดยการระบายสีจะระบายลงในช่องว่างของเส้นเทียน อันจะช่วยสร้างมิติใหม่ของการนำเสนอผ่านผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านลวดลายที่สร้างขึ้น

2.3 การตีความหมายศิลปะและวัฒนธรรมเมืองเชียงคานเพื่อการออกแบบ

ศิลปะและวัฒนธรรมอำเภอเชียงคานเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นบนฐานจากนัยยะทางการสื่อสารความคิดและประสบการณ์ของคนในพื้นที่เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของทั้งที่มีความหมายตรงและความหมายเชิงประหวัด เช่น วัด สื่อความหมายถึงพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ยังมีการนำเอาวัฒนธรรมการแช่ปางและต้นปางที่สื่อความหมายถึง การประกอบพิธีกรรมและการละเล่นในพิธีกรรมการรักษาและการเรียกขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ตุ่มนก ตุ่มหนู สื่อความหมายถึงเครื่องรางของขลังที่ชาวไทดำนำมาติดไว้ที่บริเวณหน้าบ้านเพื่อขับไล่สิ่งไม่ดีออกไปจากชีวิตและครอบครัวและเสริมความเป็นสิริมงคลด้วยมาใช้ในการสร้างรูปแบบและความหมาย รวมถึงวัฒนธรรมที่เป็นจุดสำคัญคือการตักบาตรข้าวเหนียวที่ต้องการสื่อความหมายถึงการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อและหลักการในพุทธศาสนาอันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ส่วนรูปภาพของผีขนน้ำ ต้องการสื่อความหมายถึงสิ่งที่เป็นองค์ประกอบหลักในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงเจ้าปู่จिरมานพประจำบ้านนาสาว โดยมีบัวนางเป็นร่างทรงของเจ้าปู่โดยเมื่อเจ้าปู่ประทับร่างและหลังประกอบพิธีกรรมเสร็จแล้วจะมีการพ้อนร่วมกับผีขนน้ำตามจำนวนที่เจ้าปู่แจ้งไว้ให้กับผู้นำชุมชน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่นำมาประกอบสร้างขึ้นจนเกิดเป็นภาพของการออกแบบลวดลายก็สามารถเล่าที่มาเชิงพื้นที่ ประวัติศาสตร์ และความเชื่อที่อยู่ใต้อผลงานที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาได้

2.4 กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์พื้นที่การท่องเที่ยวอำเภอ เชียงคาน

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์พื้นที่การท่องเที่ยว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยมีกระบวนการดังนี้

2.4.1 ขั้นการกำหนดประเด็นปัญหาและการสืบค้นข้อมูลศิลปะและวัฒนธรรมเมืองเชียงคาน เป็นปัญหาที่มาจากชุมชนที่ต้องการนำเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคานในฐานะเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายเห็นว่าผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในพื้นที่การท่องเที่ยวยังไม่สามารถที่จะแสดงอัตลักษณ์ของอำเภอเชียงคานได้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยได้มีการศึกษาเอกสาร และการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งข้อมูลเชิงหลักการและภาพถ่ายศิลปะและวัฒนธรรมในพื้นที่อำเภอเชียงคานเพื่อนำสู่การเรียนรู้วิเคราะห์และตีความข้อมูลต่อไป

2.4.2 ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล และการตีความหมายศิลปะและวัฒนธรรมเมืองเชียงคาน มีการนำผลการศึกษามาจัดระบบข้อมูลและวิเคราะห์สังเคราะห์ออกมาเพื่อให้เห็นถึงความเชื่อ สัญลักษณ์ รูปแบบของศิลปะและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในลักษณะของบทสรุปของอัตลักษณ์ เช่น ความเรียบง่ายของการดำเนินชีวิต ความหลากหลายเชิงรูปแบบของศิลปะและวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันของวัฒนธรรม ซึ่งชาวบ้านและนักท่องเที่ยวรับรู้ร่วมกัน

2.4.3 การสร้างแนวคิดเพื่อการออกแบบ เป็นกระบวนการนำเอาเนื้อหาเรื่องราวหรือองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์และการตีความแล้วมาสู่การกำหนดเนื้อหาเรื่องราว การใช้เทคนิควิธีการในการสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบ โดยอยู่บนแนวคิดที่ว่า ความเรียบง่ายของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ประกอบกันขึ้นด้วยการจัดวางองค์ประกอบของภาพแบบเล่าเรื่องจากความหลากหลายเรื่องราวและมาสู่การสร้างงานผ่านเทคนิคบาติก

2.4.4 การออกแบบร่าง เป็นกระบวนการนำแนวความคิดที่ยังเป็นนามธรรมและยังเป็นข้อความมาสู่การสร้างรูปแบบ ผ่านการร่างและการจัดองค์ประกอบเป็นภาพร่างจำนวนมากเพื่อนำไปคัดเลือกภาพที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์และเทคนิคการสร้างงานบาติก เมื่อได้แบบที่ต้องการแล้วก็นำไปทดลองปฏิบัติงานสร้างต้นแบบจริง

ภาพที่ 5 การออกแบบร่างลวดลายจากอัตลักษณ์ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นที่

การท่องเที่ยวอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ที่มา: ผู้วิจัย

2.4.5 การทดลองปฏิบัติการและการประเมินผลการออกแบบ เป็นกระบวนการนำแบบร่างที่มีความลงตัวมาสู่การปฏิบัติการจริงโดยใช้กรณีเทคนิคการสร้างลวดลายบาติก พร้อมกับการประเมินผลการออกแบบโดยการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้แนวคิดเพื่อพัฒนาและปรับปรุงต่อไป ซึ่งพบว่า 1) ด้านเนื้อหาของลวดลายสามารถแสดงอัตลักษณ์ของเชียงคานได้ชัดเจนอยู่ในระดับมาก 2) ด้านรูปแบบการจัดวางเน้นความกลมกลืนและเอกภาพของเนื้อหา ใช้สีฟ้าเป็นโครงสร้างสีหลักของผืนผ้าทำให้เกิดความสวยงามอยู่ในระดับมาก 3) ด้านการสื่อความหมายพบว่ามีการผสมผสานอยู่ในระดับมาก

ภาพที่ 6 ผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์พื้นที่การท่องเที่ยวอำเภอเชียงคาน

ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปและอภิปรายผล

1. อัตลักษณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

อัตลักษณ์ของอำเภอเชียงคานถูกนำเสนอในลักษณะของเมืองโบราณร้อยปีและเมืองที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกับอาณาจักรล้านช้างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมบนพื้นฐานของความเรียบง่าย โดยศิลปะและวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคานนั้นมีทั้งวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น ศิลปะ อาหาร เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย สถาปัตยกรรม ประติมากรรม อาคาร

สิ่งก่อสร้าง และวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างภาษา ศิลธรรม จริยธรรม ศาสนา และความเชื่อ ท้องถิ่นที่ชุมชนยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดต่อเนื่องกันมา (สุภาวดี สำราญ และคณะ, 2553, น. 78) ชุมชนมีการนำเอาศิลปะและวัฒนธรรมมาสู่การจัดการท่องเที่ยวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 ด้วยการนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเรือชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมสองฝั่งโขง การรับประทานอาหารพื้นบ้าน เช่น มะพร้าวแก้ว กุ้งเสียบ กุ้งเต้น ปลาเนื้ออ่อนลวกจิ้ม และเมี่ยงคำ ร่วมกิจกรรมตามความเชื่อและศาสนาของชุมชน เช่น การใส่บาตรข้าวเหนียว การละเล่น แขนงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและงานบุญออกพรรษา (พระไพโรจน์ จิตตตทนต์ และ กัญญา วรงค์อาจ, 2555, น. 1) ซึ่งแต่ละประเพณีก็จะแสดงอัตลักษณ์ทางศิลปะและ วัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ออกมา ซึ่ง วันทกกาญจน์ สิวาโรจน์ฤทธิ์ และสุวิชา ศรีถาน (2555, น. 1-12) กล่าวว่า อัตลักษณ์เชียงคานมาจากวิถีชีวิต เช่น อาหารอย่างข้าวปุ้นน้ำแจ่ว การทำผ้าหม่นวม การแต่งกาย ส่วนอัตลักษณ์ของอาคารสถาปัตยกรรมนั้นถูกนำเสนอผ่าน บ้านไม้เรือนแถวแบบบ้านชั้นเดียวและเรือนแถวสองชั้นที่อาจก่อสร้างแบบครึ่งไม้ครึ่งปูน แบบโบราณเช่นเรือนปั้นหยารหรือบ้านสมัยใหม่ ซึ่ง วันทกกาญจน์ สิวาโรจน์ฤทธิ์ และสุวิชา ศรีถาน (2555, น. 1-12) กล่าวว่า การสืบทอดวัฒนธรรมของเชียงคานนั้นมีการรับอิทธิพล มาจากหลวงพระบางนับแต่อดีตผสมผสานกับศิลปะและวัฒนธรรมของคนในพื้นที่เองทำให้เกิด อัตลักษณ์เฉพาะขึ้น และผลการวิจัยของ สุรัชย์ จันทร์จรัส และอาร์ม นาครทรรพ (2556, น. 146-147) ที่พบว่า อัตลักษณ์ของอำเภอเชียงคานจากวัดพื้นบ้านและประเพณีทาง ศาสนาที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจที่จะเดินทางเข้ามา ซึ่งศิลปะ และวัฒนธรรมเหล่านี้ช่วยสร้างบรรยากาศของพื้นที่การท่องเที่ยวเฉพาะพื้นที่ผ่านจินตภาพ ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่ในพื้นที่นั้น

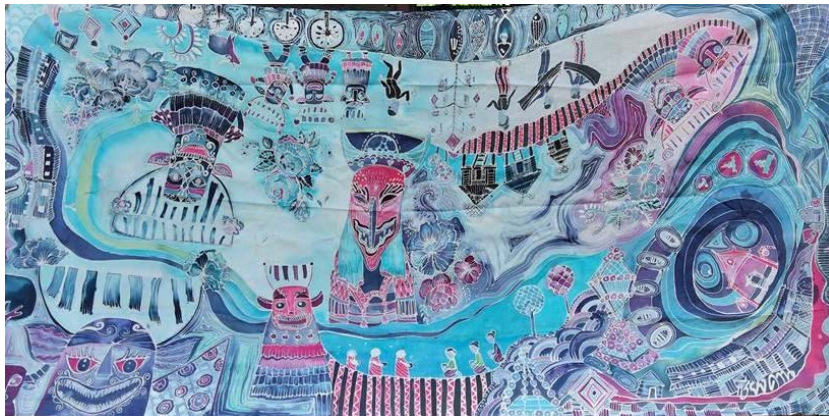
2. การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนจากอัตลักษณ์เชียงคาน

การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนมีกระบวนการเฉพาะที่สำคัญ จากการศึกษา ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปรายดังนี้

2.1 กระบวนการออกแบบ

การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นนักออกแบบจำเป็นต้องมีการวางแผน การดำเนินการศึกษาพร้อมกับการค้นหากระบวนการและขั้นตอนที่ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้เกิด ความเข้าใจในศิลปะและวัฒนธรรมที่จะนำมาใช้ จากการศึกษาพบว่าการออกแบบมี กระบวนการดังนี้ 1) การค้นหาแนวคิด 2) การวิเคราะห์แนวคิด 3) การตีความหมาย

4) การออกแบบร่าง 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนา 6) การพัฒนาแบบร่าง 7) การดำเนินการสร้างสรรค์ 8) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการประเมินผลงาน สอดคล้องกับผลการดำเนินการวิจัยของ ตวงรัก รัตนพันธุ์ และชัชวาลย์ รัตนพันธุ์ (2560, น. 1-14) ที่พบว่า กระบวนการออกแบบนั้นนักออกแบบต้องมีการศึกษาพื้นที่ การเก็บข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิหรือทุติยภูมิ กำหนดแนวคิดจากการวางเนื้อหา การใช้วัสดุ และวิธีการผลิต ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการที่จะนำมาสู่การสร้างต้นแบบที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกษม กุณาศรี และคณะ (2560, น. 86-97) ที่พบว่า การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์นั้นต้องผ่านขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นการค้นหาคีย์ภาพและอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยการลงพื้นที่ศึกษา สังเกตและตั้งคำถามเพื่อการสืบค้น เช่น ชุมชนมีอัตลักษณ์อะไรบ้าง จะนำอัตลักษณ์มาใช้อย่างไร และจะเกิดผลลัพธ์อย่างไรบ้าง 2) ขั้นการตัดสินใจเลือกอัตลักษณ์ที่เหมาะสมที่อยู่บนหลักการจากเป้าหมายของตัวผลิตภัณฑ์ ความเหมาะสมที่จะทำเป็นผลิตภัณฑ์ ความงามของอัตลักษณ์ ความสนใจของนักท่องเที่ยว ความแปลกใหม่ และการสื่อสาร 3) ขั้นการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ 4) ขั้นการทดสอบทางการตลาด

ภาพที่ 7 ผลงานการออกแบบลวดลายบนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากแนวคิดของอัตลักษณ์เชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 8 ผลงานการออกแบบลวดลายบนผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากแนวคิดของอัตลักษณ์เชิงศาน
ที่มา: ผู้วิจัย

2.2 เนื้อหาเรื่องราวในการออกแบบ

ผู้วิจัยเลือกต่อยอดผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านโดยการสร้างเนื้อหาเรื่องราวผ่านลวดลายที่ได้มาจากสังเคราะห์และตีความมาถ่ายทอดลงบนผืนผ้าผ่านเทคนิคบาติกด้วยการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยนำเรื่องราววิถีชีวิตชายโขง การละเล่นผิชนน้ำ ต้นปางของไทดำ การตักบาตรข้าวเหนียว ประเพณีการไหลเรือไฟ ประเพณีการลอยผาสาดลอยเคราะห์ อาคารสถาปัตยกรรมลิม ศาลาการเปรียญ บ้านและอาคารเรือน มาจัดวางในจังหวะและตำแหน่งที่เหมาะสม โดยเน้นย้ำให้รายละเอียดของเนื้อหาสามารถเรียนรู้ได้ในระยะเวลาอันสั้น สอดคล้องกับ ศักดิ์สิทธิ์ คำหลวง และศุภรัก สุวรรณวัจน (2560, น. 24-39) ที่กล่าวว่า การออกแบบให้มีลักษณะเฉพาะพื้นที่นั้นจะต้องดึงอัตลักษณ์เด่นของเรื่องราวเฉพาะพื้นที่ออกมา แล้วตีความใหม่ออกมาเป็นรูปร่าง รูปทรง สีสตามจินตนาการของนักออกแบบ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ เกษม กุณาศรี และคณะ (2560, น. 86-97) ที่พบว่า อัตลักษณ์ของเรื่องราวได้มาจากการสืบค้นหาความเด่นของชุมชน เมื่อได้มาแล้วนักออกแบบจะต้องนำมาสู่การคิดวิเคราะห์ถึงความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำเรื่องราวเหล่านั้นมาใช้ในการออกแบบร่าง มีการเพิ่มเติมเสริมแต่งเข้าไปและนำสู่กระบวนการผลิตต่อไป

อย่างไรก็ตามจากการดำเนินการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนค้นพบว่า เป็นเทคนิคการสร้างสรรคลวดลายในลักษณะจิตรกรรมที่สามารถเล่าเรื่องราวและสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ โดยนักท่องเที่ยวเห็นว่ามีคุณค่าและแตกต่าง ผ่านการคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ดังคำกล่าวที่ว่า “การนำวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคานมาผ่านการออกแบบเป็นลายเส้นด้วยการเขียนเทียนและลงสีช่วยให้ผ้าเกิดความสวยงามและมี

ความน่าสนใจ อาจนำมาสู่การทำให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับโฮมสเตย์ได้” อาจกล่าวได้ว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนที่นำเสนออัตลักษณ์จึงเกิดขึ้นจากกระบวนการถูกผลิต (Produced) การถูกบริโภค (Consumed) และการถูกควบคุมจัดการ (Regulated) ภายใต้วัฒนธรรมพร้อมกับการสร้างความหมายต่าง ๆ ผ่านระบบการสร้างภาพตัวแทน (Symbolic Systems of Representation) ลงไปในผลงาน (พีรวีส เจนตระกูลโรจน์, 2560 น. 33-35) ซึ่งจากผลการออกแบบลวดลายที่ออกมาเป็นลายเส้นที่เรียบง่าย การลงสีเป็นแบบระนาบ การจัดวางเป็นไปอย่างอิสระ สามารถมองเห็นหลายเรื่องราวในพื้นที่เดียวกันจึงทำให้เกิดความสวยงาม สื่อความหมายได้และน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับ มารีญา ทรงปัญญา (2561, น.462-472) ที่พบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ที่ดีนั้นนักออกแบบจะต้องผ่านกระบวนการเพิ่มใส่ (Add) การผสมรูปแบบ (Combine) การลดทอน (Subtract) และการย่อให้ดูง่าย (Simplified) ให้มีความเรียบง่ายเหมาะสมและสอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ชุมชนจนนำมาสู่การรับรู้และจดจำของนักท่องเที่ยวได้ง่าย อาจกล่าวได้ว่าความงามของการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ต้องอ้างอิงกับเนื้อหาเรื่องราวที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน โดยนักออกแบบจะต้องเข้าใจกระบวนการในการแปรเปลี่ยนภาพที่เป็นจริงมีมิติจริงไปสู่ภาพในเชิงลายเส้นหรือกราฟิกที่มีเพียงสองมิติเพื่อให้เข้าถึงการรับรู้ของกลุ่มผู้บริโภคในทุกกลุ่มอายุและอาชีพได้ง่าย

รายการอ้างอิง

- เกษม กุณาศรี และคณะ. (2560). “การเลือกอัตลักษณ์ท้องถิ่นสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจบ้านห้วยชุมพู่”. วารสารวิจัยและพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 10, 4: 86-97.
- เครือจิต ศรีบุญนาถ. (2550). ดนตรีในพิธีกรรมชนเผ่าดั้งเดิมสายตระกูลมอญ-เขมร. สุรินทร์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ไทยโรจน์ พวงมณี. (2552). การวิจัยและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรของชุมชนท้องถิ่นสำหรับการนำเสนอภาพลักษณ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เลย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ณัฐกานต์ ลิ้มสถาพร. (2546). Culture for Sale. กรุงเทพฯ: เลิฟ แอนด์ลิฟ.

ดวงรัก รัตนพันธ์ และ ชัชวาลย์ รัตนพันธ์. (2560). “การออกแบบของที่ระลึก: การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน”. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, 9, 1: 1-14.

ปรีตดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล. (2545). อัตลักษณ์ซ้อนของนักมนุษยวิทยาในบ้านเกิด.

คนใน: ประสบการณ์ภาคสนามของนักมานุษยวิทยาไทย. กรุงเทพฯ:
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 201-202.

พระไพโรจน์ จิตตพจน์ และ กัญจน์ วงศ์อาจ. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาเชียงคานโมเดลด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.

ค้นเมื่อ 14 สิงหาคม 2555. เข้าถึงจาก

<http://www.slideshare.net/pentanino/ss-13506355>

พีรวัส เจนตระกูลโรจน์. (2560). แนวทางการออกแบบโฮสเทลที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดกาญจนบุรี: กรณีศึกษาโฮสเทลพาสุข. วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมการออกแบบและการจัดการโรงแรมและอสังหาริมทรัพย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มาริญา ทรงปัญญา. (2561). “การออกแบบอัตลักษณ์ตราสินค้าสำหรับผลิตภัณฑ์โอท็อปจากวัฒนธรรมพื้นถิ่นอีสานสู่รูปแบบความร่วมมือ”. การประชุมวิชาการระดับชาติ ศิลปกรรมวิจัย ครั้งที่ 4 อัตลักษณ์ศิลปกรรมจากรากสู่โลก. 13-14 กรกฎาคม 2561, 462-472.

วันทกาญจน์ สีมารุทธิ และ สุวิชา ศรีถาน. (2555). “การค้นหาอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเชียงคาน จังหวัดเลย”. การประชุมทางวิชาการระดับชาติ อุบลวัฒนธรรมครั้งที่ 2 กิน เที่ยว เกี้ยว เล่น. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ร่วมกับเครือข่ายทางวิชาการ วันที่ 27-29 มกราคม 2555 ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 1-12.

ศักดิ์สิทธิ์ คำหลวง และ ศุภรัก สุวรรณวัจน. (2560). การออกแบบอัตลักษณ์องค์กรชุมชนกาดกองต้าโดยใช้ทฤษฎีสัญศาสตร์ต่อการรับรู้ทุนวัฒนธรรมชุมชนกาดกองต้า จังหวัดลำปาง. วารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 8, 1: 24-39.

- สุภาวดี สำราญ, ณัฐพล ตันมิ่ง, และ วรากรณ์ ใจน้อย. (2553). การวิจัยและพัฒนา ศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการท่องเที่ยวและส่งเสริม การท่องเที่ยวในอำเภอเชียงคาน. เลย: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย ราชภัฏเลย.
- สุรัชย์ จันทร์จรัส และ อาร์ม นาครทรพ. (2556). “ปัจจัยที่มีต่อระยะเวลาการกลับมา เที่ยวซ้ำเชียงคานของนักท่องเที่ยว”. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง, 9, 3: 145-166.
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2543). “แนวคิดหลักทางสังคมวิทยาเรื่อง อัตลักษณ์ (Identity)”. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1. จัดโดยคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาวิชาสังคมวิทยา สำนักคณะกรรมการ วิจัยแห่งชาติ ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ 15-16 ธันวาคม 2543, 4.

การศึกษาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ
ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ด้านการอ่าน และทัศนคติต่อการเรียนภาษาอังกฤษ ของนักเรียน
ระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2 วิทยาลัยช่างศิลปนครศรีธรรมราช

THE STUDY OF EFFECTIVENESS OF ENGLISH SUPPLEMENTARY
READING PACKAGES ENTITLED NAKHON SI THAMMARAT
LOCAL WISDOM, ENGLISH READING ACHIEVEMENT,
AND STUDENT'S ATTITUDE OF THE SECOND YEAR
VOCATIONAL CERTIFICATE STUDENTS IN
NAKHON SI THAMMARAT COLLEGE OF FINE ARTS

จุฬาลักษณ์ สุติน*

JULALAK SUTIN

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมของนักเรียนชั้น ปวช. ปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้น ปวช. ปีที่ 2 วิทยาลัยช่างศิลปนครศรีธรรมราช ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 25 คน โดยทำการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยของการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม แบบทดสอบวัด

* วิทยาลัยช่างศิลปนครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) หนังสืออ่านเพิ่มเติมชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราชมีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.60/81.07 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนมีทัศนคติต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราชในระดับดีมาก

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่าน ทัศนคติต่อการเรียนภาษาอังกฤษ
หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The objectives of the study were: 1) To create and determine the efficiency of supplementary reading packages entitled Nakhon Si Thammarat local wisdom; 2) To compare the reading achievement of the students before and after studying supplementary reading packages entitled Nakhon Si Thammarat local wisdom; 3) To evaluate student's attitude to the packages. (the supplementary reading packages) The sampling groups are the second year vocational certificate students in Nakhon Si Thammarat College of Fine Arts in the first semester of the year educational 2017 by using cluster random sampling. The statistics utilized in the analysis of data were percentage: mean and standard deviation. A t-test (Dependent Sample) was used to test the hypotheses. The results of this study were: 1) Efficiency of the supplementary reading packages entitled Nakhon Si Thammarat local wisdom were 84.60/81.07; 2) Discipline achievement of the second year vocational certificate students that studied by supplementary reading packages entitled Nakhon Si Thammarat local wisdom were significantly higher than studied at .05 level; 3) Attitude of the second year vocational

certificate students that studied by supplementary reading packages entitled Nakhon Si Thammarat local wisdom are at very good level.

Keywords: Effectiveness of Reading Study, Attitude of English Study, Supplementary Books, Local Wisdom

บทนำ

การอ่านเป็นทักษะสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนามนุษย์ เนื่องจากช่วยส่งเสริมให้มนุษย์แสวงหาข้อมูลเพื่อเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาสติปัญญา สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนในการศึกษาเล่าเรียนและพัฒนางาน การอ่านเป็นเครื่องมือสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไป ส่งเสริมให้คนมีความคิดและฉลาดรอบรู้ มีสติปัญญา การอ่านจัดเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินบันเทิงใจ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านจิตใจและบุคลิกภาพ การอ่านเป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบการเมืองการปกครอง ศาสนา ประวัติศาสตร์ และสังคม รวมทั้งเป็นวิถีทางที่ช่วยพัฒนาระบบสื่อสาร และการใช้เครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549, น. 24). การอ่านเป็นทักษะที่ใช้ในการรับสาร เช่นเดียวกับทักษะการฟัง และเป็นทักษะที่มีความสำคัญเนื่องจากบุคคลจำนวนมากมักสื่อสารโดยใช้ตัวหนังสือ ซึ่งพฤติกรรมหลังการอ่านผู้อ่านจะสรุปเรื่องราวที่อ่าน รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน อันส่งผลให้ได้ฝึกใช้ทักษะภาษาเพิ่มขึ้นจากการอ่าน เช่น ฝึกทักษะการฟัง และพูดโดยการถาม การสนทนาโต้ตอบระหว่างกัน หรือการเขียนเพื่อตอบคำถาม เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าการพัฒนาทักษะการอ่านจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาทั้งการพูด ฟัง และเขียน สามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารและถ่ายทอดความคิดของตน (วิภาดา ประสารทรัพย์, 2542, น. 76)

การเรียนรู้ภาษาอังกฤษมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม และวิสัยทัศน์ของชุมชนโลก และตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองของสังคมโลก นำมาซึ่งมิตรไมตรี และความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดี เรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษาและ

วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ส่งผลให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ภาษา สามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และถ่ายทอดความคิดและวัฒนธรรมไทยไปยังสังคมโลกได้อย่างสร้างสรรค์ รวมถึงช่วยให้สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่ายและกว้างขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551, น. 1) ซึ่งหนังสืออ่านเพิ่มเติมจัดเป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนโดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องราวและเนื้อหาที่สัมพันธ์สอดคล้องกับหลักสูตร มุ่งให้ความรู้เพื่อตอบสนองความต้องการและความสนใจของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการอ่าน และสร้างนิสัยรักการอ่าน (Good, 1973, น. 187) โดยหนังสืออ่านเพิ่มเติมมีประโยชน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งผลให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ (กาญจนา สุริยะวิริยะ, 2553, น. 22)

ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ในวิทยาลัยช่างศิลป นครศรีธรรมราช รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษแก่นักเรียน นักศึกษาในทุกระดับชั้นในวิทยาลัย เนื่องจากมีครูผู้สอนภาษาอังกฤษเพียงคนเดียว ได้ทำการรวบรวมข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษในปี 2559-2560 พบว่า ผลสัมฤทธิ์โดยรวมในการเรียนภาษาอังกฤษยังไม่ประสบผลสำเร็จ เมื่อเปรียบเทียบกับที่กำหนดมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษา ได้กำหนดมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ในรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับอาชีวศึกษาในระดับ 2.50 หรือเท่ากับร้อยละ 65 เป็นอย่างต่ำ (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2556, น. 39) ซึ่งผลการเรียนเฉลี่ยในวิชาภาษาอังกฤษระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีการศึกษา 2559 เท่ากับ 1.98 และปีการศึกษา 2560 เท่ากับ 2.24 คิดเป็นร้อยละ 59.8 และ 62.4 ตามลำดับ (วิทยาลัยช่างศิลปนครศรีธรรมราช, 2558, น. 16) และเมื่อวิเคราะห์ผลการเรียนเป็นรายทักษะพบว่า นักเรียนมีคะแนนในทักษะการอ่านต่ำสุด โดยพบว่านักเรียนมีปัญหาด้านการอ่านภาษาอังกฤษ ไม่เข้าใจเรื่องที่อ่าน ไม่สามารถจับใจความสำคัญ และรายละเอียดในเรื่องที่อ่านได้ สรุปได้ว่านักเรียนมีความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษในระดับที่ควรปรับปรุง นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นหลักสูตรเฉพาะทางวิทยาลัยช่างศิลป ยังขาดสื่อการจัดการเรียนการสอน ในฐานะครูผู้สอนได้แก้ปัญหาโดยการจัดหาสื่อการจัดการเรียน

การสอนให้ตรงกับหลักสูตร โดยการจัดหาหนังสือจำนวนหลายเล่มเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเกิดความไม่สะดวกและสิ้นเปลืองงบประมาณเนื่องจากในหนังสือแต่ละเล่มจะมีเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้ประมาณ 1-2 หน่วยการเรียนเท่านั้น ต้องหาข้อมูลจากหลายแหล่งส่งผลให้นักเรียนเกิดความสับสนในเนื้อหาที่ใช้เรียนและในการจัดเก็บหนังสือที่เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีจำนวนหลายเล่มในวิชาเดียว และจากการศึกษาความต้องการของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยช่างศิลป์นครศรีธรรมราช พบว่า นักเรียนมีความต้องการเรียนภาษาอังกฤษด้านการฟัง พูด อ่านและเขียน ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมและวิชาชีพด้านศิลปกรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิชาชีพของตน (จุฬาลักษณ์ สุทิน, 2553, น. 42).

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช เพื่อนำมาแก้ปัญหาในการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แก้ปัญหาในการจัดหาสื่อการเรียนการสอน และเพื่อการจัดการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2 ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการอ่าน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษตามเกณฑ์ที่สำนักงานประกันคุณภาพการศึกษากำหนด และเกิดประโยชน์ต่อนักเรียนในการนำทักษะการอ่านไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และนำไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ระดับชั้น ปวช.ปีที่ 2
3. เพื่อศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช

วิธีการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 วิทยาลัยช่างศิลปนครศรีธรรมราช จำนวน 48 คน จำนวน 2 ห้องเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 วิทยาลัยช่างศิลปนครศรีธรรมราช โดยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยการใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยของการสุ่มด้วยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จากห้องเรียนจำนวน 2 ห้องเรียน โดยแต่ละห้องมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านไม่แตกต่างกัน เนื่องจากวิทยาลัยได้จัดห้องเรียนโดยผลความสามารถทางการอ่านของนักเรียน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การสอนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช

2. ทักษะคิดของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แบ่งเครื่องมือเป็น 4 ชนิด ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน ใช้เวลาสอนแผนละ 3-4 ชั่วโมง รวม 18 ชั่วโมง โดยมีกระบวนการในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ดังนี้

2. หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ เล่มที่ 1 Introduction to Nakhon Si Thammarat local wisdom (ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช) เล่มที่ 2 Nielloware (เครื่องถม) เล่มที่ 3 Prabot cloth (ผ้าพระบฏ) เล่มที่ 4 Shadow puppet (หนังตะลุง) และเล่มที่ 5 Tenth lunar Homrap (สารทเดือนสิบ)

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

4. แบบวัดทัศนคติของนักเรียนในการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช 1 ฉบับ จำนวน 10 ข้อ

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่น นครศรีธรรมราช ระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2 โดยมีขั้นตอนในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 ศึกษาวิธีการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมจากเอกสาร เว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 วิเคราะห์หลักสูตร คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ และศึกษารายละเอียดเนื้อหาวิชาเพื่อนำมาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

1.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้โดยจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนชั้น ปวช. 2/1 จำนวน 23 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษา การสื่อความหมาย และความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้จริง

1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

1.5 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช

1.6 ปรีกษาผู้เชี่ยวชาญ โดยนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความง่าย ความเหมาะสมของเนื้อหา และความสอดคล้องของตัวชี้วัด ทำการประเมินคุณภาพโดยใช้แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.26

2. หนังสืออ่านเพิ่มเติมชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ซึ่งมีเนื้อหาสอดคล้องกับผลการศึกษาความต้องการในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับปวช. ในวิทยาลัยช่างศิลป์นครศรีธรรมราช จึงได้นำมาใช้เพื่อจัดการเรียนรู้ โดยได้ดำเนินการสร้างและหาประสิทธิภาพเครื่องมือดังนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ รวมทั้งนำผลวิจัยความต้องการ

ของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในวิทยาลัยช่างศิลปนครศรีธรรมราชพบว่า ด้านการอ่าน นักเรียนสนใจอ่านเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานศิลปะซึ่งเป็นวิชาชีพของตน

2.2 ศึกษารูปแบบการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษจากเอกสารและตำราทางวิชาการ

2.3 ศึกษาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน

2.4 วางแผนการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่น นครศรีธรรมราช โดยจัดทำโครงสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ กำหนดหัวข้อหลักและหัวข้อย่อย

2.5 ศึกษาพฤติกรรมของตัวละคร การดำเนินเรื่อง ฉาก และจินตนาการ บทบาทของตัวละคร

2.6 จัดทำรายละเอียดหัวข้อย่อยของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

2.7 จัดทำและนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่น นครศรีธรรมราช กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ระดับชั้น ปวช.ปีที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาเสนอแนะในเรื่องรูปแบบเนื้อหา

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบปรนัย (Objective type test) ประเภทเลือกตอบ (Multiple choices) ให้เลือกคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงคำตอบเดียว มีจำนวนทั้งสิ้น 30 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อ คือถ้าตอบถูกให้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน โดยมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสร้างข้อสอบและการวัดผลประเมินผล

3.2 นำผลวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาในหน่วยการจัดการเรียนรู้มาสร้างแบบทดสอบแบบปรนัยประเภทเลือกตอบ ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ โดยแบ่งพฤติกรรมการวัดออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านความเข้าใจ (Comprehension) ด้านการวิเคราะห์ (Analysis) ด้านการนำไปใช้ (Application) และด้านการประเมินค่า (Evaluation)

3.3 นำแบบทดสอบที่สร้างเรียบร้อยแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบทดสอบ โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับพฤติกรรม (IOC) ซึ่งผลค่า IOC มีค่าระหว่าง 0.67-1.00 หลังจากนั้นคัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .50 ขึ้นไป และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

3.4 นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2/1 วิทยาลัยช่างศิลป์นครศรีธรรมราช จำนวน 23 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.824

3.5 นำแบบทดสอบไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

4. แบบวัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช โดยนักเรียนระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2/2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ประเมินแบบวัดทัศนคติ โดยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพตามลำดับดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสารและตำราเกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถามวัดทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ

4.2 สร้างแบบสอบถามวัดทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช จำนวน 1 ชุด จำนวน 10 ข้อ นำส่งให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถามและสำนวนภาษา ความชัดเจนในข้อคำถาม และความครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการ วัดค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.74 นำแบบสอบถามมาจัดพิมพ์เป็นต้นฉบับจริงเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพภาคสนาม

กิจกรรม	n= 25		ร้อยละ	
	\bar{X}	S.D.		
กิจกรรมที่ 1	33.44	1.61	83.60	
กิจกรรมที่ 2	33.92	1.80	84.80	
กิจกรรมที่ 3	33.80	1.73	84.50	
กิจกรรมที่ 4	33.96	1.59	84.90	
กิจกรรมที่ 5	34.08	2.00	85.20	
รวม (200)	169.20	8.10	84.60	E₁=84.60
Posttest (30)	24.32	2.30	81.07	E₂=81.07

จากตารางที่ 1 พบว่าประสิทธิภาพภาคสนาม โดยจัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2 ไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2 จำนวน 25 คน มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 โดย (E₁) เท่ากับ 84.60 (E₂) เท่ากับ 81.07 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนในจัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ของนักเรียนระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2

คะแนน	\bar{X}	S.D.	t	Sig. (1-tailed)
คะแนนก่อนเรียน	16.32	3.705	12.850	0.000*
คะแนนหลังเรียน	24.16	2.115		

หมายเหตุ * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2 วิชาภาษาอังกฤษ 3 รหัสวิชา 1-15-03 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 วิทยาลัยช่างศิลปนครศรีธรรมราช จำนวน 25 คน มีคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ย 16.32 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.705 ส่วนคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 24.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.115 เมื่อทดสอบ

ความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและคะแนนหลังเรียนพบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลการศึกษาทัศนคติต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมอ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ทัศนคติของนักเรียนระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2 ในการเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2

ข้อความ / รายการประเมิน	n=25		ระดับ ความคิดเห็น
	\bar{X}	S.D.	
1. นักเรียนเรียนภาษาอังกฤษโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษอย่างมีความสุข	4.76	0.44	มากที่สุด
2. หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษมีเนื้อหาเหมาะสมไม่ยากเกินไปและอ่านเข้าใจง่าย	4.84	0.37	มากที่สุด
3. หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษช่วยให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.80	0.41	มากที่สุด
4. หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้สนใจอยากเรียนต่อไม่น่าเบื่อ	4.92	0.28	มากที่สุด
5. หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษช่วยให้นักเรียนมีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษมากขึ้น	4.88	0.33	มากที่สุด
6. หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษทำให้นักเรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้ภาษาอังกฤษ	4.84	0.37	มากที่สุด
7. นักเรียนรู้สึกสนุกสนานกับการเรียนภาษาอังกฤษโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ	5.00	0.00	มากที่สุด
8. นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน ๆ ในกลุ่มขณะทำกิจกรรมในหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษเสมอ	4.68	0.48	มากที่สุด
9. หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการอ่านมากขึ้น	4.84	0.37	มากที่สุด
10. นักเรียนชอบเรียนการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ	4.92	0.28	มากที่สุด
รวม	4.85	0.09	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่าทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ระดับชั้น ปวช. ปีที่ 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.85 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.09 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับทัศนคติสูงที่สุดคือ นักเรียนรู้สึกสนุกสนานกับการเรียนภาษาอังกฤษ โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.00 รองลงมาคือหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ สนใจอยากเรียนต่อ ไม่น่าเบื่อ และนักเรียนชอบเรียนการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.28 และน้อยที่สุดคือนักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน ๆ ในกลุ่มขณะทำกิจกรรมในหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษเสมอ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48

สรุปและอภิปรายผล

ผลการทดลองโดยการวิเคราะห์ประสิทธิภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.60/81.07 หมายความว่า นักเรียนได้คะแนนจากการทำแบบฝึก และแบบทดสอบระหว่างเรียน มีคะแนนรวมกัน ร้อยละ 84.60 และนักเรียนได้คะแนนจากการทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมกัน ร้อยละ 81.07 แสดงว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของทิวา อนันตเมฆ (2556) ศึกษาเรื่อง รายงานการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด English Reading Comprehension with Wonderful People, Wonderful Things ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และสอดคล้องกับ ปพิชญา แอนดอน ชาตรี มณีโกศล และผจงกาญจน์ ภู่วิภาดาวรรธน์ (2558) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีเนื้อหาท้องถิ่น อำเภอจอมทอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ อังคณา จินะรักษ์ (2557) ศึกษาเรื่อง รายงานผลการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ

ชุด Let's visit my Hometown สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งอาจมาจากสาเหตุ ดังนี้

1) เนื้อหาของหนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่น นครศรีธรรมราช ได้สร้างขึ้นตามลำดับขั้นตอน ได้ศึกษาความต้องการของผู้เรียน และมีเนื้อหาสอดคล้องกับวิชาชีพด้านศิลปกรรม ซึ่งถือเป็นเนื้อหาสาระที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

2) การนำเสนอภาพประกอบเนื้อหา ผู้วิจัยใช้ภาพประกอบสอดคล้องกับเนื้อหาสามารถเชื่อมโยงกับเหตุการณ์จริง ส่งผลให้ภาพช่วยส่งเสริมการอ่าน ส่งผลให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่น นครศรีธรรมราช กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ระดับ ปวช. ชั้นปีที่ 2 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของทิวา อนันตเมฆ (2556) ศึกษาเรื่อง รายงานการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุด English Reading Comprehension with Wonderful People, Wonderful Things ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปพิชญา แอนดอน ชาตรี มณีโกศล และ ผงกาญจน์ ภูวิภาตาวรรณ (2558) ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีเนื้อหาท้องถิ่น อำเภอจอมทอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ อังคณา จินะรักษ์ (2557) ศึกษาเรื่อง รายงานผลการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ ชุด Let's visit my Hometown สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทั้งนี้อาจเนื่องจากเนื้อหาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น นครศรีธรรมราช เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ ความสนใจ และเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับการปลูกฝังในตัวนักเรียนนับแต่วัยเยาว์ โดยผู้วิจัยได้เพิ่มเติมเนื้อหาให้มีรายละเอียดเพิ่มขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ด้านรายละเอียดของเรื่องราวในชีวิตประจำวัน และการใช้ภาพประกอบเนื้อหากระตุ้นให้นักเรียนซึ่งเรียนในสาขาศิลปกรรมเกิดความสนใจ เกิดความเพลิดเพลิน และอยากอ่านเนื้อหามากกว่าเรื่องราวที่ไม่มีภาพประกอบ

3. ผลการศึกษาทัศนคติต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมอ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ระดับ ปวช. ชั้นปีที่ 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.85 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของทิวา อนันตเมฆ (2556) ศึกษาเรื่อง รายงานการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษ ชุด English Reading Comprehension with Wonderful People, Wonderful Things ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปพิชญา แอนดอน ชาตรี มณีโกศล และผจงกาญจน์ ภูวิภาดาวรรณ (2558) ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีเนื้อหาท้องถิ่น อำเภอจอมทอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ อังคณา จินะรักษ์ (2557) ศึกษาเรื่อง รายงานผลการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ ชุด Let's visit my Hometown สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทั้งนี้แสดงว่า นักเรียนมีทัศนคติที่ดี และมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา การจัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุดภูมิปัญญาท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ระดับชั้น ปวช.ปีที่ 2 วิชาภาษาอังกฤษ 3 สามารถสรุปข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมควรคำนึงถึงรายละเอียดและความยากง่ายของเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมต้องวางแผนการทำสื่อให้รัดกุม มีความสอดคล้องกับเนื้อหา เวลา และกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากที่สุด
3. สื่อที่นำมาใช้ควรเน้นสื่อที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้มากที่สุด
4. การสอนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมควรมีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยให้เกิดขึ้นกับนักเรียนให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง การทำงานเป็นทีมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และที่สำคัญคือการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมในลักษณะบูรณาการกับเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านในเนื้อหาสาระที่หลากหลาย
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อหรือนวัตกรรมชนิดอื่น
3. ควรเปรียบเทียบทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมกับการเรียนโดยวิธีอื่น เช่น การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ E-BOOK เป็นต้น เพื่อที่จะเปรียบเทียบข้อมูล อันเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

รายการอ้างอิง

- กาญจนา สุริยะวิริยะ. (2553). การพัฒนาหนังสือส่งเสริมการอ่านเรื่องประเพณีท้องถิ่น สกลนคร เพื่อฝึกทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- จุฬาลักษณ์ สุทิน. (2553). การศึกษาความต้องการในการจัดการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับปวช. นครศรีธรรมราช: วิทยาลัยช่างศิลป์ นครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม.
- ปพิชญา แอนดอน, ชาตรี ภูมิโกศล, และผจงกาญจน์ ภูวิภาดาวรรณ. (2558). การพัฒนา ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มี เนื้อหาท้องถิ่นอำเภอจอมทอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน ไทยรัฐวิทยา 79 อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัย ราชภัฏเชียงใหม่.
- ทิวา อนันตเมฆ. (2556). รายงานการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมภาษาอังกฤษชุด English Reading Comprehension with Wonderful People, Wonderful Things ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. ชุมพร: โรงเรียนสวนศรีวิทยา.
- วิทยาลัยช่างศิลป์นครศรีธรรมราช. (2558). คู่มือการประเมินตนเอง. ผู้แต่ง.
- วิภาดา ประสารทรัพย์. (2542). พฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษ โครงการตำราวิชาการ ราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

- สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2556). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอาชีวศึกษา**.
กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). **คู่มือตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้
แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ตามหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2549). **แนวทางการบริหารหลักสูตรและการ
เรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2546**.
กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- อังคณา จินะรักษ์. (2557). **รายงานผลการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมเสริมทักษะการอ่าน
ภาษาอังกฤษ ชุด Let's visit my Hometown สำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2**. แพร่: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37.
- Good, C., V. (1973). **Dictionary of Education**. New York: McGraw-hill Book.

ภาษาเพื่อการสื่อสารในการแสดงลิเก

LANGUAGE FOR COMMUNICATION IN LIKAY PERFORMANCE

มณี เทพาชมภู *

MANEE THEPHACHOMPHU

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการสื่อสาร องค์ประกอบและวัตถุประสงค์ของการสื่อสารในการแสดงลิเก 2) ศึกษาวัจนภาษาและอวัจนภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก 3) วิเคราะห์ลักษณะภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก โดยใช้กรณีศึกษาข้อมูลจากคณะลิเกพรเทพ พรทวี ซึ่งเป็นคณะที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ข้อมูลภาคสนามจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า

1. การแสดงลิเกมีรูปแบบการสื่อสาร ประกอบด้วย การไหว้ครู การโหมโรง การรำ ถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การออกแขก การแสดง และการลาโรง ทุกขั้นตอนมีองค์ประกอบของการสื่อสารครบถ้วน ได้แก่ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สาร สื่อ และผลที่ปรากฏ มีวัตถุประสงค์ของการสื่อสารชัดเจน กระบวนการสื่อสารในการแสดงลิเกสะท้อนให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร คือ ผู้แสดงกับผู้ชม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล

2. ภาษาที่ใช้สื่อสารแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) วัจนภาษา ได้แก่ การใช้คำพูด เนื้อเรื่อง และบทร้อง 2) อวัจนภาษา ได้แก่ ดนตรีและเพลงบรรเลง การรำ กิริยาท่าทาง สีหน้า แววตา น้ำเสียง อารมณ์ การแต่งกาย การแต่งหน้า เวที ฉาก แสง เสียง และอุปกรณ์

3. ลักษณะภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก ประกอบด้วย การใช้คำ ได้แก่ คำง่าย สื่อความหมายชัดเจนตรงไปตรงมา คำไพเราะสละสลวย สัมผัสคล้องจอง คำซ้อน คำสรรพนาม คำราชาศัพท์ คำภาษาต่างประเทศ คำสแลง คำที่เป็นสำนวน คำแสดงอารมณ์ความรู้สึก คำศัพท์เฉพาะของลิเก การใช้ภาพพจน์ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ และสัญลักษณ์

คำสำคัญ: ภาษาเพื่อการสื่อสาร การแสดงลิเก

* วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Abstract

This research aim: to identify the communication style, communication elements and purposes of communication in Likay performance; to study the verbal and nonverbal language, and to analyze the language used to communicate in Likay performance. Use case study data from Pronthep Pronthawee Likay Troupe that has been well-known so far. The data were collected from documents, electronic media and field study by observing and interviewing. Describe the results by descriptive analysis. The study indicate that:

1. Likay performance has the different communication styles. Consist of Waikru (pay respect), Homrong (prelude), Ram Thawaymua (sacred offering), Ookkhaek (prelude), Playing (start the story, the continuity, the end) and Larong (bid farewell). Composition of communication is complete. The purpose of the communication is clear. It reflects the successful interaction between the messengers and the receivers.

2. Communication languages are divided into 2 types: 1) Verbal, consisting of speech, story and lyrics. 2) Nonverbal, music, dance, action, face, eye, tone, emotion, costume, make up, stage, scene, effect and accessories.

3. The use of language in communication: The meaning of the message is clearly straight, sweet words rhyme, stacked words, pronoun, royal word, foreign language, slang, idioms, feeling words, Likay' s vocabulary. Imagery includes simile, metaphor, symbol.

Keywords: Language for Communication, Likay performance

บทนำ

การสื่อสารมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ใช้สื่อความหมาย สร้างความเข้าใจและการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ทำให้ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ในยุคปัจจุบันที่เรียกว่า ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารนับว่ามีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมอย่างยิ่ง เพราะการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทำให้บุคคลมีความรู้

ความคิด และโลกทัศน์กว้างไกลยิ่งขึ้น สร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชุมชนและสังคมใน ทุกด้าน ส่งผลให้ประเทศพัฒนาได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน “การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการ สนองตอบความต้องการและความพึงพอใจของมนุษย์ ช่วยให้ผู้รับเข้าใจตนเองและ สิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างและธำรงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง กัน ช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตใจและร่างกายของมนุษย์ให้ดีขึ้น เป็นทักษะสำคัญซึ่งส่งผลต่อ ความสำเร็จในวิชาชีพของมนุษย์” (ธนู ทดแทนคุณ และ กานต์รวี แพทย์พิทักษ์, 2557, น. 48) องค์ประกอบของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร คือผู้ถ่ายทอดข้อมูล ผู้รับสาร คือผู้รับ ข้อมูลจากผู้ส่งสาร สาร คือเนื้อหาของข้อมูล สื่อ คือสิ่งที่นำข้อมูลจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสาร ผลที่ปรากฏคือการตอบสนองของผู้รับสาร หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งถือว่าการสื่อสารไม่ สมฤทธิ์ผล วัตถุประสงค์ของการสื่อสารสามารถกล่าวได้ว่ามนุษย์ติดต่อสื่อสารกัน “เพื่อแจ้ง ให้ทราบ เพื่อให้การศึกษา เพื่อโน้มน้าวใจ เพื่อสร้างความพึงพอใจหรือให้ความบันเทิง เพื่อสอบถามหรือขอความช่วยเหลือและเพื่อรักษาสัมพันธ์ไมตรีทางสังคม” (คณะกรรมการ วิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร, 2557, น. 23-26) การสื่อสารของมนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ แนวคิด ประสบการณ์ วิธีการดำเนินชีวิต “เป็นเครื่องมือ แสดงความสะเทือนใจและจรโลงใจคนในสังคม แสดงความรู้สึนึกคิด ตลอดจนโน้มน้าว จิตใจของคนในชาติให้รักใคร่สมานฉันท์เป็นเผ่าพันธุ์เดียวกัน” (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และ วีรวัฒน์ อินทรพร, 2558, น. 21) นับว่าภาษาเป็นสื่ออย่างหนึ่งในกระบวนการสื่อสารของ มนุษย์ นอกจากนี้ภาษายังเป็นเครื่องมือสำคัญในการบันทึกและถ่ายทอดวัฒนธรรมออกมา ในรูปแบบของวรรณกรรม งานเขียน งานประพันธ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรและมุขปาฐะ รวมถึงงานสร้างสรรค์ทางศิลปะที่ใช้ภาษาเป็นสื่อทุกเนื้อหาและรูปแบบ เช่น วรรณคดี วรรณกรรม บทเพลง และการแสดงทุกประเภท ได้แก่ โขน ละคร ระบำรำฟ้อน และการ แสดงพื้นบ้านที่ยังเป็นที่นิยมของประชาชนในปัจจุบันคือ ลิเก

ลิเก เป็นการแสดงที่มีรูปแบบการสื่อสารโดยใช้ภาษาเป็นสื่อถ่ายทอด ซึ่งต้องใช้ ความสามารถของผู้แสดงทั้งการร้อง การรำ การพูดสนทนา และการแสดงบทบาท โดย แสดงเป็นเรื่องราวแบบละคร มีวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบ เอกลักษณ์สำคัญของลิเกคือ การขับร้องทำนอง รานีเกลิง และการแต่งกายที่สวยงามด้วยชุดเพชร “รูปแบบการแสดง ลิเก เริ่มด้วยการโหมโรง การรำถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การออกแขก แล้วจึงแสดงเป็นเรื่อง โดย เริ่มจากการประกาศชื่อเรื่อง การเปิดเรื่องหรือเปิดตัวผู้แสดงในฉากแรก จากนั้นดำเนินเรื่อง

ตามเหตุการณ์ตั้งแต่ต้นจนจบในฉากสุดท้าย แล้วลาโรงโดยการบรรเลงปี่พาทย์และขับร้องเพลงที่เป็นสัญลักษณ์ของคณะซึ่งทำให้ผู้ชมทราบว่าการแสดงจบลงแล้ว จากนั้นผู้แสดงกล่าวลาผู้ชม หัวหน้าคณะกล่าวขอบคุณ และเชิญชวนให้ติดตามชมการแสดงคณะของตนในโอกาสต่อไป” (กรองแก้ว แรงเพชร, 2549, น. 100-101) จุดเด่นสำคัญซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ผู้ชมสนใจและติดตามชมการแสดงลิเกคือ เนื้อเรื่องสนุกสนาน การดำเนินเรื่องเร็ว และมีบทหลากหลายชั้น การแสดงลิเกเป็นกระบวนการสื่อสารที่มีองค์ประกอบของการสื่อสารครบถ้วน ได้แก่ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สาร สื่อ และผลที่ปรากฏ มีวัตถุประสงค์หลักของการสื่อสารชัดเจนคือเพื่อสร้างความบันเทิง ความพึงพอใจให้แก่ผู้ชม “เสน่ห์ของลิเกคือการสร้างอารมณ์ความรู้สึกร่วมแก่ผู้ชมได้หลากหลายอารมณ์ คำร้องที่เข้าใจง่าย สอดแทรกความคิด ค่านิยม ศีลธรรม ประเพณี อุปนิสัยของมนุษย์ทั้งดีและเลว ตลอดจนทัศนคติต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต” (รัตนะ บัวสนธ์ และคณะ, 2554, น.1)

ภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเกแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ วัจนภาษา ได้แก่ การใช้คำพูด เนื้อเรื่อง และบทร้อง อวัจนภาษา ได้แก่ ดนตรีและเพลง การรำ กิริยาท่าทาง สีหน้า แววตา น้ำเสียง อารมณ์ การแต่งกาย การแต่งหน้า เวที ฉาก แสง เสียง และอุปกรณ์ เนื้อเรื่องที่ใช้แสดงลิเกจัดเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่ประกอบด้วยภาษาทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ส่วนที่เป็นร้อยแก้ว ได้แก่ คำพูดหรือบทสนทนาของผู้แสดง ส่วนที่เป็นร้อยกรอง ได้แก่ คำร้องที่เป็นเอกลักษณ์ของลิเก คือ เพลงรานิเกลิง นอกจากนี้ยังมีเพลงไทยสองชั้น และชั้นเดียว รวมถึงเพลงลูกทุ่งและเพลงอื่น ๆ ด้วย “ผู้แสดงลิเกเป็นปฎิภาณกวีที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการใช้ภาษา มีการเลือกสรรคำที่ไพเราะ ใช้สำนวนโวหาร และกวีโวหารได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง มีการใช้ภาพพจน์ทำให้ผู้ชมได้รับรสภาษาและเกิดจินตนาการ” (เฉิดฉินท์ ดอกแก้ว, 2543) นับว่าผู้แสดงลิเกเป็นผู้มีความสามารถด้านการใช้ภาษาและการสื่อสารเป็นอย่างดี เพราะการแสดงลิเกนั้นผู้แสดงต้องใช้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกันทั้งการขับร้องตามท่วงทำนองของเพลงต่าง ๆ การพูดสนทนาและการใช้กิริยาท่าทาง น้ำเสียง เป็นต้น จึงนับว่าภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเกเป็นสิ่งที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง แม้ว่าปัจจุบันนี้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับภาษากันอย่างแพร่หลายแต่มักเป็นการศึกษาทางด้านวรรณคดีและวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น นิทาน เพลงลูกทุ่ง เป็นต้น แม้จะมีผู้สนใจศึกษาลิเกมากขึ้น แต่ก็มีแนวโน้มไปในทางศึกษาประวัติความเป็นมา รูปแบบและองค์ประกอบในการแสดงลิเก รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับ

การประกอบอาชีพของลิเก ส่วนการศึกษาด้านภาษาและการสื่อสารนั้นแม้จะมีผู้ศึกษาอยู่บ้าง แต่ก็มีข้อแตกต่างไปจากสิ่งที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษา กล่าวคืองานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภาษาจากรูปแบบการสื่อสารในการแสดงลิเกทุกชั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการแสดง โดยสัมพันธ์กับองค์ประกอบและวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ศึกษาวัจนภาษาและอวัจนภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก รวมทั้งศึกษาลักษณะของภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเกทั้งการใช้คำและการใช้ภาพพจน์

ผู้วิจัยเลือกคณะลิเกพรเทพ พรทวี เป็นกรณีศึกษาเนื่องจากเป็นคณะที่แสดงลิเกเป็นอาชีพหลัก มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างกว้างขวางมาเป็นเวลายาวนานถึง 23 ปี มีผลงานการแสดงที่สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชม และมีผู้ติดต่อจัดหาไปแสดงในงานต่าง ๆ อยู่เสมอจนถึงปัจจุบัน สามารถกล่าวได้ว่าการแสดงของคณะพรเทพ พรทวี เป็นกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล จึงน่าสนใจศึกษาภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก สะท้อนให้เห็นว่าภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเกมีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ สมควรที่จะศึกษา อนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่การแสดงลิเกซึ่งถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของไทยให้อารงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสาร องค์ประกอบและวัตถุประสงค์ของการสื่อสารในการแสดงลิเก
2. เพื่อศึกษาวัจนภาษาและอวัจนภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก
3. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก

วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยเลือกใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) มีขั้นตอนวิธีการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูล

1.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาและการสื่อสาร ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลิเก

1.2 ศึกษารูปแบบการแสดงลิเกคณะพรเทพ พรทิวี โดยชมการแสดงหน้าเวที ตามงานต่าง ๆ และศึกษาเพิ่มเติมจากแถบบันทึกเสียงและภาพเคลื่อนไหว (วีดิทัศน์) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ การสังเกตและสัมภาษณ์ แหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่

- 1) หอสมุดแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี เฉลิมพระเกียรติ
- 2) ห้องสมุดวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี
- 3) แหล่งข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ สถานที่จัดงานแสดงลิเก

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตามประเด็นการศึกษาที่กำหนดไว้

2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยเดินทางไปศึกษาการแสดงของคณะลิเกตามงานที่จัดขึ้นในเขตพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา และปทุมธานี ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participative Observation) ศึกษาขั้นตอนการใช้ภาษาในการแสดงลิเกทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการแสดง โดยใช้เวลารั้งละ 6 ชั่วโมง จำนวน 5 ครั้ง ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2560 ถึงเดือนเมษายน 2561

2.3 รวบรวมเนื้อเรื่องที่ใช้แสดงในงานต่าง ๆ ของคณะลิเกพรเทพ พรทิวี โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นเรื่องที่ชาวคณะจัดแสดงบ่อย และผู้ชมนิยมชมชอบ จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ กาลหลงกรุง จอมทัพสุโขทัย ปาฏิหาริย์แห่งรัก ลูกผู้ชายกู้ชาติ และอาณาจักรแห่งความรัก เพื่อนำมาวิเคราะห์การใช้ภาษาด้านการใช้คำและการใช้ภาพพจน์ตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

2.4 สัมภาษณ์หัวหน้าคณะลิเก โฆษกประจำคณะและผู้แสดงในคณะ โดยผู้วิจัยใช้วิธีสนทนากับผู้ตอบในลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Face to Face Interaction) เพื่อสอบถามข้อมูลตามประเด็นการศึกษาที่ตั้งไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นประโยชน์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าก่อนการไปเก็บข้อมูลโดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามข้อคำถามที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ด้วยซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากคำถามที่กำหนดไว้

2.5 จัดบันทึก (Field Note) ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์เป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งใช้อุปกรณ์ช่วยเพิ่มเติมรายละเอียด เช่น กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง แอบบันทึกเสียงและภาพเคลื่อนไหวเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามประเด็นการศึกษาที่กำหนด

3. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และข้อมูลภาคสนามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องครบถ้วน แล้วนำมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นวิจัยที่ตั้งไว้ จากนั้นสรุปข้อมูลและเรียบเรียงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเชิงพรรณนาวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 วิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารในการแสดงลิเก ซึ่งปรากฏตามลำดับ ได้แก่ การไหว้ครู การโหมโรง การรำถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การออกแขก การแสดง และการลาโรง โดยวิเคราะห์ความสอดคล้องกับทฤษฎีองค์ประกอบของการสื่อสาร 5 ประการ คือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร และผลที่ปรากฏ รวมทั้งวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

3.2 วิเคราะห์ภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก ประกอบด้วย วจนภาษา ได้แก่ การใช้คำพูด เนื้อเรื่อง และบทร้อง อวัจนภาษา ได้แก่ ดนตรีและเพลง การรำ กิริยาท่าทาง บทบาท อารมณ์ สีหน้า น้ำเสียง การแต่งกาย การแต่งหน้า เวที ฉาก แสง เสียง และอุปกรณ์

3.3 วิเคราะห์ลักษณะภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเกจากบทร้องในเนื้อเรื่องที่ใช้แสดง ประกอบด้วย การใช้คำ ได้แก่ คำง่าย สื่อความหมายชัดเจน ตรงไปตรงมา คำไพเราะสละสลวย สัมผัสคล้องจอง คำซ้อน คำสรรพนาม คำราชาศัพท์ คำภาษาต่างประเทศ คำสแลง คำที่เป็นสำนวน คำแสดงอารมณ์ความรู้สึก คำศัพท์เฉพาะของลิเก การใช้ภาพพจน์ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ และสัญลักษณ์

3.4 ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลด้านเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะการใช้ภาษา ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดง และศิลปินลิเก

3.5 การสรุปและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสรุปและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการศึกษา

1. รูปแบบการสื่อสารในการแสดงลิเกคณะพรเทพ พรทวี

การแสดงลิเกคณะพรเทพ พรทวี มีรูปแบบการแสดงที่ยึดขนบธรรมเนียมดั้งเดิมซึ่งเป็นแบบแผนจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลายาวนานถึง 23 ปี โดยมีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนประกอบด้วย การไหว้ครูก่อนแสดง การโหมโรง การรำถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การออกแขก การแสดง และการลาโรง ซึ่งสัมพันธ์กับองค์ประกอบและวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ดังนี้

1.1 การไหว้ครูก่อนแสดง

1.1.1 รูปแบบการสื่อสาร เป็นการแสดงความเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันมีพระฤาษี หรือ พ่อแก่ ที่คณะลิเกนำมาตั้งบูชาที่โรงลิเกทุกครั้งที่แสดง มีเครื่องบูชา ได้แก่ ดอกไม้ รูป เทียน พวงมาลัย และเงินกำนล

1.1.2 องค์ประกอบของการสื่อสาร ผู้ส่งสารคือ ผู้ทำพิธีไหว้ครู ผู้รับสารคือ ครูบาอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น โดยมีศีรษะพ่อแก่เป็นตัวแทนที่มองเห็นได้ สาร คือคำบูชาครูที่ผู้ทำพิธีท่อง สวด หรืออธิษฐานขอพรต่อครู สื่อ คือเสียงที่พูดหรือท่อง คำสวด และคว้นรูปที่จุดเป็นเครื่องบูชานั้น เปรียบเสมือนสื่อ นำพา คำสวด คำขอพรของผู้กล่าวไปถึงพ่อแก่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้ท่านได้รับรู้ถึงคำบูชากราบไหว้ของผู้ทำพิธี ผลที่ปรากฏคือ ผู้ทำพิธีไหว้ครูมีความรู้สึกสบายใจ มีขวัญ กำลังใจที่ดีในการจัดการแสดงให้ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพึงพอใจ ไม่มีปัญหาและอุปสรรคใด ๆ

1.1.3 วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เพื่อแสดงความเคารพบูชาครูบาอาจารย์ ให้การแสดงในแต่ละครั้งสำเร็จลุล่วงด้วยดี

1.2 การโหมโรง

1.2.1 รูปแบบการสื่อสาร เป็นการบรรเลงปีพาทย์พร้อมกับพิธีไหว้ครูก่อนเริ่มการแสดง โดยใช้เพลงที่เป็นแบบแผน

1.2.2 องค์ประกอบของการสื่อสาร ผู้ส่งสาร คือ นักดนตรีหรือผู้บรรเลงดนตรี สาร คือเพลงต่าง ๆ ที่อยู่ในชุดโหมโรง สื่อ คือเครื่องดนตรีและเสียงเพลงจากการบรรเลงในท่วงทำนองต่าง ๆ ผู้รับสาร คือผู้ชม ผู้ฟัง และชาวคณะลิเก ผลที่ปรากฏคือ ทุกคนรับรู้ว่าการแสดงใกล้จะเริ่มขึ้นแล้ว

1.2.3 วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เพื่อแสดงความเคารพสืบทอดธรรมเนียมปฏิบัติที่มีมาแต่ดั้งเดิม เป็นสัญญาณนัดหมายให้ผู้แสดงเตรียมตัวให้พร้อมเพราะใกล้จะถึงเวลาแสดงเป็นเครื่องประกาศแจ้งแก่ผู้ชมว่าใกล้ถึงเวลาแสดงแล้วจะได้ชักชวนกันมาชม

1.3 การรำถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์

1.3.1 รูปแบบการสื่อสาร เป็นการรำถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสถานที่ที่คณะลิเกแสดง ถือเป็นกาณ์การเบิกโรงก่อนที่จะมีการแสดงเป็นเรื่องในลำดับต่อไป

1.3.2 องค์ประกอบของการสื่อสาร ผู้ส่งสาร คือ ผู้รำ ผู้บรรเลงดนตรี สาร คือ เพลงที่บรรเลงประกอบการรำ สื่อ คือ กิริยาท่ารำของผู้รำ และเสียงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการรำ ผู้รับสาร คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้ชม แม้จะเป็นเรื่องของความเชื่อที่กล่าวว่าผู้รับสารคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่คณะลิเกได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ผลที่ปรากฏคือ ผู้รำ รวมถึงคณะลิเกเกิดความสบายใจ

1.3.3 วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เพื่อแสดงความเคารพต่อสถานที่เสริมสร้างกำลังใจให้แก่คณะลิเก

1.4 การออกแขก

1.4.1 รูปแบบการสื่อสารเป็นการบรรเลงเพลงประกอบการขับร้องเพลงทำนองแขก ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึงคุณสมบัติอันโดดเด่นของคณะลิเก เชิญชวนให้มาชม ท่วงทำนองเพลงมีความสนุกสนาน เร้าใจ และมีเด็ก ๆ ออกมาเต้นตามท่วงทำนองเพลงเพื่อสร้างสีสัน

1.4.2 องค์ประกอบของการสื่อสาร ผู้ส่งสาร คือ ผู้แสดง ผู้ขับร้อง ผู้บรรเลงปี่พาทย์ และเด็กเต้นแขก สาร คือ คำร้องเพลงออกแขก ท่วงทำนองเพลงออกแขก สื่อ คือ เสียงร้อง เสียงดนตรี ทำเต้นแขกของเด็ก ๆ รวมถึงไมโครโฟนและเครื่องขยายเสียงที่นำเสียงต่าง ๆ ขณะออกแขกไปสู่ผู้รับสาร คือ ผู้ฟัง ผู้ชม ให้ได้ยินเสียงและมองเห็นภาพการออกแขกบนเวที ผลที่ปรากฏคือทำให้เกิดการรับรู้ เกิดความสนุกสนาน มีความสุข และประทับใจในผลงานการแสดงโดยภาพรวมของชาวคณะ ทำให้อยากติดตามชมอีกในโอกาสต่อไป

1.4.3 วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เพื่อรักษาและสืบทอดธรรมเนียมปฏิบัติที่มีมาแต่ดั้งเดิม เพื่อเชิญชวน สร้างแรงจูงใจ โน้มน้าวใจ สร้างความพึงพอใจแก่ผู้ชม

1.5 การแสดง

1.5.1 รูปแบบการสื่อสาร เป็นการแสดงแบบละคร มีเนื้อเรื่อง ตัวละคร บทร้อง บทสนทนาของผู้แสดง มีการเปิดเรื่อง ดำเนินเรื่อง จนจบเรื่อง

1.5.2 องค์ประกอบของการสื่อสาร ผู้ส่งสาร คือ ผู้แสดง ผู้บรรเลงดนตรี ผู้บรรยาย ส่วนผู้รับสารคือ ผู้ชม สาร คือ เนื้อเรื่องที่แสดง ซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นคำร้องหรือคำพูด สื่อ คือ เสียงร้อง เสียงพูด กิริยาท่าทาง หรือบทบาทที่แสดง การรำ รวมถึงส่วนประกอบอื่น ๆ เช่น การแต่งกาย แต่งหน้า เวที ฉาก แสง เสียง และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดง ผลที่ปรากฏคือ ทำให้ผู้ชมรับรู้เรื่องราว เข้าใจเหตุการณ์ตามเนื้อเรื่อง เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ชื่นชมและประทับใจในความสามารถของผู้แสดงจนเกิดความรู้สึกคล้อยตาม เช่น ซาบซึ้งไปกับบทบาทของผู้แสดง หัวเราะขบขัน ปรบมือและแสดงความชื่นชม ให้รางวัลผู้แสดง รวมถึงติดต่อจัดหาไปแสดงในงาน หรือติดตามชมผลงานการแสดงในงานต่าง ๆ ที่คณะลิเกไปแสดง

1.5.3 วัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพื่อสร้างความบันเทิง ความสุข ความพึงพอใจให้แก่ผู้ชม และถือเป็นการประชาสัมพันธ์คณะลิเกด้วย

1.6 การลาโรง

1.6.1 รูปแบบการสื่อสาร เป็นการสื่อสารในลำดับสุดท้ายหลังจากที่การแสดงตามเนื้อเรื่องจบลง ผู้แสดงในฉากสุดท้ายทุกคนร้องเพลงอำลาประจำคณะ จากนั้นหัวหน้าคณะกล่าวขอบคุณผู้ชม กล่าวลา กล่าวอวยพร แล้วปิดไฟหน้าเวที

1.6.2. องค์ประกอบของการสื่อสาร ผู้ส่งสาร คือ คณะลิเก ประกอบด้วยหัวหน้าคณะซึ่งเป็นพระเอกของเรื่อง พร้อมด้วยผู้ร่วมแสดงในฉากสุดท้าย ผู้รับสารคือ ผู้ชม สาร คือ เพลงประจำคณะที่ผู้แสดงทุกคนขับร้องพร้อมกันเป็นเพลงลาผู้ชม คำกล่าวขอบคุณ กล่าวอำลา กล่าวอวยพรของหัวหน้าคณะ สื่อ คือ เสียงดนตรีที่บรรเลงเพลงจบการแสดง กิริยาท่าทางการโบกมือลา และการไหว้ผู้ชม ผลที่ปรากฏคือ ผู้ชมรับรู้ว่าจบการแสดงแล้ว รู้สึกชื่นชมและมีความสุขที่ได้ชมการแสดง

1.6.3 วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เพื่อแจ้งให้ผู้ชมทราบว่าการแสดงจบลงแล้วเป็นการอำลา ขอขอบคุณผู้ชม และเชิญชวนให้ติดตามชมการแสดงในโอกาสต่อไป

2. วจนภาษาและอวจนภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก

2.1 วจนภาษา คือ คำพูด การขับร้อง และการเขียนที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก ประกอบด้วย 1) การใช้คำพูด ได้แก่ การนำเข้าสู่ช่วงเริ่มต้นของการแสดง การพูดนำเข้าสู่การออกแขก การประกาศเรื่องที่แสดง การพูดบรรยายขณะลิเกแสดง การพูดสนทนาของผู้แสดงสื่อสารกันตามบทบาทของเรื่องที่แสดง การพูดสนทนาของผู้แสดงกับผู้ชม การกล่าว

ลาผู้ชมเมื่อจบการแสดง 2) เนื้อเรื่อง ได้แก่ ที่มาของเรื่อง ชื่อเรื่องและชื่อตัวละคร ชื่อสถานที่ในเรื่อง 3) บทร้อง ได้แก่ เพลงออกแขก เพลงรานิเกลิง เพลงไทยสองชั้นและชั้นเดียว เพลงเกี้ยว เพลงลูกทุ่งและเพลงอื่น ๆ

2.2 อวัจนภาษา ได้แก่ ดนตรีและเพลง การรำ กิริยาท่าทาง สีหน้า แววตา น้ำเสียง อารมณ์ การแต่งกาย การแต่งหน้า เวที ฉาก แสง เสียง และอุปกรณ์ต่าง ๆ ดนตรีและเพลง นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการแสดงลิเกตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการแสดง ประกอบด้วย เพลง โหมโรง เพลงออกแขก เพลงประกอบการรำ และเพลงบรรเลงประกอบการแสดงหรือดำเนินเรื่อง ด้านการรำก็ถือว่าสำคัญเช่นกัน โดยมีการรำถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสถานที่ทุกงานที่ไปแสดง รำหน้าเวทีก่อนออกแขก รำประกอบการออกแสดงในฉากแรกของผู้แสดง และรำตีบทประกอบการขับร้อง ด้านการแต่งกายและการแต่งหน้าของลิเกนั้นผู้แสดงทั้งชายและหญิงส่วนใหญ่แต่งกายด้วยชุดเพชรที่มีรูปแบบและสีสันสดใส สวมเครื่องประดับ แพรวพราว แต่งหน้าสวยงาม คมเข้ม เพื่อให้เข้ากับแสงไฟและสร้างความตื่นตา ตื่นใจให้แก่ผู้ชม ส่วนเวที ฉาก แสง เสียง ที่ลิเกใช้ในปัจจุบันมีความทันสมัยมากขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ฉากพิมพ์ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ระบบแสง เสียงที่มีคุณภาพ ใช้ไมโครโฟนแบบไร้สาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงตามเนื้อเรื่องได้อย่างเหมาะสม เช่น ดาบ ทวน ม้าแผง ตึกตาเด็ก หมอนอิง หัวม้า หัวนก ฯลฯ

3. ลักษณะภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก

จากการศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก พบว่ามีรูปแบบเฉพาะตัวของการใช้ถ้อยคำที่เป็นภาษาพูด ภาษาเขียน รวมถึงบทร้องที่ใช้สื่อสาร ดังนี้

3.1 การใช้คำ

3.1.1 คำง่ายสื่อความหมายชัดเจน ตรงไปตรงมา ภาษาที่ใช้ในการแสดงลิเก ไม่ว่าจะเป็นเนื้อเรื่อง บทร้อง บทสนทนาของผู้แสดง รวมถึงการพูดสื่อสารกับผู้ชมส่วนใหญ่ใช้ภาษาระดับไม่เป็นทางการและภาษาระดับกันเอง คือใช้คำธรรมดา ฟังแล้วเข้าใจง่าย สอดคล้องกับบรรยากาศของความเป็นชาวบ้าน เพราะผู้ชมลิเกส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน ซึ่งมานั่งชมลิเกตามงานวัด และตัวละครในเรื่องที่แสดงก็มักเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านสามัญชนจึงใช้คำภาษาชาวบ้านซึ่งถือว่า สมจริง

ตัวอย่างการใช้คำง่ายสื่อความหมายชัดเจน ตรงไปตรงมา

ขอด สาวสาวแถวนี่นะเนื้อนวล แต่ไม่เหมือนอีควรของข้า

ใจไอ้ขอตระห้ำอยากตามไปหา รักเหมือนบ้าติดบ่วง

ถ้าเอ็งชอบอิค้างเนื่อนวล เฮ้ย! กูขออิควรไปควง

(พรเทพ พรทวี : กาหลงกรุง)

ถ้อยคำที่ใช้ในบทร้องนี้ใช้ภาษาพูดแบบชาวบ้าน เรียกหญิงสาวโดยใช้คำนำหน้าว่า “อี” ซึ่งเป็นคำเรียกปกติของชาวบ้าน มิได้ถือว่าเป็นคำหยาบคาย และมักจะเรียกชื่อเพียงคำเดียวหรือพยางค์เดียว ซึ่งถือเป็น “ชื่อเล่น” เช่น ชื่อสมควร เรียกว่า “อิควร” ชื่อน้ำค้าง เรียกว่า “อิค้าง” การใช้คำง่ายในบทร้องประเภทนี้ทำให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจได้ชัดเจน ฟังได้ทุกเพศ ทุกวัย แสดงความเป็นกันเอง สร้างความสนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียด

3.1.2 คำไพเราะ สละสลวย สัมผัสคล้องจอง ภาษาในการแสดงลิเกมีทั้งภาษาร้อยแก้ว คือ ส่วนที่เป็นบทพูดหรือเจรจาและร้อยกรอง คือส่วนที่เป็นคำร้อง การใช้ถ้อยคำในบทพูดและบทร้องของลิเกมีลักษณะเด่นอยู่ที่การเลือกสรรคำใช้ได้อย่างไพเราะสละสลวย ถึงแม้จะใช้คำธรรมดาที่ไม่ใช่ศัพท์สูง แต่ก็สามารถร้อยเรียงให้มีสัมผัสคล้องจอง มีการเล่นคำเล่นเสียง มีลีลาจังหวะและท่วงทำนอง ตัวอย่างการใช้คำไพเราะสละสลวยในบทร้อง

สุรียา	เมื่อแรกเจอฉันนั่งจ้อง	เริ่มรักนวลน้องนางนี้
	ช่างสวยถูกใจอยากเอ่ยวจี	รักแต่นางนี้หนักหนา
วันเพ็ญ	เมื่อฟังคำขายมาเอ่ยชม	มาใช้คารมขวเลข
	มาพูดอ้อม ๆ คิดกล่อมนางเอก	อย่ามาสรรเสกพี่จำ
สุรียา	เธอสวยเหมือนนางฟ้าที่เข้าไผ่ฝืน	แหวกมานวิมานลงมา

(พรเทพ พรทวี : อานูภาพแห่งความรัก)

บทร้องดังกล่าวมีความไพเราะด้วยการใช้คำสัมผัสเชื่อมโยงในแต่ละวรรค การเล่นคำที่มีเสียงพยัญชนะเดียวกัน การใช้คำซ้อนเพื่อเสียง ซึ่งคำเหล่านี้เป็นคำธรรมดา แต่เมื่อนำมาร้อยเรียงอยู่ในบทร้องประเภทนี้ทำให้เกิดความไพเราะได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้มีการใช้อุปมาเปรียบความสวยงามของหญิงสาวเหมือนนางฟ้าลงมาจากสวรรค์

3.1.3 คำซ้อน การใช้คำซ้อนนับเป็นศิลปะการใช้ถ้อยคำอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เสียงไพเราะและมีความหมายแจ่มชัดยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างบทร้องต่อไปนี้

ผู้เก่งกล้าผกาแก้ว	ดูช่างเพริศแพรวสวยพริ้ง
สมศักดิ์ศรีดีไปทุกสิ่ง	ไม่เย่อหยิ่งริษยา

(พรเทพ พรทวี : อานูภาพแห่งความรัก)

3.1.4 คำสรรพนาม เป็นการใช้คำแทนผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และผู้ถูกกล่าวถึง ปรากฏชัดเจนทั้งในบทร้องและบทพูดของผู้แสดง ดังตัวอย่างบทร้องต่อไปนี้

อดีตเคยดับเกิดกับบิดา

ไอขุนมันฆ่าพิฆาต

บิดาของข้าชะตาต้องขาด

กูจะขออาฆาตตามเช่น

(พรเทพ พรทวี : จอมทัพสุโขทัย)

คำสรรพนามในบทร้องนี้ ได้แก่ ข้า กู เป็นคำแทนตัวผู้พูด มัน เป็นคำใช้เรียกบุคคลที่ผู้พูดกล่าวถึง

3.1.5 คำราชาศัพท์ เป็นการใช้คำให้เหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะตามเนื้อเรื่องที่แสดงส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ เช่นเดียวกับละครไทยในอดีต จึงต้องมีการใช้คำราชาศัพท์ด้วย ถึงแม้การใช้คำราชาศัพท์ของลิเกอาจจะไม่ถูกต้องตามแบบแผนนักเนื่องจากจำต่อ ๆ กันมาจากนักแสดงรุ่นเก่า หรือบางครั้งใช้ในลักษณะจงใจให้ตลกขบขันก็ไม่ถือว่าเป็นข้อบกพร่อง ในยุคปัจจุบันแม้เนื้อเรื่องที่ใช้แสดงลิเกจะเปลี่ยนไป โดยมักนิยมแต่งเรื่องขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่ก็ยังมีเรื่องเกี่ยวกับกษัตริย์ เจ้าเมือง หรือเจ้านายชั้นสูง ดังนั้นจึงยังคงมีการใช้คำราชาศัพท์อยู่ นับว่าเป็นการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมทางภาษาที่น่าชื่นชมอย่างหนึ่งของการแสดงลิเก ตัวอย่างบทร้องที่ใช้คำราชาศัพท์

พระจอมสุรางค์เกศรา

เป็นพระชายามียศ

พร้อมราชธิดาและพระโอรส

มากอยฟังกฏไม่เกียง

(พรเทพ พรทวี : ปาฏิหาริย์แห่งรัก)

บทร้องนี้มีคำราชาศัพท์ปรากฏอยู่ ได้แก่ พระชายา แปลว่า ภรรยา ราชธิดา แปลว่า ลูกสาว พระโอรส แปลว่า ลูกชาย นับว่าสามารถใช้คำได้เหมาะสมกับบทบาทของตัวละครในเรื่องซึ่งกล่าวถึงกษัตริย์

3.1.6 คำภาษาต่างประเทศ คำภาษาต่างประเทศที่ลิเกนำมาใช้มักเป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษซึ่งปรากฏในบทร้องเพลงออกแขก บทสนทนาของผู้แสดง และบทร้องดำเนินเรื่อง ดังนี้

“วันหยุดฮอลิเดย์มาชมลิเกกันให้สำราญ” คำว่า ฮอลิเดย์ มาจากคำ holiday ในภาษาอังกฤษ แปลว่า วันหยุด

3.1.9 คำแสดงอารมณ์ความรู้สึก

3.1.9.1 คำแสดงอารมณ์ความรู้สึกเศร้า เสียใจ จากการเสียชีวิตของบิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร คนรักหรือผิดหวังจากคนรัก ถูกแย่งชิงคนรัก ดังตัวอย่างบทรื่องนี้

ยืนหวนไหวเจ้าไพรวัน	ผมยืนตัวสั่นเหงื่อกระเซ็น
ความรักของผมกับวันเพ็ญ	ถูกเขาขีดเส้นเสียจนสิ้น
ผมคงวุ่นวายเพราะไม่ได้วิวาท	ไปตายเสียดีกว่าไพรวัน

(พรเทพ พรทวี : อานุภาพแห่งความรัก)

3.1.9.2 คำแสดงอารมณ์ความรู้สึกโกรธ ไม่พอใจ จากเหตุการณ์เข้าศึกยกทัพ มาประชิดติดเมือง การต่อสู้แย่งชิงคนรัก สู่ขอหญิงสาวแต่ถูกปฏิเสธ ดังตัวอย่างบทรื่องนี้

กูจะบุกน้ำข้ามแดน	จะทวงความแค้นกลับคืน
ชีวิตผมต้องขมขื่น	สุดจะขื่นคำเช้า
ถ้าได้เปรียบแล้วกูจะเหยียบบอก	ฆ่ามันให้ตกตายตาม

(พรเทพ พรทวี : จอมทัพสุโขทัย)

3.1.9.3 คำแสดงอารมณ์ความรู้สึกตกใจ หวาดกลัว จากเหตุการณ์เมื่อมีกลาง บอกเหตุ เช่น เงาหัวไม่มี ขณะก้าวจากเรือนแล้วบันไดหัก ดังตัวอย่างบทรื่องต่อไปนี้

นี่ตัวผมเมาใช้ไหม	หรือจิตฝักใฝ่ตามผาด
นั่งใจร้อนผ่าวหรือเงาพลัด	เล่นเอาอดหวาดผวา
ต้องนั่งใจตกอกเด็น	ยอดมองไม่เห็นเงาหัว
หรือเงาตามติดถึงตัว	นั่งคิดไปทั่วหมดท่า
จิ้งร้องเรียกพ่อ พ่อ พ่อ	ให้รีบมาต่อชะตา

(พรเทพ พรทวี : ลูกผู้ชายกู้ชาติ)

3.1.9.4 คำแสดงความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว จากเหตุการณ์ที่ได้รับมอบหมาย ให้ยกทัพไปทำศึกสงคราม ดังตัวอย่างบทรื่องต่อไปนี้

เกล้าขออาสาพาตัวเสียด	โดยที่ไม่เลียงหลีกลี
นำราชธิดาพาคนดี	ชีวิตยอมพลีไม่พ่าย
ขอยกกองทัพเข้าไปเถื่อ	จะไม่ให้มันเหลือลวดลาย

(พรเทพ พรทวี : อานุภาพแห่งความรัก)

3.1.9.5 คำตลกขบขันหรือที่เรียกว่า “มุกตลก” คือ การใช้คำพูดหรือคำร้องที่ทำให้เกิดความสุขสนาน ผ่อนคลายความตึงเครียด ซึ่งมักเป็นคำพูดหรือคำร้องของตัวตลก รวมถึงผู้แสดงคนอื่น ๆ แม้แต่พระเอก นางเอก หรือตัวโง่งก็มีคำพูดที่เป็นมุกตลกอยู่ในการแสดงเสมอ การใช้คำตลกขบขันนี้ถือเป็นภูมิปัญญาเฉพาะตัวของ ผู้แสดง ถือว่าเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบในการใช้ภาษา เพราะนอกจากจะพูดได้อย่างแคล่วคล่อง ชัดเจนไม่ติดขัด แล้วยังต้องหาวิธีพูดที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความสุขสนานอีกด้วย

3.1.10 คำศัพท์เฉพาะของลิเก เป็นคำที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เรียกสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในวงการลิเก บางคำใช้กับลิเกโดยเฉพาะ เช่น ยี่เก นาฏดนตรี ธานีเกลิง ออกแขก เต็นแขก ลงโรง ลาโรง ตัวโง่ง นางโง่ง ตัวโจ๊ก นางโจ๊ก แมยก ฯลฯ บางคำอาจใช้ร่วมกับศิลปะการแสดงชนิดอื่นได้ เช่น ไหว้ครู โหมโรง พระเอก นางเอก นายโรง กำล เป็นต้น

3.2 การใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์หมายถึง ถ้อยคำที่เป็นสำนวนโวหารทำให้นักเห็นเป็นภาพถ้อยคำที่เรียบเรียงอย่างมีชั้นเชิง เป็นโวหาร มีเจตนาให้มีประสิทธิผลต่อความคิด ความเข้าใจ ให้จินตนาการและถ่ายทอดอารมณ์ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งกว่าการบอกเล่าที่ตรงไปตรงมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 867) ภาพพจน์ที่มักปรากฏในบทร้องและบทพูดการแสดงลิเก ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ และสัญลักษณ์

3.2.1 อุปมา (Simile) หมายถึง สิ่งหรือข้อความที่ยกมาเปรียบ มักใช้เข้าคู่กับอุปไมยในประโยค เช่น เรื่องนี้มีอุปมาฉันใด อุปไมยก็ฉันนั้น หรือหมายถึง เปรียบเทียบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1427) ตัวอย่างการใช้อุปมาในบทร้อง

อุตสำหรับปลูกรักไว้กลางรัก	ยังมีต้นโศกขึ้นแข่ง
รักผมต้องโรยโหยแห่ง	ไม่อาจจะแย่งยอดหญิง
ผมยืนตัวชาเย็นเฉียบ	เหมือนโดนเขาเสียบอกยิง

(พรเทพ พรทวี : อานูภาพแห่งความรัก)

การใช้อุปมา ในบทร้องนี้ เป็นการเปรียบเทียบความรู้สึกเจ็บปวดที่ถูกกีดกันความรักว่าเหมือนกับถูกยิงที่อก

3.2.2 อุปลักษณ์ (Metaphor) หมายถึง กล่าวเปรียบโดยตรงระหว่างสิ่งที่มีคุณสมบัติร่วมบางประการของสองสิ่งหรือมากกว่านั้น โดยมีคำแสดงเปรียบเทียบนั้นว่า “เป็น” “คือ” “เท่ากับ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552, น. 569) ตัวอย่างอุปลักษณ์ในบทร้อง

องค์นาฏนารีผู้มีหลัก

รักษาศศกดิ์สูงส่ง

เป็นเชื้อหงส์ทรงหวงแหน

ใครไม่ดูแคลนสูงค่า

(พรเทพ พรทวิ : อานุกาพแห่งความรัก)

การใช้อุปลักษณ์ ในบทรื่องนี้ เป็นการเปรียบเทียบความสูงศักดิ์ของหญิงสาวว่าเป็นหงส์ซึ่งถือว่าเป็นผู้เกิดในตระกูลสูงส่ง

3.2.3 สัญลักษณ์ (Symbol) หมายถึง สิ่งที่กำหนดนิยามกันขึ้นเพื่อให้ใช้หมายความแทนอีกสิ่งหนึ่ง เช่น ตัวหนังสือเป็นสัญลักษณ์แทนเสียงพูด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1163) ตัวอย่างการใช้สัญลักษณ์ในบทรื่อง

องค์รามสิงห์เลี้ยงเสือ

เลี้ยงไว้ให้เหนือมนุษย์

เราฝึกซ้อมพร้อมพิสูจน์

เป็นวีรบุรุษทั้งหลาย

(พรเทพ พรทวิ : อานุกาพแห่งความรัก)

การใช้สัญลักษณ์ ในบทรื่องนี้ กล่าวถึง เสือ เพื่อสื่อความหมายว่า เป็นสิ่งแทนของ ความดุร้าย วีรบุรุษ สื่อความหมายถึง ผู้มีความกล้าหาญ

สรุปและอภิปรายผล

การแสดงลิเกคณะพรเทพ พรทวิ มีรูปแบบการสื่อสารที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมการแสดงที่มีแบบแผนสืบทอดมาจากบรรพบุรุษคือ เริ่มด้วยการไหว้ครู การโหมโรง การรำ ถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การออกแขก การแสดง และจบลงด้วยการลาโรง ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการสื่อสารมีองค์ประกอบครบถ้วน ได้แก่ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สาร สื่อ และผลที่ปรากฏ นอกจากนี้การสื่อสารแต่ละเหตุการณ์ยังมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนคือ ให้ความบันเทิงแก่ผู้ชม โดยขั้นตอนการแสดงถือว่ามีความสำคัญมากที่สุด การแสดงลิเกเน้นด้านการร้อง การเจรจา การแสดงบทบาทและดำเนินเรื่องอย่างสนุกสนาน ถูกใจผู้ชม สอดคล้องกับ พิเชฐ สายพันธ์ และ นฤพนธ์ ดวงวิเศษ (2541, 13) ที่กล่าวว่า “การแสดงต้องทำให้เป็นที่ต้องตา ตัดใจมากที่สุด เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา โอกาสของการแสดง สถานที่ คนดู” ซึ่งผลงานการแสดงลิเกคณะพรเทพ พรทวิ มีคุณสมบัติเด่นทั้งด้านการร้อง การรำ การเจรจา และการแสดงบทบาทซึ่งสร้างความสนุกสนาน ความประทับใจ และเป็นที่ยินชมชอบของประชาชนทุกครั้งที่แสดง นับว่าเป็นกระบวนการสื่อสารที่มีคุณภาพและสัมฤทธิ์ผล สอดคล้องกับ จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และ อัมพร ทองใบ (2555, 92) ที่กล่าวว่า “การสื่อสาร

สามารถสร้างความบันเทิงผ่านสื่อหลากหลายชนิด ซึ่งการสื่อสารเพื่อความบันเทิงเป็นพฤติกรรมเชิงคุณภาพของบุคคลที่ช่วยให้เกิดสมดุลในจิตใจ ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข” นอกจากนี้การแสดงลิเกยังเป็นการสื่อสารที่มีส่วนช่วยประสานคนในสังคมให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข นับว่าสอดคล้องกับ ธนู ทดแทนคุณ และ กานต์รวี แพทย์พิทักษ์ (2557, 48) ที่กล่าวว่า การสื่อสาร “เป็นเครื่องมือในการสนองตอบความต้องการและความพึงพอใจของมนุษย์ ช่วยให้ผู้รับเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างและธำรงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ช่วยเสริมสร้างสุขภาพ จิตใจและร่างกายของมนุษย์ให้ดีขึ้น”

ภาษาที่ใช้ในการแสดงลิเกมีทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ชมเกิดการรับรู้และเข้าใจร่วมกัน วจนภาษา ได้แก่ คำพูด เนื้อเรื่อง และบทร้อง อวจนภาษา ได้แก่ ดนตรีและเพลง การรำ การใช้กิริยาท่าทาง สีหน้า แววตา น้ำเสียงและอารมณ์ การแต่งกาย การแต่งหน้า เวที ฉาก แสง เสียง และอุปกรณ์ การแสดงลักษณะพรเทพ พรทวิ ทั้งผู้แสดงและผู้ประกาศการแสดงสามารถใช้วจนภาษาสื่อสารกับผู้ชมได้อย่างถูกต้องตามหลักภาษา ออกเสียงชัดเจน น้ำเสียงแจ่มใส ไพเราะน่าฟัง ระดับภาษาที่ใช้เหมาะสมกับบุคคล กาลเทศะ และวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับ จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ และ วิรุวัฒน์ อินทรพร (2558, น. 3) ที่กล่าวว่า “ผู้ส่งสารจะต้องเลือกใช้ภาษาที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ชัดเจน กะทัดรัด และสละสลวย เลือกใช้ภาษาให้เหมาะกับระดับของบุคคล วัตถุประสงค์ และกาลเทศะในการสื่อสาร เพื่อให้การสื่อสารทุกครั้งมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลสูงสุด” และสอดคล้องกับ สันยุรญา นวลศิริ (2560, น. 30) ที่กล่าวว่า “การใช้คำที่ถูกต้องตรงความหมาย เหมาะกับบุคคล เหมาะกับกาลเทศะ เหมาะกับบริบท เหมาะกับความรู้สึก และเหมาะกับวัฒนธรรมของผู้สื่อสารจะทำให้เข้าใจความหมายตรงกัน ผู้สื่อสารพอใจเพราะรู้สึกว่าการสื่อสารให้เกียรติเลือกใช้คำได้เหมาะกับฐานะตำแหน่งของผู้รับสาร และที่สำคัญคือเลือกคำมาใช้ได้เหมาะสมกับวัฒนธรรมของผู้รับสาร ย่อมทำให้ผู้สื่อสารเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน ผลการสื่อสารย่อมสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์”

สำหรับการใช้อวจนภาษาในการสื่อสารนั้น ดนตรีและเพลงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการแสดง การรำถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นแรงจูงใจแก่ผู้ชมโดยมีข้อสังเกตว่า ศิลปินลิเกที่รำได้อ่อนช้อย งดงาม จะสร้างความประทับใจและความเพลิดเพลินได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการแสดงลิเกในปัจจุบันจึงยังคงรักษาการรำไว้เป็นแบบแผนของการแสดง

การแต่งกายและแต่งหน้าถือเป็นเรื่องสำคัญอีกอย่างหนึ่งของลิเก จะเห็นได้ว่าผู้แสดงทั้งชายและหญิงส่วนใหญ่แต่งกายด้วยชุดเพชรที่มีรูปแบบและสีสันสดใส สวมเครื่องประดับแพรวพราว แต่งหน้าสวยงาม คมเข้ม เพื่อให้เข้ากับแสงไฟและสร้างความตื่นตาตื่นใจให้แก่ผู้ชม จุดเด่นของการแต่งกายคือ เมื่อออกมาแสดงในฉากเดียวกันผู้แสดงทุกคนแต่งกายด้วยชุดสีโทนเดียวกันทำให้ดูสวยงาม มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หากพิจารณาโดยภาพรวมถือได้ว่าการแสดงลิเกมีการใช้วจนภาษาและอวจนภาษาได้อย่างสอดคล้องกัน ซึ่งสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะ “ผู้ชมส่วนใหญ่ที่มาชมการแสดงลิเกต้องการฟังการร้องกลอนลิเก ได้ชมการเจรจาโต้ตอบกันไปมาของนักแสดง หรือนักแสดงกับผู้ชม ต้องการชมการแต่งตัว แต่งหน้าด้วยเสื้อผ้าชุดลิเกที่สวยงาม ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของลิเก” (ศุภมน อภานันท์, 2554, น. 200)

ลักษณะภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงลิเก จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ 1) การใช้คำ ได้แก่ คำง่าย สื่อความหมายชัดเจน ตรงไปตรงมา คำไพเราะ สละสลวย สัมผัสคล้องจอง คำซ้อน คำสรรพนาม คำราชาศัพท์ คำภาษาต่างประเทศ คำสแลง คำที่เป็นสำนวน คำแสดงอารมณ์ความรู้สึก คำศัพท์เฉพาะของลิเก 2) การใช้ภาพพจน์ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ และสัญลักษณ์ ลิเกเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ผู้ชมส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน ดังนั้นจึงใช้ภาษาแบบชาวบ้านคือ คำง่าย สื่อความหมายชัดเจน ตรงไปตรงมา แม้จะมีคำเรียกผู้หญิงว่า “อี” ผู้ชายว่า “ไอ้” ใช้คำสรรพนามว่า “กู มึง มัน” หรือแม้จะมีคำด่าบ้างก็นับว่าเป็นธรรมชาติ ถือเป็นการสร้างสีสัน มีความเป็นกันเอง ไม่ถือว่าหยาบคาย ทำให้ผู้ชมรู้สึกมีอารมณ์ร่วมในการชมด้วย แต่โดยภาพรวมแล้วลิเกใช้คำไพเราะ สละสลวย และมีสัมผัสคล้องจองมากกว่า เพราะลิเกเน้นการขับร้อง บทร้องของลิเกมีลักษณะเป็นร้อยกรอง ชนิดหนึ่งจึงมีจุดเด่นอยู่ที่คำสัมผัส การเล่นคำ เล่นเสียง แม้คำพูด คำเจรจาก็ยังมีสัมผัสคล้องจอง มีคำซ้อนเพื่อเสียง และมีการใช้คำให้เหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะคือ คำราชาศัพท์ นับว่ารักษาแบบแผน รักษาวัฒนธรรมอันดีงามนี้ไว้เป็นอย่างดี การใช้คำภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษและคำสแลง แสดงให้เห็นถึงความทันสมัยในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศที่ลิเกสามารถนำถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังทางสื่อต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับการแสดงทั้งในบทร้องและบทสนทนา สอดคล้องกับ ศุภมน อภานันท์ (2554, 197) ที่กล่าวว่า “การใช้คำภาษาอังกฤษและคำสแลงทำให้เห็นความสามารถทางกวีหรือปฏิภาณในการใช้ภาษาของผู้ร่วมเหตุการณ์ฝ่ายคณะลิเกที่ปรับ รับ หรือสร้างคำขึ้นมา

ใช้ใหม่ในการแสดงลิเก นอกจากจะมีคำที่สื่อความหมายมากขึ้น ยังช่วยให้แต่งบทร้องหรือบทพูดในการดำเนินเรื่องได้หลากหลายที่ยังคงสื่อความหมายได้ชัดเจน และถูกต้องตามฉันทลักษณ์ด้วย” ส่วนการใช้คำแสดงอารมณ์ความรู้สึกนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้แสดงเป็นผู้สื่อสารด้วยตนเองทั้งการร้อง การรำ การพูดสนทนา การแสดงสีหน้า ท่าทาง หรือบทบาท จึงพบว่ามีการใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษาที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร หรือผู้แสดงได้สอดคล้องกันเป็นอย่างดี

การใช้ภาพพจน์ซึ่งมักปรากฏอยู่ในบทร้องมากกว่าบทพูดนั้นทำให้เกิดความไพเราะสละสลวยและช่วยเพิ่มความสะเทือนอารมณ์ เช่น การใช้อุปมาเปรียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนอีกสิ่งหนึ่งเพราะสิ่งที่นำมาเปรียบนั้นมีความหมายสอดคล้องกับความหมายของคำร้องหรือคำพูด เช่น เปรียบความรู้สึกเจ็บปวดหัวใจเพราะถูกกีดกันความรักว่าเหมือนถูกเสียบอก เปรียบความสูงส่งสง่างามของราชิดาภิชาติตรีย์เป็นหงส์ นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้ฟังผู้ชมสามารถจินตนาการเห็นภาพได้ชัดเจน คุณค่าของการใช้ภาพพจน์ดังกล่าวสอดคล้องกับ สุจริต เพียรชอบ (2539, 84) ที่กล่าวว่า “ภาพพจน์เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเห็นภาพได้กระจ่างชัด เข้าใจความหมาย เข้าถึงความคิดและความรู้สึกของผู้ประพันธ์ และสามารถถ่ายทอดความรู้สึกและความคิดเหล่านั้นมาเป็นของผู้อ่านเองจนเกิดความซาบซึ้งในวรรณกรรม ข้อความหรือคำพูดเหล่านั้นอาจจะเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรองก็ได้”

จากคุณลักษณะเด่นของการใช้ภาษาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาทางภาษาที่ผู้แสดงลิเกมีความคิดสร้างสรรค์ในการใช้ถ้อยคำให้ไพเราะ สละสลวย มีชั้นเชิง เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ฟังหรือผู้ชมเกิดความเข้าใจ เกิดจินตนาการ และเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกในการแสดงที่ลิเกถ่ายทอดออกมาได้อย่างลึกซึ้งประทับใจ สอดคล้องกับ ฉัตรฉันทน์ ดอกแก้ว (2543) ที่กล่าวว่า “มีการเลือกสรรคำที่ไพเราะ ใช้สำนวนโวหารได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง มีการใช้ภาพพจน์ทำให้ผู้ชมได้รับรสภาษาและเกิดจินตนาการ” นับว่าภาษาที่ใช้สื่อสารในการลิเกมีคุณค่าในเชิงวรรณศิลป์ และเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าสมควรอนุรักษ์ให้ดำรงสืบไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ภาษาเพื่อการสื่อสารในวรรณกรรมหรือการแสดงประเภทอื่น ๆ ได้ นอกจากนี้ยังสามารถนำไปเป็นแนวทางให้นักศึกษาหรือ

ผู้สนใจทั่วไปดูศิลปะอย่างมีวิจารณ์ญาณและเข้าใจมากยิ่งขึ้น รวมถึงศิลปินก็สามารถนำไปเป็นแนวทางพัฒนาทักษะทางภาษาในการแสดงศิลปะ

2. เป็นแนวทางสำหรับครู อาจารย์ และนักศึกษา สามารถนำงานวิจัยนี้ไปประกอบการศึกษารายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (5 ปี) ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์หรือสถาบันการศึกษาอื่นที่จัดการเรียนการสอนในรายวิชาเกี่ยวกับภาษาเพื่อการสื่อสาร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาภาษาเพื่อการสื่อสารในการแสดงศิลปะของคณะอื่นและคณะศิลปะภาคอื่น ๆ
2. ควรศึกษาภาษาเพื่อการสื่อสารในศิลปะการแสดงประเภทอื่น ๆ เช่น การแสดง โขน ละคร และเพลงพื้นบ้าน

รายการอ้างอิง

กรองแก้ว แรงเพ็ชร์. (2549). องค์ประกอบการแสดงศิลปะคณะพระเทพ พรทวี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะกรรมการวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. (2557). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ. (2555). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และ วิรวัดน์ อินทรพร. (2558). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เฉิดฉันทน์ ดอกแก้ว. (2543). การวิเคราะห์เนื้อหาของศิลปะลูกบทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธนู ทดแทนคุณ และ กานต์รวี แพทย์พิทักษ์. (2557). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

พระเทพ พรทวี. กาทหลงกรุง. การแสดงศิลปะ, 22 มีนาคม 2561.

_____ . จอมทัพสุโขทัย. การแสดงศิลปะ, 17 ธันวาคม 2560.

_____ . ปาฏิหาริย์แห่งรัก. การแสดงศิลปะ, 31 ธันวาคม 2560.

_____ . ลูกผู้ชายกู้ชาติ. การแสดงศิลปะ, 8 ธันวาคม 2560.

- _____ . **อานุภาพแห่งความรัก**. การแสดงลิเก, 2 พฤศจิกายน 2560.
พิเชษฐ สายพันธ์ และ นฤพนธ์ ดั่งวงวิเศษ. (2541). **ฟ้อนภูไท: พิธีกรรมการแสดงกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
รัตน์ บัณฑิต และคณะ. (2554). **ฉากแห่งชีวิตจ้าวและไพร่ของชาวลีเก**. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
_____ . (2552). **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: ยูเนียน อุตร้าไวโอเร็ต.
ศุภมน อภานันท์. (2554). **การแสดงลิเกคณะทวีป-ชัยณรงค์ วงษ์เทวีญ: การศึกษาตามแนวชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
สัญญา นวลศิริ. (2560). **ท่วงทำนองภาษาและกลวิธีการถ่ายทอดธรรมะในงานเขียนของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
สุจริต เพียรชอบ. (2539). **ศิลปะการใช้ภาษา**. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

การศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชัน
ของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

A COMPARISON OF THE SATISFACTION TOWARD LEARNING
BY GAMIFICATION OF UNDERGRADUATE STUDENTS
AT PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY

กนกรัตน์ จิรสัจจานุกูล* และจิระนันท์ โตสิน**

KANOKRAT JIRASATJANUKUL AND JIRANAN TOSIN

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันของนักศึกษา และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันของนักศึกษาที่อยู่ต่างสาขาวิชากัน กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2/2560 และสภาพแวดล้อมห้องเรียนเอื้ออำนวย มีจำนวน 42 คน ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 30 คน และสาขาวิชานาฏดุริยางคศาสตร์ เอกดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ โปรแกรม Kahoot และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน independent t-test ผลการวิจัยพบว่านักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันอยู่ในระดับมากที่สุด และผลจากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า ต่างสาขาวิชากันมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ การเรียนการสอน เกมมิฟิเคชัน

* คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Faculty of Science and Technology, Phetchaburi Rajabhat University

** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University

Abstract

The objectives of this research were: (1) To study the satisfaction of undergraduate students with regard to learning through the use of gamification and; (2) To compare the satisfaction of undergraduate students in different faculties with regard to learning through the use of gamification. The sample of students used in this study consist of undergraduate students from the Academic Year 2/2560 at Phetchaburi Rajabhat University, selected by purposive sampling. They consisted of 42 students from the Department of Mathematics and Computing, Faculty of Science and Technology and 30 students from the Department of Performing and Musical Arts, Music, Faculty of Humanities and Social Sciences. The tools used in this study were the Kahoot program and a questionnaire measuring their satisfaction with the use of gamification. The statistics used in this study was t-test independents, Mean and Standard Deviation. The results show that: student satisfaction with regard to using online learning was at a high level overall. A comparison of the level of satisfaction with regard to learning through the use of gamification on the part of the two different sets of undergraduate students indicate that there was no difference in each field of study.

Keyword: Satisfaction, Learning, Gamification

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้นมุ่งเน้นไปที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนในการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สื่อ และสิ่งแวดล้อมรอบข้าง การเลือกใช้รูปแบบ การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย (ชนัดถ์ พูนเดช และ ธนิตา เลิศพรกุลรัตน์, 2559) แต่จากสภาพปัญหาการเรียนการสอนโดยส่วนใหญ่ พบว่าผู้เรียนขาดแรงจูงใจ รู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน (กุลชัย กุลตวนิช และ รัตตมา รัตนวงศา, 2559; เกรียงไกร ลิ้มทอง, 2560) จึงเกิดรูปแบบแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนใหม่ขึ้น

คือ เกมมิฟิเคชัน (Gamification) เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยกระตุ้นสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมทำให้เกิดความสนใจ ความท้าทายและความสนุกในการเรียนรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน (Barata et.al., 2013) เกมมิฟิเคชัน (Gamification) กับการเรียนรู้แบบเกม (Game-based Learning) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เกมมิฟิเคชัน เป็นการนำแนวคิด กลไกในการออกแบบเกมมาใช้ในกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือกิจกรรมที่ไม่ใช่เกม มีการให้คะแนนหรือรางวัลเพื่อเป็นแรงจูงใจในแบบต่าง ๆ ในกิจกรรมมุ่งเน้นไปที่การสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเริ่มปฏิบัติการ โดยที่ผู้สอนไม่จำเป็นต้องออกแบบหรือสร้างโปรแกรมเกม ในขณะที่การเรียนรู้แบบเกมผู้สอนต้องใช้โปรแกรมช่วยสร้างเกม กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาการเรียนรู้ไว้ในเกม (Al-Azawi, Al-Faliti, & Al-Blushi, 2016)

การจัดการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชัน มีเป้าหมายหลักคือ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้มากยิ่งขึ้นและสร้างความผูกพันในการเรียน ส่งผลทางบวกต่อผลลัพธ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนหลายด้าน เช่น การฝึกทักษะการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ เสริมสร้างจินตนาการ มีความสุข สนุกสนานกับการเรียน (ชนัตต์ พูนเดช และ ธนิตา เลิศพรกุลรัตน์, 2559) โดยกลไกของเกมมิฟิเคชัน ประกอบด้วย รูปแบบวิธีการเล่น กติกาข้อบังคับ ของรางวัล เป้าหมายของการเล่น วิธีการโต้ตอบ โดยกลไกที่นิยมนำมาใช้ ได้แก่ แต้มสะสม (Point) ระดับชั้น (Levels) รางวัล (Rewards) เป็นต้น ซึ่งกระบวนการในการจัดกิจกรรมแบบเกมมิฟิเคชันมักเกี่ยวข้องกับการมอบหมายภารกิจ (Quest) จากผู้สอน ซึ่งผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายผ่านกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการอ่าน การดู การตอบคำถาม เล่นเกม หรือแสดงความคิดเห็น จากนั้นผู้สอนจะให้ผลป้อนกลับทันทีอาจจะด้วยแต้มคะแนนสะสม หรือรางวัล เพื่อเป็นการเสริมแรงให้ผู้เรียน (กุลชัย กุลตวนิช และ รัตตมา รัตน์วงศา, 2559) จากรูปแบบกระบวนการดังกล่าว ปัจจุบันมีโปรแกรมที่ช่วยอำนวยความสะดวก ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันอยู่หลากหลายโปรแกรมด้วยกัน โดยโปรแกรมฟรีที่ได้รับความนิยมในการนำมาประยุกต์ใช้ นั่นคือ Kahoot (Baldeón et al., 2015; Kiryakova, Angelova, & Yordanova, 2014)

Kahoot เป็นโปรแกรมที่สามารถใช้งานได้ทั้งผ่านทางเว็บเบราว์เซอร์หรือแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ รูปแบบของโปรแกรมสามารถสร้างคำถาม กำหนดเวลาในแต่ละข้อได้

มีรายงานสรุปผลคะแนน มีการให้ผลป้อนกลับอย่างต่อเนื่อง (Continuous Feedback) อีกทั้งโปรแกรมมีเสียงดนตรีประกอบเพื่อช่วยสร้างความตื่นเต้น สนุกสนานให้กับผู้เรียน ได้อีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า Kahoot ช่วยสร้างความสนุกสนานในการเรียนรู้และทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น (ณัฐวราพร เปลี่ยนปราน และ สุทัศน์ นาคัจั่น, 2558; เกรียงไกร ลิ้มทอง, 2560; ศุภวัฒน์ ดั่งรอด และ เกริก ศักดิ์สุภาพ, 2560) ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชัน โดยใช้ Kahoot ในการดำเนินกิจกรรมและทำการศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนและรูปแบบการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันของนักศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันของนักศึกษาต่างสาขาวิชา

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชัน โดยมีรายละเอียดวิธีการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

กลุ่มตัวอย่าง คือ เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โดยเป็นนักศึกษา กลุ่มเรียนที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2/2560 และสภาพแวดล้อมห้องเรียน ๕๐๐ คน มีตัวอย่างจำนวน 42 คน ประกอบด้วยนักศึกษาสาขาวิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 30 คน และสาขาวิชานาฏดุริยางคศาสตร์ เอกดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. โปรแกรม Kahoot ที่ดำเนินการสร้างข้อคำถามเพื่อในการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชัน

2. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา โดยพัฒนาจากแบบสอบถามในการวิจัยของ เกรียงไกร ลิ้มทอง (2560) ทั้งนี้แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าตามแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) โดยให้เกณฑ์ระดับ 5 คะแนน และมีเกณฑ์การแปลความหมายเป็นช่วงคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ค่าน้ำหนัก	ระดับความพึงพอใจ	ค่าคะแนนเฉลี่ย
5	มากที่สุด	4.50-5.00
4	มาก	3.50-4.49
3	ปานกลาง	2.50-3.49
2	น้อย	1.50-2.49
1	น้อยที่สุด	1.00-1.49

ขั้นตอนการดำเนินการ

ศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชัน

1. วางแผนกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันด้วยการใช้ Kahoot ในการดำเนินการ

2. สร้างข้อคำถามคำตอบในโปรแกรม Kahoot จำนวน 10 ข้อ กำหนดเวลาข้อละ 10-20 วินาทีขึ้นอยู่กับความยากง่าย

3. สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันของนักศึกษา แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) จำนวน 5 ข้อ

4. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันตามที่วางแผน

5. โดยเมื่อจบคำถามในแต่ละข้อระบบจะแสดงคะแนนของนักศึกษาที่ได้คะแนนสูงสุด 5 อันดับแรก และสุดท้ายเมื่อจบข้อคำถามทั้งหมดระบบจะแสดงคะแนนรวมของนักศึกษาพร้อมจัดอันดับ 3 อันดับแรกที่ได้คะแนนสูงสุด

6. เมื่อดำเนินการเรียนการสอนเรียบร้อยแล้ว ให้นักศึกษาทำแบบสอบถามความพึงพอใจ

7. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

(1) หน้าแสดงผลของผู้สอน

(2) หน้าแสดงผลของผู้เรียน

ภาพที่ 1 หน้าแสดงผลของ Kahoot

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 2 บรรยากาศการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันด้วย Kahoot

ที่มา: ผู้วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน independent t-test วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแยกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสามารถรายงานผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันของนักศึกษาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันโดยใช้ Kahoot สามารถแสดงผลได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาทั้งหมด

รายการประเมิน	n=42		ระดับ
	\bar{X}	S.D.	ความพึงพอใจ
1. ช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจเรียนมากยิ่งขึ้น	4.83	0.38	มากที่สุด
2. ช่วยทบทวนความรู้ได้ดียิ่งขึ้น	4.83	0.38	มากที่สุด
3. ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น	4.79	0.42	มากที่สุด
4. กระตุ้นให้อยากเข้าเรียนและรู้สึกสนุกกับการเรียนมากยิ่งขึ้น	4.88	0.33	มากที่สุด
5. ควรมีการใช้ Kahoot ในการเรียนการสอนต่อไป	4.88	0.33	มากที่สุด
สรุปรายการประเมิน	4.84	0.29	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันนี้ นักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.84$, S.D.=0.29) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า กระตุ้นให้อยากเข้าเรียนและรู้สึกสนุกกับการเรียนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งควรมีการใช้ Kahoot ในการเรียนการสอนต่อไป โดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.88$, S.D.=0.33) รองลงมาคือช่วยให้ผู้เรียนมีสนใจเรียนมากยิ่งขึ้น และช่วยทบทวนความรู้ได้ดียิ่งขึ้น โดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.83$, S.D.=0.38) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันของนักศึกษาที่อยู่ต่างคณะสาขาวิชา กลุ่มตัวอย่างคือเป็นนักศึกษากลุ่มเรียนที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2/2560 และสภาพแวดล้อมห้องเรียนเอื้ออำนวย มีจำนวน 42 คน ประกอบด้วยนักศึกษาสาขาวิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 30 คน และสาขาวิชานาฏดุริยางคศาสตร์ เอกดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 12 คน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความพึงพอใจโดยรวมของนักศึกษาทั้งสองคณะวิชามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักศึกษาสาขาวิชาคณิตศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 4.87 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.24 ส่วนนักศึกษาสาขาวิชานาฏดุริยางคศาสตร์ เอกดนตรีสากล มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 4.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.40 และจากผลการเปรียบเทียบโดยใช้สถิติการทดสอบ พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีคณะต่างกันมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ดังสรุปรายการประเมินและรายข้อคำถาม สามารถแสดงผลได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชัน จำแนกตามคณะ

รายการประเมิน	คณะ				t-test	
	วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (n=30)		มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (n=12)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	t	Sig
1. ช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจเรียนมากยิ่งขึ้น	4.87	0.34	4.75	0.45	.90	.37
2. ช่วยทบทวนความรู้ได้ดียิ่งขึ้น	4.87	0.35	4.75	0.45	.90	.37
3. ช่วยให้เข้าใจในเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น	4.80	0.40	4.75	0.45	.35	.73
4. กระตุ้นให้อยากเข้าเรียนและรู้สึกสนุกกับการเรียนมากยิ่งขึ้น	4.93	0.25	4.75	0.45	1.32	.21
5. ควรมีการใช้ Kahoot ในการเรียนการสอนต่อไป	4.90	0.30	4.83	0.38	.59	.56
สรุปรายการประเมิน	4.87	0.24	4.77	0.40	.87	.40

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลโดยแยกตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 30 คน และสาขาวิชานาฏดุริยางคศาสตร์ เอกดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 12 คน ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาต่างคณะกันมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชัน โดยใช้ Kahoot ช่วยกระตุ้นให้อยากเข้าเรียนและรู้สึกสนุกกับการเรียนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงไกร ลี้มทอง (2560) ที่ประยุกต์ใช้ Kahoot ในการจัดการเรียนการสอนซึ่งพบว่าผู้เรียนมีความสนุกสนานในการเรียน

2. ผลการเปรียบเทียบพบว่าถึงแม้จะต่างคณะสาขาวิชากันแต่ความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันด้วย Kahoot มี

ความเหมาะสมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้กับนักศึกษาทั้งสาขาวิชาคณิตศาสตร์และสาขาวิชาานาฏดุริยางคศาสตร์ที่มีธรรมชาติและลักษณะผู้เรียนต่างกัน นอกจากความสนุกสนานในการเรียนยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีสนใจเรียนมากยิ่งขึ้น ช่วยทบทวนความรู้ได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งให้ผลสนับสนุนผลการวิจัยของ กุลชัย กุลตวนิช และรัตตมา รัตนวงศา (2559) และ Baldeón, J. et al., 2015 เนื่องจาก Kahoot แสดงคะแนนทุกท้ายข้อคำถามซึ่งทำให้เกิดความสนุกในการแข่งขัน นักศึกษาจึงมีความตั้งใจและคอยทบทวนเนื้อหาเพื่อให้อตอบคำถามได้ถูกต้องและตอบได้ไวที่สุดเพื่อให้คะแนนติดอันดับซึ่งมีรูปแบบและกลไกตามแนวคิดของเกมมิฟิเคชัน (ชนันต์ ภูนเดช และธนิดา เลิศพรกุลรัตน์, 2559) ดังนั้นจากการศึกษาวิจัยนี้กล่าวสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันโดยใช้ Kahoot สามารถช่วยกระตุ้นความสนใจ สร้างแรงจูงใจ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกมีความสุขในการเรียนรู้ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเกมมิฟิเคชันด้วยโปรแกรม Kahoot มีข้อจำกัดในเรื่องของสัญญาณอินเทอร์เน็ต หากไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต จะไม่สามารถใช้งานได้ ดังนั้นผู้สอนควรศึกษาสภาพแวดล้อมห้องเรียน รวมทั้งวิเคราะห์ผู้เรียน วิเคราะห์เนื้อหาเป้าหมายของรายวิชา เพื่อให้สามารถนำกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

รายการอ้างอิง

- เกรียงไกร ลิ้มทอง. (2560). การประยุกต์ใช้รูปแบบกิจกรรมผ่านเกมส์สำหรับการเข้าชั้นเรียนและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน: กรณีศึกษา นักศึกษาภาควิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8 22 มิถุนายน 2560. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, 72-82.
- กุลชัย กุลตวนิช และรัตตมา รัตนวงศา. (2559). การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นและทัศนคติต่อแนวคิดเกมมิฟิเคชันของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี. การประชุมวิชาการ ปอมท ประจำปี 2559 และ การวิจัยระบบการศึกษาไทย (CRTES) ครั้งที่ 1 24-25 พฤศจิกายน 2559. ชลบุรี, 97-104

- ชนัดต์ พูนเดช และธนิศา เลิศพรกุลรัตน์. (2559) “แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวคิด เกมมิฟิเคชั่น”. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, **18, 3**, 331-339.
- ณัฐวราพร เปลี้นปรารถน และ สุทัศน์ นาคจัน. (2558). “การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้เกมประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดทุ่งน้อย อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคม และศิลปะ*, **8, 2**, 1672-1684.
- ศุภวัฒน์ ดัวงรอด และเกริก ศักดิ์สุภาพ. (2560). ผลการใช้การจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักร การเรียนรู้ 7 ชั้น ร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามโดย KAHOOT ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เรื่อง แรงและการเคลื่อนที่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *การประชุมวิชาการทางการศึกษาระดับชาติครั้งที่ 7*. 64-69.
- Al-Azawi, R., Al-Faliti, F., & Al-Blushi, M. (2016). “Educational gamification vs. game based learning: Comparative study”. *International Journal of Innovation, Management and Technology*, **7, 4**, 132-136.
- Baldeón, J., Puig, A., Rodríguez, I., Lopez-Sanchez, M., Grau, S., & Escayola, M. (2015). **Gamification of elementary math learning: a game designer role-playing experience with kids**. In Proceedings of the 2nd International Workshop on Gamification in Education (Education: GWC15). Barcelona, Spain. November 10-13, 2015.
- Barata, G., Gama, S., Jorge, J., & Gonçalves, D. (2013). **Improving Participation and Learning with Gamification**. In Proceedings of the First International Conference on Gameful Design, Research, and Applications. Gamification 2013 (ACM). University of Waterloo, Stratford, Ontario, Canada. October 2-4, 2013: 10-17.
- Kiryakova, G., Angelova, N., & Yordanova, L. (2014). **Gamification in education**. In Proceedings of 9th International Balkan Education and Science Conference. Edirne: 679-683.

การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย เพื่อพัฒนา
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

THE CONSTRUCTION OF ELECTRONICS BOOK ON
LOANWORDS IN THE THAI LANGUAGE FOR THE ACADEMIC
ACHIEVEMENT DEVELOPMENT OF THE SECOND YEAR
STUDENTS AT HATYAI UNIVERSITY

อัจฉรา เทศขำ^{*}, อนันต์ อารีพงษ์^{**}, และวิวัฒน์ ชัตติยะมาน^{**}

ATCHARA TESKUM, ANAN AREEPONG, AND WITHAWAT KHATTIYAMARN

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง คำยืมในภาษาไทยสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องคำยืมในภาษาไทย โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 (ห้อง 3) สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องคำยืมในภาษาไทย 3) แผนการจัดการเรียนรู้ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมใน

^{*} บัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Graduate School, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University

^{**} มหาวิทยาลัยทักษิณ

Taksin University

ภาษาไทย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบแบบที (T-test Dependent) ผลการวิจัย พบว่า 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81/86 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง คำยืมในภาษาไทยในระดับมาก

คำสำคัญ: หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คำยืมในภาษาไทย

Abstract

The purposes of this research: 1) To construct and test the efficiency of electronics book on loanwords in the Thai language for the academic achievement improvement of the Second Year Students at Hatyai University; 2) To compare students' achievement results before and after they study about loanwords in the Thai language by using electronics book on loanwords in the Thai language for the Second Year Students at Hatyai University; and 3) To explore students' satisfaction towards electronics book on loanwords in the Thai language for the academic achievement improvement of the Second Year Students at Hatyai University. The sample were 30 students in the Second Year Students (section 3), Hatyai University, Songkhla Province, semester 1, 2017 academic year. They were selected by using cluster random sampling technique. The instrument used in the research were: 1) Electronics book on loanwords in the Thai language for the academic achievement improvement of the Second Year Students at Hatyai University; 2) An achievement test on loanwords in the Thai language; 3) Lesson plans; and 4) The students' satisfaction questionnaire towards an electronics book on loanwords in the Thai language for the academic

achievement improvement of the Second Year Students at Hatyai University. Data analysis used the percentage, arithmetic mean, standard deviation and Dependent t-test.

The results of the research showed that: 1) The efficiency value of exercises on electronics book on loanwords in the Thai language for the academic achievement improvement of the Second Year Students at Hatyai University was at 81/86; 2) The achievement results of the Second Year Students at Hatyai University found that the score of post-test higher than pre-test at the significance level 0.05, and; 3) The overall satisfaction of the Second Year Students at Hatyai University towards an electronics book on loanwords in the Thai language was at high level.

Keyword: Electronics Book, Loanwords in the Thai Language

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 ก้าวสู่ยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communications Technology: ICT) หรือไอซีที ที่ทำให้วิถีการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการส่งเสริมจากทุกภาคส่วน ทำให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ยิ่งเทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามากขึ้นเท่าใดยิ่งทำให้มีนวัตกรรมรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้นเท่านั้น ทุกสังคมจึงต้องปรับตัวและรับมือกับความเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะในแวดวงการศึกษาการนำเอานวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน สามารถพัฒนาคุณภาพและศักยภาพในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ (วัชรพล วิบูลยศริน, 2557, น. 1)

ครูผู้สอนในศตวรรษที่ 21 จึงต้องปรับตัวและรู้จักนำเทคโนโลยีมาบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน ดังที่ วัชรพล วิบูลยศริน (2557, น. 1) กล่าวว่า ผู้สอนจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้เท่าทันผู้อื่นในยุคดิจิทัล และรู้จักเลือกใช้หรือสร้างสื่อและแหล่งเรียนรู้ อิเล็กทรอนิกส์ที่มีรูปแบบหลากหลายให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียนที่เรียนรู้ได้ไว ทันยุค ทันเหตุการณ์ และต้องการได้ความรู้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว โดยใช้เทคโนโลยี

ประกอบการเรียนการสอน เพื่อสร้างบทบาทให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและสามารถมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับบทเรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา สอดคล้องกับแนวคิดของ ภาสกร เรืองรอง และคณะ (2557, น. 195) กล่าวถึงความสำคัญของเทคโนโลยีการศึกษากับครูไทยในศตวรรษที่ 21 ว่า เมื่อสังคมโลกได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยีมาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ครูในศตวรรษที่ 21 จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับการเรียนรู้ให้เท่าทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ทั้งนี้ต้องพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในวงการศึกษาทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้สามารถชี้แนะและส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา

ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนวิชาภาษาไทยจึงสนใจนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย เพื่อช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาให้ดีขึ้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารายวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตรภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ โดยมีความสนใจในรายวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทย เนื่องจากเป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคำยืมภาษาต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ดังที่ จันจิรา จิตตะวิริยะพงษ์ (2546, น. 158) กล่าวว่า ภาษาทุกภาษาย่อมมีการยืมคำจากภาษาต่าง ๆ เข้ามาใช้ในภาษาของตน ภาษาไทยก็เช่นเดียวกันได้ปรากฏหลักฐานในเอกสารต่าง ๆ ว่ามีการนำคำภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้นานแล้ว เช่น การค้นพบหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงที่ปรากฏการใช้คำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากคำภาษาบาลีและสันสกฤตซึ่งเป็นคำส่วนใหญ่ที่ไทยรับเข้ามาใช้ในภาษาไทยแล้ว ยังมีคำภาษาต่างประเทศอื่น ๆ อีกหลายภาษาที่เราใช้เช่นเดียวกัน เช่น ภาษาเขมร ภาษาจีน ภาษามอญ ภาษาฝรั่งเศส และอังกฤษ เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาเรื่องคำยืมจึงมีความสำคัญกับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทยที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจและใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง รวมทั้งเป็นฐานความรู้สำคัญสำหรับศึกษาภาษาไทยในแง่มุมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป ดังที่ จงชัย เจนหัตถการกิจ (2555, น. 33) กล่าวถึงการศึกษาเรื่องคำยืมในภาษาไทยว่า การยืมคำภาษาต่างประเทศมาใช้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของภาษา ทำให้มีคำใช้มากขึ้น สามารถสื่อสารกันได้ชัดเจนและรวดเร็วยิ่งขึ้น ดังนั้นการศึกษาที่มาของคำต่างประเทศที่อยู่ในภาษาไทยจะทำให้เราทราบถึงพัฒนาการของภาษาไทยในอีกแง่มุมหนึ่ง

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาด้านการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทยของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ปีการศึกษา 2559 จำนวน 136 คน พบว่านักศึกษามีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คือมีผลคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 51.5 โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ เกี่ยวกับปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่าบรรยากาศการเรียนการสอนด้วยวิธีบรรยายความรู้ทำให้นักศึกษามีพฤติกรรมฟังผู้สอนมากกว่าคิดได้ด้วยตนเอง ผู้เรียนขาดทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ที่ใช้วิธีท่องจำเนื้อหามากกว่าการทำความเข้าใจ โดยเฉพาะการเรียนเรื่องคำยืมในภาษาไทยที่มีเนื้อหาและหลักเกณฑ์จำนวนมาก จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนอยู่ในระดับต่ำ

จากความสำคัญของการศึกษาเรื่องคำยืมในภาษาไทยและปัญหาการเรียนการสอนที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาค้นคว้าเครื่องมือการจัดการเรียนการสอนเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยคำนึงถึงพฤติกรรมของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นสำคัญที่จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา และสอดคล้องกับระบบการจัดการเรียนการสอนแบบ i-Learning ในระดับอุดมศึกษา คือการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์และถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เป็นสื่อทางเลือกใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในปัจจุบันเหมาะสำหรับนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาได้เป็นอย่างดี โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2554, น. 2) ได้อธิบายลักษณะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ว่า เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถนำเสนอข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง วิดิทัศน์ และเชื่อมโยงเนื้อหาสาระภายในแฟ้มเดียวกันหรือแฟ้มอื่น ๆ อาจมีการโต้ตอบหรือเชื่อมโยงเนื้อหาสาระตามที่ใช้ต้องการ มีลักษณะเหมือนหนังสือทั่วไป คือมีปกหน้า-ปกหลัง สารบัญ เนื้อหาภายในเล่ม และดัชนีเนื้อหาภายในเล่มอาจแบ่งออกเป็นบท และมีจำนวนหน้ามากน้อยแตกต่างกัน แต่ละหน้าประกอบด้วยตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์ โดยอาจแสดงทันทีหรือปรากฏเป็นปุ่มไว้ให้กดเรียกก็ได้

ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการเรียนการสอนที่ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพียงอย่างเดียว ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างแท้จริง จึงสนใจศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียน มีความกระตือรือร้นอยากเรียนรู้ อยากศึกษาค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง มีทักษะการคิดที่ดีขึ้น ส่งผลให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาในบทเรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับดี ผู้วิจัยจึงได้นำการจัดการเรียนรู้แบบ 5E หรือวัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น มาใช้สอนร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดย จตุพร สมดี (2553, น. 16-17) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบ 5E ว่า มีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้เดิมที่มีอยู่และมีพื้นฐานมาจากวงจรการเรียนรู้ (Learning Cycle) ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดได้ด้วยตนเอง และนำความรู้ความคิดที่ได้นั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ วัฏจักรการเรียนรู้ 5 ขั้น หรือ 5E ประกอบด้วยการสอน 5 ขั้น ได้แก่ (1) ขั้นสร้างความสนใจ (Engagement) (2) ขั้นสำรวจ (Exploration) (3) ขั้นอธิบาย (Explanation) (4) ขั้นขยายหรือประยุกต์ใช้โมโนทัศน์ (Expansion) (5) ขั้นประเมินผล (Evaluation)

ดังนั้นการนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบ 5E จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษาสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวลักษณ์ ชื่นอารมณ์ (2549) ศึกษา งานวิจัยเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมวัฏจักรการเรียนรู้ 5E ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนดีขึ้น และงานวิจัยของ อาภา ธัญญะศิริกุล (2552) ศึกษา งานวิจัยเรื่องการศึกษาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณและความพึงพอใจต่อวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 5E ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนสูงขึ้น และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อย่างอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

จากที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และการจัดการเรียนรู้แบบ 5E มาแล้วข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญที่สุดของการทำงานวิจัยเรื่องนี้ คือ เนื้อหาสาระเรื่องคำยืมในภาษาไทยที่ผู้วิจัยต้องศึกษาค้นคว้าและออกแบบเนื้อหาให้มีความชัดเจน

ถูกต้อง และครอบคลุมตรงตามวัตถุประสงค์ในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ (มคอ.3) รหัสวิชา 604-202 รายวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทย โดยมีหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์และการจัดการเรียนรู้แบบ 5E เป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการนำพา ความรู้เรื่องคำยืมในภาษาไทยไปสู่ผู้เรียน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนากิจกรรมด้านการเรียน การสอน และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำยืมในภาษาไทย ก่อนเรียนกับหลัง เรียน ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย

สมมติฐานของการวิจัย

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ หลังจากใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย สูงกว่าก่อนเรียน
3. นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมใน ภาษาไทยในระดับมาก

วิธีการศึกษา

การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากร

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 4 ห้อง รวมนักศึกษา จำนวน 120 คน

กลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 1 ห้อง (ห้อง 3) รวม นักศึกษาจำนวน 30 คนโดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย
2. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องคำยืมในภาษาไทย โดยใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบ 5E จำนวน 5 แผน
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 100 ข้อ
4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา หลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย

การสร้างและการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

1. การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
 - 1.1 การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยมีการสร้างตามลำดับขั้นตอน ดังนี้
 - 1.1.1 ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ในคู่มือนักศึกษา ประจำปีการศึกษา 2560
 - 1.1.2 ศึกษา มคอ. 3 รหัสวิชา 604-202 รายวิชา ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย หน่วยกิต 3(3-0-6) เพื่อศึกษาแนวคิดหลัก จุดประสงค์ เนื้อหาการสอน แผนการสอน ตลอดจนภาพรวมทั้งหมดของรายวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทย
 - 1.1.3 ศึกษาเนื้อหาเรื่องคำยืมในภาษาไทยอย่างละเอียด โดยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำรา และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1.4 ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งโปรแกรม Adobe Captivate เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
 - 1.1.5 กำหนดกรอบเนื้อหาเรื่องคำยืมในภาษาไทย โดยอ้างอิงเนื้อหาจากหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ นำเนื้อหาการสอนจาก มคอ. 3 รหัสวิชา 604-202 รายวิชา ภาษาต่างประเทศในภาษาไทยซึ่งในรายวิชาดังกล่าว

กำหนดระยะเวลาการสอนจำนวน 32 คาบ รวม 48 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยนำเนื้อหาเฉพาะคำยืมภาษาต่างประเทศ ได้แก่ คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต คำยืมภาษาเขมร คำยืมภาษาจีน คำยืมภาษาอังกฤษ และคำยืมภาษาอื่น ๆ ในภาษาไทย ใช้เวลาการสอนจำนวน 14 คาบ รวม 21 ชั่วโมง และนำเนื้อหาที่ได้มาจัดวางให้เป็นระบบ โดยมีเนื้อหา กิจกรรมระหว่างเรียน และแบบทดสอบท้ายบท ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 เรื่อง ได้แก่ คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต คำยืมภาษาเขมร คำยืมภาษาจีน คำยืมภาษาอังกฤษ และคำยืมภาษาอื่น ๆ (ชวามลา ยู อาหรับ เปอร์เซีย โปรตุเกส และญี่ปุ่น)

1.6 นำเนื้อหาทั้ง 5 เรื่องจัดวางในโปรแกรม Adobe Captivate พร้อมทั้งออกแบบรูปภาพ ตัวอักษร แพนผังต่าง ๆ เพื่อให้หนังสือมีความน่าสนใจและง่ายต่อการศึกษาค้นคว้า

1.7 นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยที่สร้างขึ้นเสนอที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

1.8 นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและการใช้ภาษา จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อเทคโนโลยี จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการวัดผล จำนวน 1 คน เพื่อพิจารณาความถูกต้องและประเมินคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ด้วยแบบสอบถามชนิดมาตราส่วน 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 120-121)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง เหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

ผลการประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน มีคุณภาพโดยรวมเฉลี่ยด้านเนื้อหาเท่ากับ 4.24 อยู่ในระดับเหมาะสมมากและด้านเทคโนโลยีการศึกษาเท่ากับ 4.61 อยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด แสดงว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีความเหมาะสมสามารถนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างต่อไปได้

1.9 นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลองใช้และหาประสิทธิภาพกับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) มีหน่วยการสุ่มคือห้องเรียน โดยใช้วิธีจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จำนวน 30 คน นำมาแบ่งกลุ่มตามระดับผลการเรียนเฉลี่ยเป็นกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มอ่อน และทำการทดลอง 3 ครั้ง เพื่อนำข้อมูลจากการทดลองไปปรับปรุงแก้ไขให้นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้

1.9.1 ทดลองครั้งที่ 1 เป็นการทดลองหาประสิทธิภาพรายบุคคล (1 : 1) ทดลองใช้กับนักศึกษาจำนวน 3 คน ซึ่งมีระดับผลการเรียนกลุ่มเก่ง 1 คน กลุ่มปานกลาง 1 คน และกลุ่มอ่อน 1 คน พบว่าประสิทธิภาพเท่ากับ 55/61.6

จากการสัมภาษณ์พบว่า นักศึกษามีปัญหาในเรื่องปริมาณเนื้อหา และแบบฝึกหัดระหว่างเรียนที่มีมากเกินไป ทำให้นักศึกษาไม่สามารถตอบคำถามแบบฝึกหัดในเวลาที่กำหนดได้ ผู้วิจัยจึงนำปัญหาดังกล่าวมาปรับปรุง

1.9.2 ทดลองครั้งที่ 2 เป็นการทดลองหาประสิทธิภาพรายกลุ่ม (1 : 9) ทดลองใช้กับนักศึกษาจำนวน 9 คน ซึ่งมีระดับผลการเรียนกลุ่มเก่ง 3 คน กลุ่มปานกลาง 3 คน และกลุ่มอ่อน 3 คน พบว่าประสิทธิภาพเท่ากับ 58.6/74.3

จากการสัมภาษณ์พบว่า นักศึกษารู้สึกเบื่อหน่ายในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่มีเนื้อหาเป็นตัวหนังสือจำนวนมาก การจัดวางหน้าไม่มีความน่าสนใจ ที่สำคัญการเชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ยังไม่มีความหลากหลาย ผู้วิจัยจึงนำประเด็นปัญหาดังกล่าวมาปรับปรุง

1.9.3 ทดลองครั้งที่ 3 เป็นการทดลองหาประสิทธิภาพภาคสนาม (1 : 30) ทดลองใช้กับนักศึกษาจำนวน 30 คน ซึ่งมีระดับผลการเรียนกลุ่มเก่ง 10 คน กลุ่มปานกลาง 10 คน และกลุ่มอ่อน 10 คน พบว่าประสิทธิภาพเท่ากับ 82.4/89.2

จากการสัมภาษณ์พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจที่ติดต่อการออกแบบรูปเล่มที่มีความน่าสนใจมากขึ้น ปุ่มเมนูต่าง ๆ ใช้งานง่าย และมีลิงก์เว็บไซต์ต่าง ๆ ที่นักศึกษาสามารถกดเข้าไปศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้ แต่ยังมีบางลิงก์ที่เกิดปัญหาในการใช้งาน และยังพบปัญหาเรื่องเนื้อหาในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีจำนวนมากเกินไป ซึ่งผู้วิจัยได้นำปัญหาดังกล่าวมาแก้ไขปรับปรุงต่อไป

1.10 นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยที่แก้ไขสมบูรณ์แล้วไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 (ห้อง 3) สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประจำปีการศึกษา 2560 จำนวน 1 ห้อง มีนักศึกษาจำนวน 30 คน

2. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบ 5E จำนวน 5 แผน รวม 21 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ในคู่มือนักศึกษา ประจำปีการศึกษา 2560

2.2 ศึกษา มคอ.3 รหัสวิชา 604-202 รายวิชา ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย หน่วยกิต 3(3-0-6) เพื่อศึกษาแนวคิดหลัก จุดประสงค์ เนื้อหาการสอน แผนการสอน ตลอดจนสภาพรวมทั้งหมดของรายวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทย

2.3 ศึกษาทฤษฎี หลักการ และแนวคิด เกี่ยวกับการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

2.4 ศึกษาหลักการ ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 5E เพื่อนำมาออกแบบกิจกรรมการสอน 5 ชั้น

2.5 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบ 5E โดยใช้สอนร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย จำนวน 5 แผน รวม 21 ชั่วโมง ดังนี้

แผนที่ 1 เรื่องคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต	จำนวน 6 ชั่วโมง
แผนที่ 2 เรื่องคำยืมภาษาเขมร	จำนวน 6 ชั่วโมง
แผนที่ 3 เรื่องคำยืมภาษาอังกฤษ	จำนวน 3 ชั่วโมง
แผนที่ 4 เรื่องคำยืมภาษาจีน	จำนวน 3 ชั่วโมง
แผนที่ 5 เรื่องคำยืมภาษาอื่น ๆ ในภาษาไทย	จำนวน 3 ชั่วโมง

2.6 เมื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เสร็จแล้ว นำเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไข โดยได้คำแนะนำเรื่องการจัดสรรเวลาในแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา และการจัดกิจกรรมในแต่ละชั้นสอนให้มีความสอดคล้องกับวิธีสอนแบบ 5 E

2.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้มาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ตามคำแนะนำของที่

ปรึษางานวิจัย หลังจากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยกำหนดคะแนนความคิดเห็นไว้ดังนี้ (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2556, น. 50)

ให้คะแนนเท่ากับ +1 เมื่อแน่ใจว่าวัดได้ตามจุดประสงค์

ให้คะแนนเท่ากับ -1 เมื่อแน่ใจว่าวัดไม่ตรงตามจุดประสงค์

ให้คะแนนเท่ากับ 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าวัดได้ตามจุดประสงค์หรือไม่

โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ได้จะต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเหมาะสม ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ทุกข้อ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้แนะนำให้ปรับวิธีการสอนแต่ละชั้น ที่ยังไม่สอดคล้องกับการสอนแบบ 5E และระยะเวลาในการสอนแต่ละชั้นที่จัดเวลาไม่เหมาะสม ผู้วิจัยได้นำคำแนะนำมาปรับแผนการเรียนรู้ใหม่ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2.8 นำแผนการเรียนรู้ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยพบว่ากิจกรรมในแต่ละชั้นยังจัดสรรเวลาไม่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงนำปัญหาดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้จริง

2.9 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่แก้ไขสมบูรณ์แล้วไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

3. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย ดังนี้

3.1 ศึกษาวิธีสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ วิธีหาค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

3.2 ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่ ในคู่มือนักศึกษาประจำปีการศึกษา 2560

3.3 ศึกษา มคอ. 3 รหัสวิชา 604-202 รายวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทย เพื่อศึกษาแนวคิดหลัก จุดประสงค์ เนื้อหาการสอน แผนการสอน ตลอดจนภาพรวมทั้งหมดของรายวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทย

3.4 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องคำยืมในภาษาไทย วิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทย แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 120 ข้อ

3.5 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอที่ปรึกษา งานวิจัย เพื่อพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา โดยได้รับคำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขหลาย ประเด็น เช่น แบบทดสอบบางข้อตั้งคำถามคำตอบที่ผู้เรียนสามารถเดาคำตอบได้ง่ายเกินไป การตั้งคำถามให้เพิ่มเติมคำถามที่ยากตัวอย่างข้อความหรือบทประพันธ์ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการ คิดวิเคราะห์ในการหาคำตอบ การตั้งคำถามควรมีเนื้อหาให้ครอบคลุมเนื้อหาที่สอนทั้งหมด

3.6 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ของที่ปรึกษางานวิจัย เสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและการใช้ภาษา จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้าน หลักสูตรและการวัดผล จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและการใช้ภาษาได้ตรวจสอบความถูกต้องของคำถามและ คำตอบ ซึ่งยังมีคำถามบางข้อใช้คำถามคลุมเครือ และบางข้อเฉลยคำตอบไม่ถูกต้อง ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อเทคโนโลยีการศึกษาแนะนำให้วิจัยเพิ่มเติมข้อสอบออนไลน์ ที่ผู้เรียน สามารถทำแบบทดสอบและดูผลคะแนนได้ด้วยตนเอง และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและ การวัดผลตรวจสอบความสอดคล้องและความถูกต้องของแบบทดสอบ โดยพบว่า แบบทดสอบบางข้อยังมีข้อบกพร่อง ซึ่งผู้วิจัยได้นำคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุง แก้ไขให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ต่อไป

3.7 วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามของแบบทดสอบกับ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดโดยใช้สูตร IOC (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2556, น. 50) แล้วพิจารณาเลือกข้อสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 ซึ่งเป็นข้อสอบที่อยู่ในเกณฑ์ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ โดยได้ข้อสอบจำนวน 120 ข้อ ซึ่งมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00

3.8 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่คัดเลือกไว้ไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่เคยเรียนวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทยมาแล้ว จำนวน 30 คน แล้ว นำมาหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) รายข้อ ซึ่งเกณฑ์ความยากง่ายที่ ยอมรับได้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.80 เกณฑ์อำนาจจำแนกที่ยอมรับได้จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0.20-1.00 โดยใช้เทคนิค 50% แบ่งกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ได้ข้อสอบทั้งหมด 107 ข้อ มีค่าความยากง่าย (p) ตั้งแต่ 0.30-0.93 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0-0.93 คัดเลือก ข้อสอบไว้จำนวน 100 ข้อ

3.9 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากข้อ 3.8 จำนวน 100 ข้อ ไปทดลองใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาที่เคยเรียนวิชาภาษาต่างประเทศในภาษาไทยมาแล้ว จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับโดยใช้สูตรของ คูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) (KR-20) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.789

3.10 นำแบบทดสอบที่ได้คุณภาพ จากข้อ 3.8 มาจัดพิมพ์เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เพื่อนำไปใช้ในการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนในการวิจัยต่อไป

4. แบบทดสอบความพึงพอใจ

4.1 กำหนดเป้าหมายในการสร้างแบบทดสอบความพึงพอใจ

4.2 ศึกษาทฤษฎี เนื้อหาสาระ แนวคิด เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแบบทดสอบความพึงพอใจ

4.3 สร้างแบบทดสอบความพึงพอใจของนักศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งมีความพึงพอใจ 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

4.4 นำแบบทดสอบความพึงพอใจที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนอที่ปรึกษา งานวิจัยโดยได้รับคำแนะนำให้แก้ไขข้อคำถามบางข้อที่ใช้ภาษาคลุ่มเครืออาจทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เข้าใจหรือเข้าใจคำถามคลาดเคลื่อนได้ นอกจากนี้ยังให้เพิ่มข้อคำถามในบางหัวข้อ เพื่อให้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ครบถ้วน ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อแนะนำดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป

4.5 นำแบบทดสอบความพึงพอใจที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนของภาษา ความสอดคล้องกับพฤติกรรมบ่งชี้ด้านความพึงพอใจ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แบบสอบถามความพึงพอใจจำนวน 14 ข้อ

4.6 นำแบบทดสอบความพึงพอใจไปทดลองใช้กับนักศึกษา ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 30 คน พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84

4.7 จัดทำแบบทดสอบความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงกับนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทดสอบความรู้พื้นฐานของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างก่อนเรียนเรื่องคำยืมในภาษาไทย โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ จำนวน 100 ข้อ โดยใช้เวลาทำแบบทดสอบ 3 ชั่วโมง แล้วบันทึกคะแนนเก็บไว้เปรียบเทียบกับคะแนนสอบหลังเรียน

2. นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ควบคู่กับแผนการจัดการเรียนรู้แบบ 5E ในคาบเรียนปกติและนอกเวลาเรียน โดยใช้เวลาการสอนจำนวน 14 คาบ รวม 21 ชั่วโมง

3. ให้นักศึกษาทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำยืมในภาษาไทย หลังเรียน โดยใช้เวลา 3 ชั่วโมง แล้วบันทึกคะแนนเก็บไว้เปรียบเทียบกับคะแนนสอบก่อนเรียน และให้ผู้เรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2

4. รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 โดยนำคะแนนจากการแบบทดสอบระหว่างเรียนในแต่ละแผนรวมกัน หาค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ เป็น E_1 และคะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนที่นักศึกษาทำ หาค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ เป็น E_2 มาคำนวณหาค่า E_1/E_2

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 โดยใช้สถิติทดสอบ dependent t- test

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเพื่อพัฒนาความรู้เรื่องคำยืมในภาษาไทย ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 โดยมีผลการวิจัยดังนี้

1. ประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการหาค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย

แผน ที่	จำนวน นัก ศึกษา	ผลความก้าวหน้าจากการตอบ คำถามท้ายเรื่องระหว่างเรียน (E1)			ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (E2)			ประสิทธิภาพ (E1/E2)
		คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ	
1-5	30	100	81	81	100	86	86	81/86

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แสดงว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81/86 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนกับหลังเรียนด้วยหนังสือ

อิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน	คะแนนเฉลี่ย \bar{X}	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	t-test	Sig
ก่อนเรียน	43	10.84	18.87**	0.000*
หลังเรียน	85.7	6.08		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 แสดงว่านักศึกษาที่เรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยก่อนเรียนนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 43 คะแนน มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 10.48 และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 85.7 คะแนน มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.08

3. ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 3 ผลคะแนนความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่อง
คำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ข้อ	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
ด้านเนื้อหา					
1	เนื้อหาครบถ้วน ถูกต้อง	4.57	0.46	มากที่สุด	1
2	จัดลำดับเนื้อหาได้ง่ายต่อความเข้าใจ	4.47	0.50	มาก	2
3	ปริมาณของเนื้อหามีความเหมาะสม	4.33	0.66	มาก	4
4	เนื้อหามีความหลากหลาย	4.37	0.55	มาก	3
5	รู้สึกมีความเข้าใจเนื้อหามากขึ้น เมื่อเรียนผ่าน ebook	4.23	0.43	มาก	5
	ความพึงพอใจต่อเนื้อหา	4.39	0.52	มาก	1
ด้านรูปแบบสื่อ					
6	รูปเล่ม ebook มีสีสันทสวยงาม	4.33	0.54	มาก	1
7	ตัวอักษรขนาดชัดเจน อ่านง่าย	4.23	0.57	มาก	3
8	ภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหา และสวยงาม	4.00	0.64	มาก	4
9	รูปแบบการนำเสนอแต่ละหน้าสวยงาม อ่านง่าย	4.23	0.43	มาก	3
10	ปุ่มเครื่องมือต่าง ๆ ออกแบบสวยงาม ชัดเจนใช้งานง่าย	4.30	0.53	มาก	2
	ความพึงพอใจต่อรูปแบบสื่อ	4.21	0.54	มาก	3
ด้านการใช้งาน					
11	ebook ใช้งานได้สะดวก และง่าย	4.37	0.49	มาก	1
12	การเชื่อมโยงเนื้อหาไปยังส่วนต่าง ๆ มีความเหมาะสม	4.33	0.54	มาก	2
13	สามารถควบคุมทิศทางการเรียน (ปุ่มคำสั่งต่าง ๆ) ได้ด้วยตนเอง	4.30	0.53	มาก	3
14	รู้สึกพึงพอใจต่อการใช้งาน ebook	4.33	0.48	มาก	2
	ความพึงพอใจด้านการใช้งาน	4.33	0.51	มาก	2
	ความพึงพอใจต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ทุกประเด็น	4.31	0.52	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.31$, S.D.=0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อด้านเนื้อหาในระดับมาก ($\bar{x}=4.39$, S.D.=0.52) ด้านรูปแบบสื่อในระดับมาก ($\bar{x}=4.21$, S.D.=0.54) ด้านการใช้งานในระดับมาก ($\bar{x}=4.33$, S.D.=0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีเนื้อหาครบถ้วน ถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}=4.57$, S.D.=0.46) รองลงมาคือหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

จัดลำดับเนื้อหาได้ง่ายต่อความเข้าใจ ($\bar{x}=4.47$, $S.D.=0.50$) และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหาและสวยงามมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}=4.00$, $S.D.=0.64$)

สรุปและอภิปรายผล

1. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องคำยืมในภาษาไทย สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 81/86 สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้สร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่น่าสนใจ ด้วยการออกแบบเนื้อหาให้ถูกต้องครบถ้วนตรงตามหลักสูตร และมีความหลากหลายของเนื้อหาจากการศึกษาค้นคว้าทั้งในหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเรียบเรียงเนื้อหาตามคำแนะนำของประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญ โดยแบ่งเนื้อหาเรื่องคำยืมในภาษาไทยออกเป็น 5 บท ได้แก่ บทที่ 1 คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต บทที่ 2 คำยืมภาษาเขมร บทที่ 3 คำยืมภาษาจีน บทที่ 4 คำยืมภาษาอังกฤษ และบทที่ 5 คำยืมภาษาอื่น ๆ ซึ่งขั้นตอนการเรียบเรียงเนื้อหาถือว่ามี ความสำคัญที่สุดสำหรับการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในงานวิจัยเล่มนี้ สอดคล้องกับความเห็นของ วารินทร์ รัตมีพรหม (2541, น. 46-75) ที่กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อผสมว่า การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งขั้นตอนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะผลที่ได้จากขั้นตอนนี้จะส่งผลถึงขั้นตอนต่อไป หากวิเคราะห์เนื้อหาไม่สมบูรณ์สื่อที่สร้างขึ้นอาจไม่มีประสิทธิภาพพอ ขั้นตอนนี้ อาจต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาที่ได้จากการวิเคราะห์ โดยเริ่มจากการพิจารณาหลักสูตร การกำหนดวัตถุประสงค์ การเลือกชื่อ การกำหนดขอบข่ายของเนื้อหา และการกำหนดวิธีการนำเสนอ นอกจากการออกแบบเนื้อหาที่มีความสำคัญแล้ว การออกแบบรูปเล่มก็มีความสำคัญเช่นกัน โดยผู้วิจัยออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยให้มีความสวยงาม ชวนอ่าน และใช้งานง่าย ด้วยการเลือกใช้พื้นหลังที่มีสีสัน สดุดตา เพิ่มสีให้กับหัวข้อต่าง ๆ และทำกรอบสีให้กับข้อความเพื่อสร้างการจดจำ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเนื้อหาไปยังแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาสนใจและอยากเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ทั้งนี้ก่อนนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้ทดลองหาประสิทธิภาพเครื่องมือกับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 3 ครั้ง โดยผู้วิจัยนำผลการทดลองมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นโดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้ใช้และคุณลักษณะเฉพาะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีความโดดเด่นกว่าหนังสือทั่วไป สอดคล้องกับที่ สุทิน ทองสไว (2547, น. 47) กล่าวถึงลักษณะที่ดีของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีระบบนำเว็ท (Navigation) และไฮเปอร์ลิงก์ (Hyperlinks) ทำให้ผู้ใช้สามารถค้นหาข้อมูล และเนื้อหาสาระสำคัญที่มีอยู่ภายในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ง่ายกว่าค้นหาจากหนังสือ และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีการอ้างอิงถึงเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้เมื่อผู้ใช้คลิกที่ลิงก์ (Link) หรือชื่อเว็บไซต์นั้น ๆ ก็สามารถเข้าสู่เว็บไซต์ได้ทันที นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัย สุพรรณษา ตีบบาละวงศ์ (2556, น. 81-82) ได้รายงานผลประสิทธิภาพของการสอนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องชนิดของคำ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.13/85.98 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ พิชญา สุวรรณโน (2556, น. 91) รายงานผลประสิทธิภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อพัฒนาความรู้เรื่องนิทานพื้นบ้านสงขลาสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 พบว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้นสามารถพัฒนาความรู้และช่วยให้ผลการเรียนของนักเรียนดีขึ้น โดยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องนิทานพื้นบ้านสงขลา มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.35/83.78 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง คำยืมในภาษาไทย ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เพราะดำเนินการสร้างหนังสือโดยผ่านการพิจารณาตรวจสอบของประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผ่านการประเมินคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ซึ่งผลการประเมินคุณภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก นอกจากนี้ยังได้นำไปทดลองใช้กับนักศึกษา จนได้พบประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยนำไปปรับปรุงแก้ไข ทำให้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยมีคุณภาพและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนจนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาได้

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยข้างต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธาร์ตน์

ชำนาญแหวน (2554) ศึกษางานวิจัยเรื่อง การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ประกอบการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การสอนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ทำให้นักเรียนมีผลการเรียนที่ดีขึ้น โดยเฉพาะสามารถพัฒนาทักษะการอ่านของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นราภรณ์ ทองไชย (2555) ศึกษางานวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การใช้คำราชาศัพท์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองกะจะ (พงษ์สมบัติบำรุง) ระหว่างกลุ่มที่ใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับกลุ่มที่ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัยพบว่าผลการเรียนของนักเรียนดีขึ้นเมื่อใช้สอนด้วยคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยเมื่อนำผลการเรียนหลังเรียนของนักเรียนมาเปรียบเทียบกันระหว่างการเรียนด้วยคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นักเรียนมีผลการเรียนสูงขึ้นระดับเดียวกัน ทำให้เห็นว่าการนำสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญาสวรรธโน (2556) ศึกษางานวิจัยเรื่อง การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อพัฒนาความรู้ เรื่อง นิทานพื้นบ้านสงขลา สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องนิทานพื้นบ้านสงขลา สามารถนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้นได้ โดยผู้เรียนมีความสุขและชอบที่จะเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สามารถเล่าเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับนิทานได้ดี สามารถใส่ภาพเคลื่อนไหวและเสียงลงในหนังสือได้ ทำให้นักเรียนชื่นชอบและสนใจที่อยากจะติดตามเนื้อหาในบทเรียน

3. นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยในระดับมาก เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ การที่นักศึกษามีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีการออกแบบเนื้อหาและรูปแบบที่พัฒนาอย่างเป็นระบบ ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ และการทดลองกับนักศึกษาเพื่อหาคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยก่อนนำไปใช้จริงทำให้ได้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตลอดจนเห็นปัญหาและความต้องการของผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จึงนำปัญหาและข้อเสนอแนะเหล่านั้นไปพัฒนาหนังสือ

อิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้คำนึงถึงความพึงพอใจของผู้ใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสำคัญ ตามทฤษฎีของมาสโลว์ที่ พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2544, น. 125-128) ได้สรุปไว้ว่า การศึกษาความต้องการตามลำดับขั้นของมนุษย์ในแนวทางของมาสโลว์ นำมาเป็นข้อมูลหรือแนวทางในการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนให้เหมาะสม โดยเฉพาะกิจกรรมที่ต้องคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้เรียน เพราะเมื่อผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อสิ่งที่เรียนรู้แล้ว จะทำให้งิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ที่ดีขึ้นของผู้เรียนในที่สุด ดังนั้นเมื่อนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องคำยืมในภาษาไทยไปใช้ประกอบการเรียนการสอน จึงทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ไม่เกิดความเบื่อหน่าย เนื่องจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อการสอนที่สามารถแสดงภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และการเชื่อมโยงเนื้อหาไปยังเว็บไซต์ต่าง ๆ ได้ สอดคล้องกับความเห็นของ เสาวลักษณ์ ญาณสมบัติ (2545, น. 33-35) ที่อธิบายประโยชน์ของการเรียนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถย้อนกลับเพื่อทบทวนบทเรียนหากไม่เข้าใจ และสามารถเลือกเรียนได้ตามเวลาและสถานที่ที่ตนเองสะดวก มีการตอบสนองที่รวดเร็วของคอมพิวเตอร์ที่ให้ทั้งสีสัน ภาพ และเสียง ทำให้ผู้เรียนเกิดความตื่นเต้นและไม่เบื่อหน่าย

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยหลายฉบับที่พบว่า เมื่อผู้เรียนมีความพึงพอใจที่ดีต่อเครื่องมือที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนแล้ว จะส่งผลต่อบรรยากาศการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นด้วย สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นรารักษ์ ทองไชย (2555) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการใช้คำราชาศัพท์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองกะจะ (พงษ์สมบัติบำรุง) พบว่าการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ซึ่งเนื้อหาที่สอนเป็นเรื่องเกี่ยวกับคำราชาศัพท์ที่มีกฎเกณฑ์ในการใช้คำราชาศัพท์อยู่จำนวนมาก คำศัพท์หลายคำเป็นคำยืมจากภาษาเขมร บาลี และสันสกฤต จึงทำให้เนื้อหาในบทเรียนเป็นเรื่องน่าเบื่อหน่ายแก่ผู้เรียน ดังนั้นการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถออกแบบด้วยการใส่เสียง ภาพเคลื่อนไหว คลิปวิดีโอต่าง ๆ เข้าไปในบทเรียน จึงทำให้ผู้เรียนรู้สึกอยากเรียนรู้และสนใจในบทเรียนมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธารัตน์ ชำนาญเหนือ (2554) ศึกษาเรื่อง การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book)

ประกอบการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากเมื่อได้เรียนกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แสดงให้เห็นว่าการนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้ประกอบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะด้านการอ่าน สามารถทำให้ทักษะการอ่านของผู้เรียนดีขึ้น และงานวิจัยของ สุพรรณษา ดีปาละวงศ์ (2556) ที่ศึกษางานวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่องชนิดของคำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์กับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค TAI พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และการสอนโดยการเทคนิค TAI ในระดับมาก ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นได้ด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 นักศึกษาสามารถนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างอิสระและตามความสะดวกทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน ด้วยคุณสมบัติของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเปิดอ่านข้อมูลผ่านคอมพิวเตอร์หรือสมาร์ตโฟนได้ตลอดเวลา

1.2 การนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ประกอบการเรียนการสอนนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพห้องเรียนและความพร้อมของอุปกรณ์เป็นสำคัญ เช่น คอมพิวเตอร์ระบบอินเทอร์เน็ต เพราะหากห้องเรียนหรืออุปกรณ์ไม่มีความพร้อม จะทำให้กระบวนการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ

1.3 ผู้สอนควรคำนึงว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นเพียงเครื่องมือหรือสื่อการสอนชนิดหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นการสอนโดยครูด้วยการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยหรือพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในรายวิชาอื่น ๆ เพิ่มเติม เนื่องจากปัจจุบันคอมพิวเตอร์ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ดังนั้นการนำสื่ออิเล็กทรอนิกส์เข้ามาช่วยในกระบวนการเรียนการสอนจึงสามารถช่วยพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้นได้

2.2 ควรมีการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์วิชาภาษาไทยในประเด็นอื่น ๆ เพิ่มเติม โดยเฉพาะเนื้อหาที่มีความเข้าใจยากหรือเนื้อหาที่มีข้อมูลจำนวนมาก เช่น ไวยากรณ์ สัทศาสตร์ การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในประเด็นดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือหรือสื่อการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น

รายการอ้างอิง

- จงชัย เจนหัตถการกิจ. (2555). **หลักภาษาไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- จตุพร สมดี. (2553). **ผลของการเรียนการสอนโดยใช้วงจรการเรียนรู้ 5E ร่วมกับแนวคิดของเดรสเซล ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันจิรา จิตตะวิริยะพงษ์. (2546). **อิทธิพลภาษาต่างประเทศในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: ก๊อบปี้ แอนด์ พรินท์.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2556). **การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย** (พิมพ์ครั้งที่ 6). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- นราภรณ์ ทองไชย. (2555). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการใช้ คำราชาศัพท์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองกะจะ (พงษ์สมบัติบำรุง) ระหว่างกลุ่มที่ใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับกลุ่มที่ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ. (2544). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: พัฒนาการศึกษา.
- พิชญา สุวรรณโน. (2556). **การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อพัฒนาความรู้ เรื่อง นิทานพื้นบ้านสงขลาสำหรับนักเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ภาสกร เรืองรอง และคณะ. (2557). “เทคโนโลยีการศึกษากับครูไทยในศตวรรษที่ 21”. **วารสารปัญญาภิวัฒน์**, 5, (พิเศษ), 195.

- เยาวลักษณ์ ชื่นอารมณ. (2549). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมวัฏจักรการเรียนรู้ 5E. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัชรพล วิบูลยศรีน. (2557). นวัตกรรมและสื่อการเรียนการสอนภาษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วี.พริ้นท์.
- วารินทร์ รัศมีพรหม. (2541). เอกสารประกอบการสอนวิชาการออกแบบและพัฒนาการสอน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). คู่มือประกอบการอบรมหลักสูตรการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุทิน ทองใสว. (2547). “หนังสือยุคคอมพิวเตอร์”. วารสารวิชาการ, 7, 4, 46-53.
- สุธาร์ตน์ ชำนาญเหนาะ. (2554). การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) ประกอบการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุพรรณษา ดีปาละวงค์. (2556). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องชนิดของคำ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือ เทคนิคTAI. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย.
- เสาวลักษณ์ ญาณสมบัติ. (2545). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องนวัตกรรม การสอนที่ยืดผู้เรียนเป็นสำคัญ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อภา ธัญญะศิริกุล. (2552). การศึกษาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจรรย์ญาณ และความพึงพอใจต่อวิธีจัดการเรียนรู้แบบ 5E ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการเป็นสื่อกลางการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครู อาจารย์ นักวิชาการ และนักสร้างสรรค์ผลงานของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์และสถาบันหรือหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งผลงานดังกล่าวต้องไม่เคยลงตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น และมิได้คัดลอก ทำซ้ำ หรือละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ใด วารสารมีกำหนดตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ โดยกำหนดเผยแพร่ : ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม

ประเภทของผลงานตีพิมพ์ ได้แก่ บทความงานวิจัย งานสร้างสรรค์ หรือบทความวิชาการในสาขาวิชาปรัชญา กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

การจัดเตรียมต้นฉบับ

ต้องพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Office Words 2003 ขึ้นไป

1. ตั้งค่านักกระดาษขนาด A4 ระยะขอบด้านละ 1” (2.54 ซม.) เฉพาะด้านซ้าย 1.5” (3.81 ซม.)
2. ตัวอักษรใช้แบบอักษร TH SarabunPSK ตัวเลขอารบิก
3. ระยะห่างระหว่างบรรทัดปกติ 1 ช่วงบรรทัด ยกเว้นระยะห่างระหว่างหัวข้อ 1½ ช่วงบรรทัด
4. หมายเลขหน้า ขนาด 14 พิมพ์มุมขวาบน ห่างจากขอบกระดาษด้านบน 0.50 นิ้ว
5. การเขียนอ้างอิงในเนื้อหาให้ใช้ระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ APA Style ของ American Psychological Association

6. ความยาวบทความรวมรูปและตาราง ไม่เกิน 15 หน้า

ในบทความจะต้องประกอบไปด้วยหัวข้อและรูปแบบการพิมพ์ ดังนี้

1. ชื่อเรื่อง (Title)

- มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ตัวพิมพ์ใหญ่) ขนาด 20 ตัวหนา กลางหน้ากระดาษ

2. ชื่อผู้เขียน (ทุกคน)

- พิมพ์เฉพาะชื่อและนามสกุลเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ตัวพิมพ์ใหญ่) ขนาด 16 ตัวหนา กลางหน้ากระดาษ ใส่เครื่องหมายดอกจัน (*) หลังชื่อผู้เขียนเพื่ออ้างอิงหน่วยงาน ถ้ามีผู้เขียนมากกว่า 1 คน คั่นด้วยเครื่องหมายลูกน้ำ (,) และถ้าผู้เขียนอยู่ต่างหน่วยงานกันให้ใส่จำนวนดอกจันต่างกัน

3. บทคัดย่อ (Abstract)

- “บทคัดย่อ” และ “Abstract” ขนาด 18 ตัวหนา กลางกระดาษ

- เนื้อหาบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 16 point ตัวธรรมดาขีดขอบย่อหน้า โดยจัดทำเป็นความเรียงร้อยแก้วย่อหน้าเดียว มีความยาวไม่เกิน 250 คำ

- ต้องมีคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 14 ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ 2-5 คำ ระบุไว้ท้ายบทคัดย่อและท้าย Abstract

4. ที่อยู่ผู้เขียน

- พิมพ์เครื่องหมายดอกจัน (*) ตามด้วยที่อยู่ผู้เขียนเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาด 12 point ไขว้มุมซ้ายด้านล่างของหน้าแรกเพื่ออ้างอิงหน่วยงาน

5. ส่วนเนื้อหาบทความ

- หัวข้อ ขนาด 16 point ตัวหนา ชิดด้านซ้าย
- เนื้อความ ขนาด 16 point ชิดขอบย่อหน้า
- บทความวิจัยหรือวิจัยงานสร้างสรรค์ ควรประกอบด้วยหัวข้อ ได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลการศึกษา สรุปและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) และรายการอ้างอิง
- บทความวิชาการ ควรประกอบด้วยหัวข้อ ได้แก่ บทนำ เนื้อหา สรุป และรายการอ้างอิง
- บทความงานสร้างสรรค์ ควรประกอบด้วยหัวข้อ ได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ กระบวนการสร้างสรรค์ ผลการสร้างสรรค์ สรุปและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) และรายการอ้างอิง
- กรณีที่มีภาพหรือแผนภูมิ ได้ภาพให้ระบุคำว่า “ภาพที่ ...” หรือ “แผนภูมิที่ ...” ใส่เลขเรียงตามลำดับ ต่อด้วยข้อความบรรยายภาพหรือแผนภูมิ และบรรทัดถัดไปให้ระบุที่มา หากผู้วิจัยจัดทำขึ้นเองให้ระบุที่มาว่า “ที่มา: ผู้วิจัย” จัดวางให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 หนา)
- กรณีที่มีตาราง ด้านบนตารางให้ระบุคำว่า “ตารางที่ ...” ใส่เลขเรียงตามลำดับ ต่อด้วยข้อความบรรยายตาราง ชิดขอบด้านซ้ายของหน้ากระดาษ (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 หนา) และขนาดของตารางต้องมีขนาดไม่เกินระยะขอบกระดาษที่กำหนดไว้

6. การเขียนรายการอ้างอิง

การเขียนรายการอ้างอิงเพื่อระบุแหล่งที่มาของเอกสารหรือข้อมูลของผู้อื่นหรือจากแหล่งงานของผู้อื่นมาใช้ในงานของตน เพื่อให้ผู้อ่านทราบว่าผู้เขียนได้งานหรือแนวความคิดของผู้ใดมาเกี่ยวข้องบ้าง ทำให้สามารถค้นหาและติดตามอ่านเพิ่มเติมได้ ซึ่งวารสารพัฒนศิลป์วิชาการกำหนดให้เขียนอ้างอิงตามระบบนามปี (Name-Year System) ตามรูปแบบ APA Style ของ American Psychological Association ซึ่งเป็นรูปแบบสากลที่นิยมแพร่หลาย ด้วยการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความแทรกในเนื้อหา สามารถเขียนได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. อ้างไว้ข้างหน้าข้อความ ใช้ในกรณีต้องการเน้นชื่อผู้แต่งที่เป็นเจ้าของข้อความหรือแนวคิด โดยอ้างชื่อผู้แต่ง ตามด้วยปีและระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างใส่ไว้ในวงเล็บ จากนั้นตามด้วยข้อความที่อ้าง

2. อ้างไว้ข้างท้ายข้อความ ใช้ในกรณีต้องการเน้นข้อความหรือแนวคิดที่นำมาอ้าง โดยระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่ง ปีที่พิมพ์และเลขหน้าที่นำมาอ้างอิงต่อจากข้อความที่อ้างถึงหรือสรุปความใส่ไว้ในวงเล็บทั้งหมด

ตัวอย่าง การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าและท้ายข้อความ

หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ
ชื่อผู้แต่ง (ปีที่พิมพ์, น.)	(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์, น.)
Surname (Date, p.)	(Surname, Date, p.)
จินตนา สายทองคำ (2555, น. 50-51)	(จินตนา สายทองคำ, 2555, น. 50-51)
ประเมษฐ์ บุณยะชัย (2543)	(ประเมษฐ์ บุณยะชัย, 2543)
Kumar (1996, pp. 56-62)	(Kumar, 1996, pp. 56-62)
James, Slater, and Bucknam (2012, p. 25)	(James, Slater, & Bucknam, 2012, p. 25)

ในกรณีที่เอกสารที่นำมาอ้างอิงไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ให้ระบุ **ม.ป.ป.** (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ในบทความภาษาไทย และ **n.d.** (no date) ในข้อความอ้างอิงจากเอกสารภาษาต่างประเทศ แทนปีที่พิมพ์

การอ้างอิงท้ายเล่ม ให้ระบุหัวข้อรายการอ้างอิงว่า **“รายการอ้างอิง”** และจัดพิมพ์ตามแบบมาตรฐานที่กำหนด หากรายการอ้างอิงเป็นรายการสัมภาษณ์หรือเอกสารฉบับตัวเขียน ให้เขียนรวมกับรายการอ้างอิงรายการอื่น ๆ โดยไม่ต้องแยกหัวข้อเฉพาะ สำหรับรูปแบบการเขียนรายการอ้างอิงท้ายบทความให้เขียนดังนี้

- ชื่อวารสารหรือชื่อหนังสือใช้ตัวหนา
- เริ่มเรียงเอกสารภาษาไทยก่อนเอกสารภาษาอังกฤษโดยเรียงชื่อตามลำดับอักษรในพจนานุกรม
- บรรทัดที่สองและบรรทัดต่อ ๆ ไปของแต่ละรายการอ้างอิงให้ย่อหน้าเข้ามา 5-7 ตัวอักษรหรือประมาณครึ่งนิ้ว

การอ้างอิงท้ายเล่ม	ตัวอย่าง
หนังสือทั่วไป	
ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง (ครั้งที่พิมพ์). เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.	
ผู้แต่งคนเดียว	สุภาพรณณ ฌ บางช้าง. (2535). ขนบธรรมเนียมประเพณี: ความเชื่อและแนวการปฏิบัติในสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง . กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ผู้แต่ง 2 คน	ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. (2533). พฤติกรรมบุคคลในองค์การ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
ผู้แต่ง 3 คน	James, E. A., Slater, T., & Bucknam, A. (2012). Action research for business, nonprofit, & public administration: A tool for complex times . Los Angeles, CA: SAGE.
ผู้แต่งมากกว่า 3 คน	สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ. (2535). ความคิดและภูมิปัญญาไทยด้านการศึกษา (Thai Wisdom in Education) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ผู้เขียนที่มีชื่อเสียง	ตำราราชานุกาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2555). บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป.
ผู้แต่งเป็นหน่วยงาน	กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2560). รุกขมรดกของแผ่นดินได้ร่วมพระบารมี . กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
บทความหรือบทวิจารณ์ในหนังสือ	
บทความในวารสาร	เจตน์ เจริญโท. (2536). “การท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อมไทย ทำอย่างไรจึงจะยั่งยืน”. นิตยสารโลกสีเขียว , 2, 4: 16-20.
บทความวิจารณ์หนังสือในวารสาร	สุริชัย หวันแก้ว. (2536) วิจารณ์เรื่อง บริษัทญี่ปุ่นกับการเป็น NIC ของประเทศไทย โดย สุวินัย ภรณวลัย. เอเชียปริทัศน์ , 11, 2: 79-83.
บทความหนังสือพิมพ์	ประสงค์ วิสุทธิ. (19 มีนาคม 1537). “สิทธิของเด็ก”. มติชน . หน้า 18.
บทความสารานุกรม	ศักดิ์ศรี แยมันดดา. (2532-2533). “มหาภารตะ”. สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน 22. 14354-14369.

การอ้างอิงท้ายเล่ม	ตัวอย่าง
วิทยานิพนธ์	ชุตินา สัจจามันท์. (2520). การสำรวจสถานภาพการทำงานของบัณฑิต (ปีการศึกษา 2502- 2516). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สัมภาษณ์	แม่นมาศ ชวลิต, คุณหญิง. นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย. สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2537.
สื่ออิเล็กทรอนิกส์	“ไอศกรีม”. (30 สิงหาคม 2557). [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก http://www.car.chula.ac.th/rmis/mkdata96/food-96/ice-cre.html กลุ่มพัฒนาและส่งเสริมวิทยบริการ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน การศึกษาขั้นพื้นฐาน. (8 พฤษภาคม 2557). แนวทางการจัดซื้อหนังสือและ สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อให้บริการในห้องสมุดโรงเรียน. [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก http://academic.obec.go.th/new2551/node/1/163/news_sec_detail/433

การส่งต้นฉบับ

ส่งต้นฉบับเป็นกระดาษขนาด เอ 4 (พิมพ์หน้าเดียว) จำนวน 3 ชุด พร้อมแผ่น CD จำนวน 1 แผ่น และแบบฟอร์มเสนอบทความที่กองบรรณาธิการกำหนด

การปรับแก้ต้นฉบับ

โดยทั่วไปผู้อ่านบททวน (Reviewer) จะตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วน ด้านวิชาการแล้วส่งให้ผู้เขียนปรับแก้ สิทธิในการปรับแก้ต้นฉบับเป็นของผู้เขียน แต่กองบรรณาธิการสงวนสิทธิ์ในการตีพิมพ์เฉพาะที่ ผ่านความเห็นชอบตามรูปแบบและสาระของกองบรรณาธิการเท่านั้น ทั้งนี้จะมีการประสานเพื่อตรวจสอบความ ถูกต้องด้านวิชาการและอื่น ๆ ประมาณสองครั้ง

การตรวจทานต้นฉบับก่อนตีพิมพ์ (final proof)

ผู้เขียนต้องตรวจทานพิสูจน์อักษรในลำดับสุดท้ายเพื่อเห็นชอบในความถูกต้องครบถ้วนของเนื้อหา ก่อน ลงตีพิมพ์

ลิขสิทธิ์ในบทความที่ตีพิมพ์ในวารสาร

บทความที่ได้ลงตีพิมพ์ในวารสารเป็นลิขสิทธิ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ติดต่อสอบถามกองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

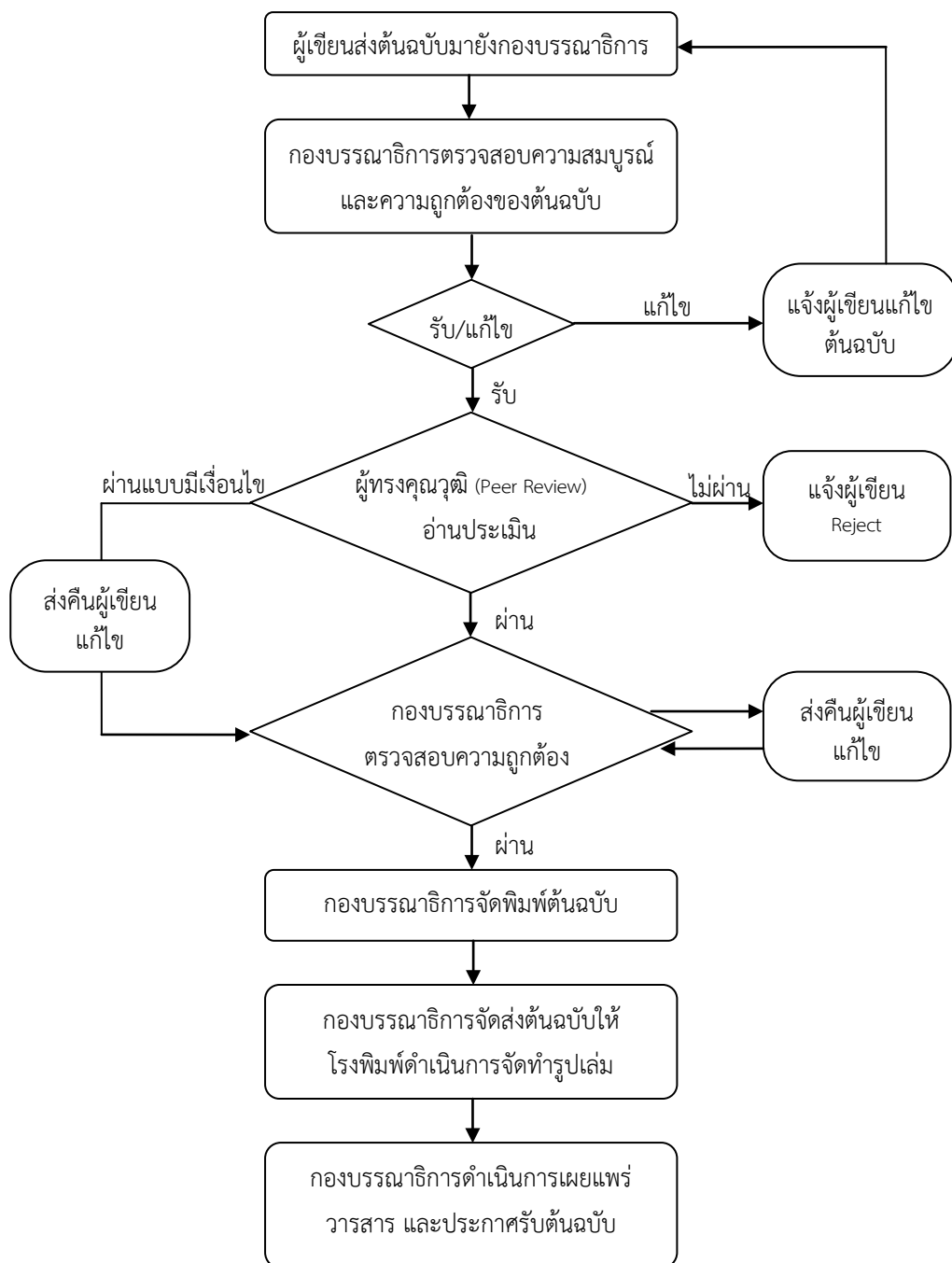
ฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

เลขที่ 119/19 หมู่ 3 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

โทร. 0 2482 2176-8 ต่อ 357-8, 363 Fax. 0 2482 2173

E-mail : research@bpi.mail.go.th

Web : www.bpi.ac.th

1"

(เลขหน้าตัวธรรมดา 14 ชิดขวา)

(ตัวหนา 20 กึ่งกลาง) **ชื่อบทความภาษาไทย**
(1½)

(ตัวหนา 20 กึ่งกลาง) **ชื่อบทความภาษาอังกฤษ**
(1½)

(ตัวหนา 16 กึ่งกลาง) **ชื่อผู้เขียนภาษาไทย** (ถ้ามีมากกว่า 1 คน ใส่*,**,***ตามลำดับ)
(1½)

(ตัวหนา 16 กึ่งกลาง) **ชื่อผู้เขียนภาษาอังกฤษ**
(1½)

(ตัวหนา 18 กึ่งกลาง) **บทคัดย่อ**
(1½)

(บทนำ วิธีการศึกษาและผลการศึกษา ประมาณ 200 – 250 คำ) -----

(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)

คำสำคัญ: คำที่ 1 คำที่ 2 คำที่ 3 (จำนวน 2 – 5 คำ ตัวธรรมดา 14 ชิดซ้าย)

(1½)

(ตัวหนา 18 กึ่งกลาง) **Abstract**

(1½)

(Introduction Method and Result 200 – 250 words) -----

(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)

Keywords: คำที่ 1, คำที่ 2, คำที่ 3 (จำนวน 2 – 5 คำ ตัวธรรมดา 14 ชิดซ้าย)

* ที่อยู่ผู้เขียนคนที่ 1 ภาษาไทย

ที่อยู่ผู้เขียนคนที่ 1 ภาษาอังกฤษ

** ที่อยู่ผู้เขียนคนที่ 2 ภาษาไทย

ที่อยู่ผู้เขียนคนที่ 2 ภาษาอังกฤษ

*** ที่อยู่ผู้เขียนคนที่ 3 ภาษาไทย

ที่อยู่ผู้เขียนคนที่ 3 ภาษาอังกฤษ

(ตัวธรรมดา 12 ชิดซ้าย ใ้มุมขวาล่างสุดของหน้าแรก)

บทนำ (ตัวหนา 16 ซิดซ้าย)
(1½)

(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)
วัตถุประสงค์ (ตัวหนา 16 ซิดซ้าย)

(1½)

(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)
วิธีการศึกษา (ตัวหนา 16 ซิดซ้าย)

(1½)

(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)
ตารางที่ 1 ชื่อตาราง

ชื่อหัวข้อ

* คำอธิบายค่าในตาราง

ที่มา: ระบุแหล่งที่มา (อ้างอิงตามระบบ)

(1½)

ตารางที่ 2 ชื่อตาราง

ชื่อหัวข้อ

ที่มา: ระบุแหล่งที่มา (อ้างอิงตามระบบ)

ภาพที่ 1 ----- (คำอธิบายรูป)

ที่มา: (ถ้านำรูปภาพจากแหล่งที่มาอื่น ไม่ได้สร้างขึ้นเองให้อ้างอิงแหล่งที่มาด้วย เพราะมีลิขสิทธิ์)

(1½)

ผลการศึกษา (ตัวหนา 16 ซิดซ้าย)

(1½)

(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)

สรุปและอภิปรายผล (ตัวหนา 16 ซิดซ้าย)

(1½)

(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) (ตัวหนา 16 ซิตซ้าย)

(1½)

(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)

รายการอ้างอิง (ตัวหนา 16 ซิตซ้าย)

(1½)

----- (การอ้างอิงใช้รูปแบบ APA) -----

(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

แบบเอกสารที่ วน. 3-1

รหัส.....

แบบเสนอบทความ

เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

เรียน กองบรรณาธิการวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

ข้าพเจ้า.....ตำแหน่ง.....

สังกัด/สถานศึกษา.....

สาขาวิชา/ภาควิชา/คณะ.....

ที่อยู่ติดต่อได้สะดวก.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....

โทรสาร.....โทรศัพท์มือถือ.....E-mail.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

ชื่อบทความ

ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (กรณีมีผู้เขียนร่วมกรอกข้อมูลตามสัดส่วน)

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)	ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	หน่วยงาน	โทรศัพท์
1.			
2.			
3.			
4.			

ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก (ถ้ามี).....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความดังกล่าวไม่เคยลงตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น โดยมีได้คัดลอก ทำซ้ำ หรือละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ใด

ลงชื่อผู้เขียนบทความ.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบเอกสารที่ วน. 3-2

รหัส.....

แบบตรวจคุณภาพเบื้องต้นของบทความ
เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

ชื่อบทความ

ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

ที่	รายละเอียด	การตรวจสอบ
การพิมพ์ต้นฉบับ		
1	พิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Office Word 2003 ขึ้นไป	☐
2	ใช้แบบอักษร TH SarabunPSK ขนาดตัวอักษร 16	☐
3	พิมพ์หน้าเดียว	☐
4	กระดาษขนาด A4 ระยะขอบกระดาษ ด้านละ 1 นิ้ว เฉพาะด้านซ้าย 1.5 นิ้ว	☐
ลำดับเนื้อหาบทความ		
1	ชื่อเรื่อง ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐
2	ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐
3	บทคัดย่อ	
	ความยาวไม่เกิน 250 คำ หรือ 15 บรรทัด	☐
	คำสำคัญ จำนวน 2-5 คำ	☐
4	Abstract	
	ความยาวไม่เกิน 250 คำ หรือ 15 บรรทัด	☐
	Keywords จำนวน 2-5 คำ	☐
5	บทนำ	☐
6	เนื้อหา	☐
7	บทสรุป	☐
8	อ้างอิง (ใช้ระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ APA Style)	☐
เอกสารประกอบการประเมินบทความ		
1	แบบเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ (วน. 3-1)	☐
2	ต้นฉบับ จำนวน 3 ชุด พร้อมแผ่น CD จำนวน 1 แผ่น (เขียนชื่อบทความและชื่อผู้เขียนบนแผ่น CD โดยไฟล์รูปแยกต่างหากจากไฟล์บทความ)	☐

ลงชื่อผู้เขียน.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อกองบรรณาธิการผู้ตรวจ.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....